

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

A Model of Promoting Education for Social Justice in Schools
in Three Southern Border Provinces of Thailand

ภิรมย์ จินธาตา

Pirom Chinthada

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Education in Educational Administration
Prince of Songkla University

2562

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ขอรับรองว่า ผลการวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเองและได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ..... *เอกกรินทร์*

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอกกรินทร์ สังข์ทอง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายภิรมย์ จินธาดา)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการขออนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและไม่
ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายภิรมย์ จินธาดา)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ผู้เขียน	นายภิรมย์ จินธาดา
สาขาวิชา	การบริหารการศึกษา
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม 2) ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 45 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 18 คน ครูวิชาการ 18 คน และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 9 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก สัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทฤษฎีฐานราก ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมุมมองต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ใน 3 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม 2) กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการกระจายทรัพยากร และ 3) กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการยอมรับ

2. องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม

3. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ที่มีโครงสร้างความคิดที่สัมพันธ์กัน ซึ่งมีหลักคิดที่

สำคัญคือการมุ่งเน้นความเสมอภาคของการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของความแตกต่าง ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบที่เป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และ 7) การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบดังกล่าว มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้สำหรับการประยุกต์ใช้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Thesis Title	A Model of Promoting Educational Management for Social Justice in the Three Southern Border Provinces of Thailand
Author	Mr. Pirom Chinthada
Major Program	Educational Administration
Academic Year	2018

ABSTRACT

This qualitative case study aims to investigate 1) perspectives of stakeholders involved in educational management for social justice, 2) components in promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand and 3) propose a model of promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand. The participants in the research were 18 school administrators, 18 teachers and 9 directors of the Primary Education Service Area Offices (PESAO) in the three southern border provinces. A purposeful selection was employed for the participant recruitment of the study. In-depth-interviews were conducted for the data collection. The data were analyzed using grounded theory technique. The study revealed that:

1. The perspectives of related stakeholders involved in educational management for social justice can be classified into three groups: 1) the legal and social norm group 2) the resource distribution group and 3) the recognition dimension group.

2. There are 7 components in promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand: 1) educational management in accordance with the social context 2) development of management efficiency 3) promoting educational opportunities 4) supporting educational resources equally and equally 5) developing learners' potential 6) promotion of management education for citizenship and 7) promoting cultural acceptance.

3. A model of promoting educational management for social justice in the three southern border provinces of Thailand is a semantic model that has an interrelated conceptual structure and its principles focus on equality of educational

management based on differences. It consists 7 components :1) educational management in accordance with the social context 2) development of management efficiency 3) promoting educational opportunities 4) supporting educational resources equally and equally 5) developing learners' potential 6) promotion of education management for citizenship and 7) promoting learning and cultural skills. This study also found that the proposed model fit the context of the region, appropriate and feasible for the application.

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ เพราะผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง ที่คอยให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ และติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้วิจัยได้ทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณปรีกษาวิทยานิพนธ์ร่วมอีก 2 ท่าน คือ ดร.เรขา ชูสุวรรณ และรองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เขิงเขาว์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมจนกระทั่งวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ รวมถึง รองศาสตราจารย์ ดร.วิระยุทธ ชาตะกาญจน์ ประธานกรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุแข็ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบ ที่ได้ช่วยตรวจสอบ แนะนำแก้ไขให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ร่วมการสนทนากลุ่ม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาเพื่อให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์กับผู้วิจัยในการเก็บข้อมูล

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัว และเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกทุกคน ที่เป็นแรงใจ ผลักดันให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ รวมทั้งเพื่อนๆ และเพื่อนๆ วิชาเอกการบริหารการศึกษาทุกคน ตลอดจนผู้ที่เป็นกำลังใจที่ไม่อาจกล่าวถึงได้ในที่นี้

ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีแต่บุพการี และอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ภิรมย์ จินธาตา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
Abstract.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(9)
สารบัญ.....	(10)
รายการตาราง.....	(13)
รายการภาพประกอบ.....	(14)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	9
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม.....	12
แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม.....	22
นโยบายทางการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม.....	30
บริบททางการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	35
การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม.....	37
แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ.....	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	51
3. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	56
ระยะที่ 1 การศึกษามุมมองของนักการศึกษาและองค์กรประกอบในการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม.....	57
ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรม ทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	73

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง บทที่	หน้า
การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ.....	73
การดำเนินการสนทนากลุ่ม.....	76
การสร้างที่น่าเชื่อถือของงานวิจัย.....	78
4. ผลการวิจัย.....	80
มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรม ทางสังคมในสถานศึกษา.....	80
องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	88
องค์ประกอบที่ 1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม.....	92
องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ.....	96
องค์ประกอบที่ 3 การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา.....	107
องค์ประกอบที่ 4 การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและ เท่าเทียม.....	117
องค์ประกอบที่ 5 การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน.....	120
องค์ประกอบที่ 6 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง.....	126
องค์ประกอบที่ 7 การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม.....	133
รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้.....	136
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	143
สรุปผลการวิจัย.....	144
การอภิปรายผล.....	150
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	159
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	161
บรรณานุกรม.....	162

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก.....	172
ก หนังสือราชการ.....	173
ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	178
ค รายนามผู้ร่วมสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ.....	180
ง รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group).....	182
จ เครื่องมือการวิจัย.....	184
ฉ ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	200
ช ผลการสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ของ รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	205
ซ ผลการสนทนากลุ่ม ในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำร่างรูปแบบการส่งเสริม การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานศึกษา.....	209
ณ ผลการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม.....	213
ญ ตัวอย่างบทสัมภาษณ์.....	219
ประวัติผู้เขียน.....	232

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
1	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	54
2	ตัวอย่างการเปิดรหัสข้อมูล (open coding).....	68
3	ตัวอย่างการหาแก่นของรหัสข้อมูล.....	70
4	ตัวอย่างการเลือกรหัส (Selective coding) จากการเชื่อมโยงการเปิดรหัส และแก่น ของรหัส.....	71
5	องค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม.....	89

Prince of Songkla University
Pattani Campus

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	10
2 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ตามแนวคิดของ Brown และ Moberg.....	47
3 ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	137
4 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	141
5 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.....	149

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

วิวัฒนาการทางสังคมในโลกยุคปัจจุบันนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่า กระแสของความต้องการ อิสรภาพ เสรีภาพ หรือที่เรียกว่า กระแสแห่งประชาธิปไตย ได้ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนในทุกมุมโลก ดังจะเห็นได้จากการพยายามเรียกร้องอิสรภาพของชนชาติต่างๆ การขอแยกตัวออกเป็นรัฐอิสระ หรือการลุกฮือของประชาชนออกมาเรียกร้องความเป็นธรรม ต่อต้านรัฐบาลที่ใช้อำนาจเกินขอบเขต หรือใช้อำนาจการปกครองที่ไม่เป็นธรรม นั้นแสดงให้เห็นว่า เกิดช่องว่างขึ้นในสังคมนั้นๆ ประชาชนได้รับสิทธิในการรับบริการจากรัฐไม่เท่าเทียมกัน หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอาจถูกกดขี่ หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม หรือระบอบคอมมิวนิสต์ ก็ตาม สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง เกิดจากความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม การดำเนินนโยบายที่ขาดความเป็นธรรม รวมทั้งกระบวนการยุติธรรมที่ถูกนำมาใช้อย่างไม่เสมอภาค ถึงแม้ว่าทุกประเทศต่างมีกฎหมายและนโยบายในการส่งเสริมให้มีความเสมอภาคและความเป็นธรรมกับประชาชนในประเทศก็ตาม

ประเทศไทยได้มีการส่งเสริมในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม โดยได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศเกี่ยวกับความเสมอภาคและความเท่าเทียมของชนในชาติด้วยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวด 3 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560) ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยมาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพสถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กร ของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

สำหรับในด้านการศึกษานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ได้ระบุข้อกฎหมายที่จะนำไปใช้บังคับในการจัดการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 54 ว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาจนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆรวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ การดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วยการศึกษาทั้งปวง ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัยภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้บัญญัติสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ไว้ในมาตรา 30 ว่าการจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษและยังได้บัญญัติครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษซึ่งต้องจัดในรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

ด้วยบทบัญญัติของของกฎหมายสูงสุดของประเทศ และกฎหมายการศึกษาของชาติ ดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีภารกิจในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ โดยส่งเสริมสนับสนุน และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ได้กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และประกอบอาชีพได้ โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างเสริมโอกาสในการเข้ารับการศึกษาที่มีคุณภาพของคนไทยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันให้ได้มีการพัฒนาได้ทุกช่วงวัย ดังนั้นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทุกระดับ จึงได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมโอกาส และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) (2561 ตุลาคม 13) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8-51 ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการศึกษาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา

และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ และได้กำหนดบทบาทบัญญัติที่เกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาไว้ใน ยุทธศาสตร์ ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยเน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจน และกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การจัดให้มีมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการ ศึกษาการสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้และนวัตกรรมของคนทุกกลุ่ม รวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๔ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศ ทั้งที่อยู่ใน กระทรวง ศึกษาธิการและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำไปใช้เป็นกรอบและแนวทางการพัฒนา การศึกษาและเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ด้วยการกำหนด ยุทธศาสตร์ ที่ 4 ให้เป็นยุทธศาสตร์ของการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา เช่นเดียวกับ แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ : 2560) ที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต และ นโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2561 ข้อที่ 4 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียม การเข้าถึงบริการทางการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคมในประเทศไทย นั้นส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่สิทธิและเสรีภาพที่คนไทยพึงมี เป็นส่วนที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า คนไทยควรมีความเสมอภาคในเรื่องสิทธิ และเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องใดบ้าง สำหรับความ ยุติธรรมทางด้านการศึกษาก็เช่นเดียวกัน กฎหมายแม่บททางการศึกษาได้กำหนดเพียงเรื่องของสิทธิ ทางการศึกษาในภาพกว้างเท่านั้นแต่ที่จริงแล้วความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ในด้าน การศึกษานั้นควรมองลึกลงไปมากกว่านั้นจึงจะนำไปสู่ความยุติธรรมทางสังคมอย่างแท้จริงความ ยุติธรรมทางสังคมนั้นต้องเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม มิใช่เพียงแค่มิติทางด้านกฎหมายเท่านั้น ความยุติธรรมทางสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อมั่นกับการปกป้องความเท่าเทียมในการเข้าถึง เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน และโอกาส (Rawls, 1999) ความยุติธรรมทางสังคมครอบคลุมถึงการกระจาย ผลประโยชน์จัดสรรปันส่วนอย่างเป็นธรรม ให้แก่ประชาชนโดยสถาบันทางสังคม (Miller, 1999 :

Fleischacker, 2005) ประชาชนควรได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียม และความเสมอภาคกัน โดยไม่แบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด (Miller และ Engel, 2011)

การศึกษาก็เช่นเดียวกันเป็นความยุติธรรมทางสังคมที่เรา mong แคะ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องได้รับบริการจากรัฐอย่างเสมอภาคภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น แท้จริงแล้วความเสมอภาค หรือความยุติธรรมทางการศึกษา เป็นความจำเป็นทางด้านจริยธรรมสำหรับสังคมที่การศึกษาคือโอกาสสำคัญของชีวิต (Levin, 2009) และยังคงครอบคลุมไปถึงประเด็นต่อไปนี้ คือ ความยุติธรรมและความเป็นธรรมในการจัดการเรียนการสอน (Rawls, 1999) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน ที่มีเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาที่แตกต่างกัน (Cooper, 2006) การต่อต้านความไม่เป็นธรรมทางชนชั้นที่ยังมีอยู่ในห้องเรียน (Mitchie, 2003) รวมไปถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Poplin และ Rivera, 2005) ดังนั้นการมีมุมมองที่แคบสำหรับความยุติธรรมทางการศึกษา อาจส่งผลให้มีการจัดการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำไม่สอดคล้องกับบริบท และความต้องการของผู้เรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจาก ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา

แม้แนวคิดทางการเมืองจะให้ความสนใจกับความยุติธรรมทางการศึกษามากขึ้น แต่ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาก็ยังคงมีให้เห็นอยู่ในสังคม การสร้างความยุติธรรมด้านการจัดการศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ทุกประเทศกำหนดเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือในการขจัดความเหลื่อมล้ำที่จะได้รับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของคนในประเทศดังจะเห็นได้จากนโยบายรัฐบาลของเกือบทุกประเทศที่นำเอานโยบายความเสมอภาคทางการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ เป้าหมายการให้ประชาชนได้รับการศึกษา 12 ปี ตามรัฐธรรมนูญ ยังไม่บรรลุผลสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจ แม้ว่าโดยรวม อัตราการเรียนรู้หนังสือ จะอยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือประชากรอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป อ่านออกเขียนได้ถึงร้อยละ 94.4 ในปี 2552 (กระทรวงมหาดไทย, 2552 อ้างถึงใน สถิติ อาชวন্নันทกุล, 2554) จำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ) มีเพียงร้อยละ 69.4 เมื่อเทียบกับประชากรในสัดส่วนอายุ 15-17 ปี ทั้งหมด เทียบกับระดับประถมศึกษา 93.4 และมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 94.5 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) นอกจากนี้ปัญหาการเข้าถึงการศึกษาโดยรวมแล้ว ประเทศไทยยังมี ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาค่อนข้างมากระหว่างภูมิภาคและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยของ Pootrakul และคณะ (2006) พบว่า จำนวนปีที่ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ได้รับการศึกษามีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ระหว่างจังหวัด โดยจังหวัดที่ประชากรเฉลี่ยสูงกว่า 7.49 ปี มีเพียง 7 จังหวัด กระจุกตัวอยู่ในเขตภาคกลางตอนล่าง และชลบุรี และประชากรภาคกลางและภาคใต้ มีระดับการศึกษาสูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน

การศึกษาไทย ไม่เพียงแต่มีความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและจำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ระหว่างผู้ที่มาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างกันเท่านั้น หากยังมีความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพ การศึกษาตามแบบแผนเดียวกันนี้ด้วย สถิติที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษาของไทย ได้อย่างชัดเจน คือผลการประเมินศักยภาพของนักเรียน อายุ 15 ปี ที่จัดขึ้นทุก 3 ปี โดยองค์การความร่วมมือ และพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OCED) ภายใต้ชื่อโครงการ Programme for international student assessment (PISA) จากผลการทดสอบ เมื่อดูเป็นรายภาค พบว่า มีความเหลื่อมล้ำระหว่าง ภาคต่างๆอย่างชัดเจน นักเรียนจากกรุงเทพฯและปริมณฑล มีความรู้และทักษะการอ่านสูงกว่านักเรียน ภาคอื่น นักเรียนจากภาคอีสานและภาคใต้มีความรู้และทักษะการอ่านต่ำที่สุด (สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2552) สาเหตุของความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ที่ แตกต่างกันนี้ มีปัจจัยมาจาก 2 ประการคือ ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร และความเหลื่อมล้ำในการใช้ ง่ายเพื่อการศึกษาของรัฐ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2554) ทั้งนี้ในมิติทางการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าความ เหลื่อมล้ำเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของความไม่ยุติธรรมทางสังคมที่รัฐไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิด ความเสมอภาคและเกิดความเข้าถึงในทรัพยากรเหล่านั้นได้อย่างเท่าเทียม

สำหรับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพผู้เรียนที่แสดงออกมาในรูปของผลการ สอบ PISA นั้น ภาคใต้ถือเป็นภาคที่มีผลอยู่ในกลุ่มที่ต่ำสุด ซึ่งสาเหตุประการหนึ่งที่ได้กล่าวถึงคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีลักษณะเป็นพหุสังคม เป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่ บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551) การขยาย ระบบการศึกษาของรัฐที่เข้าไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้จึงเป็นไปอย่างช้าๆ พร้อมกับอุปสรรคของความรู้สึก ต่อต้านการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตร และปรัชญาการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากระบบคุณค่า ทางการศึกษาดั้งเดิมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ ภาพสะท้อนของการต่อต้านระบบการศึกษาจากรัฐที่ เข้ามาสู่สังคมท้องถิ่น มักปรากฏว่าประชาชนให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปรัชญา และศาสนา ผลที่ตามมาคือ พื้นที่สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ กลายเป็นพื้นที่ที่ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับ การศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง ฟ้ารุ่งแสง, 2551)

ในด้านคุณภาพการศึกษานั้น พื้นที่จังหวัดชายแดนของประเทศ ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่ติดต่อกับชายแดน พบว่า นักเรียนขาดทักษะ การใช้ภาษาไทย หลักสูตรการศึกษาไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่ การ จัดการเรียนการสอนไม่ครบ 8 กลุ่มสาระ มีครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงตามวุฒิ ครูและผู้บริหาร สถานศึกษาย้ายบ่อย นักเรียนอ่านเขียนภาษาไทยไม่คล่อง ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ครูภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย ไม่มีคุณภาพ และไม่ได้มาตรฐาน รวมถึง

งบประมาณที่ได้รับ ไม่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานจริง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังต้องให้ความสำคัญกับเรื่องของโอกาส การเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การสร้าง ความ ยุติธรรมทางสังคมทั้งสิ้น จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาค และเท่าเทียม ของคนใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส ในการได้รับการศึกษา การเข้าถึงคุณภาพของการ จัดการศึกษา รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการศึกษา พื้นที่ตรงนี้จึงมีความจำเป็นที่ จะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากผู้ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาทุกระดับ

ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหาร การศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาจนถึงผู้บริหารระดับโรงเรียน ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก และจะต้องนำเอาความรู้เหล่านี้เข้าสู่ห้องเรียนทั้ง ในทางนโยบายและการปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มองแค่เพียงเรื่อง ของสิทธิที่เด็กจะได้รับ และยังให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อเด็กน้อยมาก การส่งเสริมที่มีอยู่ยังไม่ ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความเท่าเทียมอย่างแท้จริงการศึกษาของประเทศยังต้องการ พัฒนาคุณภาพที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน และยังต้องมีการส่งเสริมการนำแนวคิดเรื่องความ ยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษามาสู่การปฏิบัติเพื่อคุณภาพที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนทุกคน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา องค์ประกอบของ การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของ ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับการสร้าง หรืออำนวยความสะดวกให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมในการจัด การศึกษาต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม
2. ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร
3. รูปแบบในการส่งเสริมส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาใน จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยดังกล่าวนี้มีขอบเขตของการศึกษาวิจัย 3 ประการได้แก่ 1) ขอบเขตด้านเนื้อหา หลักการและแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นขอบเขตที่ระบุดังถึงกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษา และ 3) ขอบเขตเชิงพื้นที่ เป็นขอบเขตของหน่วยโรงเรียนที่ผู้วิจัยต้องการมุ่งศึกษาเป็นการเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้มีรายละเอียดในแต่ละขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม Miller (1976), Young (1990), Fraser (1997), Rawls (1999), Miller (1999), Sen (1999), Brighouse (2004), Fleischacker (2005), Standish (2011), Miller และ Angel (2011), Barsky (2010), Van Soest (1994), Banerjee (2005), Reisch (2002), Morris (2002) และ Barry (2005) แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม Ladson-Billings (1994), Adams และคณะ (1997), Warren (1998), Rawls (1999), Freire (2000), Enns และ Sinacore (2005), Poplin และ Rivera (2005), Lallas และ Valle (2007), Marshall และ Oliva (2010), Smith (2012), Wilson (2013) และ Ticknor (2015) นโยบายทางการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม เอนก รัตน์ปิยะภากรณ์ (2554), นวรัตน์ รามสูต และ บัลลังก์ โรหิตเสถียร (2555), สำนักนายกรัฐมนตรี (2557), กระทรวงศึกษาธิการ (2558), บริบททางการศึกษาของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ บรรจง พ้ารุ่งแสง (2551), เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) และ กระทรวงศึกษาธิการ (2556) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม Smith (2012), Lallas และ Valle

(2007), Carlisle และคณะ (2006), Michelli และ Keiser (2005), Grant และ Gillette (2006), Cochran-Smith (2004), Bettez (2008), Silverman (2009), Marshall และ Oliva (2010) และ Marshall และ Gerstl-Pepin (2005) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ Good (1973), Brown และ Moberg (1980), Tosi และ Carroll (1982), Cleland และ King (1983), Maduas และคณะ (1983), Keeves (1988), Simpson และ Weiner (1989), Kaplan และ Norton (2001), สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ (2547), บุญชม ศรีสะอาด (ม.ป.ป.) และ ทิศนา แคมมณี (2550) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Gardner และ Toope (2011), Frazer (2009), Bruccoleri (2008), Robinson (2015) และ Robertson (2008)

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษามุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการวิจัยในระยะนี้ ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) จากโรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จาก 9 เขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 18 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูวิชาการ 1 คน รวม 36 คน และผู้บริหารการศึกษาเขตพื้นที่ละ 1 คน รวม 9 คน รวมทั้งสิ้น 45 คน

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการประเมินประความเหมาะสมของรูปแบบ จำนวน 7 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตเชิงพื้นที่

สถานที่ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1, 2 และ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1, 2 และ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาสเขต 1, 2 และ 3

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

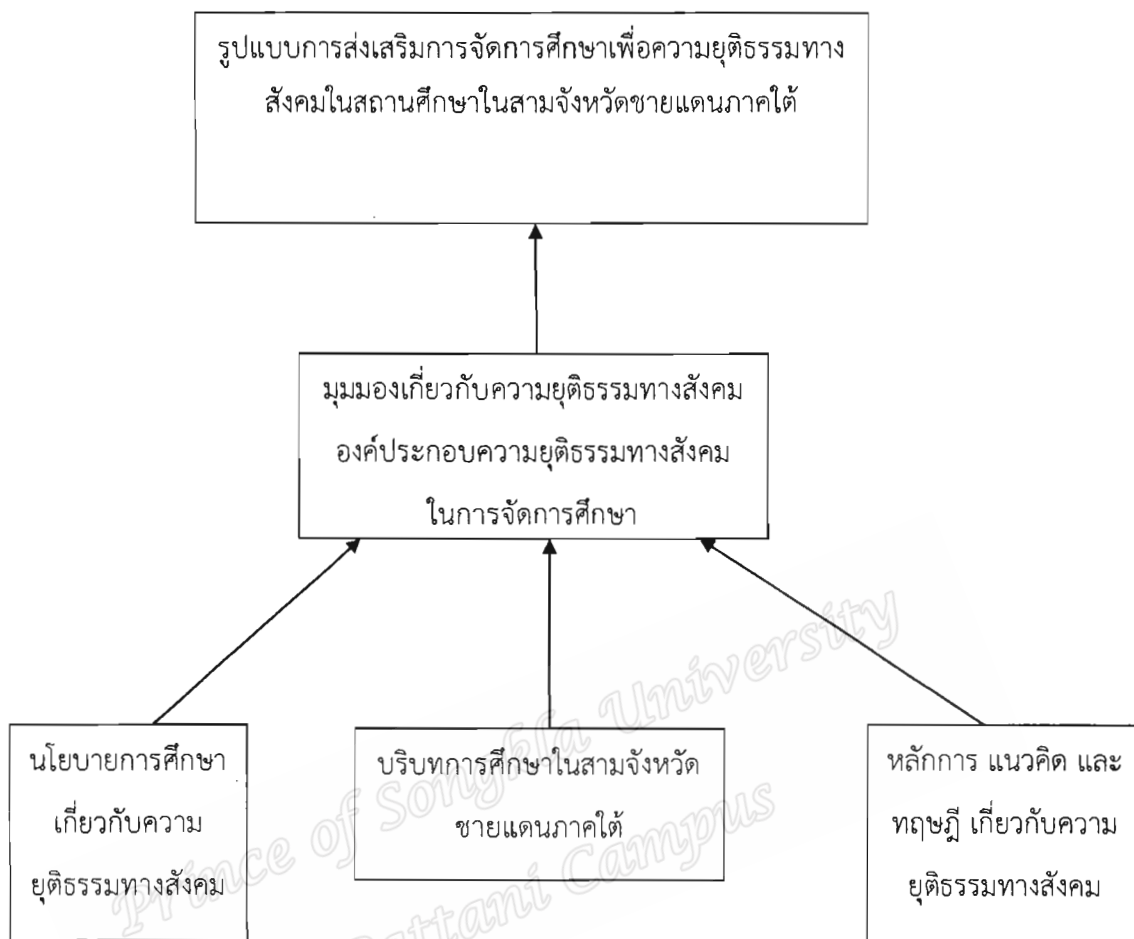
1. ทำให้ทราบถึงมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้และสอดคล้องกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถให้บริการด้านการศึกษาด้วยความเสมอภาคสอดคล้องกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือพื้นที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียง

3. ได้รูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ผู้กำหนดนโยบายระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และระดับกระทรวง สามารถนำแนวทางในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมไปสู่การสนับสนุนในเชิงนโยบายงบประมาณและความช่วยเหลืออื่นๆ เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดความเสมอภาคอย่างแท้จริงซึ่งจะเป็นการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิด ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง การที่คนในสังคมจะได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียมและความเสมอภาคกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน ทรัพยากรหรือ โอกาสต่างๆในการพัฒนาศักยภาพของบุคคล

การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง การบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหาร การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เสมอภาคและเท่าเทียม กันในทุกด้าน

มุมมอง หมายถึง ความเข้าใจ ความคิดเห็น และทัศนคติ ของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเกิดจากการรับรู้หรือประสบการณ์ที่มีต่อแนวคิดและแนวปฏิบัติ รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ฝั่งโครงสร้างความคิด ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ที่สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินการในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

องค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม หมายถึง แนวทางและวิธีการที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง พื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจของประเทศ ไทย ได้แก่ จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ผู้เกี่ยวข้องกับจัดการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการ ของสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม นโยบายทางการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม บริบททางการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม

ในการนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางสังคม ผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นสองส่วนคือ แนวคิดทางด้านความยุติธรรมทางสังคม และส่วนที่เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม

มีความพยายามมากมายที่จะอธิบายที่มาของ ความยุติธรรม เริ่มจาก เพลโตที่ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความยุติธรรม คือ สิทธิที่พึงจะได้ (Kekes, 2003) Miller (1976) ได้บันทึกไว้ว่าความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมได้ถูกเรียบเรียงไว้ด้วยสองลักษณะ โดย อริสโตเติล และ โธมัสควินินส สองลักษณะนี้ ได้แก่ ความยุติธรรมทางกฎหมาย (Legal justice) และความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) ความยุติธรรมทางกฎหมาย (Legal justice) นั้นถูกมองว่าเป็นการจัดการด้วยการทำโทษจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย การชดเชยการได้รับบาดเจ็บผ่านการตราและการบังคับใช้กฎหมายสาธารณะ ในขณะที่ ความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) เกี่ยวข้องกับหลักการกระจาย (Distributive principle) หรือ การแบ่งปันผลประโยชน์และภาระผ่านสังคม ซึ่ง หมายถึง ส่วนแบ่งที่ดีที่สมาชิกของกลุ่มสมควรจะได้รับตามความแตกต่างของบุคคล (Miller, 1976) Miller ยังชี้ให้เห็นว่าหลักของการกระจายมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หลักการกระจายที่ดี อาจประกอบด้วยทั้งค่านิยมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เช่น ความสุข และจากแหล่งภายนอกเช่น การศึกษา หรือ ความมั่งคั่ง เป็นต้น

2. หลักการกระจายที่ดีจะต้องระบุวิธีการแบ่งสรรปันส่วนตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

3. หลักการกระจายอาจถูกกำหนดด้วยการจัดการกระจายทรัพยากรทั้งหมดหรือเฉพาะทรัพยากรบางส่วนขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการจัดสรร

ส่วน Young (1990) โต้แย้งว่า ทฤษฎีการแบ่งปันส่วนของความยุติธรรม ยังไม่เหมาะสมกับการนิยามความหมายของความยุติธรรมทางสังคมในแง่ของจริยธรรมในการกระจายผลประโยชน์และภาระให้กับสมาชิกของสังคม Young ยืนยันว่าถึงแม้ว่าประเด็นการกระจายจะมีความสำคัญต่อแนวคิดที่น่าพอใจของความยุติธรรมก็ตาม แต่ความยุติธรรมทางสังคมจะลดลงเพราะประเด็นการกระจายที่เป็นความผิดพลาด อยู่สองเหตุผลด้วยกันคือ เหตุผลแรก กระบวนทัศน์ของการกระจายมีแนวโน้มที่มุ่งเน้นไปในด้านแนวคิดที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมบนพื้นฐานของการจัดสรรด้านวัตถุ เช่น สิ่งของ ทรัพยากร รายได้และความมั่งคั่ง หรือบนพื้นฐานของการกระจายตำแหน่งทางสังคมโดยเฉพาะหน้าที่การงาน Young ย้ำว่า นี่คือปัญหาที่เกิดจากการไม่ใส่ใจโครงสร้างทางสังคมและบริบทของสถาบันที่ช่วยในการกำหนดรูปแบบของการแบ่งสรรปันส่วน

เหตุผลประการที่สอง Young (1990) ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมทั้งหลายพยายามที่จะประยุกต์การกระจายไปยังสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น อำนาจ โอกาส หรือความคาดหวังส่วนบุคคล Young เชื่อว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมเพราะว่า ทรัพยากรทางสังคมที่ไม่ใช่วัตถุนั้นเป็นตัวแทนของสิ่งที่คงที่ แทนที่จะเป็นหน้าที่ของความสัมพันธ์และกระบวนการทางสังคม Young ไม่สนับสนุนที่จะกำหนดแนวคิดของความยุติธรรมที่มองบุคคลเป็นเพียงเจ้าของและผู้บริโภคสินค้าเท่านั้น ด้วยบริบทที่กว้างขึ้น ความยุติธรรมทางสังคมหมายรวมถึงการกระทำ การตัดสินใจ เกี่ยวกับการกระทำ และข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการที่จะพัฒนาและแสดงออกซึ่งความสามารถของบุคคล Young ไม่ได้บอกว่าการกระจายเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ แต่หวังว่าการเผยแพร่แนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมที่รวมเอา ความคาดหวังของกฎเกณฑ์แห่งสถาบันและความสัมพันธ์จะนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันที่อาจจะเกิดขึ้น Young ยังได้เสนออีกว่า แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองและการกดขี่ควรจะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับแนวคิดของความยุติธรรมทางสังคม มากกว่าแนวคิดเรื่องการกระจาย เพราะจะนำมาซึ่งปัญหา ในการตัดสินใจ การแบ่งงาน และ วัฒนธรรมที่ต้องทนอยู่กับความยุติธรรมทางสังคม แต่มักจะเพิกเฉยกับการอภิปรายที่ยืดหลักปรัชญา และได้นิยามรูปแบบของการกดขี่ไว้ 5 รูปแบบด้วยกัน คือ 1) การแสวงหาผลประโยชน์ (Exploitation) 2) ขาดขอบ (Marginalization) 3) ความปราศจากอำนาจ (Powerlessness) 4) การครอบงำทางวัฒนธรรม (Cultural imperialism) และ 5) การใช้ความรุนแรง (Violence)

Fraser (1997) ได้สนับสนุนการให้ความหมายของความยุติธรรมทางสังคมที่กว้างขึ้น ซึ่งสามารถบูรณาการการกระจายทรัพยากร โดยยึดภาพรวมของสังคม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

Fraser เสนอว่าเนื่องจากความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่และการแบ่งชนชั้น ความเคลื่อนไหวของ ความหลากหลายทางสังคม ถูกผลักดันไปสู่การลดระดับของความแตกต่างกัน ซึ่งการเคลื่อนไหวทาง สังคมเหล่านี้จะขัดแย้งกับความไม่ยุติธรรมทางสังคม ดังนั้น ความต้องการการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรมจึงผสมผสานไปกับความต้องการ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ Fraser (1997) ยอมรับว่า ถึงแม้จะมีความแตกต่างระหว่างความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ และความไม่เป็นธรรมทางวัฒนธรรม แต่ก็มีความสัมพันธ์กันในแง่ของสำคัญและบรรทัดฐานซึ่งส่งผลต่อกัน

Fraser อธิบายว่า ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นรากฐานของโครงสร้าง ทางเศรษฐกิจและการเมืองของสังคม เขามองว่า ความยุติธรรมต้องไม่มีลักษณะดังนี้ คือ การแสวงหา ผลประโยชน์ (Exploitation) เศรษฐกิจชายขอบ (Economic marginalization) และ การกีดกัน (Deprivation) ส่วนความยุติธรรมทางวัฒนธรรมนั้น จะต้องไม่มีลักษณะดังนี้ คือ การครอบงำทาง วัฒนธรรม (Culture domination) การไม่ได้รับการยอมรับ (Non-recognition) การดูหมิ่น (Disrespect)

ในการอภิปรายเกี่ยวกับทางออกของปัญหาความยุติธรรมทางสังคม Fraser ย้ำว่า แต่ละรูปแบบต้องการวิธีการที่ต่างกัน การแก้ปัญหา ความยุติธรรมทางเศรษฐกิจ นั้นต้องใช้ การปรับ โครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งหมายถึงการปรับโครงสร้างด้วยการกระจาย ส่วนการ แก้ปัญหาความยุติธรรมทางวัฒนธรรมนั้นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมหรือ สัญลักษณ์ ซึ่งจะต้องให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ของบางกลุ่มและอาจรวมถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ทางสังคม เกี่ยวกับการแสดงออก การตีความ และการสื่อสาร นั่นก็หมายถึง ความยุติธรรมทางสังคม นั้นต้องการการแบ่งปันปันส่วนที่เป็นธรรมและการยอมรับในความแตกต่าง

ความยุติธรรมทางสังคม ได้มีการพัฒนาการมาสู่แนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นธรรมใน ทุกมิติของสังคม มิใช่เพียงแค่มิติทางด้านกฎหมายเท่านั้น ซึ่งความยุติธรรมทางสังคมในตัวของมันเอง นั้น ตีความได้หลายความหมาย ความยุติธรรมทางสังคมทั่วไปแล้วจะหมายถึงความเท่าเทียมกันหรือ โอกาสที่เท่าเทียมกันในสังคม แม้ว่าความเท่าเทียมอาจเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสังคมก็ตาม ความหมาย ของความยุติธรรมทางสังคมที่เป็นจริงกว้างมาก Rawls (1999) มองว่า ความยุติธรรมทางสังคม เป็น เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อมั่นกับการปกป้องความเท่าเทียมในการเข้าถึงเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน และโอกาส เช่นเดียวกับการดูแลสมาชิกส่วนน้อยของสังคม ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นเพียงสิ่งที่ เป็นธรรมหรือ ไม่เป็นธรรม ก็ตามขึ้นอยู่กับว่าจะส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงสิทธิเสรีภาพ สิทธิ มนุษยชน โอกาสในการมีสุขภาพดีและ การเติมเต็มในชีวิต เช่นเดียวกับว่าจะจัดสรรผลประโยชน์ที่ ยุติธรรมให้กับสมาชิกทุกคนได้หรือไม่ แม้จะเป็นเพียงสมาชิกส่วนน้อยของสังคมก็ตาม

ส่วน Miller (1999) กล่าวว่า ความยุติธรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการกระจาย ผลประโยชน์ ให้แก่ประชาชนโดยสถาบันทางสังคม เช่น เงิน อสังหาริมทรัพย์ งาน การศึกษา

การรักษาพยาบาล การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ เกียรติยศและของรางวัล การรักษาความปลอดภัย ส่วนบุคคล ที่อยู่อาศัย การขนส่งและโอกาสสำหรับการพักผ่อน นอกจากการกระจายผลประโยชน์แล้ว การกระจายส่วนที่ไม่ใช่ผลประโยชน์นี้ให้ในสังคมซึ่งได้แก่ การรับราชการทหาร ในการทำงานที่เป็นอันตรายและความยากลำบากอื่นๆก็ต้องมีความเท่าเทียมกันเช่นกัน เช่นเดียวกันแนวคิดของ Standish (2011) ที่มองว่า ความยุติธรรมทางสังคม คือ ความเป็นธรรมที่จำเป็นในหมู่คน ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปของ Miller และ Angel (2011) ที่ว่า ความยุติธรรมทางสังคม คือการที่คนในสังคมจะได้รับการปฏิบัติที่มีความเท่าเทียม และความเสมอภาคกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ขนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด

Fleischacker (2005) ได้ ย้ำอย่างชัดเจนว่า ความคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) นั้นมีความหมายแตกต่างไปจากความคิดเรื่องความยุติธรรมในบุคคลก่อนหน้า โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่าความยุติธรรมที่เป็นการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม (distributive justice) ซึ่งเชื่อว่า บุคคลทุกคนเสมอภาคกันและควรได้รับการเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน รวมทั้ง มีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองเสมอเหมือนกัน ภายใต้สิทธิขั้นพื้นฐานข้างต้นนั้นยังรวมถึงการจัดสรร แบ่งปันทรัพยากร ที่สามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติและอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล โดยรัฐมีหน้าที่จัดสรรทรัพยากรและสร้างกลไกเชิงสถาบันสำหรับการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า แนวคิดของความยุติธรรมทางสังคม ได้พัฒนาจากแนวคิดที่มีมุมมองว่าความยุติธรรมทางสังคมที่เป็นเรื่องของความยุติธรรมในเชิงของกฎหมาย และสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติที่เสมอภาคกัน มาสู่แนวคิดที่กว้างขึ้นในลักษณะของความยุติธรรมในการแบ่งปันส่วนซึ่งยังคงเป็นมุมมองที่เกี่ยวข้องกับการกระจายผลประโยชน์ในแง่ที่เป็นวัตถุ หรือทรัพยากรต่างๆของสังคมอย่างเป็นธรรม ซึ่งนักการศึกษามองว่ายังเป็นมุมมองที่แคบอยู่ ความยุติธรรมทางสังคมนั้น ได้พัฒนาการไปสู่ความหมาย ที่หมายถึง สิทธิที่เท่าเทียมกัน (Equal right) ความสามารถในการเข้าถึงสิทธิ (Accessibility) และการได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการทำให้เกิดสังคมที่เป็นธรรม (Just society) มากกว่าเป็นเรื่องของการตีความกฎหมายเพื่อสร้างความเป็นธรรมและมีได้เป็นเรื่องเฉพาะมิติต่างๆในทางกฎหมายเท่านั้น ความหมายของความยุติธรรมทางสังคม ครอบคลุมในมิติ ต่างๆทางด้านวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับพื้นฐาน และความสนใจของผู้ที่สนใจ ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอยู่กับ อุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ ในทางการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา มีลักษณะที่เป็นพลวัตปรับเปลี่ยนตามบริบทและสถานการณ์ ดังนั้น การที่จะตัดสินว่าอะไรคือความยุติธรรมในแง่เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้นจึงมีความยากลำบาก และอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ผิดพลาดได้ ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจทางนโยบายจำเป็นต้องเข้าใจหลักการสำคัญของความยุติธรรมเป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น สำหรับผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้น หมายถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและโอกาสของคนในสังคม ที่พึงได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนที่เป็นการกระจายทรัพยากร หรือการแบ่งปันปันส่วนทรัพยากรทางสังคม และการยอมรับทางวัฒนธรรม โดยปราศจากการกดขี่ หรือครอบงำทางวัฒนธรรม ที่เป็นสาเหตุมาจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้น เพศ สีผิว หรือแม้แต่ถิ่นกำเนิด

2. ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคม

จากแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมในยุคแรกเริ่มจนพัฒนามาสู่ทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมได้มีนักวิชาการของต่างประเทศกล่าวถึงไว้ในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ ทฤษฎีต่างๆ เกี่ยวกับการกระจายความยุติธรรม (Distributive justice) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการที่สังคมมีการกระจายทรัพยากรให้แก่พลเมืองของตนอย่างไรบ้าง ใครที่สมควรได้รับและได้รับด้วยกระบวนการใด (Brighouse, 2004) หรือกำหนดอย่างง่าย ๆ ก็คือ สังคมต้องมีหน้าที่อะไรบ้างต่อพลเมืองของตนตามประวัติศาสตร์แล้ว งานสังคมสงเคราะห์และสังคมอเมริกันได้ให้ความสนใจกับการกระจายความยุติธรรมให้ได้มากที่สุด (Barsky, 2010; Brighouse, 2004; Miller, 1999) และให้บริบทเชิงแนวคิดที่สำคัญสำหรับการค้นพบในงานการศึกษาด้านนี้ด้วย ทั้งนี้การกระจายความยุติธรรมแสดงให้เห็นในตัวของมันเองอย่างชัดเจนในการบริการด้านงานสังคมสงเคราะห์ เช่น องค์กรช่วยเหลือครอบครัวยากจน (Temporary aid to needy families) หรือการประกันการว่างงานที่ทำหน้าที่ให้บริการในฐานะที่ทำหน้าที่ด้านการกระจายทรัพยากรทางสังคม ทั้งนี้การกระจายความยุติธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานหลายประการ อันได้แก่ การตอบสนองความต้องการจำเป็น (Need) การตอบแทน (Desert) ที่ขึ้นอยู่กับคุณธรรมความพยายามและสถานภาพ ความเป็นธรรม (Fairness) และความเท่าเทียมกัน (Equality) (Miller, 1999; Reamer, 2006) ความท้าทายที่สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อค้นหาจุดร่วม (Common ground) ในแง่ที่ว่า อาจจะมีการกระจายผลประโยชน์เกิดขึ้น แล้วใครที่สมควรได้รับความยุติธรรมและเพราะเหตุใด นอกจากนี้ผลผลิตตัวใดบ้างที่ต้องมีการกระจายออกไปไม่ว่าจะเป็น งาน ทรัพยากรทางด้านวัตถุดิบ โอกาส ต้นทุนทางสังคม ซึ่งก็นับว่าเป็นเรื่องยากที่จะกำหนด (Miller, 1999) ภายในกระบวนการตัดสินด้านการกระจายนี้ มีทัศนะ 3 ทัศนะด้วยกันที่มักมีการอภิปรายกันบ่อยครั้ง ได้แก่ แนวคิดเสรีนิยม (libertarian) แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (utilitarian) และแนวคิดเสมอภาคนิยม (Egalitarian) (Barsky, 2010; Brighouse, 2004; Miller, 1999; Van Soest, 1994) โดยที่ทั้งสามแนวคิดนี้ต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่า จะมีวิธีการเข้าถึงการกระจายความเป็นธรรมสำหรับทรัพยากรต่างๆได้อย่างไรภายใต้สังคมที่มีความคิดที่แตกต่างกัน เพื่อการส่งเสริมให้ทุกคนมีสิทธิที่เท่าเทียม และมีความเสมอภาคที่สุด

ทัศนะของนักเสรีนิยม (Libertarian) ที่มีต่อความยุติธรรมนั้นเน้นในเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนการเป็นเจ้าของ รวมทั้งอุดมคติด้านการตลาดเสรีมากกว่าความพยายามที่จะทำให้สิ่งที่มองเห็นเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายผ่านทางแทรกแซงของรัฐ (Brighouse, 2004; Miller, 1999) สำหรับนักเสรีนิยมแล้ว บทบาทของรัฐควรมีบทบาทเพียงแต่สิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย โดยอนุญาตให้มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงได้ แม้ว่าจะมีผลทำให้เกิดความยากจนในบางคน และเสริมความมั่งคั่งให้แก่บางกลุ่มก็ตาม อีสรภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองนั้นถูกมองว่ามีการเชื่อมโยงกันตลอดเวลา เพื่อว่าการละเมิดในทางเศรษฐกิจเป็นการจำกัดตัวตน และจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล (Brighouse, 2004) เช่น การจัดเก็บภาษีเป็นต้น โดยที่แนวคิดเสรีนิยมจะกำหนดอีสรภาพ และการกระจายทรัพยากรตามที่ได้วางแผนไว้ในเวลาที่มีความได้เปรียบ ซึ่งดูเหมือนว่าจะขัดแย้งกับทฤษฎีและกลไกต่างๆของการกระจายความยุติธรรม เช่น สวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการแทรกแซงของรัฐเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ผ่านทางการกระจายความมั่งคั่ง (Van Soest, 1994) แนวคิดเหล่านี้มีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับกระบวนการในปัจจุบันของวิชาชีพทางสังคมสงเคราะห์ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะปกป้อง และป้องกันสิ่งเหล่านั้นที่มีความเสี่ยงมากที่สุด และเพื่อช่วยให้มั่นใจได้ว่า ความต้องการจะได้รับการตอบสนองจากกลไกด้านการกระจายที่มีอยู่

ทัศนะของนักอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian) นั้นเน้นในด้านความสำคัญกับการกระจายทรัพยากรที่เอื้อต่อสาธารณะประโยชน์มากที่สุด (Barsky, 2010; Brighouse, 2004; Miller, 1999) ประเด็นที่เป็นพื้นฐานของการโต้แย้งอย่างหลากหลายคือความเชื่อที่ว่าอะไรคือความเหมาะสม ทัศนะนี้อาจถูกนำมาเพื่อชี้ให้เห็นถึงการกระจายที่ไม่เท่าเทียมกันเพื่อให้ประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ เช่น การจัดเก็บภาษีที่สร้างภาระให้แก่คนจนมากกว่าคนรวย อย่างไรก็ตาม หลักคิดนี้ยังถูกนำมาใช้เพื่อโต้แย้งเรื่องการใช้จ่ายในทางการทหารที่เพิ่มสูงขึ้นด้วยการตัดโครงการหลายๆทางสังคมออกไปในกรณี “สาธารณะประโยชน์” ถูกนิยามในแง่ของความมั่นคงแห่งชาติ (Van Soest, 1994) โดยปัญหาของผู้ที่ต้องตัดสินใจกับความหมายของคำว่า “เหมาะสม” นั้น ยังคงเป็นปัญหาพิเศษเฉพาะในสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม

ในมุมมองของนักเสมอภาคนิยม (Egalitarian) ทางด้านการกระจายความยุติธรรม ในฐานะที่เป็นวิธีหนึ่งของความยุติธรรมทางสังคมที่เน้นความสำคัญในเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมกัน และการปฏิบัติตนของปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นวิธีการของการตอบแทน และการช่วยเหลือให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น (Barsky, 2010; Brighouse, 2004; Miller, 1999) งานสังคมสงเคราะห์นั้นส่วนใหญ่แล้วมีความสอดคล้องกับทัศนะของนักเสมอภาคนิยมเนื่องจากคำนึงถึงความปรารถนาของทุกกลุ่มคน และมีความสนใจในผลกระทบของสถานภาพทางสังคม หลักสำคัญจากทัศนะของนักเสมอภาคนิยมนี้คือผลงานของ Rawls (Rawls, 1971) ที่ชื่อว่า Theory of Justice โดยทัศนะที่สำคัญๆของเขาได้แก่

สิทธิส่วนบุคคลของแต่ละคนต่อเสรีภาพ และเสรีภาพภายในสังคม แนวคิดที่ว่า ความยุติธรรมทางสังคมควรถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่มีอำนาจและผู้ที่ได้เปรียบน้อยที่สุดเป็นอันดับแรก และโอกาสที่เท่าเทียมกันนั้นได้ก่อให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขความไม่ยุติธรรม (Rawls, 1971) นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบต่างๆ ของประชาธิปไตย และสิทธิหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของพลเมืองและสังคมอย่างกระตือรือร้นภายใต้หลักการด้านเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน

Rawls ได้นำเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์หลายประการในการอธิบายทัศนะของเขาเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม ประการแรก คือแนวคิดของโครงสร้างพื้นฐานที่ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ และให้บริการในฐานะที่เป็นบริบทที่ยังมีความไม่เป็นธรรมอยู่ และยังคงช่วยอำนวยความสะดวกในด้านการกระจายทรัพยากรอีกด้วย ที่สำคัญคือรัฐถูกกำหนดให้เป็นสถาบันหลักที่ต้องรับผิดชอบในการตรวจสอบ และรับประกันความยุติธรรม โดยการสร้างความมั่นใจว่าจะสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของทุกคนได้ โดยไม่คำนึงถึงประเด็นความมั่งคั่ง ส่วนสถาบันทางสังคมอื่นๆ ทั้งหมดนั้นจะต้องทำงานด้วยกันเพื่อบรรลุถึงความเป็นธรรมในสังคม (Rawls, 1971) ประเด็นหลักนั้น เป็นเรื่องของการกระจาย ทั้งในทางวัตถุ และทางสังคม เช่น เสรีภาพ ทางเลือก ความรับผิดชอบ และความกินดีอยู่ดี ทั้งนี้ Rawls ได้กำหนดหลักการของความแตกต่างเพื่อเป็นกรอบสำหรับการทำความเข้าใจว่า ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายนั้นเป็นสิ่งที่สามารถยอมรับได้ และแม้กระทั่งว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดหาผลประโยชน์ที่ดีที่สุดเป็นอันดับแรกให้แก่ผู้ที่เสียเปรียบหรือขาดโอกาสทางสังคมมากที่สุด (Brighouse, 2004; Rawls, 1971) นอกจากนี้ เขายังได้นำเสนอเกี่ยวกับสาเหตุแห่งความไม่ใสใจ ในฐานะที่เป็นสภาพการณ์ทางทฤษฎีซึ่งจะต้องนำความยุติธรรมมาใช้ เมื่อผู้กระทำแต่ละคนไม่ได้ตระหนักว่า ผลลัพธ์จะกระทบตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง อีกแง่หนึ่งก็คือ หากผู้คนมิได้ตระหนักว่า จะเกิดอะไรขึ้นบ้างต่อบุคคลภายใต้โครงสร้างของการกระจาย โดยที่พวกเขาจะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้บรรลุถึงความยุติธรรม เพราะเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะกระทำเช่นนั้นได้ (Brighouse, 2004) แต่เป็นที่น่าเสียดายที่สมมุติฐานที่ว่า ผู้คนเลือกที่จะปกป้องความอ่อนแอมากที่สุดและร่วมมือกันเพื่อความเป็นธรรมนั้น เป็นเหตุผลที่ฟังไม่ขึ้นในโลกแห่งความจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคนคนหนึ่งที่มีความคิดด้านเสรีภาพ สำหรับคำถามเดิมที่เกี่ยวกับความต้องการ การตอบแทน คุณธรรม และใครคือผู้ที่รับผิดชอบในสวัสดิการของส่วนรวมนั้น ยังคงไม่มีคำตอบ จากประเด็นการกระจายทรัพยากรนั้น ทัศนะดังกล่าวนี้กำหนดกรอบแนวคิดด้านการทำงานเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมในฐานะที่เป็นหน้าที่เชิงคุณธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการยอมรับ ของรัฐบาล และการสนับสนุน โครงการต่างๆ ทางสังคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกับสิ่งที่เป็นที่ต้องการมากที่สุด (Van Soest, 1994)

การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาได้ถูกปรับจากรูปแบบแนวคิดของ Rawls ที่เกี่ยวกับการกระจายความยุติธรรมหลายประการ ประการแรกคือ สมมุติฐานของเขาเกี่ยวกับเสรีภาพ

และโอกาสที่เท่าเทียมกันภายในระบบที่ไม่เท่าเทียมกันโดยเนื้อแท้ เช่นโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ของสหรัฐที่เต็มไปด้วยปัญหา (Banerjee, 2005) โดย Rawls มิได้ให้ความสนใจกับ ผลกระทบในด้านเชื้อชาติ เพศ ชนชั้น ถิ่นกำเนิด พื้นฐานทางสังคม กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และบุคคลแต่ ละระดับโครงสร้าง โดยการกระจายความเป็นธรรมของทรัพยากรนั้นมีได้ช่วยแก้ประเด็นปัญหาด้าน การกีดกันเชิงวัฒนธรรมและความไม่เท่าเทียมกัน (Reisch, 2002) นอกจากนี้ ทฤษฎีที่สันนิษฐานว่า รัฐบาลยอมรับในหน้าที่ ที่จะสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและยุติธรรม และทฤษฎีที่พลเมืองรวมทั้ง สถาบันทั้งหลายจะทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลปลายทางนั้นไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง (Banerjee, 2005) ทั้งนี้ การปราศจากซึ่งการจัดการกับปัญหาของโครงสร้างทางสังคมและการกีดกัน เชิงโครงสร้าง การประยุกต์ใช้แนวคิดของ Rawls อย่างต่อเนื่องในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่อยู่ใน ความรับผิดชอบของความยุติธรรมทางสังคมนั้นก็คือการจัดการจัดหาเครื่องมือเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกัน ให้น้อยลง (Banerjee, 2005)

กระบวนการที่สามารถนำความยุติธรรมทางสังคมมาใช้ไม่ได้เพียงแต่การรับ ผลประโยชน์ทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสามารถของบุคคลในการที่จะได้เข้าถึงและใช้ ประโยชน์จากผลประโยชน์นั้นด้วย (Morris, 2002; Sen, 1999) โดยทฤษฎีของ Rawls เกี่ยวกับ ความยุติธรรมในฐานะที่เป็นรากฐานในการกระจายความเท่าเทียมของผลประโยชน์ทางสังคมนั้น มิได้ เป็นการจัดการกับขีดความสามารถที่จะใช้ประโยชน์ หรือเปลี่ยนผลผลิตนั้นให้กลายเป็นการทำหน้าที่ อย่างมีคุณค่า นอกจากนี้ Sen ยังได้เน้นให้เห็นความสำคัญที่ว่า ความยุติธรรมทางสังคม มิได้เป็นผล ของการกระจายทางวัตถุ หรือทางสังคม แต่เป็นการได้มา (Obtaining) หรือการบรรลุ (Achieving) ในผลิตผลต่างๆเหล่านั้น ทั้งนี้ ทักษะด้านขีดความสามารถได้ช่วยลดภาวะของความยุ่งยาก (Dilemma) ให้น้อยลงที่สุดได้จากการเปรียบเทียบความต้องการของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่ม และการตอบแทนด้วย อย่างอื่นแทนที่จะเน้นความสำคัญกับแนวคิดในการเข้าถึง และแนวคิดเรื่องขีดความสามารถ (Brighouse, 2004; Miller, 1999) ทั้งนี้ มุมมองในด้านขีดความสามารถนั้นให้ความสนใจกับบริบท ของบุคคลในมิติของสภาพแวดล้อม (Person in environment contexts) และประเด็นปัญหาของ การกีดกันซึ่งขัดขวางมิให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ที่เหนือกว่าการบรรลุความต้องการขั้น พื้นฐาน (Banerjee, 2005) โดยที่แนวความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมเชิงกระบวนการนี้นำมาซึ่งความ สนใจในเรื่องสถานที่ที่ความยุติธรรมหรือยุติธรรมที่ตั้งอยู่ระหว่าง ปัจเจกบุคคล กับสถาบันมากกว่าที่ จะถูกนิยามว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐ (Barry, 2005; Brighouse, 2004)

ความยุติธรรมเชิงกระบวนการนี้ช่วยให้มุ่งความสนใจไปยังนโยบาย และกระบวนการ ต่างๆที่เป็นการชี้แนะการกระทำ รวมทั้งในผลลัพธ์ที่อาจจะถูกกำหนดไว้แล้ว (Miller, 1999) โดยที่ กระบวนการและนโยบายต่าง ๆ นั้นมิได้มีผลก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการ แต่มีความหมายในเชิง บริบทของการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ ทั้งนี้ Miller ได้สรุปให้เห็นถึงคุณภาพของกระบวนการด้านความ

ยุติธรรมจำนวนมากที่มีความสอดคล้องกับคุณค่าในงานสังคมสงเคราะห์ รวมถึงความเท่าเทียมกันในการเข้าถึง อันได้แก่ความสามารถการยอมรับศักดิ์ศรีของแต่ละคน ความรับผิดชอบและความโปร่งใส และการได้รับความยินยอมโดยสมัครใจจากการกำหนดได้ด้วยตนเอง (Self-determining) Miller ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ความยุติธรรมเชิงกระบวนการต้องกระทำกันก็ต่อเมื่ออยู่ ในเวลาของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ก็เพื่อส่งเสริม และรักษาไว้ซึ่งเป้าหมายสำคัญของความเป็นธรรม และความเท่าเทียม

ในการทำงานเพื่อสังคมนั้น ความไม่ยุติธรรม และการแก้ไขความไม่ยุติธรรมนั้นมีอยู่ ทั้งในแง่ปัจเจกบุคคลและกลุ่มในฐานะที่เป็นเป้าหมายและ ผู้รับ (Recipients) โดยที่ทัศนคติอาศัยกลุ่มเป็นฐาน (Group-based perspectives) มีการนำเสนอเครื่องมือที่เป็นประโยชน์เพื่อการวิเคราะห์ การเรียกร้องความยุติธรรมในสังคมในที่เป็นสมาชิกภาพได้สร้างกลุ่มทางสังคมขึ้นมา (ได้แก่ การแยกเชื้อชาติ ศาสนา และรสนิยมทางเพศ) ซึ่งมีผลจากประสบการณ์ที่อาจจะได้มาจากสิทธิพิเศษ หรือ มาจากการกดขี่ก็ได้ (Young, 2001) ในกรณีของความยุติธรรมนี้ มีผลกระทบที่สะสมกันมาจาก สมาชิกภาพในกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากโครงสร้างทางสังคม (Barsky, 2010) ทั้งนี้ หลักการของการมีส่วนร่วมในการเรียกร้องความเป็นธรรมสำหรับพลเมืองทุกคนที่สามารถจะกระทำได้ในฐานะของผู้ที่มีความเท่าเทียมกันในสังคม ด้วยเสียงและความรับผิดชอบที่เท่าเทียมกัน (Brighouse, 2004) หากความเท่าเทียมกันนี้ถูกประเมินบนพื้นฐานของการเข้าถึงโดยมีส่วนร่วมแบบปัจเจกเท่านั้นมากกว่าที่จะอยู่ในบริบทของโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ และโครงสร้างตามเจตจำนงของการเข้าถึงความเป็นพลเมืองที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งสาระสำคัญของปัญหา และการแก้ปัญหาที่จะลุล่วงไปได้

ทัศนะของนักสตรีนิยม (Feminist) ที่ว่า บุคคลจัดเป็นประเด็นทางการเมืองที่มีผลต่อการเข้าถึงความยุติธรรมในสังคมที่ให้ความสนใจด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งนี้ นักสตรีนิยม เสรี มีความคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคมที่เน้นความเสมอภาคระหว่างเพศ ซึ่งช่วยให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวางจากการให้ความสำคัญกับการกระจายในแบบดั้งเดิม และบทบาทของรัฐ รวมทั้งโครงสร้างขั้นพื้นฐานในการก่อเกิดต่างๆเพื่อความเป็นธรรม (Brighouse, 2004) จากจุดยืนดังกล่าวนี้ พฤติกรรมระหว่างบุคคล และปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นตำแหน่งของความยุติธรรมหรือยุติธรรม ในฐานะที่เป็นระบบและผลลัพธ์ของสถาบัน และโครงสร้างทางสังคม ทั้งนี้ ประสบการณ์ของบุคคลในโลกของความยุติธรรมนั้นอาจเป็นผลกระทบมาจากการเผชิญหน้าแบบวันต่อวันโดยการเข้าถึงผลผลิตทางสังคม ทั้งนี้ พฤติกรรมในการประพฤติปฏิบัติเช่นนี้อาจจะสื่อสารได้ชัดเจนที่สุดจากคำกล่าวของ คานธี (Gandhi) ที่ว่า “คุณต้องเปลี่ยนสิ่งที่คุณต้องการจะเห็นบนโลกใบนี้ หากเราต่อสู้เพื่อโลกที่เชื่อชาติ มิได้ก่อให้เกิดชนชั้นที่ไม่เป็นธรรม ความไม่สมดุลของอำนาจ และความไม่เท่าเทียมกัน เราก็สามารถที่จะสร้างองค์กรที่หลบเลี่ยงความยุติธรรมดังกล่าว และแสดงให้เห็นความเป็นธรรม และความเคารพ ให้เกียรติที่เท่าเทียมกันได้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของเรา” ทั้งนี้ ความสนใจในเรื่องความยุติธรรมของบุคคล หรือความยุติธรรมในการสื่อสารนั้น (U.S. Legal Inc., 2010) นับว่าเป็นคุณค่าที่ยิ่งใหญ่

สำหรับงานสังคมสงเคราะห์เนื่องจากว่าช่วยเน้นให้เห็นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคลที่มีต่อการแสวงหาความยุติธรรม และช่วยจัดวางตำแหน่งด้วยคุณค่าทางอาชีพอื่น ๆ ด้วย

ทัศนะในส่วนของสิทธิมนุษยชนนี้ยังได้นำเสนอความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เป็นประโยชน์เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม โดยสหประชาชาติได้ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights ในปี 1948 ในระหว่างที่มีควันทรงหลังจากเหตุการณ์น่ากลัวของสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายในเอกสารฉบับนี้ มีสถานการณ์พิเศษ 3 สถานการณ์ที่มีการสรุปถึงสิทธิและอิสรภาพ อันได้แก่ 1) สิทธิของพลเมืองและสิทธิในทางการเมือง 2) สิทธิในทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และ 3) สิทธิร่วมกัน เช่น สิทธิในอิสรภาพของศาสนา หรือการแสวงหาการพัฒนาของบุคคล (United Nations, 1948) สำหรับความเกี่ยวข้องพื้นฐานที่มีต่องานสังคมสงเคราะห์นั้นจัดอยู่ในอันดับที่สอง โดยกล่าวว่า เป็น "อิสรภาพในเชิงบวก" หรือเป็นงานที่ต้องการให้มีการแทรกแซงจากรัฐเพื่อบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ มีอุปสรรคสำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกันที่มีผลต่อความสามารถของปัจเจกบุคคลในการเข้าถึงสิทธิมนุษยชนดังที่ได้สรุปไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งประกอบด้วย ความยากจน การแบ่งแยกบนฐานของอคติและชนชั้นทางสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน รวมถึงการขาดการศึกษา (Mapp, 2008) ทั้งนี้การที่ไม่สามารถที่จะแบ่งแยกได้ และความจำเป็นในธรรมชาตินั้นเป็นอุปสรรคเหล่านี้เป็นความสำคัญในงานสังคมสงเคราะห์ และผูกพันกันบนพื้นฐานของความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางสังคมข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้นพัฒนามาจากแนวคิดของการกระจายความยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระจายทรัพยากรซึ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการของความต้องการจำเป็น (Need) การตอบแทนตามความพยายามและสถานภาพ (Desert) ความเป็นธรรม (Fairness) และความเท่าเทียม (Equality) ในการกระจายความยุติธรรมทางสังคมอย่างเท่าเทียมนี้มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับทัศนะหรือแนวคิดที่มีต่อความยุติธรรมทางสังคมอันได้แก่ แนวคิดเสรีนิยม (Libertarian) ที่เน้น ในเรื่องของสิทธิขั้นพื้นฐาน การสนับสนุนการเป็นเจ้าของตามอุดมคติด้านการตลาดเสรี แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian) ที่เน้นในด้านความสำคัญกับการกระจายทรัพยากรที่เอื้อต่อสาธารณประโยชน์มากที่สุด และแนวคิดเสมอภาคนิยม (Egalitarian) ที่เน้นความสำคัญในเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมกัน และการปฏิบัติตนของปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นวิธีการของการตอบแทน และการช่วยเหลือให้เกิดความเป็นธรรม ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับแนวคิดของความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรของแต่ละบุคคลด้วย ส่วนความยุติธรรมเชิงกระบวนการนั้นเน้นไปที่ความเป็นธรรมด้านนโยบายที่มีความยุติธรรมสำหรับทุกคน ทุกกลุ่ม ปราศจากการกดขี่ที่ขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของบุคคลที่มีความหมายในเชิงบริบทของการปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคล ด้วยการให้เกียรติทางวัฒนธรรมและความเท่าเทียม เช่นเดียวกับทัศนะของนักสตรีนิยม (Feminist) นอกจากนี้ความยุติธรรมทางสังคมในทัศนะ ของสิทธิมนุษยชน

ต้องคำนึงถึง สิทธิของพลเมืองและสิทธิในทางการเมือง สิทธิในทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมและ สิทธิร่วมกัน เช่น สิทธิในอิสรภาพของศาสนา หรือการแสวงหาการพัฒนาของบุคคล

แนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

นักการศึกษาในแวดวงด้านการศึกษา มีการกล่าวอ้างถึงทิศทางด้านความยุติธรรมทางสังคมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยได้นำเสนอแนวความคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical orientations) และวิธีปฏิบัติ สำหรับองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะ (Idiosyncratic organization) สำหรับแนวคิดที่แตกต่างออกไปนั้น (Hyttten และ Bettez, 2011) หมายถึงการรวมเอา วิธีการเชิงปรัชญา (philosophical) (Lynch และ Baker 2005; Young, 1990) เชิงการปฏิบัติ (practical) (Bettez, 2008; Carlisle และ 2006; Hackman, 2005) เชิงชาติพันธุ์หรือเรื่องเล่า (Ethnographic) (Kozol, 1991, 2005; Ladson-Billings 1994) พื้นฐานทางประชาธิปไตย (democratically grounded) (Beane และ Apple, 2007; Ayers และคณะ, 1998) และมีความเฉพาะเจาะจงในเชิงทฤษฎี เช่น ทฤษฎีวิพากษ์เชื้อชาติ (critical race theory) (Ladson-Billings และ Tate, 2005) พหุวัฒนธรรมนิยม (multiculturalism) (Gay, 2000; Sleeter, 1996; Sleeter, 2005) ทฤษฎีเกี่ยวกับชนผิวขาว (Whiteness Theory) (Hyttten และ Warren, 2003; Thompson, 2003) วิธีสอนเชิงวิพากษ์ (practical) (Freire, 2000; Mc Laren, 2007) และการศึกษาเชิงวัฒนธรรม (Cultural studies) (Hyttten, 2006; Wright, 2003) เข้าไว้ด้วยกัน โดยที่ความแตกต่างเหล่านี้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงง่าย และเหลื่อมล้ำกันอยู่และแนวคิดของนักวิชาการบางคนก็ประกอบด้วยองค์ประกอบของวิธีการหรือแนวคิดต่างๆมากมาย เช่นแนวคิดของ Delpit (2006) และ Hooks (2010) เป็นต้น

วรรณกรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้นเป็นเรื่องที่กว้างขวางและกำลังเติบโต เพราะการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เป็นเรื่องยากที่จะให้คำนิยาม ทั้งนี้ Hackman (2005) กล่าวว่า จากการศึกษาวรรณกรรมเผยให้เห็นขอบเขตแห่งคำนิยามของการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม อย่างเด่นชัด (Manifestation) ในห้องเรียน นอกจากนี้ Carlisle และคณะ (2006) ยังพบว่าแทบ ไม่มีความสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า มีองค์ประกอบใดบ้างที่จะทำให้การศึกษาด้านความยุติธรรมเกิดประสิทธิภาพ เมื่อต้องทำการตรวจสอบหลักสูตรที่มีแนวคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมกัน (Equity-oriented curricula) และการเข้าไปแทรกแซงอย่างมีแบบแผน (Programmatic interventions) เพื่อให้การสร้างชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามหรือแรงผลักดันทางสังคม จึงนับว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการถกเถียงกันในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านความยุติธรรม ทางสังคมเป็นลำดับแรกเสียก่อน

เนื่องจากวรรณกรรมเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมเป็นเรื่องที่กว้างขวาง จึงเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายขอบเขตในแบบที่แน่นอนตายตัว ในขณะเดียวกัน เรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญที่จะต้องรับรู้และเข้าใจว่า แท้ที่จริงแล้ว ขอบเขตในเชิงทฤษฎีและวิชาการนั้นมีส่วนทำให้ต้องเข้าไปพัวพันเกี่ยวกับพื้นฐานทางความรู้และทฤษฎีมากมาย เรื่องการศึกษาด้านความยุติธรรมในสังคมมิใช่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหรือควบคุมทางด้านอารมณ์เท่านั้น (Emotional disposition) (Sensoy และ Di Angelo, 2009) หากเรามองในเชิงสัญลักษณ์ด้วย Hackman (2005) North (2008) และ Quin (2009) ได้อ้างถึงแนวคิดที่มีต่อการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม และยังได้อธิบายไว้อย่างครอบคลุมเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สำหรับการกำหนดนิยามในขอบเขตสาขานี้ Hackman (2005) อธิบายไว้ว่า การศึกษาด้านความยุติธรรมในสังคมมิได้มีเพียงแค่การตรวจสอบความแตกต่าง หรือความหลากหลายเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจกับประเด็นของระบบอำนาจ และอภิสิทธิ์ที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมสูงขึ้น และส่งเสริมให้นักเรียนมีการตรวจสอบเชิงวิเคราะห์ เกี่ยวกับการการกกดขี่ซึ่งในระดับสถาบัน วัฒนธรรม และปัจเจกบุคคล ด้วยการค้นหาโอกาสในการทำงานด้านสังคมเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ได้ชี้ระบุถึงองค์ประกอบด้านการสอน 5 องค์ประกอบที่เชื่อว่าจะมีความสำคัญต่อความเข้าใจในเรื่องการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย 1) การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหา 2) เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ 3) เครื่องมือสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4) เครื่องมือสำหรับการสะท้อนส่วนบุคคล และ 5) การตระหนักรู้เกี่ยวกับกลุ่มพหุวัฒนธรรม Hackman เน้นในเรื่องความจำเป็นที่จะต้องให้มีการตรวจสอบระบบอำนาจและการกกดขี่ รวมทั้งเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และหน้าที่ของนักเรียน Hackman ยังกล่าวอีกว่า การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และการสะท้อน เชิงวิพากษ์ต่างก็มีความจำเป็นต่อการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยให้เกิดการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความต้องการในการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเพื่อกระทำหน้าที่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

North (2008) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับความยุติธรรมในด้านการศึกษาด้านความสำคัญไปที่ความตึงเครียดระหว่างเรื่องของอภิสิทธิ์ที่มีความแตกต่างกัน กับเรื่องแนวคิด และทำให้เรื่องเหล่านี้แคลงเป็นสามคู่หลักๆได้แก่ คู่ของการกระจาย (Redistribution) กับการยอมรับ (Recognition) คู่ของกระบวนการระดับมหัพภาคกับจุลภาค และคู่ของความรู้กับการปฏิบัติ โดยที่เป้าหมายก็คือเพื่อทำให้สมมุติฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคมเป็นเรื่องที่สามารถมองเห็นได้ และวิจารณ์ได้ และเพื่อให้ได้รับการส่งเสริมให้มีการอภิปรายมากขึ้นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ และข้อจำกัดด้านกลยุทธ์ทางการศึกษาในการกำหนดขอบเขตทางการศึกษาในรูปแบบเฉพาะจากการที่มีการอภิปรายระหว่างการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกัน (Equally) กับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน (Equitably) North ได้อธิบายว่า การจัดสรรปันส่วนนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทางเศรษฐกิจเพื่ออำนวยความสะดวกในเรื่องการแบ่งปันความมั่งคั่ง และอำนาจ ก็อาจสร้างความขัดแย้ง

ให้เกิดกับความปรารถนาของกลุ่มเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการยอมรับความต้องการทางด้านกลุ่มที่เป็นเอกลักษณ์ของพวกเขาได้เช่นกัน สำหรับการจัดการกับปัญหาความตึงเครียดนั้น North กล่าวว่าการยอมรับ (Recognition) และการกระจาย (Redistribution) แต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะสร้างการศึกษาให้มีความยุติธรรมมากขึ้นได้ นักเรียนต่างก็ต้องการทั้งการเคารพให้เกียรติ และผลผลิตทางสังคม (Social goods) อย่างเพียงพอเพื่อพัฒนา ติดตาม และสร้างความสำเร็จให้แก่เป้าหมายทางวิชาการ และเป้าหมายในชีวิต (North, 2008) เกี่ยวกับการแยกระดับมหัพภาค และจุลภาคนั้น North ได้กล่าวถึงวิธีการที่ถูกเชื่อมโยง ณ ระดับมหัพภาคว่า นักการศึกษา มีความสนใจในนโยบายเชิงสถาบัน และกระบวนการขั้นตอนต่างๆ ในขณะที่ ณ ระดับจุลภาคนั้น ให้ความสำคัญในเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างครู กับนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักการศึกษาควรอาศัยทั้งในเรื่องของแนวคิดและการทำงานทั้งในระดับนโยบาย และระดับสถานศึกษา ประการสุดท้าย North ได้อธิบายให้เห็นการอภิปรายกันระหว่างการศึกษาให้ความสำคัญกับความรู้ หรือการให้ความสำคัญกับการปฏิบัติ ในด้านการศึกษาเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม แม้ว่านักการศึกษาส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ทั้งนักเรียนและครูไม่เพียงแต่จำเป็นต้องศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่ยุติธรรมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังต้องทำงานในชุมชนอย่างกระตือรือร้นเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยที่พวกเขาไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า ต้องมีความรู้มากน้อยเท่าใดถึงจะเพียงพอต่อการปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อกัน แต่สนใจว่า การกระทำที่ไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องเหมาะสมอาจก่อให้เกิดปัญหาที่สร้างความวุ่นวายขึ้นมาใหม่ได้ ซึ่งเป็นการเรียกร้องเพื่อความสมดุลระหว่างความรู้ กับการกระทำหรือการปฏิบัติต่อกันนั่นเอง

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นชี้ให้เห็นว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งไปสู่แนวทางที่ต้องการให้นักเรียน นักศึกษาหรือบุคคลโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความยุติธรรมทางสังคมไม่ว่า จะเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับทฤษฎีหรือด้านการปฏิบัติ แต่ยังมีแนวคิดที่มองถึงความยุติธรรมทางสังคมที่มีต่อการจัดการ การศึกษา หรือ แนวคิดที่ว่าทำอย่างไรที่จะให้การศึกษาดำเนินการด้วยความเสมอภาคและ เท่าเทียม สามารถจัดบริการให้กับทุกกลุ่มโดยไม่มีข้อจำกัด หรืออาจเรียกว่าความยุติธรรมทางสังคมในด้านการศึกษา

เมื่อกล่าวถึงการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น ส่วนใหญ่แล้ว พบว่าเรามุ่งเน้นไปที่ความเสมอภาคทางการศึกษา เพราะความเสมอภาคทางการศึกษา คือความจำเป็นทางด้านจริยธรรม สำหรับสังคมที่ถือว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญของโอกาสในชีวิต (Levin, 2009) ความยุติธรรมในการจัดการศึกษา มีความหมายครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้ คือ ความยุติธรรมและความเป็นธรรม ในการจัดการเรียนการสอน (Rawls, 1999) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนที่มี เชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาที่แตกต่างกัน(Cooper, 2006)การต่อต้านความไม่เป็นธรรมทางชนชั้นที่ยังมีอยู่ในห้องเรียน (Michie, 2003) รวมไปถึงความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงความ

ไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Poplin และ Rivera, 2005) และเพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงโลกที่เขาอยู่ (Salas และคณะ, 2004)

ความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษา คือการขับเคลื่อน หรือ การทำงานที่มุ่งให้สังคม มีความเท่าเทียมกันเพื่อให้ทุกคนในความหลากหลาย ได้เข้าถึงคุณภาพในการจัดการศึกษาสำหรับทุกคน โดยการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกันรวมทั้งความปลอดภัยทางด้านวัฒนธรรม ร่างกาย และจิตใจ (Adams และคณะ., 1997; EnnsและSinacore, 2005; Warren, 1998) ความยุติธรรมทางสังคมในการศึกษาคือภาพสะท้อนของหลักสูตรและบุคลากรของโรงเรียนที่ให้ความสำคัญแก่ภาษา และวัฒนธรรมของนักเรียน คำนึงถึงความแตกต่างและการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางศีลธรรม ต่อต้านการเลือกปฏิบัติและความไม่เสมอภาค (Williamson, Rhodes และDunson, 2007)

บทบาทของการจัดการศึกษาในการส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคม เป็นประเด็นหลักที่นักการเมืองต้องใส่ใจเนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะตัดสินใจว่า อะไรบ้าง ที่จะต้องนำมาสอนในโรงเรียน สอนที่ไหน สอนใคร และใครจะเป็นผู้สอน เพราะการศึกษาคือการ ขับเคลื่อนความเจริญของสังคมและเศรษฐกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาจึงกลายเป็นการเพิ่มการ เชื่อมโยงความคิดของนักการเมืองไปสู่ความเป็นธรรมและความยุติธรรมทางสังคม (Smith, 2012) ซึ่งในการจัดการศึกษานั้น จะต้องจัดให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทุกคน

จากที่กล่าวมาข้างต้นและจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้จะเห็นว่าการส่งเสริม ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคมในต่างประเทศนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับรัฐบาลของทุก ประเทศที่จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม รวมทั้ง จัดการศึกษาให้มีความยุติธรรมและมีความเสมอภาคแก่ผู้เรียนทุกคนควบคู่กันไป สำหรับประเทศไทย นั้น สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องการจัดการศึกษาที่ต้องสนองความยุติธรรมทางสังคม คือการที่มุ่งเน้นใน เรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาซึ่งโดยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษามหาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประชาชนทุกช่วงวัยต้องได้รับการ สนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามความต้องการ และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2642 มาตรา 30 ว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสในการ รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่ง มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมการ สื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพิเศษ

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่าเรามุ่งเน้นไปในเรื่องของ ความยุติธรรมในด้านสิทธิและโอกาสในการรับบริการการศึกษาจากรัฐ แต่ในส่วนของการปลูกฝังให้คนในชาติมีความรู้ในเรื่องของหลักการสำคัญของความเป็นประชาธิปไตย คุณลักษณะที่จำเป็นของคนในชาติ ที่เป็นพฤติกรรม หรือวิธีปฏิบัติต่อผู้อื่นที่ปราศจากการกดขี่ การแบ่งแยกชนชั้น หรือการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมอันเกิดจากความแตกต่างกันของคนในสังคมที่มีความหลากหลาย แม้กระทั่งในการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน การปฏิบัติของผู้บริหาร ต่อครู ต่อผู้ปกครอง และนักเรียน รวมทั้งการปฏิบัติต่อกันของนักเรียนด้วยกันเอง ยังมีน้อย เราคงต้องหันมาให้ความสนใจกับประเด็นของความยุติธรรมทางสังคมให้มากขึ้น ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม

ความสำคัญของการจัดการศึกษาความยุติธรรมทางสังคม

Wilson (2013) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษาว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนเพราะความสำเร็จในระดับชั้นเรียนนั้น องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งคือผู้เรียน ซึ่งถ้าเขาเหล่านั้นได้รับการยอมรับในความแตกต่าง เช่น ภูมิหลังของผู้เรียนแต่ละคน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ แนวคิดใหม่เกี่ยวกับวิธีการเรียน นอกจากนี้ยังรวมถึง โครงสร้างของความรู้ และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิรูป และฟื้นฟู ผ่านวิธีสอน และเนื้อหาแล้ว การให้ผู้เรียนยอมรับและเข้าใจความหลากหลายของกันและกัน จะช่วยให้ปัญหาการจัดชั้นเรียนหมดไปมากที่สุด นักเรียนทุกคนจะได้รับการพัฒนาที่เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ Ticknor (2015) เชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียน

ความยุติธรรมทางสังคม ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ในการในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา เพราะการมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่มีความเสมอภาค เป็นการศึกษาที่ยังลึกถึงเสรีภาพส่วนบุคคล มีการแสวงหาทางเลือกที่มีเหตุผลสำหรับการศึกษาที่ตอบสนองเสรีภาพส่วนบุคคล บทบาทของการศึกษาที่สำคัญคือการพัฒนาความสามารถส่วนบุคคล ครอบคลุมไปถึงกระบวนการสร้างต้นทุน ทางทรัพยากรมนุษย์ ช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตหลังจากที่ได้รับการศึกษาแล้วรวมไปถึงการพัฒนาด้านวัฒนธรรม บรรทัดฐานทางสังคม และคุณค่าที่ยึดถืออีกด้วย (Marshall และ Oliva, 2010) ส่วน Hackman (2005) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมนั้นส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงบทบาททางด้านการศึกษาของพวกเขาเอง และเป็นการสนับสนุนครูเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างประชาธิปไตยและสภาพแวดล้อมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในโรงเรียนเป็นวิธีการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมกัน

และความเคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างของชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของสังคมบรรทัดฐานรวมทั้งความยืดหยุ่นทางปัญญาและมุมมองส่วนบุคคลในหมู่นักเรียนในห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน (Lalas และ Valle, 2007)

จากสำคัญของความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษาที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าความยุติธรรมทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนตั้งแต่ระดับชั้นเรียนจนถึงหลังการจบการศึกษาและยังรวมไปถึงคุณลักษณะที่ติดตัวไปในการแสดงออกที่แสดงถึงการยอมรับลักษณะสังคมที่มีความหลากหลาย อย่างไรก็ตามคุณภาพของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นได้ในชั้นเรียนนั้นต้องเกิดจากการปฏิบัติและกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม และต้องอาศัยการส่งเสริมสนับสนุนที่เหมาะสมจากผู้บริหารและผู้นำทางการศึกษาที่มีมุมมองที่ถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมเพราะมุมมองที่ถูกต้องจะนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินนโยบายที่มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนทุกคน

มุมมองเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ท่ามกลางแนวคิดที่ต่างกันอย่างการพยายามให้คำจำกัดความของ ความเป็นธรรม ซึ่งยังคงมีมิติที่สลับไหลและหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความต้องการในการเชื่อมโยงกับบริบทต่างๆ ดังนั้นมุมมองของความยุติธรรมทางสังคมจึงมีความแตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อมุมมองในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาค ให้มีความแตกต่างกันไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะมุมมองต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการความยุติธรรมทางสังคม ที่เชื่อมโยงไปยังความยุติธรรมในการจัดการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

มุมมองความยุติธรรมทางสังคม จากทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่ามีความแนวคิดที่หลากหลาย และเลื่อนไหลไปตามบริบทต่างๆ ทั้งนี้ ธีระพงษ์ วงษ์นา (2557) ได้สรุปมุมมองที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม ของไทยไว้ดังต่อไปนี้

1. ความยุติธรรมทางสังคมในมิติของการยอมรับ สะท้อนผ่านแง่มุมมองเชิงสังคม วัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญและเป็นมิติความเป็นธรรมที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่เป็นสาเหตุของความเป็นธรรม หรือไม่เป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะสังคมไทยที่มีความเหลื่อมล้ำด้านช่วงชั้นทางสังคมนำไปสู่ประเด็นเรื่องคนชายขอบซึ่งไม่ได้รับการยอมรับและขาดความเป็นธรรมทางสังคม เช่นการยอมรับและเคารพในการแสดงอัตลักษณ์ตัวตนของคนในชาติที่แตกต่าง หลากหลายทางการเมือง ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา เพศภาพ การคั่นพื้นที่แก่คนชายขอบ ตลอดจนการไม่เลือกปฏิบัติ

2. ความยุติธรรมทางสังคม ในมิติของการมีส่วนร่วม สะท้อนผ่านแง่มุมเชิงรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองและอำนาจ กล่าวได้ว่าเป็นตัวหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความยุติธรรมในบริบทสังคมไทยเนื่องจากการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยซึ่งมีนัยยะต่อสังคมไทยอย่างยิ่ง เช่น การมีสิทธิเสรีภาพในการออกแบบ จัดการแบบแผนของชีวิตส่วนบุคคล โอกาสในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย มีส่วนร่วมผ่านสิทธิในทรัพยากร เช่น สิทธิชุมชน สิทธิพลเมือง เป็นต้น

3. ความยุติธรรมทางสังคม ในมิติของการกระจายทรัพยากรสะท้อนผ่านแง่มุมเชิงเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์ปัญหาความไม่เป็นธรรมในด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากร สภาพปัญหาความยากจนตลอดจนการเข้าถึงสาธารณูปโภค และการบริการสาธารณะ

4. ความยุติธรรมทางสังคม ในมิติเชิงกฎหมาย บรรทัดฐานทางสังคม ในแง่มุมเชิงนิติศาสตร์ โดยกฎหมาย บรรทัดฐานภายใต้ระบบกฎหมาย ถือเป็นหนึ่งในกลไกทางสังคมที่ใช้เป็นแหล่งอ้างอิงถึงความเป็นธรรมทางสังคมในภาคส่วนของกระบวนการยุติธรรมได้ เช่น กลไกกระบวนการยุติธรรมการใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

ส่วนมุมมองที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในต่างประเทศนั้น ก็ยังเป็นมุมมองที่หลากหลายเช่นเดียวกัน Swanson (2015) มีมุมมองในเรื่องนี้ว่า การศึกษาสามารถตอบสนองหลักการของความยุติธรรมทางสังคม หรือข้อบังคับของสิทธิมนุษยชน ซึ่งยึดโยงอยู่กับรูปแบบ จุดเน้น และการเลือกแบบแผนความรู้และประเภทของการจัดการเรียนการสอน หลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษามีความจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของสังคมประชาธิปไตยซึ่งสนองตอบความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชน ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงทำให้ความยุติธรรมทางสังคมเป็นไปตามหลักการ 2 ประการ คือ 1) มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของความยุติธรรมทางสังคมในเรื่องของการเข้าถึง และการกระจาย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของสิทธิมนุษยชนนั่นเอง 2) การศึกษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของความยุติธรรมทางสังคมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งกระบวนการของการจัดการศึกษานั้นถือเป็นกระบวนการของประชาธิปไตยและเป็นเพียงสังคมของคนเท่านั้น

ในมุมมองของ Rawls (1971) มองว่า การศึกษาเป็นเสมือน สัญญาทางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นและเชื่อมโยงกับความยุติธรรมทางสังคมในด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา ในประเด็นเหล่านี้คือ 1) ความเท่าเทียมกันของการเข้าโรงเรียนและเข้าถึงระบบการจัดการศึกษา 2.) ความเท่าเทียมหรือความเป็นธรรมของวิธีการภายในโรงเรียน 3) ความเท่าเทียมของผลลัพธ์การเรียนรู้ และ 4.) ความเท่าเทียมกันของโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตของคนหนุ่มสาวและผู้ใหญ่ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นภาษาทางกฎหมาย และได้รับการเผยแพร่ออกไปเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความเท่าเทียมในการเข้าถึง (Retributive) 2) ความเท่าเทียมในการแบ่งปันปันส่วน

(Distributive) เช่นความเท่าเทียมในกระบวนการ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ และความสำเร็จหรือโอกาสของชีวิต 3) การได้รับการยอมรับ (Recognitive) หมายถึงการเข้าใจและยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล กลุ่มวัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งจะต้องจัดการเรียนการสอนที่เน้นความยุติธรรม ส่วน Curcic (2009) มีมุมมองเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมในด้านการศึกษา ว่านักเรียนทุกคนต้องได้รับการสนับสนุนในการจัดการศึกษาในเรื่องความเท่าเทียม และโอกาสในการเรียนรู้ที่คบวงจร

Gardner และ Toope (2011) ได้ศึกษามุมมองของนักการศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อสร้างจุดแข็งของความยุติธรรมทางสังคม พบว่า ในทางปฏิบัติในการจัดการศึกษาให้เกิดความยุติธรรมนั้น จะต้องดำเนินการใน 4 เรื่องหลักๆ คือ

1. การรับรู้บริบทของนักเรียน (Recognizing student -in- context) ในประเด็นนี้ครูต้องทำความรู้จักกับนักเรียนเป็นรายบุคคล เกี่ยวกับ สภาพครอบครัว ฐานะทางบ้าน สภาพชุมชน และบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทโดยรวมของนักเรียนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในทางปฏิบัติ

2. การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในจุดแข็งของนักเรียน (Critically engaging in strengths and positivity) ได้แก่ การมองนักเรียนเป็นผู้เชี่ยวชาญในการเรียนรู้ของเขา เพราะประสบการณ์ของนักเรียนแต่ละคนที่มาจากประสบการณ์นอกห้องเรียนนั้นมีมาก และถ้าเราให้ความสำคัญกับความชำนาญและจุดเด่นของนักเรียนแต่ละคน และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ในห้องเรียน ก็จะช่วยสร้างให้เขามีความภาคภูมิใจและรู้สึกได้ถึงความเท่าเทียมของศักยภาพของตนเอง

3. การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงประชาธิปไตย (Nurturing democratic relations) ในการส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงประชาธิปไตยนั้น เป็นความสำคัญส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียน ซึ่งสามารถทำได้โดยการเน้นให้นักเรียนได้ใช้สิทธิและเสียง ในการแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆรวมทั้งการสนับสนุนตนเอง หรือการพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าจากการได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมจากการได้ฝึกการตัดสินใจด้วยตนเอง การได้อภิปรายและมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย เป็นต้น

4. การจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ (Enacting creative and flexible pedagogies) ถึงแม้ว่าการทำงานของครูจะขึ้นอยู่กับนโยบายและหลักสูตรที่ถูกกำหนดมาแล้ว แต่ ครูสามารถใช้กลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ อยู่ในความสนใจของนักเรียน ใช้เทคนิควิธีที่หลากหลายในการสร้างการเรียนรู้ จะเป็นการสร้างทางเลือกและโอกาสที่เท่าเทียมของนักเรียนที่ต้องให้นักเรียนเข้าถึงและมีความเสมอภาคมากขึ้น

นโยบายทางการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคม

ในประเทศไทยเรื่องของความยุติธรรมทางสังคม ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศเกี่ยวกับความเสมอภาคและความเท่าเทียมของคนในชาติด้วยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชาวไทยได้บัญญัติเรื่องความเสมอภาคไว้ดังนี้

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

สำหรับสิทธิและเสรีภาพในการศึกษานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้บัญญัติไว้ใน หมวดที่ 5 ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ ในมาตรา 54 กำหนดไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการ ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง

หรือให้ประชาชนได้รับ การศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อน

สำหรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ยังคงมีผลบังคับใช้อยู่ นั้น ได้บัญญัติไว้ในหมวด 2 ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 30 ว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายส่วนการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคมการสื่อสารและการเรียนรู้หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษและยังได้บัญญัติครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษซึ่งต้องจัดในรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคล

ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) (2561 ตุลาคม 13) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8-51 ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาการศึกษาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพโดยปลูกฝังความเป็นคนดีมีวินัย พัฒนาทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาหรืออาชญากรรมต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความยืดหยุ่นทางความคิด รวมถึงทักษะด้านภาษา ศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจ รวมถึงการวางพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อการวางแผนชีวิตและวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยและนำไปปฏิบัติได้ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงาน รวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศมีทักษะชีวิต สามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาไว้ในยุทธศาสตร์ ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยเน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจนและกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การจัดให้มีมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาการสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้และนวัตกรรม

ของคนทุกกลุ่มรวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๔ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศโดยได้กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ว่าด้วยการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา มุ่งเน้นผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา สำหรับคนทุกช่วงวัย และระบบข้อมูลรายบุคคลและสารสนเทศทางการศึกษาที่ครอบคลุม ถูกต้องเป็นปัจจุบัน เพื่อการวางแผน การบริหารจัดการศึกษา การติดตามประเมิน และรายงานผล ทั้งนี้เพื่อให้ประชากรทุกคนได้รับการบริการทางการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพด้วยความเสมอภาค

เช่นเดียวกับแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ : 2560) ที่กำหนดให้มียุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันในทุกระดับและประเภทการศึกษา ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สถานศึกษาในภูมิภาค ได้รับการยกระดับคุณภาพในการให้บริการ เด็กครอบคลุมทุกประเภทรวมทั้งสามารถเทียบโอนผลการเรียนและทักษะประสบการณ์เพื่อขอรับวุฒิมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นได้ ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดน (พ.ศ. 2560-2564) (2560) นั้น ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาไว้ 6 ยุทธศาสตร์ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของพื้นที่ชายแดน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มทักษะอาชีพ และการมีงานทำในพื้นที่ชายแดน และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในพื้นที่ชายแดน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันทางการศึกษาในพื้นที่ชายแดน ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชายแดน และ ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่ชายแดน สำหรับแนวทางการดำเนินงาน โดยยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นเรื่องของการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา 5 แนวทาง ประกอบด้วย 1) สร้างโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาทั้งในระบบ นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา การให้บริการทางการศึกษา สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกระดับและประเภทการศึกษา 3) พัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และจัดให้มีการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และการศึกษาทางไกลระบบต่าง ๆ 4) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนทุกวัย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ต่างก็มุ่งเน้นในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาที่จะทำให้คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในข้อที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา” ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 10 World Conference on Tenth Meeting of the High-Level Group on Education for All ระหว่างวันที่ 22-24 มีนาคม 2554 ที่โรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท พัทยา จังหวัดชลบุรี ในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2533 ประเทศไทยได้เคยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับโลกว่าด้วย เรื่อง การศึกษาเพื่อปวงชน มาแล้ว ที่จอมเทียน จังหวัดชลบุรี โดยร่วมกับองค์การยูเนสโก และหน่วยงานสหประชาชาติอื่นๆ ซึ่งในการประชุมครั้ง นั้น ที่ประชุมได้กำหนดเป้าหมาย สำหรับการพัฒนาการศึกษาเพื่อปวงชนไว้ และได้มีการรับรองปฏิญญาจอมเทียนเป็นครั้งแรก ในปฏิญญาจอมเทียน ได้ระบุเป้าหมาย 6 ประการ คือ

1. ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่ม เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิการ
2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง ภายในปีพ.ศ. 2543
3. ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่สูงขึ้น
4. ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ในปี พ.ศ.2543 ให้ได้ครึ่งหนึ่งของอัตรา ในปีพ.ศ.2533 โดยเน้นการเรียนรู้ของเด็กหญิงและสตรี
5. ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขอนามัย และการทำงานอาชีพที่ดีขึ้น
6. เพิ่มพูนความรู้ทักษะ และค่านิยม ที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และครอบครัว ในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 องค์การยูเนสโกได้จัดการประชุม เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ที่เมืองดาการ์ ประเทศเซเนกัล แต่ผลปรากฏว่า ประเทศสมาชิกยังไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาจอมเทียนได้ ดังนั้น ที่ประชุมจึงได้กำหนดเป้าหมายที่จะทำให้บรรลุ การศึกษาเพื่อปวงชนภายในปี พ.ศ.2558 ไว้ในกรอบปฏิญญาดาการ์ ดังนี้

1. ขยายและปรับปรุงการศึกษาและการดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะเด็ก ที่เปราะบางและด้อยโอกาส
2. จัดให้เด็กทุกคน โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อย สามารถเข้าถึงการศึกษาภาคบังคับที่มีคุณภาพ

3. จัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของเยาวชนและผู้ใหญ่ผ่านโครงการทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน
4. พัฒนาอัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 50
5. ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษาระดับประถมและมัธยม โดยเน้นการเข้าถึงของเด็กผู้หญิงและทำให้เกิดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ
6. พัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกด้านและรับรองความเป็นเลิศทั้งหมด เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ โดยเฉพาะในเรื่องการรู้หนังสือ การคำนวณตัวเลขและทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต

การจัดประชุมในประเทศไทย ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน 6 เป้าหมาย คือ เป้าหมายที่ 1 การดูแลและการศึกษาของปฐมวัย เป้าหมายที่ 2 การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างทั่วถึง เป้าหมายที่ 3 การส่งเสริมการฝึกทักษะชีวิต เป้าหมายที่ 4 การรู้หนังสือ เป้าหมายที่ 5 ความเสมอภาคระหว่างชายหญิง และ เป้าหมายที่ 6 การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา (เอนก รัตน์ปิยะภากรณ์, 2554)

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่รับผิดชอบโดยตรง ได้นำนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนมาใช้ โดยเฉพาะโครงการเรียนฟรี เรียนดี 15 ปีอย่างมีคุณภาพ มุ่งเน้นการให้โอกาสเด็กกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ที่ได้รับผลจากความขัดแย้ง เช่น เจ็บป่วยเรื้อรังอยู่ที่โรงพยาบาล ก็จะจัดครูไปช่วยสอนให้กับเด็กกลุ่มนี้ด้วย นอกจากนี้ในกรณีของเด็กชาติพันธุ์หรือหนีภัยสงครามจากประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่มีโครงการรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย (Non Thai people) เข้าเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย โดยได้มีการดำเนินการแล้วที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งที่ประชุมได้ให้คำมั่นสัญญาร่วมกันในแถลงการณ์จอมเทียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนให้ได้มากที่สุด โดยกำหนดเน้นทั้งเรื่อง การเข้าถึงทางการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และได้ขอให้ประเทศต่างๆ เน้นการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมซึ่งทำให้เกิดการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษามากขึ้น รวมทั้งการลงทุนทางการศึกษาที่เน้นไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน และเป็นการส่งเสริมความมั่นคงทางมนุษย์ นอกจากนี้ขอให้มีส่วนร่วมในสังคมซึ่งเป็นการสร้างสังคมประชาธิปไตย การสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สำหรับการจัดสรรงบประมาณ ที่ประชุมได้เรียกร้องให้รัฐบาลแต่ละประเทศ จัดสรรงบประมาณในการศึกษา อย่างน้อยให้ได้ร้อยละ 4-6 ของ GNP (Gross National Product) หรือผลิตภัณฑ์ประชาชาติเบื้องต้น และหรือประมาณร้อยละ 15-20 ของงบประมาณของประเทศ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือในระดับชุมชนนานาชาติ ที่ต้องมองหาพันธมิตรต่างๆ เพื่อร่วมมือกันอย่างแข็งขัน (นวรรตน์ รามสูต และ บัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2555)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557) ได้เล็งเห็นถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในการจัดการศึกษาของประเทศที่ส่งผลให้คุณภาพผู้เรียนมีความแตกต่างกัน จึงกำหนดนโยบายในการแก้ปัญหา และพัฒนาประเทศจำนวน 11 นโยบาย และได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติ เมื่อวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2557 ในจำนวน 11 นโยบาย นั้น นโยบายข้อที่ 3 เป็นการกำหนดนโยบายที่มุ่งแก้ปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของภาครัฐ ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งของปัญหาความขัดแย้งความเดือดร้อนทั้งหลายของประชาชน นอกจากการแก้ปัญหาค่าความขัดแย้งที่เป็นผลมาจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมแล้ว ในส่วนของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ได้มีการกำหนดไว้ในนโยบายข้อที่ 2 ว่าด้วยความมั่นคงภาครัฐและการต่างประเทศ โดยกำหนดการเร่งแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในจังหวัดชายแดน โดยนายยุทธศาสตร์ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม ตามหลักนิติธรรม และหลักสิทธิมนุษยชน ด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ในส่วนของนโยบายด้านการศึกษา ในนโยบายข้อที่ 4 ว่าด้วย นโยบายการศึกษาและการเรียนรู้ การทำบารุงศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ในด้านการปฏิรูปการศึกษา ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การกำหนดนโยบายทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ในเรื่องการสร้างโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมและความเป็นธรรม

จากนโยบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ใช้การลดการเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาค่าความขัดแย้ง และความไม่สงบในประเทศ นั่นคือการนำเอาหลักการในเรื่อง ความยุติธรรมทางสังคม (Social justice) มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นลักษณะของพหุวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ที่เด่นชัด มีความละเอียดอ่อน และไวต่อการเกิดความขัดแย้ง ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะสามจังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของครูและบุคลากรทางการศึกษา คุณภาพการศึกษา และคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นความยุ่งยากในการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่

บริบททางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ ทางสังคมและวัฒนธรรม แตกต่างจากพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ เนื่องจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลามและนิยมใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน มีการแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะตามหลักศาสนาบัญญัติ จังหวัดชายแดนภาคใต้จึงมีลักษณะทางสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ การจัดการศึกษา

ภายใต้สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีสาเหตุที่เป็นอุปสรรคในเรื่องการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาท่ามกลางปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่มีการวิเคราะห์โดยทั่วไปว่าปัญหาโดยภาพรวมมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ความอ่อนแอของกระบวนการยุติธรรม และการศึกษา หากจะพิจารณาในแง่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว พบว่าปัจจัยด้านการศึกษาท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นค่อนข้างสูงทั้งในด้าน ภาษา ศาสนา รวมทั้งประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังจะพบได้ว่าในอดีตการจัดการศึกษาตามแนวทางเสริมสร้างลักษณะประจำชาติ เพื่อแสดงลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมแห่งชาติ อันเป็นลักษณะสำคัญของคนในชาติ ที่พึงมีร่วมกัน ย่อมใช้ไม่ได้ผล และได้รับการตอบโต้จากสังคมท้องถิ่นที่มีลักษณะวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรม กระแสหลักในกรณี สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีภาษา ศาสนา ที่มีลักษณะเด่นชัด ดังนั้นการขยายระบบการศึกษาของรัฐที่เข้าไปสู่ท้องถิ่นแห่งนี้จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยากไปพร้อมๆ กับความรู้สึกต่อต้านการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีหลักสูตรและปรัชญาการเรียนรู้ซึ่งแตกต่างจากระบบคุณค่าทางการศึกษาดั้งเดิมของคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ ภาพสะท้อนของการต่อต้านระบบการศึกษาจากรัฐที่เข้ามาสู่สังคมท้องถิ่น มักปรากฏว่าประชาชนให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษาไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ปรัชญา และศาสนา ผลที่ตามมาคือ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลายเป็นพื้นที่ที่ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับการศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น (บรรจง พำรุงสง, 2551)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551) ในด้านคุณภาพการศึกษานั้น พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศต่ำกว่า ร้อยละ 50 ในรายวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม และภาษาอังกฤษ ระดับความสามารถอ่านออกเขียนได้ในชั้นประถม 1-3 ร้อยละ 26.23 นอกจากนี้ยังด้อยความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ในวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว ตลอดจนขาดโอกาสเพราะมีฐานะยากจนการพัฒนาหลักสูตรไม่สอดคล้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนการใช้สื่อและนวัตกรรมใหม่ๆยังด้อยประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผล การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่เนื่องจากปัญหาการขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอันเป็นสาเหตุมาจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและที่มีผลมาจากสาเหตุอื่นๆ เช่น ครูไม่ตรงวุฒิ ครูขาดการพัฒนา การมีเวลาในการจัดการเรียนการสอนน้อยกว่าภูมิภาคอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นว่าความเสมอภาคในการรับบริการด้านการศึกษารัฐยังเป็น เรื่องที่ท้าทายเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกว่าจะไม่ได้รับการบริการที่ เป็นธรรมจากรัฐ ทำให้ปัญหาต่างๆของจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงดำรงอยู่ จึงต้องมีการส่งเสริมให้ทุก ฝ่ายที่เกี่ยวข้องหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมของสังคมอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามมุมมองและความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนบุคคล ดังนั้นความเข้าใจเกี่ยวกับนิยามและความสำคัญของความยุติธรรมทางสังคมอาจมีความแตกต่างกันด้วย จึงอาจนำไปสู่การปฏิบัติหรือการสร้างให้เกิดความยุติธรรมที่แตกต่างกัน

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

กว่า 30 ปีมาแล้วที่แนวคิดทางการเมืองหันมาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความยุติธรรม ทางสังคมผ่านการจัดการศึกษา ในรูปแบบของ หลักสูตรการศึกษาของชาติ โรงเรียนทางเลือก การสอบ ระดับชาติ เพื่อส่งเสริมให้การจัดการศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานเดียวกัน เป็นความรับผิดชอบของ โรงเรียนต่อการแข่งขันหรือเปรียบเทียบการจัดการศึกษา นั่นคือผลผลิตของแนวคิดของนักการเมือง ในการลดความไม่เสมอภาคหรือความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Smith, 2012) อย่างไรก็ตามยิ่งมีการแข่งขัน และการเปรียบเทียบคุณภาพการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกันเข้าเรียนใน สถาบันการศึกษาที่ได้รับความนิยมสูง หรือการแข่งขันทักษะทางวิชาการในรูปแบบต่าง ก็ยิ่งทำให้ ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมในการได้รับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษายิ่งแตกต่างกัน มีเพียง นักเรียนบางคนหรือบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับการฝึกฝนให้เข้าร่วมการแข่งขันดังกล่าว ดังนั้นความ ยุติธรรมทางสังคมในด้านการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมจากผู้มีส่วน เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารการศึกษาที่มีส่วนในการกำหนดนโยบาย

การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในโรงเรียนเป็นวิธีการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมกัน และความเคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างของชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติวัฒนธรรมประเพณีและ ความเชื่อของสังคมบรรทัดฐานรวมทั้งความยึดหยุ่นทางปัญญาและมุมมองส่วนบุคคลในหมู่นักเรียนใน ห้องเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนในเมืองซึ่งจะช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน (Lalas และ Valle, 2007) จากการศึกษาของผู้วิจัยนั้น จะขอเสนอ การส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมดังนี้

1. ด้านนโยบาย

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายทางการศึกษานั้น Carlisle และคณะ (2006) ได้นำเสนอรูปแบบที่สร้างมาจากกฎเกณฑ์ 5 ประการด้วยกัน คือ 1) โรงเรียนที่มีความยุติธรรมนั้นนโยบายจะต้องสนับสนุนให้มีความครอบคลุม (inclusion) กับนักเรียนทุกคนทุกกลุ่ม และมีความเท่าเทียม (Equity) 2) มีการสร้างความคาดหวังที่สูงให้แก่เด็กทุกคน (High expectation) 3) มีการพัฒนาความสัมพันธ์ของชุมชนแบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกัน (Reciprocal) 4) มีส่วนร่วมในระบบที่มีการเข้าถึงอย่างกว้างขวาง (system Wide approach) และ 5) การก่อให้เกิดการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคมทั้งโดยตรง (Direct) และโดยการแทรกแซง (Intervention)

2. ด้านครูผู้สอน

นอกจากนโยบายแล้ว ครูผู้สอนก็นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดความยุติธรรมทางการศึกษา โดย Michelli และ Keiser (2005) กล่าวว่า มีเงื่อนไขอยู่ 6 ประการที่จะต้องพัฒนาหรือเพิ่มทักษะให้กับครู คือ

1. ให้ครูมีความเข้าใจในเรื่องของความยุติธรรมในสังคมและมีความเข้าใจวิธีการที่จะทำให้เป็นจริง (Actualizing)
 2. มีการเสริมแรงด้านศักยภาพในด้านต่างๆสำหรับโรงเรียนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมจากการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของครูและจากนโยบายที่กำหนด
 3. มีการอธิบาย สนับสนุนส่งเสริม และการจัดทำรูปแบบด้านการปฏิบัติตนและโปรแกรมต่างๆที่มีอยู่แล้วให้ประสบผลสำเร็จ
 4. มีการจัดการเชิงรุกกับความกลัวและความกังวลของครูในอนาคตเมื่อพวกเขาต้องเผชิญหน้ากับทัศนคติที่แตกต่างไปจากทัศนคติของตนเอง
 5. นำมุมมองทั่วโลกและความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์เข้าไปในโปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนาครู
 6. มีการจัดการและการร่วมมือกันอย่างหลากหลายเพื่อสนับสนุน และปกป้องการศึกษาของรัฐให้เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยทำให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม
- สำหรับ Hackman (2005) กล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานด้านความรู้ที่จำเป็นอยู่ 5 ประการเกี่ยวกับการศึกษาด้านความยุติธรรมทางสังคมที่ครูต้องมีเขาเพื่อสอนเรื่องความยุติธรรมทางสังคม ได้แก่

1. ครูจำเป็นต้องอาศัยความรู้ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับข้อบังคับของครู (Discipline) อันได้แก่ การรู้ข้อมูลข้อเท็จจริง การมีความสามารถที่จะยกบริบทในเชิงประวัติศาสตร์กับข้อมูลนั้น และความสามารถในการพิจารณาทั้งในแบบไมโคร (Micro) และแมโคร (Macro)

2. เครื่องมือเพื่อการคิดและวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

3. เครื่องมือสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. เครื่องมือสำหรับการสะท้อนคิดของบุคคล (Personal reflection) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับอำนาจและอภิสิทธิ์ของคน

5. ความตระหนักรู้เกี่ยวกับглоกลุ่มที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม (Multicultural) ส่วน Grant และ Gillette (2006) เสนอว่า การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น ครูต้องมีทั้งความรู้ในเรื่องเหล่านี้

1. ครูต้องมีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมจึงจะช่วยให้เด็กๆ เกิดการเรียนรู้

2. ครูจำเป็นต้องตอบสนองเชิงวัฒนธรรมในห้องเรียนเพื่อให้เด็กได้รู้จักตนเอง และเปิดใจที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยการยึดถือปรัชญาทางการศึกษาที่ได้รับการพัฒนามาอย่างดีแล้ว

3. มีความรู้ในเนื้อหาด้านการเรียนการสอนอย่างมากมาย

4. มีการอ้างไว้ซึ่งปรัชญาทางการศึกษาที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม

5. มีการเชื่อมโยงการศึกษาของครูให้ออกไปสู่โลกนอกห้องเรียน

นอกจากเรื่องขององค์ความรู้แล้ว ในเรื่องของทักษะนั้น ครูจำเป็นต้องมีทักษะในเรื่องเหล่านี้ (Grant และ Gillette, 2006)

1. ความสามารถในการไตร่ตรองทบทวน (Reflective)

2. ทักษะและความสามารถในการวิเคราะห์และดำเนินการกับข้อมูลการวิจัยที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น (Teacher-generated)

3. ทักษะและความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และให้ความร่วมมือในการสร้างความสัมพันธ์ จัดการกับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้

4. ครูต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีให้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนการสอนได้

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมีดังต่อไปนี้ (Cohran-Smith, 2004)

1. การเรียนรู้ที่มีองค์ความรู้ที่ความซับซ้อนในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงและและเป็นวิธีการตอบสนองทางวัฒนธรรม

2. การเรียนรู้ที่จะใช้ถามคำถามที่ดี

3. โดยใช้รูปแบบการประเมินที่มีความหลากหลายเพื่อกำหนดหลักสูตรและการสอน

4. การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนที่สนับสนุนการเรียนรู้

5. การร่วมกันทำงานกับกับพ่อแม่และสมาชิกในชุมชนบุคลากรวิชาชีพอื่นๆ

6. ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายในการสนับสนุนการเรียนรู้ ของนักเรียน

7. การรักษามาตรฐานการศึกษาที่สูงสำหรับนักเรียนทั้งหมดไม่ว่าจะมีความสามารถหรือภูมิหลังที่แตกต่างกันเพียงใด

8. การดูแลสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมในห้องเรียนในการให้บริการการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนและครูอย่างทั่วถึง

9. การเข้าร่วมกับผู้อื่นในการเคลื่อนไหวทางการศึกษาและความยุติธรรมทางสังคม

Bettez (2008) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนนั้น ได้วางโครงสร้างของทักษะต่างๆ ไว้ 7 ทักษะด้วยกัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติ และการจัดการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมอันประกอบไปด้วย

1. การสนับสนุนเรื่องการเชื่อมโยงจิตใจกับร่างกาย

2. การดำเนินการด้านการอำนวยความสะดวก (Artful facilitation) ที่ส่งเสริมให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ (Critical thinking)

3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับอำนาจ อภิสิทธิ์ และการกดขี่อย่างชัดเจน

4. การดำรงรักษาไว้ซึ่งความปรารถนาให้แก่แก่นักเรียนทุกคน (Compassion)

5. การมีความเชื่อที่ว่า การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคมนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้

6. การดำเนินการด้านการดูแลตนเอง (Self-care)

7. การสร้างชุมชนเชิงวิพากษ์ (Critical communities)

สำหรับบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนนั้น จากการวิจัยของ Silverman (2009) พบว่า ครูควรจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีที่มีความหลากหลาย และตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลักเลี่ยงการใช้ความรุนแรงและการขจัดในรูปแบบต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน เน้นการเข้าถึงกระบวนการทางประชาธิปไตยเป็นสำคัญ

4. ด้านผู้นำทางการศึกษา

นอกจาก การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมผ่านการจัดการเรียนการสอน และพฤติกรรมของครูผู้สอนแล้ว ในด้านการบริหาร ผู้บริหารถือเป็นบุคคลสำคัญที่กำหนดเป็นนโยบาย และกลยุทธ์ในการปฏิบัติในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาของ (Marshall และ Oliva, 2010) พบว่า การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษาผ่านผู้นำทางการศึกษานั้น สามารถทำได้ด้วยวิธีการดังนี้

1. การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำ (Being strategic in developing leaders) ด้วยการแทรกแซงการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับความเสมอภาคการจัดโปรแกรมเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการบริหาร
2. การเป็นผู้แสดงด้านนโยบาย (Becoming a policy actor) บทบาทของการเป็นนักการศึกษา และการวิจัยของนักวิชาการในแขนงต่างๆ
3. การสร้างพันธมิตร ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม และการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำ นักวิชาการ ชุมชน รวมทั้งบุคลากรทางวิชาชีพสาขาต่างๆ

Marshall และ Gerstl-Pepin (2005) ได้แนะนำว่า ทักษะด้านความเป็นผู้นำ 5 ประการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนความยุติธรรมทางสังคมในโรงเรียนได้มีดังนี้

1. ผู้นำจะต้องเป็นนักพหุนิยม
2. เป็นนักสตรีนิยมหรือมีความสนใจเรื่องประชาธิปไตย
3. เป็นผู้ที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลง
4. มีคุณธรรม มีจริยธรรม
5. มีการตอบสนองในทางจิตวิญญาณหรือในทางวัฒนธรรม

ในการส่งเสริมความยุติธรรมทางการศึกษานั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารการศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงลงมาจนถึงผู้บริหารระดับโรงเรียน ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญมาก และจะต้องนำเอาความรู้เหล่านี้เข้าสู่ห้องเรียนทั้งในทางนโยบายและการปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มองแค่เพียงเรื่องของสิทธิที่เด็กจะได้รับ และยังให้ความสำคัญในการปฏิบัติต่อกันน้อยมาก การส่งเสริมที่มีอยู่ยังไม่ตอบสนองต่อความหลากหลาย และความเท่าเทียมอย่างแท้จริงการศึกษาของประเทศยังต้องการพัฒนาคุณภาพที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน และยังต้องมีการส่งเสริมการนำแนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษามาสู่การปฏิบัติเพื่อคุณภาพที่ดีที่สุดสำหรับนักเรียนทุกคน

โดยความคิดส่วนตัวของผู้วิจัย คิดว่าการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษาเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข นโยบายการจัดการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับความยุติธรรมทางสังคมให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญทั้งสามด้าน ได้แก่ ความเท่าเทียมกันในการได้รับการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ หลักของการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในสิ่งที่จำเป็นที่มีความเสมอภาคกัน และหลักการของการได้รับในสิ่งที่ควรจะได้ตามศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้แล้วการปลูกฝังทักษะในการอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดของการให้ความยุติธรรมทางสังคมของคนในชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาติที่มีผู้คนที่มีความหลากหลายทางสังคม ดังนั้นการส่งเสริมความยุติธรรมผ่านกระบวนการจัดการศึกษาจึงประกอบด้วยวิธีการต่อไปนี้ คือ

1. การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน (Promoting through pedagogy) ที่ตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมกันและความเคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างของชาติพันธุ์หรือเชื้อชาติวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของสังคม บรรทัดฐานรวมทั้งความยึดหยุ่นทางปัญญาและมุมมองส่วนบุคคลในหมู่นักเรียน ในห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้ทุกคนได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะ ด้านการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนวคิดเชิงพหุสังคมเช่นการยอมรับความแตกต่าง การไม่ดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือหยอกล้อกันในหมู่นักเรียนด้วยกัน ที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมของนักเรียนแต่ละคน

2. ครูผู้สอน (Promoting through teacher) การส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมจะถูกนำเข้าสู่ห้องเรียนได้อย่างแท้จริงโดยบทบาทของครู หากครูมีความเข้าใจและมีการรับรู้ในเรื่องของความยุติธรรมทางสังคม พฤติกรรมต่างๆที่ครูปฏิบัติ ย่อมเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง ผู้เรียนทุกคนย่อมได้รับการดูแลเอาใจด้วยความรับผิดชอบ ได้รับการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย และตอบสนองความหลากหลายทางวัฒนธรรม หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงและการกดขี่ในรูปแบบต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน เน้นการเข้าถึงกระบวนการทางประชาธิปไตยเป็นสำคัญ

3. ด้านผู้นำทางการศึกษา (Promoting through educational leaders) ผู้นำทางการศึกษาถือว่ามีสำคัญมากเพราะเปรียบเสมือนตัวเชื่อมในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ เพราะในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมด้านการจัดการศึกษานั้น จำเป็นจะต้องกำหนดเป็นนโยบายก่อนจะมีการขับเคลื่อนลงสู่การปฏิบัติจนถึงห้องเรียน ซึ่งการขับเคลื่อนดังกล่าวต้องอาศัยผู้นำทางการศึกษาในระดับต่างๆ ผู้นำระดับสูงอาจจะต้องแสดงบทบาทในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการปฏิบัติ ส่วนผู้นำระดับกลางนั้นจะต้องสร้างการขับเคลื่อนจากหน่วยงานระดับสนับสนุน สำหรับผู้นำระดับปฏิบัติ เช่นผู้บริหารโรงเรียนอาจต้องแสดงบทบาทในการกำกับติดตามให้การปฏิบัติเกิดขึ้นในโรงเรียนและห้องเรียน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และการพัฒนาภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับแนวคิดของความยุติธรรมทางสังคมเพื่อผลลัพธ์ท้ายที่สุดคือคุณภาพทางการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับ และผลผลิตด้านคุณลักษณะของประชากรที่

เหมาะสมกับสังคมประชาธิปไตย

4. ด้านนโยบายทางการศึกษา (Promoting through educational policy) การที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมให้เกิดผลอย่างจริงจังในทางปฏิบัติ ผ่านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอน และผู้นำทางการศึกษาทุกระดับนั้น จะต้องขับเคลื่อนโดยการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนทั้งในระดับสูงสุด จนถึงระดับปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมนั้นยังมีความท้าทายต่อผู้นำประเทศ และผู้นำทางการศึกษา ในการที่จะส่งเสริม ให้สามารถนำไปสู่การกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะต้องอาศัยการศึกษา วิจัย และการอภิปรายอย่างกว้างขวางต่อไปและเชื่อว่า ความยุติธรรมทางสังคมที่แท้จริงจะช่วยให้การปกครองในระบบประชาธิปไตย มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

การวิจัยที่ใช้รูปแบบ ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจาก การวิจัยที่ใช้รูปแบบช่วยให้ได้ความรู้ที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และยังช่วยพัฒนาความรู้ให้มีความชัดเจนเป็นระบบ รูปแบบที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคม มีคุณสมบัติ 2 ประการคือ ประการที่ 1 รูปแบบต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่จะศึกษา และประการที่ 2 คือ รูปแบบต้องสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปเพื่อการอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่สำคัญคือ ความหมายของรูปแบบ ประเภทของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ และการประเมินรูปแบบ

1. ความหมายของรูปแบบ

คำว่ารูปแบบ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Model” สำหรับภาษาไทย มีการใช้หลายคำด้วยกัน เช่น ตัวแบบ ต้นแบบ แบบจำลอง หุ่นจำลอง ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือหมายถึงสิ่งจำลองจากของจริง พจนานุกรม Oxford English Dictionary (Simpson และ Weiner 1989) ได้ให้ความหมายของ Model ไว้ 3 ลักษณะ คือ 1. หมายถึง แบบสิ่งของที่ย่อส่วนจากของจริง แบบจำลองของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น เครื่องบินจำลอง เป็นต้น 2. หมายถึงวัตถุหรือคน ที่เป็นต้นแบบ เช่น แบบในการถ่ายภาพ นางแบบ เป็นต้น 3. หมายถึงการคัดลอกหรือจำลอง วัตถุบางสิ่งบางอย่างจากของจริง ด้วยการตกแต่งทางศิลปะ เช่น การปั้นแบบจำลองของม้า เป็นต้น ส่วน Dictionary of Education

บรรณาธิการโดย Good (1973) ได้ให้ความหมายไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางของการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างของการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ 3) เป็นแบบแผนหรือภาพ 3 มิติ ที่เป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือ แนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัยหรือองค์ประกอบ หรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนเป็นสูตรคณิตศาสตร์ หรือบรรยายด้วยภาษาก็ได้

สำหรับนักการศึกษาในต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายของ รูปแบบไว้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้ Cleland และ King (1983) ได้ให้ความหมายไว้ 2 ประการ คือ รูปแบบหมายถึงสิ่งที่จำลองจากของจริง และหมายถึง การแสดงความเกี่ยวพันของระบบเพื่อการทำนายผลการเปลี่ยนแปลง Tosi และ Carroll (1982) กล่าวว่าแบบจำลอง มีทั้งแบบจำลองเชิงกายภาพ เพื่อให้เหมือนกับของจริง และแบบจำลองเชิงคุณลักษณะ ที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาและสัญลักษณ์ต่างๆ ส่วน Bardo และ Hartman (1982) กล่าวว่า แบบจำลองเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ แบบจำลองจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะการกระทำเช่นนั้นจะทำให้แบบจำลองนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จะระบุว่าแบบจำลองใดๆ จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และแบบจำลองนั้นๆ ควรมียุคประกอบอะไรบ้างนั้น ไม่ได้มีการกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างแบบจำลองนั้น ว่าต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างไร

ส่วนนักการศึกษาของไทยได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบไว้ในหลายมุมมองเช่น องค์ประกอบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิด และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์ในธรรมชาติหรือระบบต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นตัวแทนของความจริงที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบ ให้เห็นความเชื่อมโยงมีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน (สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ, 2547; บุญชม ศรีสะอาด, ม.ป.ป.) สอดคล้องกับแนวคิดของ คักดีจิต มาศจิตต์ (2550) ที่กล่าวว่า รูปแบบหมายถึง ชุดของแนวคิดซึ่งได้เรียบเรียงไว้เป็นลักษณะโครงสร้างอย่างเป็นระบบ และมียุคประกอบต่างๆ สัมพันธ์กัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน โครงสร้าง ระบบการบริหาร ขอบข่ายการดำเนินงาน กลยุทธ์พื้นฐาน เงื่อนไขและข้อจำกัดในการนำรูปแบบไปใช้

รุจิรี ภูสาระ (2551) กล่าวว่า รูปแบบเป็นความสัมพันธ์ทางตรรกวิทยา ที่อาจเป็นทั้งเชิงคุณภาพ หรือเชิงปริมาณ ซึ่งเชื่อมโยงกันกับสิ่งที่เป็นจริงที่เราต้องการ บทบาทของรูปแบบใช้เป็นตัวแทนของเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ที่สามารถอธิบายออกมาเป็นภาพหรือเรื่องราว

ที่เขียนอธิบายความคิดที่คาดว่าจะจะเป็นจริงเพื่อช่วยให้สามารถจัดการกับสิ่งที่รู้แล้ว เพื่อให้มองเห็นความสัมพันธ์และไม่สับสนกับเนื้อหาที่ซับซ้อน

ทิสนา แคมมณี (2550) ได้ให้คำจำกัดความของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบาย แผนผัง ไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่น สามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ใช้ในการหาคำตอบจากปรากฏการณ์ต่างๆ

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบมีกล่าวมา อาจสรุปได้ว่า รูปแบบหมายถึงแบบจำลองเชิงแนวคิดที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาและสัญลักษณ์ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ

2. ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้ (นพวรรณ เชาวดำรงสกุล, 2546; Keeves, 1988; Kaplan และ Norton, 2001)

2.1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue model) ลักษณะเป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในทางวิทยาศาสตร์ เช่นแบบจำลองโครงสร้างอะตอม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในขณะนั้นด้วย แบบจำลองที่สร้างขึ้นต้องมีลักษณะชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง

2.2 รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ลักษณะสำคัญของรูปแบบนี้คือ เป็นแบบจำลองที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วย ภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นแนวคิดโครงสร้าง องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆจึงทำให้เกิดความกระจ่างได้มากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบเชิงอธิบาย คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากต่อการทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงอธิบายนี้ นิยมนำมาใช้กับการศึกษา เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน

2.3 รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆด้วยการใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ เดิมแบบจำลองนี้ใช้กับศาสตร์ทางด้านวิทยาศาสตร์ แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มในการนำไปใช้ในทางพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะนำไปใช้ในการวัดผลทางการศึกษา รูปแบบนี้สามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎี เนื่องจากสามารถนำไปทดสอบสมมุติฐานได้ ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงอธิบาย

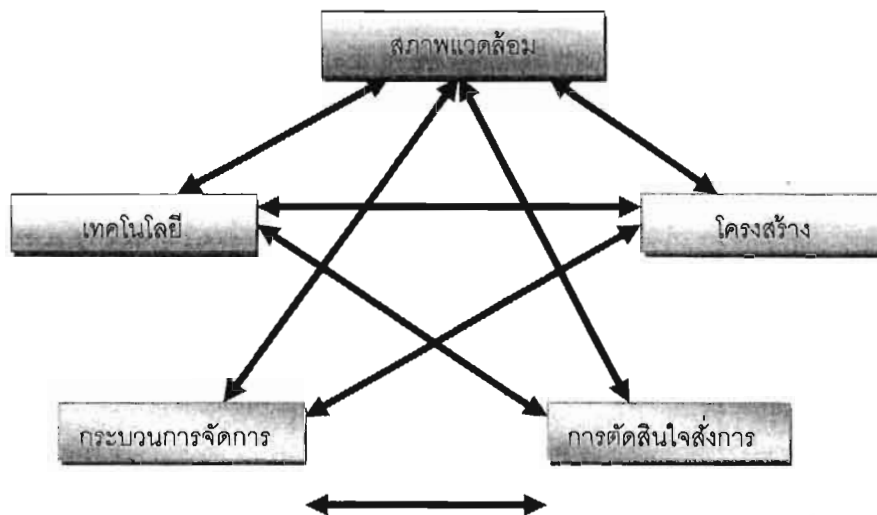
2.4 รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal model) เป็นแบบจำลองที่พัฒนามาจากแบบจำลองเชิงอธิบาย โดยการนำเอาเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis) มาใช้ ปัจจุบันนำแบบจำลองนี้มาใช้ในการวิจัยทางการศึกษามากขึ้น แบบจำลองแบบนี้ จะเป็นการนำเอาตัวแปรมาเขียนเป็นสัญลักษณ์ หรือคำย่อ แล้วใช้เส้นตรงและลูกศรแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในเชิงเหตุและผล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ รูปแบบเชิงสาเหตุเส้นเดียว (Recursive model) และรูปแบบเชิงสาเหตุ เส้นคู่ (Non-recursive model)

สำหรับการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ผู้วิจัยได้เลือกใช้รูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาและสัญลักษณ์ เป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายถึงแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ศึกษาเพื่อให้เห็นแนวคิดโครงสร้าง องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

การสร้างหรือพัฒนารูปแบบเพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมนั้นต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของรูปแบบที่ดี ซึ่งต้องประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของตัวแปรแบบมีโครงสร้าง มีลักษณะที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลและสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ มีกลไกเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในเชิงเหตุผลได้อย่างชัดเจน นำไปสู่ แนวทางการสร้างความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ตลอดจนมีความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (พูลสุข หิงคานนท์, 2540; Keeves, 1988) ดังนั้นรูปแบบจึงประกอบด้วยส่วนสำคัญต่างๆตามที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้

Brown และ Moberg (1980) ได้สังเคราะห์รูปแบบโดยอาศัยแนวคิดเชิงระบบกับหลักการบริหารเชิงสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) และ กระบวนการจัดการ (Management process) ซึ่งเป็นรูปแบบที่เกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีลักษณะ ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ตามแนวคิดของ Brown และ Moberg (Brown and Moberg's System and Contingency Model)
ที่มา : (Warren B. Brown และ Dennis J. Moberg, 1980)

สมาน อัครวุฒิ (2537) กล่าวว่า ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด และมีโครงสร้างสร้างความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรา กำลังศึกษาหรือจะออกแบบ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้นๆเป็นหลัก สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการจัดองค์การบริหาร หรือโครงสร้างระบบบริหาร แนวทางการดำเนินการ ภาระหน้าที่ ที่สำคัญๆ ในการบริหารงานขององค์การนั้นๆ เช่น การบริหารงานบุคคล การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น

พรทิพย์ สุพรรณกุล (2553) และ ดำรง ศรีอร่าม (2553) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบนั้น ไม่สามารถกำหนดได้อย่างชัดเจน ไม่มีหลักเกณฑ์คงที่ขึ้นอยู่กับเรื่องที่จะศึกษา หรือ ลักษณะเฉพาะปรากฏการณ์ที่ศึกษาเป็นหลัก รูปแบบจะต้องมีความสัมพันธ์กันในเชิงโครงสร้างที่เป็นเหตุเป็นผลกัน สามารถทำนายได้ พิสูจน์ได้ นำไปสู่แนวความคิดใหม่ๆ

ภูติศ พัดพิน (2555) องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ส่วนที่ 1. ส่วนนำ ส่วนที่ 2. ตัวแบบ หรือตัวระบบ ส่วนที่ 3. การนำรูปแบบไปใช้ ส่วนที่ 4. การประเมินผล ส่วนที่ 5. เงื่อนไขหรือข้อจำกัด

องค์ประกอบของรูปแบบไม่ใช่ข้อกำหนดที่ตายตัวว่าจะต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบจะต้องแสดง

ให้เห็นถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปร ตัวแบบหรือระบบ กระบวนการดำเนินการหรือการนำรูปแบบไปใช้ มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎี และสามารถวัดและประเมินผลในเชิงประจักษ์ได้

4. การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบเป็นกระบวนการที่มุ่งหวังเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบที่ส่งผลให้องค์กรมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพขึ้น หรือมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น นักวิชาการได้ศึกษาและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบประเด็นต่างๆดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบว่า ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบเป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน โดยเริ่มจาก การศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบ และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบ หรือตัวแปรต่างๆภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบในการพัฒนารูปแบบนั้น จะต้องใช้หลักการของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษา องค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้

ขั้นตอนการพัฒนานั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น Willer (1986) ได้กล่าวว่าในการพัฒนารูปแบบนั้น อาจมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้ว แบ่งเป็น 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ การสร้าง (Construct) แบบจำลอง และการหาความตรง (Validity) ของแบบจำลอง วิมล จันทร์แก้ว (2555) ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนารูปแบบไว้ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอน 2 การกำหนดหลักการและองค์ประกอบของรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 การร่างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบ และขั้นตอนที่ 5 การปรับปรุงและการพัฒนารูปแบบ สำหรับ ภูติศ พัดพิน (2555) ได้ทำการวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้การพัฒนารูปแบบที่ประกอบด้วย 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนารูปแบบ 3) การตรวจสอบรูปแบบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ 4) การปรับปรุง แก้ไขและพัฒนารูปแบบ

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมประกอบด้วย 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การกำหนดหลักการ และองค์ประกอบของรูปแบบ 3) การร่างรูปแบบ 4) การประเมินรูปแบบ 5) การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนารูปแบบ

5. การประเมินรูปแบบ

รูปแบบต่างๆที่เกิดจากการพัฒนาของผู้วิจัยนั้นจะมีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร และสามารถนำไปใช้ได้จริงหรือไม่นั้นจำเป็นจะต้องได้รับการประเมินก่อน ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า มีการใช้คำนี้ในหลายลักษณะ เช่นการทดสอบรูปแบบ การประเมินรูปแบบ และการตรวจสอบรูปแบบ เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะขอใช้คำว่าประเมินรูปแบบ ในการประเมินรูปแบบเป็นการตรวจสอบประเมินที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อตรวจสอบยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบซึ่งมีนักวิชาการได้ศึกษาและนำเสนอการประเมินรูปแบบไว้ดังนี้

บุญชม ศรีสะอาด (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการประเมินรูปแบบว่า หลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบแล้ว จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานทางทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของผู้อื่นที่ผ่านการวิจัยมาแล้ว แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมุติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่

พรทิพย์ สุพรรณกุล (2553) ได้กล่าวถึงการประเมินรูปแบบไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) การทดสอบโดยการพิสูจน์หรือตรวจสอบโดยข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งใช้ในการทดสอบรูปแบบทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ และ 2) การทดสอบรูปแบบทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติ หรือการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ผลของการทดสอบจะนำไปสู่การยอมรับหรือการปฏิเสธรูปแบบและนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ การทดสอบรูปแบบบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากข้อจำกัดต่างๆ

สำหรับการประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น มีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้ในลักษณะที่สอดคล้องกันดังนี้ (พูลสุข หิงคานนท์, 2540; อุทุมพร จามรมาน, 2541; Eisner, 1976; Keeves, 1988)

1. การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) โดยเน้นการวิเคราะห์ วิจัยอย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่นำมาพิจารณาไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานไปกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2. การประเมินเฉพาะทาง ซึ่งพัฒนามาจากรูปแบบการประเมินทางศิลปะ (Art criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงเป็นผู้วินิจฉัย ต้องใช้ความเชี่ยวชาญของผู้ประเมินอย่างแท้จริง

3. รูปแบบที่ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยเชื่อมั่นว่าผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น มีความเที่ยงธรรมและมีคุณยพินิจที่ดี มาตรฐานและเกณฑ์มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ นั้นๆ

4. รูปแบบที่ยอมให้มีการยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิได้ตาม อรรถยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การบ่งชี้ ข้อมูล ที่ต้องการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล รวมถึงวิธีการนำเสนอ

ในการพัฒนาและกำหนดมาตรฐานของการประเมินรูปแบบนั้น นักวิชาการได้ กำหนดแนวทางที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันดังนี้ (Maduas และคณะ, 1983; McMillan และ Schumacher, 2001; ศิริชัย กาญจนวาศรี, 2550)

1. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) เป็นมาตรฐานเพื่อให้ แน่ใจว่า การประเมินผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้ประเมินผลได้ข้อมูลตามต้องการ มุ่งเน้นในด้าน ผลของการประเมินที่ต้องใช้ข้อมูลหรือสารสนเทศ ที่ผู้ใช้ผลการประเมินต้องการและนำไปใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้

2. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility standard) เป็นมาตรฐานเพื่อให้แน่ใจว่า การประเมินผลจะต้องเป็นจริง ปฏิบัติได้ มีความเหมาะสมยอมรับได้ ประหยัดและคุ้มค่า

3. มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety standard) เป็นมาตรฐานเพื่อ การดำเนินการที่ประกันได้ว่า การประเมินได้ทำอย่างเหมาะสม ตามกฎ ระเบียบและจรรยาบรรณ มี การคำนึงถึง สวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้องในการประเมินและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประเมิน

4. มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy standard) เป็นมาตรฐานที่ต้อง ประกันว่าการประเมินได้ใช้เทคนิคที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ข้อสรุป ข้อค้นพบและสารสนเทศที่เพียงพอ สำหรับการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน

โดยสรุปแล้วการประเมินรูปแบบนั้นเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่ารูปแบบที่ พัฒนาขึ้นนั้นมีความถูกต้องสอดคล้องกับทฤษฎี มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ สามารถ นำไปใช้ได้จริงนอกจากนี้ การประเมินผลรูปแบบยังสามารถข้อมูลหรือสารสนเทศ หรือผลการ ประเมินนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้ สำหรับการวิจัยรูปแบบการส่งเสริม การจัดการศึกษาเพื่อคุณยติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยใช้ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาใน เรื่องนี้อย่างกว้างขวางนัก งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยในต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนองานวิจัยที่ เกี่ยวข้องดังนี้

บัญญัติ ยงย่วน ปันดดา ธนเศรษฐกร และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ (2553) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษา พบว่ารูปแบบการจัด การศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย ๑) กิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้น และกระตุ้นให้ครูผู้สอนสอดแทรกบูรณาการเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ภาษา ขนบประเพณี และวิถีชีวิตของคนเชื้อสายพม่า มอญ กะเหรี่ยง ลาว ไปกับเนื้อหาตามหลักสูตร แกนกลาง ๒) กิจกรรมเสริมหลักสูตรกระตุ้นส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น ลูกเสือ กีฬาสี กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม วันเด็ก วันพ่อ วันแม่ โดยการเปิดโอกาสให้เด็กไทยและเด็กต่างด้าว ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี และวิถี ชีวิต เพื่อให้เกิดการยอมรับและเคารพในความหลากหลายทาง เชื้อชาติ วัฒนธรรม ๓) บรรยากาศ ภายในโรงเรียนส่งเสริมความตระหนักรู้ให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้สร้าง บรรยากาศของพหุวัฒนธรรมนิยมให้เกิดขึ้น โดยเน้นที่บรรยากาศของความเสมอภาค ความยุติธรรม ความเป็นประชาธิปไตย และการยอมรับความหลากหลาย วัฒนธรรม

ชัยณรงค์ อุดทน สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ จิณณวัตร ปะโคทั้ง (2558) ได้ศึกษารูปแบบการจัด การศึกษาทางเลือกในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) ด้านหลักการและ จุดมุ่งหมาย ให้ความสำคัญกับหลักความเสมอภาค กระจายและให้โอกาสทางการศึกษา หลักการ บูรณาการ หลักการยืดหยุ่น และหลากหลาย และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามหลักสูตร 2) ด้านหลักสูตร เน้นให้มี ความหลากหลาย บูรณาการและเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการ ประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตประจำวัน 3) ด้านการจัด การเรียนรู้ เน้นการจัด การเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการปฏิบัติจริง 4) ด้านการวัดและประเมินผล เน้นการประเมินให้ครอบคลุมทั้งทักษะ ความรู้ และการมีคุณธรรมจริยธรรม ตามสภาพจริง โดย เครื่องมือ ที่หลากหลายสอดคล้องเหมาะสม 5) ด้านการบริหารและการจัดการ เน้นการพัฒนาครู และบุคลากรให้มีความรู้ เข้าใจในการจัดการศึกษาทางเลือก จัดหาสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยสร้างแหล่ง เรียนรู้อย่างหลากหลาย และประสานความร่วมมือกับชุมชน

สงวนไชยยา (2560) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบ และการขับเคลื่อนโดยใช้ภาวะผู้นำ สรุปได้ดังนี้ องค์ประกอบด้านที่ 1 การบูรณาการความรู้ให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต โรงเรียนจัดการเรียนการสอน การบูรณาการความรู้ให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตในชุมชน องค์ประกอบด้านที่ 2 พหุวัฒนธรรม เป็นการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการความรู้ เนื้อหาสาระวิชาให้เข้ากับวัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้เรียน องค์ประกอบด้านที่ 3 การบูรณาการเชิงวิธีการ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานวิธีการสอน เพื่อให้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของนักเรียนกลุ่มไทยใหญ่ องค์ประกอบด้านที่ 4 การสอนทักษะอาชีพ

Bruccoleri (2008) ได้ศึกษาการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนในการอำนวยความสะดวก และส่งเสริมการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในโรงเรียนขนาดใหญ่ในอัลเบอร์ตาของประเทศแคนาดา ผลการศึกษา พบว่า การรับรู้ในเรื่องของการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้นมีอยู่อย่างจำกัด สำหรับแรงจูงใจที่ทำให้มีการส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้นเกิดมาจากการประสบการณ์หรือภูมิหลังของตนเองที่เกี่ยวกับการถูกกดขี่ สำหรับความรู้ที่ได้รับมานั้น ส่วนหนึ่งมาจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาในระดับปริญญาโท และการชี้แนะจากผู้ที่ทำหน้าที่ผู้กำกับติดตามการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดเรื่องของความยุติธรรมทางสังคมไว้ในหลักสูตรการศึกษา สำหรับกลยุทธ์ที่ใช้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ปรากฏออกมา 3 ประเด็นด้วยกัน คือ ประเด็นแรกคือการประเมินการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะผู้บริหารคือ ผู้สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง ประเด็นที่สอง คือ การเปิดช่องทางการสื่อสารอย่างกว้างขวางเพื่อการรับรู้ รับฟัง เรื่องราวต่างๆของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยการนำหลักการของประชาธิปไตยมาถือปฏิบัติ และประเด็นที่สาม คือ สร้างความคาดหวังในการการเผชิญกับปัญหาและความท้าทายต่างๆที่อาจเกิดขึ้นได้จากความซับซ้อนทางสังคม ในการที่จะแสดงบทบาทในการอำนวยความสะดวก และการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งผลของมันอาจจะมิทั้งทางลบ และทางบวก

Robertson (2008) ได้ทำการวิจัยโดยใช้กรณีศึกษา ประสบการณ์การสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับการใช้การศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมาใช้ในห้องเรียน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ครูมีบทบาทสำคัญในการนำการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมไปใช้ในห้องเรียน เพราะครูเป็นทั้งแบบอย่างของความยุติธรรมทางสังคม และเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับความยุติธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นในห้องเรียน ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่าครูมีบทบาท ในการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการกำหนดหลักสูตรที่ควรจะนำเอาการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมมาบรรจุไว้ในหลักสูตร

Frazer (2009) ได้ศึกษามุมมองของครูที่เกี่ยวกับ ความเชื่อที่ทำให้มีความมุ่งมั่นเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ความตั้งใจที่อยากให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนในการสอนเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และวิธีการที่ใช้ในการสอนเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาภาคสนาม พบว่า ความเชื่อที่เป็นแรงบันดาลใจให้ครูจัดการเรียนการสอนเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ประกอบด้วย

1. ความเชื่อที่ว่า ความหลากหลายและความเท่าเทียม ต้องก้าวไปภายใต้การเรียนรู้ นอกห้องเรียน (Outdoor education)
2. ความเชื่อที่ว่า การศึกษาคือพาหนะที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
3. ความเชื่อที่ว่า ปัญหาความยุติธรรมทางสังคมปรากฏอยู่ทั่วไปในสถานการณ์จริง
4. ความเชื่อที่ว่า การศึกษาจากการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การส่งเสริมศีลธรรมและการพัฒนาสังคม และการสอนเรื่องความยุติธรรมทางสังคมและความเท่าเทียม
5. ความเชื่อที่ว่า นักเรียนหลายคน นำความสนใจเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม มาสู่ชั้นเรียน

สำหรับความตั้งใจของครูในการสอนด้านความยุติธรรมทางสังคมนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งการสร้างสรรค์ทางสังคมและปัญหาความเป็นธรรมทางสิ่งแวดล้อม เพื่อต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลาย เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนในการทำงานที่ต้องแข่งขันกับประชากรที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางจริยธรรม และมุ่งสร้างแรงบันดาลใจ ความหวังและขีดความสามารถของหน่วยงาน

ส่วนในวิธีปฏิบัติที่ใช้ในการสอนเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น ประกอบด้วย 3 ประเด็นได้แก่

1. เรื่องการจัดการเรียนการสอน ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเน้นในเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างชุมชน สามเสนา การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วม การอ่านที่ได้รับการชี้แนะ การสอนให้รู้จักโต้แย้ง การอ้างอิงงานวิจัย การสอนเพื่อสร้างพหุปัญญาและความสามารถ การใช้เรื่องเล่าเร้าพลัง และการจัดการเรียนการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของการใช้สื่อ
2. เรื่องของการแสดงออกนั้น เป็นการแสดงออกที่เกี่ยวกับความเป็นธรรม (Fairness) ความหนึ่งเดียว (Inclusiveness) การปรองดอง (Accommodation) การเป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling) ความถูกต้อง (Authenticity) การเผชิญหน้า (Confrontation) สามเสนา และการอำนวยความสะดวก (Dialogue and facilitation) สร้างและเน้นพื้นที่ปลอดภัย (Safe space)

ปรับปรุงและฟื้นฟูความยุติธรรมทางสังคม (Personalize and normalizing social justice) และการเพาะเมล็ด (Seed planting) แห่งความยุติธรรมทางสังคม

3. การบริหารหลักสูตร หรือการดำเนินการด้านหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่การใช้หลักสูตรที่ครอบคลุมความหลากหลายและความยุติธรรมทางสังคม หลักสูตรที่ครอบคลุมปรัชญาทางคุณธรรมและจริยธรรม และการแสดงตัวอย่างของการเป็นผู้นำความยุติธรรมทางสังคม ในการเรียนรู้ในห้องเรียน

Gardner และ Toope (2011) ศึกษามุมมองของนักการศึกษาที่ทำงานกับเยาวชน ที่มีประสบการณ์ในการเผชิญกับอุปสรรคทางการศึกษาและสังคม เพื่ออธิบายว่าอะไรคือสิ่งที่มีส่วนในการสร้างจุดแข็งในทางปฏิบัติจากมุมมองด้านความยุติธรรมทางสังคม โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน จาก Newfoundland และ Labrador ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า มี 4 ประเด็นที่เป็นแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมที่เป็นการสร้างจุดแข็งให้ผู้เรียน ได้แก่

1. การรับรู้บริบทของนักเรียน หรือ ที่เราเรียกว่ารู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั่นเอง โดยครูผู้สอนจะต้องรู้เกี่ยวกับ ฐานะทางบ้านของนักเรียน สภาพครอบครัว สภาพชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ และบริบททางวัฒนธรรมของนักเรียน เรื่องนี้ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในด้านการจัดการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในจุดแข็งเชิงบวก โดย ประการแรกครูต้องมองว่าผู้เรียนเปรียบเสมือนผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ ครูต้องเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆที่เรียนรู้ด้วยตนเอง ประการที่สอง ทำความเข้าใจในจุดเด่นของนักเรียน และพยายามใช้การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้และการตัดสินใจในกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ประการสุดท้าย ครูต้องมุ่งมั่นที่จะใช้จุดแข็งของนักเรียน และความได้เปรียบในความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของตัวเองหรือการพัฒนาชุมชนของนักเรียน

3. การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงประชาธิปไตย เช่นการรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำ และการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพด้วยตนเอง

4. การกำหนดหลักสูตรที่สร้างสรรค์และยืดหยุ่น เพื่อให้ให้นักเรียนได้ใช้จุดแข็ง และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลักสูตรมีขอบเขตที่กว้างพอที่จะใช้สถานการณ์ต่างๆให้เป็น

ประโยชน์ต่อการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ นโยบาย และการเมืองที่เกิดขึ้น

Robinson (2015) ได้ศึกษามุมมองของคณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม ตามกรอบทฤษฎีเชื้อชาติเชิงวิพากษ์ โดยคณะกรรมการสถานศึกษามีมุมมองเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม ในประเด็นหลักๆ ดังนี้

1. การแบ่งแยกเชื้อชาติและการเหยียดสีผิวยังคงมีอยู่ในนโยบายระดับสูงและระดับปฏิบัติ

2. คณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนเรียนรู้บทบาทในการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมผ่านวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย (เช่น ประสบการณ์ทางการทางสังคม (องค์ความรู้ ทฤษฎี) และบริบทต่างๆในสังคม

3. การขัดเคลาทางสังคมภายในบริบทต่างๆทำหน้าที่เป็นแนวทางในการตัดสินใจส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมในการจัดการศึกษาในโรงเรียน

4. คณะกรรมการสถานศึกษาต้องได้รับการอนุญาตให้ตัดสินใจเกี่ยวกับการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเชื้อชาติผ่านการพัฒนา นโยบาย

5. ทฤษฎีเชื้อชาติเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพสำหรับวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียม และ ความไม่เสมอภาคภายในโรงเรียนในสังคมเมือง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า มุมมองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้นเป็นมุมมองที่เชื่อว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมช่วยส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องความยุติธรรมทางสังคมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย และได้โดยการกำหนดไว้ในหลักสูตรในสถาบันการศึกษา ส่วนการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น สามารถดำเนินการได้ในลักษณะต่างๆ เช่น การรู้จักนักเรียนรายบุคคลการส่งเสริมบทบาทของผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตร การแสดงออกด้วยการปฏิบัติ การส่งเสริมโดยผู้นำทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ศึกษาองค์ประกอบของการ จัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และเพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็น กรณีศึกษา (Case study) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเก็บแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ทางสังคมวิธีหนึ่ง เป็นวิธีการแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามสภาพความเป็นจริง หรือตามลักษณะที่มีอยู่จริง ตามธรรมชาติ (Natural setting) ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจการดำเนินชีวิต และสภาพแวดล้อมของ ผู้ให้ข้อมูล ทำให้การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล มีความหมายใกล้เคียงกับความเป็นจริง เนื่องจาก จุดเน้นในการให้ความหมาย ประสบการณ์ความเชื่อ และความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล (Pope และ May, 1995) จุดเด่นที่สำคัญประการหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ คือความยืดหยุ่น ทำให้สามารถ เก็บข้อมูลได้เพิ่มตลอดเวลาจนกว่าผลที่ได้จะอยู่ตัว และตอบคำถามวิจัยที่ได้ตั้งไว้ได้ชัดเจน (เบญจายอดดำเนิน-แอ๊ดติง และกาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2552)

การออกแบบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษา มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและ ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ระยะที่ 2 นำเสนอรูปแบบ การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ ยกร่างรูปแบบ และนำไปตรวจสอบรูปแบบ ด้วยวิธีการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) และ การสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้ปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาและศึกษาองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ในระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในจุดประสงค์ที่ 1 และจุดประสงค์ที่ 2 ไปในคราวเดียวกัน โดยดำเนินการศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก (Grounded theory techniques) ซึ่งเป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมอง และการให้ความหมายของคน เน้นการค้นพบทฤษฎีใหม่ ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมโลกได้ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย และนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแนวคิดและหาความเชื่อมโยงจากแนวคิดต่างๆ ให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีสำหรับอธิบาย และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น Grounded theory เป็นทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ตลอดกระบวนการทำการวิจัย มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้ (Strauss & Corbin, 1998)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยในระยะนี้ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) จากโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 9 เขตพื้นที่การศึกษา เขตพื้นที่ละ 2 โรงเรียน รวม 18 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครูวิชาการ 1 คน รวมไปถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 9 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 45 คน ดังตาราง 1

ตาราง 1 (ต่อ)

สถานที่ปฏิบัติงาน	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา	ชื่อที่เรียกในการวิจัย
ยะลา	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ก
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ง
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา จ
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ
นราธิวาส	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ก
	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ข
	ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานราธิวาส ค
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาเอก	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ
	ผู้บริหารสถานศึกษา	ปริญญาโท	ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ฉ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ก
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ข
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ง
	ครูวิชาการ	ปริญญาโท	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส จ
	ครูวิชาการ	ปริญญาตรี	ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ฉ

1.1 วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยหาผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์ตรงมากที่สุดกับปรากฏการณ์ที่จะศึกษาเพื่อที่จะให้ได้ข้อมูลตรงประเด็นและเหมาะสมมากที่สุด (Creswell, 2007; Hatch, 2002; Padgett, 2004) การเลือกโรงเรียนผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากเขตพื้นที่การศึกษาทั้ง 9 เขต เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด เขตพื้นที่ละ 2 โรงเรียน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1.1.1 เป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1.2 เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม แหล่งที่อยู่อาศัย และ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว

1.1.3 เป็นสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นทางด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดให้เป็นโรงเรียนที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ดี

การเลือกผู้ให้ข้อมูลของแต่ละโรงเรียนจะใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยเลือกผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ รวม 36 คน จาก 18 โรงเรียน สำหรับการเลือกผู้บริหารการศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตละ 1 คน รวม 9 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย แจ้งช่วงเวลาและรายละเอียดการเก็บข้อมูล และก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกรอกแบบยินยอมการให้สัมภาษณ์ทุกคนเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้การสัมภาษณ์ด้วยความเต็มใจ

1.2 การรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้ชื่อที่สมมุติขึ้น (Pseudonym) แทนชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนที่ให้ข้อมูลในการวิจัยเพื่อเป็นการป้องกันความลับของข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นจรรยาบรรณที่นักวิจัยเชิงคุณภาพพึงตระหนัก (Fraenkel และ Wallen, 2006) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นผู้ใช้ข้อมูลเท่านั้น ข้อมูลจะถูกเก็บเป็นระบบในแฟ้มข้อมูลที่ติดตั้งชื่อไว้แล้วอย่างเป็นระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสถานศึกษาดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview protocol) ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ โดยสร้างเป็นข้อคำถามชนิดปลายเปิด (Open ended) มี 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง ผู้ให้สัมภาษณ์ วัน เวลา สถานที่ ที่สัมภาษณ์ ระยะเวลาการรับราชการ

ตอนที่ 2 เป็นประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามย่อยที่เกี่ยวกับหลักการหรือหลักคิดในการดำเนินการของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ว่ามีองค์ประกอบใดบ้าง และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด โดยยึดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถาม เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การศึกษารองเสริมในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.1 การพัฒนาเครื่องมือ การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการยกร่างแบบสัมภาษณ์

2) วิเคราะห์ประเด็นที่ต้องการศึกษาในงานวิจัย ได้แก่ มุมมองที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม องค์ประกอบของการดำเนินการในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3) ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างโดยผ่านการแนะนำของอาจารย์ที่
 ปรึกษาวิทยานิพนธ์และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์

4) ส่งแบบสัมภาษณ์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
 พิจารณาประเด็นเนื้อหาข้อคำถาม รูปแบบการใช้ภาษา ความเชื่อมโยงกับประเด็นข้อคำถาม
 ตลอดจนการใช้คำต่างๆ

5) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ในการหาคุณภาพเครื่องมือ นั้น ถึงแม้ว่า
 การหาคุณภาพเครื่องมือจะเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัยเชิง
 ปริมาณก็ตาม สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นการให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบข้อคำถาม จะสามารถ
 สร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัยเชิงคุณภาพได้เช่นกัน เพื่อให้แน่ใจว่าข้อคำถามของผู้วิจัยจะนำไปสู่
 กระบวนการวิจัยที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา (Hoepfl, 1997)
 ดังนั้นหลังจากผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยนำ
 แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำมาปรับรูปแบบเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพว่าข้อ
 คำถามแต่ละข้อมีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม นำไปสู่ผลการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการได้หรือไม่
 สำหรับข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นที่ไม่เหมาะสมนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปให้อาจารย์
 ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง ว่าข้อคำถามดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ตรงตามประเด็นที่ต้องการหรือไม่
 สามารถสื่อสารกับผู้ให้สัมภาษณ์ได้หรือไม่ และร่วมกันปรับปรุงแนวคำถามให้สมบูรณ์และเหมาะสม
 ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยอาจต้องมีการปรับให้เหมาะสมและยืดหยุ่นตาม
 สถานการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างเก็บข้อมูล

2.2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ในการเก็บ
 รวบรวมข้อมูลสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
 ผู้วิจัยใช้การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาเอกสาร เพราะการสังเกตเป็นวิธีการ
 รวบรวมข้อมูลที่ใช้มากสำหรับการวิจัยปฏิบัติการในโรงเรียนเป็นวิธีที่เหมาะสมกับข้อมูลที่เป็น
 พฤติกรรม การกระทำ กิริยาอาการหรือการแสดงออกทั้งของบุคคลและของกลุ่มบุคคลซึ่งสามารถใช้
 ประสาทสัมผัสต่างๆ รับรู้ และทำความเข้าใจได้ (Macintyre, 2000) ผู้วิจัยใช้สังเกตแบบไม่มีส่วน
 ร่วม เพราะการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้นผู้สังเกตไม่ได้ร่วมกิจกรรมเป็นเพียงผู้ดูอยู่ห่างๆ การไม่มี
 ส่วนร่วมนี้จะได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมธรรมชาติ (Schmuck, 2006) โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกต
 แบบไม่มีส่วนร่วมแบบปลายเปิด ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1. เป็นข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ประกอบด้วย ชื่อสถานศึกษา
 ที่ตั้ง สังกัด ขนาดโรงเรียน จำนวนนักเรียน จำนวนครู

ตอนที่ 2. เป็นประเด็นสังเกตตามปรากฏการณ์ที่สถานศึกษาดำเนินการในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการ องค์กรประกอบ และรูปแบบที่สถานศึกษาได้ดำเนินการในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เช่น การดำเนินการโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การอำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนทุกคน ช่องทางในการเข้าถึงการบริการทางการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษาเป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับการวิจัย

2.2.1 การพัฒนาเครื่องมือ ในการสร้างแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบหรือแบบฟอร์มของแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และวิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาในการวิจัย หลังจากนั้นจึงกำหนดประเด็นหัวข้อที่ต้องการสังเกต ให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาได้แก่ ร่องรอยการดำเนินการ องค์กรประกอบ และรูปแบบที่สถานศึกษาได้ดำเนินการต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารที่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในประเด็นดังกล่าวที่ได้กำหนดไว้เพื่อหาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบต่อไป

2.2.2 การหาคุณภาพเครื่องมือ ในการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 3 ท่าน พร้อมกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในเพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ว่าแบบสังเกตดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ตรงตามประเด็นที่ต้องการหรือไม่ จากนั้นได้นำมาแก้ไขข้อบกพร่อง และปรับปรุงให้สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (ในกรณีที่มีข้อเสนอแนะ) หลังจากนั้นจึงนำไปใช้จริงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยปรับให้เหมาะสมและยืดหยุ่นตามสถานการณ์

2.3 ผู้วิจัย (Researchers as a key instrument) ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเองถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอีกส่วนหนึ่ง เนื่องจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด (Unstructured) ในการใช้เครื่องมือนั้นดังนั้น นักวิจัยสามารถปรับให้เหมาะสมกับแหล่งข้อมูลและสถานการณ์ได้ตรงเท่าที่หลักการสำคัญของวิธีนั้นๆ ไม่เสียไป เพราะคุณสมบัติข้อนี้เอง ผู้วิจัยจึงมีความสำคัญมาก ประสิทธิภาพของเครื่องมือเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพขึ้นอยู่กับผู้ใช้เครื่องมือมากกว่าตัวเครื่องมือ นักวิจัยจึงต้องเข้าใจหลักการสำคัญ และมีทักษะในการใช้อย่างดี ต้องรู้ว่าเมื่อใดควรปรับ เมื่อใดควรเคร่งครัดในหลักการและต้องรู้สาระของสิ่งที่ศึกษาเป็นอย่างดี จึงจะประสบความสำเร็จ (ชาย โพธิสิตา, 2554) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สุดในกระบวนการวิจัย

(Glesne, 1999) เพราะเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อสถานการณ์ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสร้างทฤษฎี เพื่ออธิบายหรือหาข้อสรุป ผู้วิจัยจึงได้เตรียมความพร้อมด้านองค์ความรู้ ที่เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี และนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม โดยศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางทั้งเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้มีความไวต่อทฤษฎี เนื่องจากผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory technique) ซึ่งได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ให้เข้าใจถึงกระบวนการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากข้อมูลในปรากฏการณ์ที่ได้ศึกษา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือและทดลองใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เช่น เครื่องบันทึกเสียง อุปกรณ์บันทึกภาพ และเหตุการณ์ รวมทั้งเตรียมของที่ระลึกเป็นการตอบแทนน้ำใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 การเตรียมการลงพื้นที่

เพื่อให้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่การศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่นและเป็นไปตามแบบแผนในระบบราชการ ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยขอหนังสือราชการจากหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอความร่วมมือจากทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ทั้ง 9 เขตในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสถานศึกษาที่ให้ผู้วิจัยได้เข้าทำการศึกษาและเก็บข้อมูล สำหรับตัวผู้วิจัยเองได้ขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับทางโรงเรียนด้วยตนเองโดยแสดงตนอย่างเปิดเผยว่าเป็นผู้วิจัยที่มีความสนใจที่จะศึกษามุมมองรวมทั้งแนวทางการบริหารของโรงเรียนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และขอเข้าไปสัมภาษณ์และสังเกตการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว อย่างเป็นทางการ รวมถึงการสร้างมิตรสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ เพื่อก่อให้เกิดความคุ้นเคยและความไว้วางใจกัน ในระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเข้าไปในพื้นที่ศึกษานั้น ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองให้บุคลากรในโรงเรียนรวมทั้งได้แจ้งวัตถุประสงค์การมาทำวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปศึกษาและนำเสนอเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีต่อไป หลังจากนั้นจึงสร้างความสัมพันธ์ (rapport) โดยการทำความรู้จักและผูกมิตรกับผู้บริหารและครูวิชาการรวมทั้งคณะครูในโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็นจากคณะครูอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและยอมรับผู้วิจัย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ถือโอกาสเรียนรู้โครงสร้างทางสังคมในโรงเรียนและทัศนคติของผู้บริหารและคณะ

ครู ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์ (rapport) นี้ ผู้วิจัยได้นำมาใช้จนกระทั่งมั่นใจว่าผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้บริหารการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูวิชาการและคณะครู มีความรู้สึกที่ผู้วิจัยเป็นมิตรพร้อมที่จะให้ข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาข้อมูลในพื้นที่ที่จะศึกษา

3.2 การเข้าสู่พื้นที่

ผู้วิจัยได้เดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาเอกสาร และสังเกตพฤติกรรมและสิ่งต่างๆตามที่ได้วางแผนการเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังต่อไปนี้

3.2.1 การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้เตรียมไว้ใช้เป็นแนวทางสำหรับพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อย่างไม่เป็นทางการ มีการเปิดประเด็นการสนทนาที่ได้เตรียมไว้ล่วงหน้าได้ส่วนหนึ่งและอาจมีปรับประเด็นอื่นเพิ่มเติม ในระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างกว้างขวางและครอบคลุม ในการสัมภาษณ์ใช้เวลาโดยประมาณ 1.5-2 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ (Seidman, 1998) ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยตรง (Face to face) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ณ สถานศึกษา หรือสำนักงานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือสถานที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสมและสถานการณ์ความปลอดภัยของพื้นที่ สำหรับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาค้นหาอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้สัมภาษณ์จะถามเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์พรรณนาและสะท้อนประสบการณ์ในวิถีที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผู้สัมภาษณ์จะฟังอย่างตั้งใจ สังเกตด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบสนอง ดังนั้นในการสนทนาผู้ถูกสัมภาษณ์จะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมด ในขณะที่ผู้วิจัยได้ระมัดระวังถึงการสัมภาษณ์เรื่องที่มีความอ่อนไหว เช่น คำถามที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งในประเด็นปัญหาความมั่นคงในบริบทจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้สัมภาษณ์มากกว่าข้อมูล ให้ความสนใจอย่างใกล้ชิดเมื่อพบประเด็นที่ต้องพิสูจน์ว่า จริงหรือไม่จริง เป็นต้น ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสังเกต การใช้เอกสารและการบันทึกเสียงประกอบในการตอบคำถามด้วย เพื่อให้ข้อมูล ที่ได้เป็นมุมมองและเป็นปากเป็นเสียงของคนที่กำลังศึกษา (Strauss และ Corbin, 1998)

3.2.2 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) สำหรับการวิจัยครั้งนั้นนอกจากผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ยังใช้การเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตและจดบันทึกสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้ เพื่อพิจารณาหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งอื่นๆ เพื่อใช้ประกอบในการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการสังเกตบริบท ของโรงเรียน ชุมชนรอบโรงเรียน เช่น ที่ตั้ง สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของโรงเรียน ทรัพยากรของโรงเรียน การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การดำเนินการโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน การ

อำนวยความสะดวกของโรงเรียนที่มีต่อนักเรียนทุกคน ช่องทางในการเข้าถึงการบริการทางด้านการศึกษา การดำเนินการเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสถานศึกษา นโยบายของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยและการจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียม และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับการวิจัย สังเกตวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในโรงเรียนโดยสังเกตจากกิจกรรมต่างๆที่เป็นกิจวัตรประจำวันของนักเรียน และบุคลากรของโรงเรียน สังเกตแบบแผน การให้บริการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านวิชาการ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการให้บริการบุคคลภายนอก

ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้การสังเกตนี้ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้ นำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างหลากหลายวิธี (Theoretical triangulation) และเพื่อนำมาวิเคราะห์หาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตปรากฏการณ์ต่างๆ ในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการกับข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยทฤษฎีสถานราก (Grounded theory technique) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

4.1 การจัดระเบียบข้อมูล หลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแต่ละแหล่งที่มา ผู้วิจัยได้แยกข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นบทสัมภาษณ์และส่วนที่เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มด้วยการถอดเทปบันทึกเสียงคำต่อคำจากบทสัมภาษณ์ทั้งหมด และบันทึกบทสัมภาษณ์ในไฟล์เอกสารจัดเก็บบทสัมภาษณ์ที่ถอดเทปแล้วลงในแฟ้มเอกสาร ที่ผู้วิจัยได้เตรียมไว้แยกข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายคนและเรียงเรียงข้อมูลดิบ และภาพถ่ายประกอบจากการสังเกต ที่บันทึกในแฟ้มบันทึกภาคสนาม บันทึกข้อมูลเรียงเรียงการสังเกตในไฟล์เอกสารด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จัดเก็บข้อมูลการสังเกต และภาพประกอบที่เรียงเรียง แยกตามปรากฏการณ์และลำดับเวลาที่ผู้วิจัยสังเกต นำข้อมูลไปตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องอีกครั้ง เพื่อพิจารณาความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์

4.2 การจัดเก็บข้อมูล เมื่อถอดเทปบันทึกเสียง และเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้วผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์ โดยแบ่งข้อมูลออกเป็นประเภทๆ โดยแยกออกสองประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทที่เป็น มุมมอง และประเภทที่เป็นองค์ประกอบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม สำหรับในแต่ละประเภทย่อยนั้น ก็แบ่งประเภทย่อยลงไปอีก ตามข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการจัดเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้จัดเก็บไว้อย่างน้อยสองแหล่ง คือ ในคอมพิวเตอร์ที่ใช้งานและสำรองข้อมูล 1 ชุด มีการจัดเก็บโดยการตั้งรหัสการเข้าถึงข้อมูล (Password) เพื่อเป็นการรักษาความลับของข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.3 การจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จัดเก็บไว้ มาจัดระเบียบโดยยึดความหมายของข้อมูลเป็นหลัก เริ่มจากการแตกข้อมูลออกมาเป็นข้อความสั้นและคัดสรรเอาข้อมูลที่กระจายอยู่ที่มีความหมายตรงกับประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์จัดกลุ่มข้อมูลหรือคำพูดที่อยู่ในกลุ่ม หรือหัวข้อ (Theme) เดียวกัน ในแต่ละประเภทใหญ่ๆ ทั้งสองประเภท โดยข้อความไหนที่เป็นมุมมอง ก็จะดำเนินการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นมุมมอง ข้อความไหนที่เป็นองค์ประกอบก็จะได้นำไปดำเนินการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ แล้วแยกประเภทย่อยในแต่ละกลุ่มอีกครั้งตามประเด็นที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าวเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีฐานราก Grounded theory technique ตามทฤษฎีของ Strauss และ Corbin (1998)

4.4. การเปิดรหัส (Open coding) ในขั้นตอนการเปิดรหัสข้อมูลนี้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาอ่านซ้ำหลายๆครั้ง และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อหาประเด็นสำคัญๆจนกระทั่งเข้าใจ และจับประเด็นหลักๆได้ แล้วเปลี่ยนประเด็นหลักเหล่านั้นให้เป็นรหัส (open-coding) โดยการสรุปสาระโดยย่อของประเด็นนั้นๆ จำแนกและจัดกลุ่มความหมายเปรียบเทียบดูความเหมือนและความต่างของข้อมูล ตามความหมายที่อยู่ในข้อความนั้นๆอาจเป็นความหมายตรงไปตรงมา หรืออาจต้องตีความ ผู้วิจัยอ่านข้อมูล และพิจารณาหาแนวคิดที่แฝงอยู่ในข้อความ ในการวิเคราะห์ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพยายามสร้างรหัสให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปเปรียบเทียบทั้งในบทสัมภาษณ์เดียวกัน และบทสัมภาษณ์ที่มาจากผู้ให้ข้อมูลคนอื่นๆ รวมทั้งข้อความที่เก็บจากการสังเกต และศึกษาเอกสาร ข้อความสำคัญที่แตกต่างออกไปผู้วิจัยจะให้สัญลักษณ์ใหม่เพิ่ม ส่วนข้อความที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับข้อมูลในรหัสเก่าจะถูกรวมกับรหัสเก่าที่ได้สร้างไว้นำไปสู่การจัดประเภทข้อมูลซึ่งทำให้สามารถแยกแยะ จัดประเภท และสังเคราะห์ข้อมูลต่อไปดังตัวอย่างที่แสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ตัวอย่างการเปิดรหัสข้อมูล (open coding)

	บันทึกข้อมูล (จากการถอดเทป)	รหัส (open-coding)
ถาม	พี่มีความคิดเห็นต่อเรื่องความยุติธรรมทางสังคมอย่างไรครับ	
ตอบ	ประการแรกหลักกฎหมาย เมื่อเรากำหนดให้มีกฎหมาย คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน กฎหมายต้องมีบทบังคับใช้ให้เหมือนกันหมด	ความเท่าเทียมด้านกฎหมาย
	ประการที่สองคือการดูแลช่วยเหลือในเรื่องต่างๆจากหน่วยงานของรัฐ เช่น คนในสังคมมีทั้งคนที่นับถือศาสนาต่างกัน หน่วยงานของรัฐจะต้องให้การดูแลเหมือนกัน การส่งเสริมศาสนาก็ควรส่งเสริมทุกศาสนาให้เท่าเทียมกัน	การได้รับบริการจากรัฐที่เสมอเหมือนกัน
	ประการที่สาม สิทธิต่างๆ ที่ควรจะได้ต้องมีเท่าเทียมกัน เช่นการเข้าศึกษา การเข้าทำงาน สรุปคือ ประชาชนทุกคนควรมีสื่อและโอกาสเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน	สิทธิ และโอกาสที่เท่าเทียมกัน
ถาม	พี่มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม	
ตอบ	เป็นการจัดให้เด็กทุกคนได้เรียนได้รับการศึกษา	สิทธิในการรับการศึกษา
ถาม	พี่คิดว่าการจัดการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมหรือยัง	
ตอบ	การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เป็นธรรม ยังไม่เกิดความยุติธรรมสำหรับเด็กทุกคน เพราะยังมีเด็กที่ตกหล่นอีกหลายคน ที่ยังไม่เข้าเรียน	โอกาสในการเข้ารับการศึกษา
	โรงเรียนพยายามสร้างให้เกิดความเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	จัดระบบดูแลช่วยเหลือ
	แต่อยากให้เห็นหน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาทำงานด้วยกัน	การมีส่วนร่วมของภาคส่วนทางสังคม
	เข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้าถึงการศึกษา	การเข้าถึงคุณภาพการศึกษา

ตาราง 2 (ต่อ)

	บันทึกข้อมูล (จากการถอดเทป)	รหัส (open-coding)
ถาม	พื้คิดว่าสาเหตุใดบ้างที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่ยุติธรรมกับผู้เรียน	
ตอบ	เพราะกฎหมายมันใช้ไม่ได้ ผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็ก ไม่มีใครไปลงโทษสักคน	การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย
	จริงๆแล้วพ่อแม่ต้องมีหน้าที่ส่งเด็กมาเข้าเรียน	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
	เด็กควรได้รับการศึกษา แต่ยังไม่ได้รับ	โอกาสทางการศึกษา
	ถ้าเรามองข้อมูลของสพฐ. เด็กอีกหลายคนในพื้นที่เขาไม่มีเลข 13 หลัก ไม่มีในระบบฐานข้อมูล ก็จะไม่ได้รับจัดสรรรายหัว	สิทธิในการรับบริการทางการศึกษา
	ยังมีอีกหลายเรื่องที่ไม่เป็นธรรม เช่นเด็กมัธยมขยายโอกาส ไม่ได้รับงบประมาณอาหารกลางวัน	การจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม
	เด็กที่มีความยากจนก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณน้อย	การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส
ถาม	การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรจะมีลักษณะอย่างไร	
ตอบ	นักเรียนของเราต้องได้รับความเป็นธรรมในการดูแลจากรัฐ ให้มีความเสมอเหมือนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนเล็กหรือโรงเรียนใหญ่	ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
	โรงเรียนเล็กก็อยากมีสนามเด็กเล่น อยากมีคอมพิวเตอร์	ความพร้อมของสถานศึกษา
	โรงเรียนในเมืองเขามีงบประมาณ	การจัดสรรงบประมาณ
	ที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนอยู่แล้ว ใ้พวกที่เป็นนักธุรกิจ ก็อยากไปให้ในเมืองโรงเรียนใหญ่	การมีส่วนร่วมจากชุมชน
	แต่โรงเรียนนอกๆน่าสงสารขาดความพร้อม มาตรฐานของโรงเรียนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	ความพร้อมของสถานศึกษา
	การกระจายทรัพยากร ควรคำนึงถึงความต้องการและความขาดแคลน พิจารณาว่าเขตพื้นที่ก็เหมือนกัน พิจารณาการกระจายทรัพยากร หรือการพิจารณา ไม่เป็นธรรม เล่นพรรคเล่นพวก เขตต้องลงไปดูข้อมูลให้ชัดเจน บริหารจัดการบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง	การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

4.5 การหาแก่นของรหัส (Axial coding) เป็นขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูล หรือแนวคิดย่อยให้เป็นหมวดหมู่ ในประเด็นที่รวมกลุ่มกันได้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยเชื่อมโยงข้อมูลที่ให้รหัสแล้วกลับมารวมกันเข้าใหม่โดยการสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มข้อความที่มีความหมายเหมือนกัน ให้อยู่รหัสเดียวกัน หรือใช้การจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็นประเภท (Category) ตามลักษณะหรือคุณสมบัติของข้อมูล โดยการนำรหัสจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างความสัมพันธ์ด้วยการเชื่อมโยงหัวข้อย่อยๆ ประเภทเดียวกันเข้าด้วยกันตามความสัมพันธ์ที่รหัสนั้นมีต่อกันและบ่งบอกถึงหัวข้อเรื่องเดียวกันได้ จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของข้อมูลที่เป็นประเภทใหญ่และย่อย โดยจะเน้นไปที่บริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำงานสลับกันระหว่างการเก็บข้อมูล เปิดรหัสและหาแก่นของรหัส รวมทั้งการจัดประเภทและความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ทำการเปรียบเทียบข้อมูลกันสลับไปสลับมา (To-and-fro process) เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างของข้อมูลที่ผู้วิจัยจะนำไปเป็นประเด็นในการสร้างประเด็นหลัก โดยผู้วิจัยได้แสดงข้อมูลไว้ในรูปของตาราง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกจำแนกออกเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหัวข้อย่อยที่อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาดังตัวอย่างในตาราง 3

ตาราง 3 ตัวอย่างการหาแก่นของรหัสข้อมูล

ข้อมูลดิบ	→	เปิดรหัส (open-coding)	→	แก่นของรหัส (Axial coding)
-อ่านข้อมูลดิบ		สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ		
หลายๆครั้ง		เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน		การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน
-จับประเด็น		ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน		
-ให้รหัสจัดกลุ่ม		จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของ		
-ปรับภาษาให้		ผู้เรียน		การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพ
เหมาะสม		การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีเพื่อ		การศึกษา
		ส่งเสริมการเรียนรู้		
		ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ		
		ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส		การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ
		ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน		นักเรียน
		สอนซ่อมเสริม		
		บริการแนะแนว		

4.6 การเลือกรหัส (Selective coding) เป็นขั้นตอนการหาแก่นของเรื่องของงานวิจัย โดยผู้วิจัยนำแก่นของเรื่องจากขั้นตอนที่ 4.5 มาจัดกลุ่มเป็นเรื่องราว โดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของแนวคิดหรือหัวข้อย่อยที่ได้จากขั้นตอนการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้รับรหัสแล้ว เพื่อสร้างข้อสรุปกำหนดประเด็นหลัก ที่อาศัยความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของประเด็นรอง และประเด็นย่อย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีอยู่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรืออาจจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่เพื่อนำมาตรวจสอบกับข้อสรุปนั้น การปรับปรุงข้อสรุป และการตรวจสอบข้อสรุปจะทำไปเรื่อยๆ จนกว่าสมมติฐานนั้นจะอึดตัว ทั้งการอึดตัวในทางข้อมูล คือ ไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือข้อมูลไม่มีความแตกต่างจากข้อมูลที่ได้รวบรวมมาก่อน และเกิดการอึดตัวในทางแนวคิดและทฤษฎีคือ ข้อมูลที่ได้มานั้นทำให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดและความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้หลายมิติ และหลายมุมมอง ซึ่งนำไปสู่ การได้มาขององค์ประการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาดังตัวอย่างในตาราง 4

ตาราง 4 ตัวอย่างการเลือกรหัส (Selective coding) จากการเชื่อมโยงการเปิดรหัส และแก่นของรหัส

เปิดรหัส (open-coding) → แก่นของรหัส (Axial coding) →		การเลือกรหัส (Selective coding)
สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ		
เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน	การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน	
ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน		
จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา	การสร้างโอกาสทางการศึกษา
ใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้		
ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ		
ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส	การจัดระบบดูแลช่วยเหลือ	
ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน	นักเรียน	
สอนซ่อมเสริม		
บริการแนะแนว		

4.7 การพัฒนาทฤษฎี (Development of a theory) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการ โดยการเขียนข้อสรุปที่ได้จากการเลืกรหัสในขั้นตอนที่ 4.6 ในรูปของภาษาเป็นการเขียนข้อสรุปใน ลักษณะที่อธิบายถึง “กระบวนการ” ในประเด็นการวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งข้อสรุปทั้งหมด ออกเป็น สองชุด ได้แก่ ชุดของข้อสรุปมุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และชุดข้อสรุปที่เป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Logic) ระหว่างเงื่อนไขเชิงสาเหตุ ปรัชญาการณหลัก ยุทธศาสตร์/การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไขเชิง บริบท เงื่อนไขสอดแทรก และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาด้วย ซึ่งการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังกล่าว จะทำให้ได้ข้อสรุปที่เกิดจากรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎีที่มี ความชัดเจน (Explicit) เพื่อนำไปสร้างข้อสรุปในเรื่องมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และองค์ประกอบในการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากนั้นจึงนำ องค์ประกอบที่ได้จากการสรุปประเด็นหลัก มาร่างเป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) (Kaplan และ Norton, 2001) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบจำลองที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรือ อธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นแนวคิดโครงสร้าง องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อได้ร่างรูปแบบแล้วจึงนำไปให้อาจารย์ ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อความสมบูรณ์

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มาดำเนินการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบด้วยการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ซึ่งเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่นำมาพิจารณา ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานไปกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกัน ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน (Keeves, 1988) และประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

ในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) (Keeves, 1988) โดยเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะประเด็นที่นำมาพิจารณา ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจผสมผสานไปกับปัจจัยต่างๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณารูปแบบ ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้อำเนินการดังนี้

1.1.1 จัดทำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณารูปแบบในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณารูปแบบ ผู้วิจัยได้จัดทำเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1) ผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบาย จำนวน 1 คน และ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จำนวน 1 คน

2) ผู้แทนจากสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบงานการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 คน

3) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือ ผู้ที่ได้รับมอบหมาย จำนวน 1 คน

4) ศึกษาธิการจังหวัด 3 คน ซึ่งเป็นศึกษาธิการจังหวัดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 1 คน

1.1.2 จัดทำรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.1.3 นำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิและรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเสนออาจารย์ที่ปรึกษา พิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.1.4 ผู้วิจัยประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิโดยวาจา

1.1.5 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการเรียนผู้ทรงคุณวุฒิจากภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินอย่างเป็นทางการพร้อมแนบกำหนดการการสัมมนาและเอกสารประกอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิก่อนวันสนทนา 3 สัปดาห์

1.1.6 การดำเนินการสนทนากลุ่ม มีขั้นตอน ดังนี้

1) เชิญอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นประธานกล่าวเปิดการประชุม

2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม โดยนำแนวทางการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้เตรียมไว้มาเป็นแนวทางการสนทนาและอภิปราย

3) ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบ (Proposed model) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ยกร่างไว้ในระยะที่ 1 ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม

4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้ทำหน้าที่บันทึกเทป 1 คน

5) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันวิพากษ์เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าควรมีรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นไปได้เป็นอย่างไร การสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 2.30 ชั่วโมง

6) การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลหลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม โดยการถอดเทปละเอียดและเปรียบเทียบกับการจดบันทึกข้อมูล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล

ต่อจากนั้นจึงสรุปผลในหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปผลและปิดการสนทนากลุ่มโดยประธานการประชุม

7) นำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลและเรียบเรียง

นำเสนอผลการ สนทนากลุ่มในรูปความเรียงและตารางแสดงความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการวิเคราะห์จะถูกประเมินโดยเอกเทศจากผู้วิจัย 1 คน เพื่อการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอีกครั้ง เพื่อให้การวิเคราะห์ในครั้งนี้ได้ยึดข้อมูลที่ได้จากการสนทนาเป็นหลัก

8) ปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมและเป็นไปได้

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

1.2.1 แบบบันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและหาคุณภาพด้วยผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกันกับผู้เชี่ยวชาญในระยะที่ 1 มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนา

ตอนที่ 3 สารที่ได้จากการสนทนา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

1.2.2 เทปบันทึกวิดีโอสำหรับใช้บันทึกการสนทนากลุ่ม

ในขณะที่ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่บันทึกวิดีโอไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ขณะสนทนากลุ่มเพื่อการเก็บรวบรวมสารที่ได้จากการสนทนากลุ่มและตรวจสอบรายละเอียดกับแบบบันทึกการสนทนากลุ่มว่ามีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยการสรุปข้อมูลจากบันทึกสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน ที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกไว้ และจากเทปบันทึกวิดีโอ นำมาสังเคราะห์และตรวจสอบกับองค์ประกอบ และร่างรูปแบบที่ได้มาในขั้นตอนที่ 1

2. การดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ในการดำเนินการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ร่วมสนทนา กลุ่มผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful selection) เป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ ในสถานศึกษาซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

2.1.1 จัดทำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ โดยมีเกณฑ์การเลือกดังนี้

- 1) ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 ปี
- 2) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน มาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระยะที่ 1 มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และมีประสบการณ์ในการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 3) ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดภาคใต้ มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 4) ครูวิชาการ จำนวน 3 คน เป็นครูวิชาการที่มีความเข้าใจและสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยเลือกมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในระยะที่ 1

2.1.2 จัดทำรายชื่อผู้ร่วมสนทนากลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.1.3 นำเกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมสนทนากลุ่มเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.1.4 ผู้วิจัยประสานงานผู้ร่วมสนทนากลุ่มทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัวและขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสนทนากลุ่มโดยวาจา

2.1.5 ผู้วิจัยขอหนังสือราชการเรียนร่วมสนทนากลุ่มจากภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ส่งให้กับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ประเมินอย่างเป็นทางการพร้อมแนบกำหนดการสนทนากลุ่มและเอกสารประกอบสนทนากลุ่มให้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มก่อนวันสนทนา 3 สัปดาห์

2.1.6 การดำเนินการสนทนากลุ่ม

ในการประเมินรูปแบบนี้ เป็นการตรวจสอบความความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมไปใช้ในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) เชิญอาจารย์ปรึกษาเป็นประธานกล่าวเปิดการประชุม
- 2) ผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้ดำเนินการประชุมร่วม โดยนำร่างรูปแบบให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา
- 3) จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกเสียง และ เครื่องบันทึกวิดีโอ
- 4) จัดเตรียมผู้ช่วยวิจัย 1 คน ผู้บันทึก (Note taker) 2 คน ผู้ทำหน้าที่บันทึกเทปและบันทึกวิดีโอ
- 5) ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกันวิพากษ์เพื่อเสนอแนะความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1.7 การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนารูปแบบ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีความสมบูรณ์ และนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง

2.1.8 นำเสนอรูปแบบแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เมื่อได้รูปแบบที่มีความสมบูรณ์แล้วผู้วิจัยได้นำรูปแบบดังกล่าวเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการจัดทำรายงานการวิจัยเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ และเผยแพร่ในรูปแบบของบทความทางวิชาการต่อไป

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

2.2.1 แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และผ่านการหาคุณภาพพร้อมกับการหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้สนทนา
- ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนา
- ตอนที่ 3 สารที่ได้จากการสนทนา

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

2.2.2 เทปบันทึกวิดีโอสำหรับใช้บันทึกการสนทนากลุ่ม

ในขณะที่ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้จัดเตรียมเจ้าหน้าที่บันทึกวิดีโอไว้เพื่อบันทึกเหตุการณ์ขณะสนทนากลุ่มเพื่อการเก็บรวบรวมสาระที่ได้จากการสนทนากลุ่มและตรวจสอบรายละเอียดกับแบบบันทึกการสนทนากลุ่มว่ามีความสอดคล้องตรงกันหรือไม่

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวม โดยการสรุปข้อมูลจากบันทึกสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกไว้ และจากเทปบันทึกวิดีโอ นำมาสังเคราะห์และตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

การสร้างความสำเร็จของการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การสร้างความสำเร็จของการวิจัยมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการสร้างความสำเร็จตามหลักการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell, 1998) ดังนี้

1. การใช้ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา (Prolonged engagement in the field) โดยก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่งหนังสือราชการจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และประสานงานทางโทรศัพท์ด้วยตนเอง และในการเก็บข้อมูลจะใช้ช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความพร้อมไม่มีภารกิจเร่งด่วน ใช้สถานที่ที่เหมาะสมทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกพร้อมที่จะให้ข้อมูลโดยอาจให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เลือกสถานที่หรือ ผู้วิจัยเป็นผู้เสนอสถานที่แล้วแต่กรณี

2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักวิจัย (Peer debriefing) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยด้วยกันคือ นักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาบริหารการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทั้งก่อนการวิจัย ระหว่างการวิจัยและหลังการวิจัย เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย (Triangulation of data collection) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดย การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง และ การสังเกตการดำเนินการของสถานศึกษา

4. การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ช่วยนักวิจัย (Member checking) โดยหลังจากเก็บข้อมูลหรือสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตรวจสอบความถูกต้องของบทสัมภาษณ์ และร่วมกันตรวจสอบกับผู้ช่วยผู้วิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาเอกด้วยกันเพื่อความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลการวิจัย

5. การสร้างสายสัมพันธ์ที่ดี (Rapport) โดยผู้วิจัยได้สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่ก่อนการเก็บข้อมูลโดยการประสานงานทางโทรศัพท์เพื่อแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยและชี้แจงวัตถุประสงค์และความสำคัญของการวิจัย รวมทั้งมีการนัดหมายเวลาและสถานที่ แล้วจึงประสานงานเป็นทางการโดยหนังสือราชการของมหาวิทยาลัย ในระหว่างการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้เข้าไปเยี่ยมชมสถานศึกษา และสังเกตการดำเนินการต่างๆ พร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญไปด้วย หลังการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้มอบของที่ระลึกเพื่อเป็นการตอบแทนน้ำใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกด้วย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และเพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็น กรณีศึกษา (Case study) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การออกแบบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษา มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและ ศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริม การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะที่ 2 นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรม ทางสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษา

จากการศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มีมุมมองต่อการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคม ใน 3 ลักษณะ คือ 1.1) กลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัด ฐานทางสังคม 1.2) กลุ่มที่มีมุมมอง ในมิติของการกระจายทรัพยากร และ 1.3) กลุ่มที่มีมุมมองในมิติ ของการยอมรับ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1. กลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม

กลุ่มนี้ มองว่าการจัดการศึกษา จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทุกคนต้อง อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน รัฐบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนตามที่กฎหมายกำหนด

ไว้ นั่นคือ รัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนมีสิทธิในการรับบริการทางการศึกษาจากรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่นำเอาความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศสภาพ ถิ่นกำเนิด หรือ ฐานะทางครอบครัวมาเป็นข้อจำกัดในการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เด็กทุกคนในประเทศไทยต้องมีโอกาสในการเข้าเรียนและได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่เท่าเทียมกัน รัฐต้องมีวิธีปฏิบัติที่เสมอเหมือนกัน กระบวนการจัดการศึกษาต้องมีคุณภาพเสมอเหมือนกันทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชน ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนปัทมาณี กล่าวไว้ว่า “...ที่ว่าเราอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน การจัดการศึกษาก็ต้องมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทุกพื้นที่ ผู้เรียนทุกคนต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเหมือนกัน โดยเฉพาะโอกาสและสิทธิของเด็กควรได้สิทธิเหมือนกัน...” ภายใต้มุมมองในมิตินิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม นั้น มีมุมมองที่เป็นประเด็นย่อย 3 ประเด็น ได้แก่ 1.1.1) การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 1.1.2) การจัดการศึกษาที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 1.1.3) การจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีสิทธิทางการศึกษาที่เสมอภาคและเท่าเทียม ในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 การจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นั่นคือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2561 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 รัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา สิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เด็กไทยทุกคนอย่างน้อยต้องจบการศึกษาภาคบังคับ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข กล่าวไว้ว่า “สำหรับผม ผมมองว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการจัดการศึกษาที่ให้สิทธิ ให้เสมอภาคตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยจัดอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย นั่นหมายถึง คนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย ๑๒ ปีที่รัฐต้องให้การการศึกษา” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่กล่าวว่า

“การจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานเดียวกัน ไม่ว่าเรื่องจัดสรรงบประมาณ เรื่องเงินเดือน เด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษา เป็นไปตามพระราชบัญญัติที่กำหนด สิทธิโอกาสในการเข้าเรียน ต้องเสมอเหมือนกัน มีสิทธิในการเข้าเรียน และมีสิทธิโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวผู้เรียน ไม่มีแบ่งแยกว่าลูกคนรวย ลูกคนจน ทุกคนเสมอเหมือนกันอย่างเรื่องของเด็กที่อยู่ในโรงเรียนทั้งหมด ก็ดูแลเหมือนกันหมด ทั้งศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ ก็ปฏิบัติภายใต้มาตรฐานอันเดียวกัน ภายใต้กฎกติกาของโรงเรียนที่เหมือนกัน”

นอกจากการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทางการศึกษาแล้ว กลุ่มนี้มองว่า การจัดการศึกษาของรัฐจะต้องเป็นไปในบรรทัดฐานเดียวกัน เพราะทุกคนอยู่ภายใต้

กฎหมายเดียวกัน โดยครุวิชาการของโรงเรียนนราธิวาส กล่าวว่า “ การจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานเดียวกันในทุกๆด้าน เด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษา เป็นไปตามพ.ร.บ.ที่กำหนด มีโอกาสในการเข้าเรียน ต้องเสมอเหมือนกัน มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวผู้เรียน ไม่มีแบ่งแยกว่าลูกคนรวย ลูกคนจน ทุกคนเสมอเหมือนกัน ” เช่นเดียวกับกับครุวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่มองว่า “ การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมหมายถึง การจัดการศึกษาให้เกิดความยุติธรรมในสังคม เพราะว่าทุกคนคนในสังคมก็จะได้ประโยชน์หรือส่วนดีของการจัดการศึกษาทั่วถึงกัน ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องการเรียนรู้ ครูจัดการเรียนการสอนที่เป็นธรรม ผู้เรียนก็จะได้รับความรู้โดยไม่จำกัดว่าผู้เรียนจะมีเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ก็ได้การศึกษาที่เหมือนกัน ”

1.1.2 การจัดการศึกษาที่สร้างโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
 ในประเด็นนี้ มุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามุ่งเน้นไปที่โอกาสทางการศึกษาที่รัฐจะต้องสร้างโอกาสให้กับผู้เรียนทุกคน ได้พัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศสภาพ ถิ่นกำเนิด หรือ ฐานะทางครอบครัว การจัดการศึกษาของรัฐจะต้องจัดสรรโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ตั้งแต่เรื่องของการได้รับโอกาสในการเข้าเรียน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และโอกาสในการเข้าสู่โลกของอาชีพ ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส มีมุมมองว่า

“หน้าที่ของโรงเรียนก็คือการให้การศึกษา คือการให้การศึกษาให้กับคนทุกกลุ่มทุกฐานะ ต้องมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน ต้องให้เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะยาก ดี มี จน แม้แต่คนที่ไม่มีสัญชาติเราก็ต้องให้ นี่คือการเท่าเทียม และก็ต้องให้เหมือนกัน ก็คืออาจจะหมายความว่า ไม่ใช่ว่าเด็กกลุ่มหนึ่งมีโอกาสได้เรียนแต่เด็กกลุ่มหนึ่งที่ยึดโอกาสไม่ได้รับอะไรเลย มันไม่ใช่ ทุกคนที่เข้ามาอยู่ในโรงเรียนนี้ จะต้องได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน ”

เช่นเดียวกับมุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่มองว่า “ การศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เรียนหนังสือ ได้เข้าถึงการศึกษา แต่ยังมีคนที่ยากจน คนที่ยึดโอกาสภาครัฐก็ต้องมีมาตรการในการช่วยเหลือ ” สอดคล้องกับมุมมองของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ที่มองว่า “ การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการให้โอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทั่วถึง ก็คือจัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียน หรือว่ากลุ่มเป้าหมายได้เข้าสู่ระบบ อาจจะเป็นการจัดการศึกษา ในระบบ นอก ระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย หรือว่าในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต ให้เกิดความเท่าเทียมในเชิงคุณภาพ ”

1.1.3 การจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนมีสิทธิทางการศึกษาที่เสมอภาคและเท่าเทียม
 เป็นมุมมองที่เน้นไปยังสิทธิในการได้รับการศึกษาของปวงชนชาวไทย ที่ต้อง

ได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั้งถึงและเท่าเทียมตามกฎหมายที่กำหนดไว้ เด็กไทยทุกคนต้องมีสิทธิได้รับการบริการทางการศึกษาจากรัฐ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็เด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ รวมถึงเด็กด้อยโอกาสทุกประเภทโดยผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ กล่าวว่ “ผมว่ามันควรจะให้สิทธิกับทุกคนครับ ทุกคนคือคนไทย ไม่ว่าจะเป็เชื้อชาติใด ศาสนาใด ก็คือคนไทย ผมว่ารัฐต้องดูแลให้เท่าเทียมกัน ต้องไม่เลือกปฏิบัติ กระบวนการจัดการศึกษา มันต้องตอบสนองความเท่าเทียมทางสังคมให้เกิดขึ้น” ในประเด็นเดียวกันนี้ ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ มองว่

“คือกรบริการทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน การให้บริการด้านต่างๆแก่ นักเรียน อย่างเสมอภาคกัน เช่น การบริการอาหารกลางวัน ทุนการศึกษา การดูแลภาวะโภชนาการของนักเรียน ดิฉันว่ โรงเรียนก็ต้องบริหารจัดการให้มีความเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคนควรมีสิทธิเท่าเทียมกันในทุกๆเรื่อง”

เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนจังหวัดยะลา ค ที่มีมุมมองในเรื่องสิทธิทางการศึกษาของคนไทยว่ “ผมว่ามันควรจะให้สิทธิกับทุกคนครับ ทุกคนคือคนไทย ไม่ว่าจะเป็เชื้อชาติใด ศาสนาใด ก็คือคนไทย ผมว่ารัฐต้องดูแลให้เท่าเทียมกัน ต้องไม่เลือกปฏิบัติ ”

ในมุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากลุ่มนี้มองว่ การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม เด็กทุกคนได้รับความเป็นธรรมมีโอกาสในการรับบริการทางการศึกษาที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง ดังที่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ข กล่าวว่

“พื้นที่แห่งนี้เรามีมากกว่าที่อื่นไม่ว่าจะเป็การศึกษาทางด้านศาสนา เช่นศูนย์การศึกษาประจำมัสยิด สถาบันปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม นอกจากนั้นยังมีโอกาสทางการศึกษา ทั้งสายสามัญ สายอาชีพ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดการศึกษาทั้งสายสามัญ ศาสนา มีโรงเรียนโครงการสานฝันการกีฬา ห้องเรียนอาชีพ และห้องเรียนดนตรี”

ส่วนครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ มองว่ “หมายถึงว่เด็กทุกคนไม่ว่าจะยากจนหรือว่าจะพิการ จะยังงี้ก็ตามทุกคนมีสิทธิมาเรียนในโรงเรียนของรัฐเท่าเทียมกัน”

1.2 กลุ่มที่มีมุมมอง ในมิติของการกระจายทรัพยากร

เป็นมุมมองที่สะท้อนผ่านแง่มุมเชิงเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์ปัญหาความไม่เป็ธรรมและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กลุ่มนี้มองว่การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น ต้องมีความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาให้กับสถานศึกษาด้วยความเสมอภาค และเท่าเทียม ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะอยู่แห่งใดของประเทศ จะต้องได้รับความเป็นธรรมในการจัดสรร สถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อม และมีมาตรฐานเดียวกัน ด้วย

กระบวนการจัดสรรที่เป็นธรรม โดยมีมุมมองในเรื่องนี้เป็น 4 ประเด็นดัง ได้แก่ 1.1.1) การจัดสรรงบประมาณ 1.2.2) การจัดสรรครูและบุคลากรทางการศึกษา 1.2.3) การจัดสรร สื่อวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีทางการศึกษา และ 1.2.4) การจัดสรรอาคารสถานที่ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1.2.1 การจัดสรรงบประมาณ

สำหรับมุมมองในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณนั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามุ่งเน้นไปยัง การจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมทั้งงบประมาณอาหารกลางวัน และงบประมาณอาหารเสริมมนที่นักเรียนทุกคนได้รับเหมือนกันโดยไม่ได้แบ่งแยกว่านักเรียนเหล่านั้นจะมีฐานะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เป็นการสนับสนุนงบประมาณที่มีความเป็นธรรมเสมอภาค และทั่วถึง ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ ได้อธิบายว่า “ผมว่ารัฐก็จัดการศึกษาให้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมนะ มีการจัดสรรงบประมาณรายหัว การเงินเรียนฟรี ค่าหนังสือ ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้าชุดนักเรียน รวมทั้งอาหารกลางวัน ก็ได้เท่ากันทุกคน” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี จ กล่าวไว้ว่า “ผมว่าการจัดสรรอะไรควรจะให้เหมือนกัน งบประมาณอะไรต่างๆ ควรจะเหมือนกัน” ไม่แตกต่างจากผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ที่มองการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมว่า “คือสิทธิที่ทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ผ่านระบบการเรียนรู้อันดี และผ่านระบบปัจจัยที่รัฐสนับสนุนให้ให้เกิดความเท่าเทียมในเบื้องต้น” ในเรื่องของการจัดสรรปัจจัยพื้นฐาน เช่น หนังสือเรียน และอื่นๆ รัฐควรจัดสรรให้เท่ากันทุกคนส่วนอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนั้น ควรจัดสรรไปตามความจำเป็นของแต่ละที่ ขึ้นอยู่กับรายได้ของครอบครัว รวมทั้งความคิดเห็นของ ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ก ที่มองว่า “การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมหมายถึงความเป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนที่มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน”

1.2.2 การจัดสรร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

ในมิติของการกระจายทรัพยากรนั้น นอกจากมุมมองความเสมอภาคด้านการจัดสรรงบประมาณแล้ว เรื่องของการจัดสรรครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นอีกมุมมองหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาส่วนหนึ่งมองว่า การจัดสรรอัตรากำลังที่เป็นธรรมนั้น ยึดหลักการตามเกณฑ์ที่ คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) อย่างเดียวนั้น อาจไม่เป็นธรรมสำหรับสถานศึกษาที่มีขนาดเล็ก ซึ่งไม่อาจจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ได้มีมุมมองในเรื่องนี้ว่า

“โรงเรียนในพื้นที่ของเราหลายโรง กลายเป็นโรงเรียนขนาดเล็กไป ครูที่มีอยู่ก็ไม่ครบชั้น และไม่ตรงตามวิชาเอก การจะทำให้เด็กมีคุณภาพทัดเทียมกับโรงเรียนที่มีความพร้อมมันทำได้ยาก ถ้าเราให้อัตรากำลังตามเกณฑ์กันจริงๆแล้วก็มีปัญหา ผมแก้ปัญหาด้วยการจัดสรรพนักงานราชการลงไปบ้างเมื่อเกลี้ยอัตรากำลังก็เอาเกณฑ์เรื่องจัดครูให้ครูชั้นขึ้นก่อน ก็พอแก้ปัญหาไปได้”

ดังนั้นในมุมมองของการจัดสรรอัตรากำลังครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงความต้องการจำเป็นหรือความขาดแคลนประกอบการพิจารณาด้วย

1.2.3 การจัดสรร สื่อวัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีทางการศึกษา

การจัดสรรสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นอีกประเด็นที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีมุมมองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม มุ่งไปยังมุมมองในมิติของการกระจายทรัพยากร เพราะในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น เป็นพื้นที่ที่มีความยุ่งยากในการจัดการศึกษา สื่อ และเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องได้รับการสนับสนุนสื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ และตรงกับความต้องการของครูและผู้เรียน ดังความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ข ที่ว่า “ดิฉันคิดว่าสิ่งที่จะทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอีกเรื่องหนึ่งก็จะเป็นเรื่องของความพร้อมของสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการสอนค่ะ ซึ่งแต่ละโรงได้รับจัดสรรไม่เท่ากัน ที่สำคัญคือมันไม่ได้ตามที่เราต้องการใช้จริงๆค่ะ อยากให้โรงเรียนเป็นผู้เลือกค่ะ”

1.2.4 การจัดสรรอาคารสถานที่

ในมุมมองของการกระจายทรัพยากรนั้น การจัดสรร อาคารสถานที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้สถานศึกษามีความพร้อมในการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียน เป็นการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับที่ดินและสิ่งก่อสร้าง เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ งบประมาณซ่อมแซมสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณปกติ หรืองบประมาณซ่อมแซมสถานศึกษาที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับการจัดสรรไม่เท่ากัน บางโรงได้มาก บางโรงได้น้อย บางโรงไม่ได้รับจัดสรร และในบางครั้ง ได้รับจัดสรรในสิ่งที่ไม่ตรงกับความต้องการและมีความจำเป็น จึงทำให้มาตรฐานความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ฉ ที่ว่า

“สิ่งที่สพร. จะต้องกำกับติดตามเป็นอย่างมากก็คือเรื่องของ การจัดสรรงบประมาณสำหรับสร้างอาคารเรียน ค่าปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียนน่าจะดูว่าโรงเรียนใดที่จำเป็นโรงเรียนใดที่ควรได้รับการจัดสรร ขอแล้วขออีกก็ไม่เคยได้ โรงเรียนที่ได้ก็ได้อยู่นั้นแหละ บางโรงเรียนไม่มีเด็กแล้วใกล้จะยุบแล้วก็ยังได้อีกผมว่ามันต้องดูแลกันให้ทั่วถึงนะ...”

จากความเห็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการในการจัดสรรจึงมีความสำคัญมากต่อมุมมองของการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ดังความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่มองว่า “อาจจะมองว่าในกระบวนการจัดการศึกษา มันต้องตอบสนองความเท่าเทียมทางสังคมให้เกิดขึ้น เช่นปัจจัยพื้นฐานในโรงเรียน การบริการด้านสาธารณสุข...จะต้องมีความเท่าเทียมกัน อันนี้สำคัญที่สุด ในเรื่อง ปัจจัยพื้นฐาน ไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคไหน สถานศึกษาต้องมีมาตรฐานด้านความพร้อมในปัจจัยพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน”

1.3 กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการยอมรับ

ประเด็นของการยอมรับ เป็นการสะท้อนผ่านแง่มุมเชิงสังคม วัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญและเป็นมิติของการยอมรับและเคารพในการแสดงอัตลักษณ์ตัวตนของคนที่แตกต่างกันหลากหลายทางการเมือง ชชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา เพศภาพ คนชายขอบ ตลอดจนการไม่เลือกปฏิบัติ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ก มีมุมมองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เป็นธรรม ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในมิติของการยอมรับว่า “หมายถึงการให้โอกาสกับทุกชนชั้นทุกระดับให้โอกาสกับนักเรียน ทุกๆด้านทางสังคม ทุกระดับ ทุกกลุ่มทุกชนชั้น อย่างเสมอภาคกันไม่เลือกชั้นวรรณะ ให้โอกาสทุกคน” สำหรับ ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ นั้น มองว่า “การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการที่เราจัดการศึกษาให้กับคนทุกกลุ่มโดยไม่มีการกีดกัน สิ่งสำคัญ ให้มันเหมาะสมกับบริบทในสถานที่การศึกษา” กลุ่มนี้มีมุมมองว่า การจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับประชาชนในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องมีการบริหารจัดการใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1.3.1) การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม และ 1.3.2) การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.3.1 การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม

เนื่องจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ ที่มีบริบททางสังคมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ ประชาชนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ ความเชื่อ ค่านิยม และความต้องการจึงมีความแตกต่างไปด้วย การจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับพื้นที่ตรงนี้ จึงต้องมีการจัดการศึกษาที่ตอบสนองบริบททางสังคม เช่น การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตของชุมชน ด้านประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังมุมมองของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ค ที่ว่า “เป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นเป็นสำคัญถึงแม้จะใช้หลักสูตรเหมือนกัน แต่ต้องปรับให้เข้ากับบริบทและพื้นที่” และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ค ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ที่สำคัญคือวิถีชีวิตของคนมุสลิมในสามจังหวัดนี้ เป็นวิถีที่ยึดโยงอยู่กับศาสนา ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องให้มีการเรียนศาสนา มีการส่งเสริมให้บุตรหลานของเขาได้ ปฏิบัติศาสนกิจ ผมว่าทุกศาสนานะ เราต้องส่งเสริมให้เขาได้เรียนรู้และปฏิบัติ ศาสนกิจตามหลักศาสนาที่เขานับถือ

ส่วนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข มองว่า “การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมจึงถือว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม”

นอกจากนี้การจัดการศึกษาที่เป็นธรรม ในบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ที่มีความต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้หลักการและการปฏิบัติศาสนกิจในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้จากมุมมองที่สะท้อนจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ค ที่ว่า

“...ผมว่าการที่เด็กจะเข้าเรียนที่ใดก็ได้แล้วแต่ สำหรับบ้านเราแล้ว พ่อแม่สำคัญที่สุด ต่อให้มีการแนะแนวกันอย่างไร สุดท้ายก็อยู่ที่การตัดสินใจของพ่อแม่ผู้ปกครองอยู่ดี เพราะเขาต้องการให้ลูกได้เรียนศาสนา ได้มีหลักศาสนาในการดำเนินชีวิต โรงเรียนที่ไม่สามารถตอบโจทย์เรื่องนี้ได้เด็กจึงน้อยลง... การที่กระทรวงศึกษาจะส่งเสริมเพิ่มสัดส่วนให้เรียนสายอาชีพ ก็ต้องทำงานหนักหน่อยนะ...”

1.3.2 การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

มุมมองในมิติของการยอมรับนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาส่วนหนึ่งมองไปยังเรื่องของการยอมรับด้านอัตลักษณ์ทั้งของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ การบริหารจัดการของสถานศึกษาต้องดำเนินการในวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความเป็นอัตลักษณ์ของผู้เรียน การจัดการศึกษาที่ให้นักเรียนแสดงออกทางด้านประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน การให้ความรู้และการปฏิบัติศาสนกิจของศาสนาที่นับถือ การยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายของผู้เรียน โดยมีมุมมองในแต่ละประเด็น ดังนี้ ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ มองว่า

“การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมคือการจัดการศึกษาให้เด็กนักเรียนทุกคนมีความรู้ ได้เรียนหนังสือ ซึ่งก่อนหน้านี้นี้เด็กบางกลุ่มเช่นเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะเข้ามาเรียนในระบบการศึกษาน้อย จะเรียนที่ตาฎีกาบ้าง ปอเนาะบ้าง แต่ตอนนี้รัฐบาลได้จัดการศึกษาให้เด็กทุกกลุ่มได้มาเรียน มีการจัดการเรียนอิสลามศึกษาบ้างอะไรบ้างเพื่อให้เด็กเข้ามาเรียนในระบบโรงเรียน รัฐก็มีการส่งเสริมทุกรูปแบบทั้งโรงเรียนตาฎีกาและปอเนาะ สรุปคือการจัดการศึกษาให้สนองตอบกับคนทุกกลุ่ม เช่นการจัดการศึกษาสองระบบ”

ในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์นั้นเป็นการจัดการศึกษาที่ให้นักเรียนแสดงออกทางด้านประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน การได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายในการนำเอาประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆของท้องถิ่น มาสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวตนของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ และยังเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมอีกด้วย ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ได้ระบุว่า “...หลักสูตรสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ ที่การปรับหลักสูตรให้มีความเป็นเอกภาพและสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นต้องเพิ่มหลักสูตรที่เป็นมิติของการส่งเสริมอัตลักษณ์ เช่นเรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เขาจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนที่เขาอยู่..”

นอกจากนี้การให้ความรู้ในเรื่องศาสนา และการส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนเองนับถือ นอกจากจะตอบเจตนาในเรื่องของความ ต้องการของผู้ปกครองและชุมชนแล้ว ยังช่วยสร้างความมั่นใจในการส่งบุตรหลานมาเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามนโยบายในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ดังจะเห็นได้จากมุมมองของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ข ที่กล่าวว่า “เราจะให้เด็กเรียนรู้โดยผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆเช่นกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาที่เด็กได้เข้าร่วมทุกศาสนา รวมทั้งการให้ความรู้ถึงวิถีปฏิบัติต่อกันที่ถูกต้อง ไม่ขัดกับหลักศาสนา”

2. องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เกี่ยวกับมุมมอง แนวคิด และการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาดำเนินการ และสังเกตบริบทต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก (Grounded theory techniques) ผ่านข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนของการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาสรุปเป็นองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนา

ศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และ 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 องค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
1. การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม	1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	1.1.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 1.1.2 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง 1.1.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
	1.2 การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	1.2.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง 1.2.2 จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 1.2.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุค ประเทศไทย 4.0
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร	2.1.1 นิเทศ ติดตาม และกำกับ การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 2.1.2 พัฒนาภาวะผู้นำเพื่อความยุติธรรมทางสังคม 2.1.3 ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร 2.1.4 กำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
	2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครู	2.2.1 พัฒนาความรู้เรื่อง ICT 2.2.2 ส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติงาน 2.2.3 ส่งเสริมจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2.2.4 สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
	2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	2.3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2.3.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม
	2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน	2.4.1 พัฒนาคุณภาพครู 2.4.2 จัดหาสื่ออุปกรณ์ วัสดุและครุภัณฑ์ 2.4.3 สร้างความพร้อมของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน	3.1.1 สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ 3.1.2 เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน 3.1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน
	3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา	3.2.1 จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3.2.2 การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
	3.3 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	3.3.1 ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 3.3.2 ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส 3.3.3 ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน 3.3.4 สอนซ่อมเสริม 3.3.5 บริการแนะแนว

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
4. การสนับสนุน ทรัพยากรทาง การศึกษาอย่างเสมอ ภาคและเท่าเทียม	4.1 การจัดสรรงบประมาณ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	
	4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่าง พอเพียงและเหมาะสม	
	4.3 การจัดสรร สื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง	4.3.1 จัดสรร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และ เทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนการสอน 4.3.2 จัดสรรครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง
5. การพัฒนา ศักยภาพผู้เรียน	5.1 การส่งเสริมคุณภาพทาง วิชาการอย่างต่อเนื่อง	5.1.1 พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง 5.1.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้ ภาษาไทย แก้ปัญหา อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้
	5.2 การส่งเสริมทักษะอาชีพที่ เหมาะสมตามช่วงวัย	5.2.1 เพิ่มทักษะทางวิชาชีพ 5.2.2 เสริมสร้างประสบการณ์การทำงาน
	5.3 การเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน	5.3.1 ส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ 5.3.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5.3.3 ส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์ คิดค้นและพัฒนานวัตกรรม
6. การส่งเสริมการ จัดการศึกษาเพื่อ ความเป็นพลเมือง	6.1 การส่งเสริมหลัก ประชาธิปไตย	6.1.1 สร้างความเข้มแข็งระบบ ประชาธิปไตยในโรงเรียน 6.1.2 ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม 6.1.3 จัดกิจกรรมที่เน้นความเป็นพลเมือง
	6.2 การส่งเสริมให้มีกร เรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่	6.2.1 ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิและ หน้าที่ 6.2.2 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักสิทธิมนุษยชน

ตาราง 5 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
	6.3 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกัน	6.3.1 การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความ หลากหลาย 6.3.2 จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝังจิต อาสา 6.3.3 เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครั วและสังคม 6.3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา
7. การส่งเสริมให้เกิด การยอมรับทาง วัฒนธรรม	7.1 การส่งเสริมด้านประเพณี วัฒนธรรมของผู้เรียน	
	7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และ การปฏิบัติตามหลักธรรมของ ศาสนาที่นับถือ	7.2.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติของศาสนา 7.2.2 ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ 7.2.3 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติ ศาสนกิจ

จากตาราง 5 พบว่า องค์ประกอบส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม มี 7 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และ 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยขอ
นำเสนอรายละเอียดในประเด็นหลัก ประเด็นรอง และประเด็นย่อย ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

การจัดการศึกษาในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะให้เกิดความเป็นธรรมนั้น
ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม ในสองประเด็นคือ 1.1) การจัดการศึกษาที่
สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 1.2) การจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจและสังคม ดังจะได้นำเสนอในรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในบริบทของสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น การจัดการศึกษาต้องมีลักษณะการบริหารจัดการใน 3 ประเด็นย่อย คือ 1.1.1) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 1.1.2) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง และ 1.1.3) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1.1.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ผู้เรียนถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนจะเป็นผู้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงจากการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งต้องได้รับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สถานศึกษาต้องบริหารจัดการหลักสูตรให้มีการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน หรือ เข้าร่วมกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการความถนัด และความสนใจของผู้เรียนอย่างหลากหลาย โดยครูวิชาการของโรงเรียนปัตตานี ข ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ เราสามารถจัดให้มีกิจกรรมชุมนุม ที่ให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความชอบของเขา ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แล้วก็มีอีกหลายกิจกรรมที่ให้เด็กเลือกในช่วงของชั่วโมงลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เด็กๆจะมีความสุขมาก ทำให้เราเห็นแววของเด็กๆว่าเขาเก่งเรื่องอะไร” การที่ผู้เรียนได้เลือกเรียนหรือเข้าร่วมกิจกรรมตามที่ตนเองสนใจ และมีความถนัดนอกจากจะทำให้ครูได้ค้นพบศักยภาพและความถนัดของผู้เรียนแล้วยังทำให้ตัวเด็กเองได้มีโอกาสค้นพบตัวเองและเกิดความภาคภูมิใจในตัวเองอีกด้วย นำไปสู่การกำหนดทิศทางในการพัฒนาตนเองในอนาคตอีกด้วย

1.1.2 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง นอกจากการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียนแล้ว ความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครองก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สถานศึกษาควรให้ความสำคัญ ที่จะนำมาพิจารณา บริหารจัดการหลักสูตรและส่งเสริมให้ตอบโจทย์ความต้องการของพ่อแม่ผู้ปกครอง ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายของครูวิชาการของโรงเรียนนราธิวาส ข ว่า “...การจัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องเป็นการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ผู้ปกครองที่นี่เขาอยากให้ลูกได้ศาสนานะ ถึงแม้ว่าโรงเรียนเราไม่ได้เปิดสอนอิสลามแบบเข้ม แต่เขาก็อยากให้โรงเรียนเอาใจใส่เกี่ยวกับการละหมาด อยากให้เสริมเรื่องศาสนาตั้งแต่ชั้นอนุบาล เลยทีเดียว...” การรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครองจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้สถานศึกษาเข้าใจความต้องการของผู้ปกครองและสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองได้

1.1.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้น นอกจากการพิจารณาเกี่ยวกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของผู้ปกครอง แล้วสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอแนะของ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี ข ที่ว่า “การจัดการศึกษที่บ้านเราต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับศาสนาและวิถีชีวิต ส่งเสริมทางวัฒนธรรมตามหลักของศาสนา” เพราะในชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน การบริหารจัดการจึงแตกต่างกันไป จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับชุมชนและท้องถิ่นเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ ที่ว่า “...ใช้ยุทธศาสตร์ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา หมายความว่าเราต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ทุกมิติ รวมทั้งวิถีความเป็นอยู่ ความเชื่อ ความต้องการของผู้คน เมื่อเข้าใจแล้วการจัดการกิจกรรมใดๆ ก็ตามต้องไม่ขัดกับหลักปฏิบัติต่างๆ ควรจะเน้นเรื่องอะไร เราจึงจะพัฒนาเด็กได้...” การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนนั้นสามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ตอบสนองด้านประเพณี วัฒนธรรมและศาสนา การสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยวิธีการต่างๆ ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข เสนอว่า “เราสามารถทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ก็ด้วยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น บรรจุไว้ในสาระเพิ่มเติม กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ แต่ที่หลายโรงเรียนมีอยู่แล้วคือ หลักสูตรอิสลามแบบเข้ม”

1.2 จัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ต้องยอมรับว่าสถานะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศที่มุ่งไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1.2.1) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมือง 1.2.2) จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และ 1.2.3) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุค ประเทศไทย 4.0 โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

1.2.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง

การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมือง และภาค ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคให้สามารถสร้างโอกาสการประกอบอาชีพและการเพิ่มรายได้อย่างทั่วถึง พัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดให้เป็นเมืองนำอยู่และปลอดภัย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองตามมาตรฐาน และมีการพัฒนา

ระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองอย่างทั่วถึง เปิดพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การกระจายความเจริญ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของประชาชน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจ สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประกอบด้วย 3 อำเภอ หลัก คือ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และอำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส การเปิดพื้นที่เศรษฐกิจใหม่นี้ ส่งผลต่อความต้องการกำลังคนในหลายสาขาอาชีพ เพื่อโอกาสในการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก ได้เสนอแนะว่า “...ผมขอเสนอเพิ่มเติมอีกประเด็นนะครับ คือการจัดการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวโน้มนโยบายและความต้องการกำลังคนในพื้นที่ ตามจุดเน้นของการพัฒนาเศรษฐกิจ สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนด้วยนะครับ...” ในประเด็นนี้ สถานศึกษาสามารถดำเนินการด้วยการส่งเสริมทักษะวิชาชีพในสถานศึกษา การเพิ่มสัดส่วนการศึกษาต่อสายอาชีพที่สอดคล้องกับสามเมืองหลักตั้งผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ค กล่าวว่า “เราต้องเน้นให้นักเรียนฝึกทักษะอาชีพค่ะ เพราะอยู่ใกล้พื้นที่ สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เขามีนโยบายในเรื่องการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เราต้องเสริมนักเรียนด้วยโครงการอาชีพ ตามนโยบายค่ะ”

1.2.2 จัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

เนื่องจากปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลก เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การดำเนินชีวิต ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ส่งผลต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างทั่วถึง ทำให้การจัดการศึกษา ต้องมีการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะออกไปดำรงชีวิต ในโลกในศตวรรษที่ 21 โดย ดังความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ที่ว่า “ประเด็นที่จะต้องตระหนักในการพัฒนาผู้เรียนคือการการพัฒนาทักษะที่เป็นสากล ที่เด็กๆ จะต้องเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก” เช่นเดียวกับกับครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ก ที่ว่า “ทักษะที่สำคัญที่เราต้องให้เด็กมีในยุคนี้ คือ ทักษะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างมากมาย ความรู้ทุกอย่างมีในอินเทอร์เน็ตให้เขารู้จักใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกต้อง” นอกจากนี้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ข ได้พูดถึงเรื่องนี้ว่า “ในสามจังหวัดเราถ้าเทียบกับที่อื่นเรายังด้อยอยู่ในเรื่องของ ทักษะการสื่อสาร ทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ ผมว่าภาพรวมของทักษะของคนในยุคศตวรรษที่ 21 เรายังต้องพัฒนาอีกมาก ต้องส่งเสริมมากๆ”

1.2.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุค ประเทศไทย 4.0

ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) เป็นจุดเน้นการสร้างความสำเร็จให้หลุดพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลาง มุ่งสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ประเทศพยายามเปลี่ยนโครงสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ที่ว่า

“ประเด็นที่จะต้องตระหนักในการพัฒนาผู้เรียนคือการการพัฒนาทักษะที่เป็นสากล ที่ได้ทุกๆจะต้องเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก” การจัดการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนผ่านไปสู่การมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง ผู้ผลิต ไม่ใช่แค่ผู้บริโภคเท่านั้น ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ขณะนี้มาถึงนโยบายการศึกษา 4.0 นี้ นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ต้องเป็นผู้คิดค้นสร้างสรรค์สิ่งต่างๆได้ ผมคิดว่าชัดเจนมากครับ ดังนั้นผมจึงคิดว่ารัฐบาลบริการทางการศึกษาได้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย ของเด็กไทยในเรื่องนี้” การจัดการเรียนรู้จึงต้องเน้นให้ผู้เรียนมีการประดิษฐ์คิดค้นสร้างผลงานประกอบการศึกษาของตนเอง นำไปสู่การสร้างอาชีพในอนาคตได้ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก กล่าวว่่า “...เราไม่ได้สร้างคนมาเพื่อให้อยู่ในสามจังหวัดนี้เท่านั้นนะ เขาจะต้องมีศักยภาพที่ทัดเทียมกับที่อื่น ต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ต้องเรียนรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่...”

องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การสร้างความสำเร็จและเท่าเทียมในการจัดการศึกษา ตามแนวนโยบายที่รัฐบาลกำหนด ที่นำลงสู่การปฏิบัติ ผ่านหน่วยงานทางการศึกษา ลงสู่ห้องเรียนและตัวนักเรียน ต้องผ่านกระบวนการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้ความเข้าใจการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน ด้วยการบริหารจัดการคุณภาพครอบคลุมใน 4 ประเด็น ได้แก่ 2.1) การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร 2.2) การพัฒนาสมรรถนะครู 2.3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและ 2.4) การพัฒนาให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร

การที่จะให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นธรรมกับผู้เรียนทุกคน เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษานั้น ทักษะ ความรู้ความสามารถ รวมถึงระบบความคิดของผู้บริหาร เป็นสิ่งที่จะต้องพัฒนา โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้ค้นพบว่า จะต้องมีการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารใน 4 ประเด็น ได้แก่ 2.1.1) นิเทศ ติดตาม และกำกับการทำงานอย่างต่อเนื่อง 2.1.2) พัฒนาภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม 2.1.3) ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร และ 2.1.4) กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

2.1.1 นิเทศ ติดตาม และกำกับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบนั้น ย่อมมีทั้งปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน รวมทั้งเกิดความเหนื่อยล้าหรือเฉื่อยชาในการปฏิบัติงาน การนิเทศติดตาม ให้คำปรึกษา เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในเรื่องนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก กล่าว่า “ผมคิดว่าเรื่องของการนิเทศ ภายในเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้บริหารโรงเรียนเราค่อนข้างละเอียด ขาดทักษะในการนิเทศ ถ้าผู้บริหารไม่ นิเทศไม่ลงถึงห้องเรียนแล้ว การทำงานของครูคงไม่เต็มที่” สถานศึกษาโดยผู้บริหาร จะต้อง ดำเนินการในเรื่องนี้ ด้วยการกำหนดให้มีแผนการนิเทศติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ปฏิทิน การนิเทศไว้ในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา มีคณะกรรมการนิเทศการติดตามปฏิบัติงานตามแผน อย่างต่อเนื่อง และมีการนำผลการนิเทศติดตามมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของ สถานศึกษาต่อไปอย่างต่อเนื่อง ในเรื่องนี้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ค ได้ เสนอแนะ “มันเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำกับติดตาม ทำหลายๆวิธี ต้องมีแผนการ นิเทศภายใน เดียวนี้ผู้บริหารเราไม่ค่อยลึกซึ้งกับการนิเทศ” ทั้งนี้ผลของการนิเทศติดตาม และกำกับการ ปฏิบัติงานของผู้บริหาร ที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับครู วิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่ย้ำว่า “...การที่จะให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้มีความ เสมอภาคและเท่าเทียมอย่างที่ว่านี้ จะต้องเริ่มที่ ผู้บริหารก่อนคะ ถึงจะชยับได้...”

2.1.2 พัฒนาภาวะผู้นำเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ในการจัดการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เรียนอย่าง แท้จริงนั้น การบริหารจัดการของผู้บริหารทางการศึกษาทุกระดับจะต้องมีกระบวนการที่ถูกต้องต่อ ประเด็นความยุติธรรมทางสังคม การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพท่ามกลางความหลากหลายนั้น ต้องเริ่มต้นด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับเรื่องพหุสังคม หรือพหุวัฒนธรรม และเรื่องความ ยุติธรรมทางสังคม โดยเฉพาะผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมี ความใกล้ชิดกับผู้เรียน และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังความเห็น ของครูวิชาการโรงเรียนยะลา จ ที่ว่า “...การที่จะให้นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ให้มีความ เสมอภาคและเท่าเทียมอย่างที่ว่านี้ จะต้องเริ่มที่ ผู้บริหารก่อนคะ ถึงจะชยับได้...” ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารจึงมีความสำคัญในการนำองค์ทางการศึกษาไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และโอกาสในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้มากขึ้น ดังที่คำกล่าวของผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข ที่ว่า “มันมีหลายวิธีครับ ถ้าจะให้ผู้บริหารเข้าใจเรื่องนี้ เช่น สอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรการพัฒนาก่อนแต่งตั้ง จัดอบรม สัมมนาแล้วแต่วิธีการครับ” ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงความยุติธรรมทางสังคมด้วยวิธีการต่างๆ สอดคล้องกับ เสนอแนะ ของผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ค ที่ว่า “ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

เพื่อความยุติธรรมทางสังคมไว้ในหลักสูตรการพัฒนา ก่อนแต่งตั้งดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษานะคะ หรือจะกำหนดไว้ในหลักสูตรการพัฒนา ก่อนแต่งตั้งให้มีหรือเลื่อนวิทยฐานะก็ได้ วิธีนี้จะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนมีความชัดเจนในเรื่องนี้แน่นอนค่ะ” เมื่อผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ และสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ทั้งถึงและเท่าเทียม ดังคำกล่าวของ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ค ที่ว่า “ผู้บริหารมีส่วนสำคัญที่ทำให้มุมมองความยุติธรรมนั้นมันเบี่ยงเบนไป ซึ่งมันก็เป็นหน้าที่ของคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับที่จะต้องต่อสู้กับสิ่งนั้น ถ้าเราถอย ความยุติธรรมที่เราต้องการให้เกิดมันก็ไม่เกิด”

2.1.3 ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร

ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่ามีสำคัญและจำเป็นในการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจในนโยบาย โครงการ และกิจกรรมต่างๆ ทางด้านการพัฒนาการศึกษาที่รัฐและสถานศึกษาดำเนินการในทุกมิติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาได้รับรู้ หากไม่มีการสื่อสารที่ดีพอ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจไม่เข้าใจเจตจำนงของนโยบายต่างๆ ที่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาดำเนินการ การรับรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวจึงคลาดเคลื่อนไป ดังนั้นจึงทำให้มีความรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการรับบริการทางการศึกษา ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก กล่าวว่

“การสร้างความยุติธรรมในการจัดการศึกษา ตรงนี้อยู่ที่การทำ ความเข้าใจระหว่างผู้จัดการศึกษา และผู้รับบริการทางการศึกษา การสร้างข้อตกลงให้เข้าใจก่อนว่าสิ่งไหนที่เขาได้รับอย่างเท่าเทียมกับที่อื่น และสิ่งไหนที่ให้เพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อให้แต่ละคนเข้าใจว่า เขาได้รับโอกาสเพิ่มเติมเข้ามาไม่เช่นนั้นแล้วเขาจะเข้าใจว่าเขายังขาดโอกาสอยู่ จึงจำเป็นต้องชี้แจงทำความเข้าใจ”

การสื่อสารของผู้บริหารจึงมีความสำคัญและจำเป็นมาก ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ได้ย้่าว่า “ที่ผมมองเห็น และเป็นเรื่องที่เป็นในสังคมพหุวัฒนธรรม ที่ค่อนข้างจะเข้มข้นในสามจังหวัดสิ่งหนึ่งก็คือการสร้าง ความเข้าใจ ในระหว่างชุมชน” ดังนั้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหาร จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้ช่องทางที่มีอยู่อย่างหลากหลาย สื่อสาร สร้างการรับรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ถูกต้อไปดังข้อเสนอแนะของ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ที่ว่า “ผู้บริหารต้องสร้างการรับรู้ให้เกิดในชุมชนให้ได้ต้องสื่อสารให้ประชาชนเข้าใจในนโยบายของรัฐด้วยการนำกระแสพระราชดำรัสของในหลวง ในเรื่องเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาไปใช้ให้จริงจัง”

2.1.4 กำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

การกำหนดนโยบายทางการศึกษาของสถานศึกษานอกจากจะต้องนำเอานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด แปลงลงสู่การปฏิบัติแล้ว สถานศึกษาจะต้องกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา และบริบทของสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีลักษณะของปัญหา ความต้องการจำเป็นที่ลักษณะเฉพาะของพื้นที่อีกด้วย ซึ่งต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดนโยบาย และทิศทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่สอดคล้องกับ นโยบายของประเทศ และสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการจำเป็นที่สถานศึกษาเผชิญอยู่ ดังนั้นสมรรถนะด้านการกำหนดนโยบายจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ที่ว่า “ถามว่าทำไมมันไม่เกิดสัมฤทธิ์ผล ก็เพราะขาดกระบวนการในการขับเคลื่อน มันไม่ประสบผลสำเร็จ ก็เลยดูเหมือนเหมือนว่า มันยังไม่มีโอกาส แต่ถ้าพูดถึงนโยบายข้างบน เป็นนโยบายที่ดีทั้งหมด งบประมาณลงมามหาศาล แต่ว่าการบริหารไม่ประสบผลสำเร็จ โอกาสจะเกิดขึ้นหรือไม่อยู่ที่การบริหาร หน้าที่นำนโยบายลงสู่การปฏิบัติสำคัญที่สุด ผู้บริหารต้องมีทักษะในการเชื่อมโยงนโยบายทุกระดับ” ในลักษณะเดียวกัน ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะในการกำหนดนโยบายของผู้บริหารว่า

“นโยบายที่รัฐกำหนดลงมาในพื้นที่บางนโยบายไม่เหมาะกับบริบทของพื้นที่ บางพื้นที่ไม่เหมาะกับนโยบายโครงการ ไม่ว่าในเรื่องของจำนวนเด็ก งบประมาณ หรือจำนวนบุคลากร เพราะฉะนั้นในบางโครงการที่มีนโยบายลงมาก็ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม...ในโรงเรียนนี้ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นผู้ที่กำหนดนโยบายของการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับนักเรียนทุกคน และให้ตรงตามความต้องการของชุมชน...”

ดังนั้นทักษะในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารจึงมีความสำคัญมากดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า “โรงเรียนก็ต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารต้องสามารถกำหนด กลยุทธ์ พันธกิจ กำหนดเป้าประสงค์ให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ให้เด็กได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ นำไปสู่ความเท่าเทียมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ”

2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครู

นอกเหนือจากการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหารแล้ว สมรรถนะของครู ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เพราะครูเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นผู้สร้างคุณภาพให้เกิดขึ้นกับนักเรียนอย่างแท้จริง ดังนั้นครูจึงต้องพัฒนาสมรรถนะตนเองและต้อง

ได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ใน 4 ด้านด้วยกันคือ 2.2.1) ความรู้เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2.2.2) ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ 2.2.3) ส่งเสริมจรรยาบรรณวิชาชีพ และ 2.2.4) สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ความรู้เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เนื่องจากบทบาทของครูมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เพื่อให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในยุคปัจจุบัน เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย มีความก้าวหน้าและสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มาก และรวดเร็วขึ้น ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้พร้อมและพัฒนาตัวเองให้ทันยุคที่เปลี่ยนไป มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค เสนอว่า “ครูก็ต้องพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ที่ทันสมัย และต้องก้าวไปข้างหน้าทุกวันเพราะการอยู่กับที่ มันก็ล้าหลังซึ่งไม่ยุติธรรมกับเด็ก เด็กพลอยล้าหลังไปด้วย” ดังที่สอดคล้องกับ ความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ข ที่ว่า “ครูบางคนไม่พร้อม ขาดทักษะด้าน ICT ดังนั้นจึงให้ครูคนอื่นช่วยทำให้มีปัญหาในการปฏิบัติงานในหน้าที่ รวมทั้งการแสวงหาความรู้ใหม่มาใช้สอนนักเรียน”

การพัฒนาความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จะทำให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาทักษะวิทยาการให้ทันสมัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เทคนิควิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ๆที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในยุคศตวรรษที่ 21 ดังคำกล่าวของ ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ก ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “พีคิดว่าครูในระดับประถม ไม่จำเป็นต้องสอนตรงเอกรอก แต่ให้มีความรับผิดชอบ มีจิตวิญญาณความเป็นครู ให้มีพื้นฐานทาง ICT พอสมควรเพราะครูก็ต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ผ่านเทคโนโลยี นี่คือพื้นฐานที่ครูทุกคนต้องมี” เช่นเดียวกับข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ค ที่ว่า “เราอยากให้เด็กมีความรู้เรื่องเทคโนโลยี เราก็ต้องมีครูที่เก่งในเรื่องนี้มาสอน...ผมคิดว่าเราต้องพัฒนาครูให้ใช้ได้กันทุกคน” ในการพัฒนาสมรรถนะครูให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2.2.2 ความสามารถในการปฏิบัติงาน

ในการประกอบวิชาชีพครูภารกิจหลักของครูคือการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด ครูจึงต้องมีความรู้ความสามารถ และมีเทคนิควิธีในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค กล่าวว่า “...ถ้าจะให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเหมือนกันทุกคน ทุกห้อง ผมว่าครูก็ต้องมีความสามารถที่ใกล้เคียงกันนะ ทุกวันผู้ปกครองโทรมาเยอะมาก อยากให้ลูกอยู่ห้องกับครูคนนี้บ้าง ไม่อยากให้อยู่ห้องครูคนนี้บ้าง เพราะเขาอยากให้ลูกอยู่กับครูเก่งๆ...” นอกจากนี้ครูยังมีหน้าที่ในการปฏิบัติงานสนับสนุนการจัดการศึกษา เช่นงาน

ธุรกิจ การเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนั้นครูจึงต้องมีการพัฒนาสมรรถนะทั้งงานทางด้านการจัดการเรียนการสอน และงานสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีความชำนาญ เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นซึ่งอาจทำได้หลายวิธี ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค. ที่ว่า

“การพัฒนาครูให้มีความสามารถและศักยภาพที่ใกล้เคียงกันในเรื่อง ที่ทุกคนต้องทำได้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะสอนกลุ่มสาระใด เช่น การประเมินผล การสร้างเครื่องมือวัดผล การอ่านการเขียน การใช้สื่อคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ดังนั้นการพัฒนาครูด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การขยายผลจากการไปศึกษาฝึกอบรมมา หรือการสอนงานก็มีความจำเป็น เช่นเดียวกัน”

ความจำเป็นในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังคำกล่าวของ ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ. ที่ว่า “ครูเองก็ต้องพัฒนาตัวเองยังสอนเหมือนเดิมสักห้าปีสิบปีก็ไม่ว่าง ต้องยอมรับว่าเด็กรุ่นผมเด็กรุ่นท่าน ตอนที่เราเป็นเด็กไม่เหมือนกันรุ่นท่านโทรทัศน์ไม่กี่ตัว รุ่นผมอาจจะมากหน่อย แต่รุ่นนี้มีทั้งโทรทัศน์ แท็บเล็ต มีทั้งเกมทุกอย่างถ้าครูยังใช้แบบสิบปีที่แล้วไม่ทัน ครูก็ต้องยอมรับสภาพของตัวเองด้วยและพัฒนาตามระยะเวลาด้วย เป็นแนวคิดที่ดีต่อเด็ก”

2.2.3 ส่งเสริมจรรยาบรรณในวิชาชีพ

วิชาชีพครู ได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นต่อสังคม เป็นอาชีพที่ช่วย สร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเป็นไปในทางที่ปรารถนา ฉะนั้นกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงต้องมีความรับผิดชอบดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม การรักษาวินัย และจิตสำนึกของความเป็นครู เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียน ก. ที่ว่า “ครูต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุดครูต้องรักเด็กให้เสมอเหมือนกันในส่วนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ก็เป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องช่วยเหลือเขา ไม่ใช่คนใดคนหนึ่ง”

ในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านนี้เป็นภารกิจของหน่วยงานทางการศึกษาทุกฝ่ายที่ต้องร่วมมือกัน เพราะครูคือกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข. เสนอว่า “รัฐต้องพัฒนาครูให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ได้ เพราะครูเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดต่อให้นโยบายไม่ดีแต่ถ้าครูดีก็อยู่ได้ ในทางตรงข้าม ถ้านโยบายดีคนไม่ดี ไปไม่รอด” การพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพพออาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเองเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพและมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อให้ครูรู้และเข้าใจข้อกำหนดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติตน และแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณ วิชาชีพครู การฝึกประสบการณ์เน้นการฝึกในการปฏิบัติหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพ ตามมาตรฐานวิชาชีพ และตามแบบแผนพฤติกรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครู การสร้างเจตคติที่ดี เน้นการสร้างความตระหนัก และเข้าใจในวิธีการปฏิบัติหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพและการ

ปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพครูเพื่อให้ครู ละเอียดต่อการทำผิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูเกรงกลัวต่อการทำผิดวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น

2.2.4 สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

การสร้างขวัญและกำลังใจเป็นเรื่องสำคัญของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยตรง และจะเป็นอุปสรรคต่อการนำเอาสมรรถนะด้านอื่น ๆ มาใช้เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูได้เต็มตามศักยภาพ การดูแลรักษาความปลอดภัย เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการด้วยความจริงจังและต่อเนื่องดังคำกล่าวของ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “บ้านเราเรื่องขวัญกำลังใจของครูเป็นเรื่องสำคัญมาก ครูทุกคนต้องได้รับการดูแลความปลอดภัย ต้องให้เขามั่นใจว่ามาถึงโรงเรียน และกลับถึงบ้าน...ส่งผลกระทบต่อคุณภาพมากค่ะเรื่องนี้” นอกจากเรื่องความปลอดภัยแล้ว การเสริมแรง หรือการสร้างแรงจูงใจในการทำงานก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ในเรื่องนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ย้ำว่า “โรงเรียนที่มีผลงานเด่นชัด ทำคุณภาพดีขึ้น ผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น ผมจะดูแลทั้งผู้บริหารและครู ทำดีต้องได้รางวัลครับ” ในการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานนั้นอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น จัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงาน ให้น่าอยู่ และน่าทำงาน จัดแบ่งงานให้ชัดเจน สร้างความพึงพอใจในงาน ด้วยการจัดงานให้ตรงตามความรู้ความสามารถ และความสนใจเพื่อให้ครูมีความสุขที่ได้สนุกกับงาน ให้ความยกย่องชมเชยและบำเหน็จความดีความชอบอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นการตอบแทนการทำคุณประโยชน์ให้แก่สถานศึกษา ให้โอกาสแก่ครูซึ่งมีผลการปฏิบัติงานดีและมีศักยภาพสูง ได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ในเรื่องนี้ได้รับการยืนยันจากผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ว่า “การเสริมแรงการสร้างขวัญกำลังใจ ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาความดีความชอบจะต้องดำเนินการด้วยความโปร่งใส เปิดเผย”

2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะต้องสอดคล้องกับบริบท โดยเฉพาะ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม สิ่งที่จะทำให้สถานศึกษาทราบถึงความต้องการ ของกลุ่มบุคคลดังกล่าว จึงต้องเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ 2.3.1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2.3.2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2.3.3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในหลายด้านเช่น การช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน การสนับสนุนด้านกำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังความคิด ดังความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “บทบาทของผู้ปกครองที่จะช่วยเหลือได้คือ การช่วยเหลือสนับสนุนให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนได้ เช่น การยอมรับในศักยภาพของเด็ก บางที ผู้ปกครองไม่ยอมรับว่าลูกอ่านหนังสือไม่ได้ ทำไม่อยู่ที่บ้านอ่านได้ เขาไม่ยอมรับไง” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ ที่ว่า “ผู้ปกครองน่าจะมีส่วนร่วม ในการดูแลนักเรียน รับผิดชอบนักเรียน มาดูเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครูบ้าง...ส่วนหนึ่งโรงเรียนเราก็อยากให้ผู้ปกครองในลักษณะนั้นแต่ก็ผู้ปกครองส่วนใหญ่เขาไม่สนใจไม่เกี่วกันที่เขาไม่ให้ความร่วมมือ” เพราะผลพวงของการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องการเรียนการสอนแล้วยังทำให้สถานศึกษารับรู้ถึงแนวคิดและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมอาจดำเนินการได้ในหลายลักษณะ เช่น จัดประชุมผู้ปกครอง สร้างเครือข่ายผู้ปกครองสำรวจความคิดเห็น ความต้องการ และความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพนั้นไม่ได้หมายความว่า เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพียงอย่างเดียว ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ค ย้ำว่า “การให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของทุกฝ่าย รวมทั้งเขตพื้นที่ด้วย ทุกฝ่ายต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ผู้ปกครองก็มีหน้าที่ให้ลูกมาเรียน ครูมีหน้าที่สอน ถ้าทุกคนทำตามหน้าที่ตนเองให้ดีที่สุดก็เพียงพอ นั่นคือ ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่”

2.3.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากผู้ปกครองนักเรียนแล้ว ในชุมชนยังมีบุคคลสำคัญต่างๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาผ่านการ ประชุม พบปะ พูดคุย หรือกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาทราบถึงความคาดหวังในภาพรวมของชุมชน รวมทั้งการสะท้อนผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่ามีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษามากน้อยเพียงใด ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ที่ว่า

“สำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือ ส่วนของภาคประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ในท้องถิ่น ถ้าหากว่าตรงนี้โรงเรียนได้เปิดโอกาสให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทุกๆกิจกรรมในทุกส่วนที่โรงเรียนได้ และมีส่วนให้โรงเรียนได้เสนอและมีส่วนให้รับรู้อยู่ตลอดเวลาว่าโรงเรียนได้ดำเนินการอะไรไปบ้าง จะเป็นส่วนที่ทำให้ชุมชนได้เข้าใจและก็ได้เข้ามาสนับสนุนโรงเรียนนะครับ ดังนั้นเมื่อ

ชุมชน ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและก็เข้ามาสนับสนุนโรงเรียน ก็เชื่อว่าการพัฒนาเด็กของโรงเรียนก็ไม่ใช่เรื่องยาก”

ดังนั้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึงเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนตั้ง ความเห็นของ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า “ถ้าเราอยากให้การบริหารงานของเราได้รับความเชื่อมั่นและพอใจจากชุมชน เราต้องให้เขามาร่วมกับเราตั้งแต่ต้นครับ” และสำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ค มีความคิดว่า “การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก เช่นศิษย์เก่าที่เป็นแบบอย่างจะได้สร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนและผู้ปกครองเห็นถึงความสำเร็จในการเรียน” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เพื่อให้เด็กที่เติบโตไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้”

2.3.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม

ในปัจจุบัน ภาคเอกชน และภาคส่วนสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น เป็นการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่นการสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการเข้าถึงคุณภาพการบริการทางการศึกษา ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาปัตตานี ค เสนอว่า “การให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของทุกๆฝ่าย รวมทั้งเขตพื้นที่ ด้วย ทุกฝ่ายต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ผู้ปกครองก็มีหน้าที่ให้ลูกมาเรียน ครูมีหน้าที่สอน ถ้าทุกคนทำตามหน้าที่ตนเองให้ดีที่สุดก็เพียงพอ นั่นคือ ทุกคนต้องรับผิดชอบหน้าที่” ตรงกับความ คิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า “การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนอย่างหลากหลาย ทั้งหลากหลายอาชีพ หลากหลายหน่วยงาน เด็กก็จะได้ ความรู้ที่หลากหลายไปด้วย” สำหรับครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ คาดหวังกับภาคส่วนทางสังคมว่า “อบต.ก็มักจะลงมาเพราะว่าเป็นเด็กของชุมชน อบต.ก็เป็นผู้แทนของชุมชน ถ้าดูแลเด็กในชุมชนใน โรงเรียนของรัฐมันก็คือเด็กในชุมชนนั่นแหละ” ตรงกันกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “ การจัดการศึกษาตรงนี้ยังต้องการความร่วมมือของทุกภาคส่วนของสังคมอีกมากที่มาร่วมกัน ช่วยเหลือ” ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “อยากให้ หน่วยงานต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามาทำงานด้วยกัน ได้เข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้าถึง การศึกษา”

ทั้งนี้ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการแสวงหาความร่วมมือจากทั้ง ภาคเอกชน และภาคส่วนสังคมที่มีความพร้อมในการสนับสนุน ดังที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่ เสนอแนะว่า “เดี๋ยวนี้เอกชนหลายแห่งที่เข้ามาสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้ทั้งงบประมาณ และวัสดุ อุปกรณ์ แต่ผู้บริหารเราก็ต้องรู้จักช่องทางในการแสวงหาแหล่งสนับสนุนด้วย” ถ้าภาคเอกชนและ

ภาคส่วนสังคมให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษาแล้ว เชื่อแน่ว่าความเป็นธรรมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาย่อมมีพลังและความเข้มแข็งในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน

ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในด้านคุณภาพผู้เรียนที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากความพร้อมของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน เช่น สถานศึกษาในเขตเมืองมีความพร้อมในการจัดการศึกษามากกว่าในเขตชนบท ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการศึกษาแตกต่างกัน จากปัญหาความไม่พร้อมของสถานศึกษาส่งผลให้ผู้เรียนที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่ขาดความพร้อมก็จะขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองไปด้วย ดังนั้นการที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้วิธีหนึ่งคือการพัฒนาส่งเสริมให้สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาในมาตรฐานเดียวกัน ใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณภาพครู 2) ความพร้อมของสื่ออุปกรณ์ วัสดุและครุภัณฑ์ 3) ความพร้อมของอาคารสถานที่ 4) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีรายละเอียดแต่ประเด็นดังต่อไปนี้

2.4.1 พัฒนาคุณภาพครู

ครูคือผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะคุณภาพที่แท้จริงเกิดขึ้นที่ชั้นเรียนโดยมีครูเป็นผู้บริหารจัดการชั้นเรียนและจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาตัวเองได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถที่ใกล้เคียงกันถือเป็นเรื่องที่ผู้บริหารต้องดูแลเอาใจใส่ เพราะผู้ปกครองทุกคนอยากให้บุตรหลานได้เรียนกับครูที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองโดยทั่วไป การที่ครูมีความแตกต่างกันในเรื่องของคุณภาพการจัดการเรียนรู้ จะทำให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการของผู้บริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาที่มีระดับชั้นหลายห้องเรียน ผู้ปกครองจะเลือกให้บุตรหลานเรียนในห้องที่มีครูที่มีความรู้ความสามารถ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค กล่าวว่า "...ถ้าจะให้เด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเหมือนกันทุกคน ทุกห้อง ผมว่าครูก็ต้องมีความสามารถที่ใกล้เคียงกันนะ ทุกวันผู้ปกครองโทรมาเยอะมาก อยากให้ลูกอยู่ห้องกับครูคนนี้บ้าง ไม่อยากให้อยู่ห้องครูคนนี้บ้าง เพราะเขาอยากให้ลูกอยู่กับครูเก่งๆ..." สอดคล้องกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า "การพัฒนาครูให้มีความสามารถและศักยภาพที่ใกล้เคียงกันในเรื่อง que ทุกคนต้องทำได้ในสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะสอนกลุ่มสาระใด เช่น การประเมินผล การสร้างเครื่องมือวัดผล การอ่านการเขียน การใช้สื่อคอมพิวเตอร์"

นอกจากครูต้องมีความรู้ความสามารถที่ใกล้เคียงกันเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเรื่องคุณภาพการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในโรงเรียนแล้ว ครูที่สอนในรายวิชาที่ตรงกับสาขาที่จบมาก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กไม่เสียโอกาสในการพัฒนาตนเอง ดังเช่นในประเด็นนี้

ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค เน้นว่า “ครูที่รัฐจัดมาให้เราต้องตรงตามวุฒิในปริมาณที่พอเหมาะพอควร ถ้าครูไม่ตรงตามวุฒิเด็กก็จะเสียโอกาส เพราะครูที่สอนตรงตามวุฒิจะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ลึกซึ้งกว่า” ซึ่งไม่แตกต่างจากความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “ยังมีปัญหาในพื้นที่ อยู่อีกเรื่องคือครูผู้สอนที่สอนไม่ตรงวุฒิ ต้องแก้ไขเรื่องนี้ คือจัดครูให้ตรงวุฒิ ถ้าทำไม่ได้ก็ต้องมีการอบรม พัฒนาให้มีทักษะมากขึ้น” นอกจากนี้ยังมีเรื่องของสัดส่วนของครูกับนักเรียนซึ่งต้องเหมาะกับบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังข้อเสนอแนะของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “สัดส่วนของครูต่อนักเรียนควรแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากสามจังหวัดต้องใช้ความพยายามสูงในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ การดูแลต้องทั่วถึงในเรื่องแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และอย่างน้อยครูต้องสอนตรงกับสาขาที่จบในวิชาหลักๆ” เช่นเดียวกันกับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่มีมุมมองเรื่องนี้ว่า “ปัจจุบันในสามจังหวัดนี้จัดครูไม่ตรงเอก ควรจัดให้ไม่ตรงกับความต้องการ การเปิดสอบควรเปิดโอกาสให้คนภายนอกมีอิสระ เข้ามาสอบ เลยมีแต่ครูที่ไม่มีคุณภาพ ควรพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ” ด้วยเหตุนี้มาตรฐานคุณภาพของครูจึงมีผลต่อการรับบริการทางการศึกษาของเด็กในพื้นที่

2.4.2 จัดหาสื่อ อุปกรณ์ วัสดุและครุภัณฑ์

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สถานศึกษามีมาตรฐานที่แตกต่างกันนั้นคือความพร้อมของสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับครูผู้สอนและนักเรียน เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ แสดงถึงความพร้อมของสถานศึกษาที่จะรองรับกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนจะมีความมั่นใจที่จะส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน และที่สำคัญคือโอกาสของนักเรียนที่จะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกับภูมิภาคอื่นๆของประเทศ ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข กล่าวว่า “ถ้าจะให้โรงเรียนทุกโรงจัดการศึกษาให้เด็กมีคุณภาพใกล้เคียงกัน ก่อนอื่นก็ต้องทำให้โรงเรียนทุกโรงมีความพร้อมเหมือนกันด้วยทุกเรื่อง ครูครบ คอมพิวเตอร์ เครื่องอำนวยความสะดวกพร้อม” ในความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข เน้นว่า “...เรื่องของการลดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษานั้นทำได้ยาก... ถ้าโรงเรียนแต่ละแห่งมีความพร้อมที่แตกต่างกัน...เรื่องสื่อ อุปกรณ์ต่างๆ ครุภัณฑ์ที่จำเป็นต้นสังกัดต้องดูแล” ในเรื่องความพร้อมของสื่อการเรียนรู้ ยังมีความจำเป็นต่อพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความยากลำบากในการจัดการศึกษา ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก เสนอว่า “สื่อต่างๆที่สนับสนุนให้กับนักเรียนต้องเหมาะกับบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สามารถแก้ปัญหาคุณภาพได้ตรงจุด”

2.4.3 สร้างความพร้อมของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

นอกจากเรื่องความพร้อมในเรื่องสื่อ วัสดุ วัสดุ อุปกรณ์ และครุภัณฑ์ แล้ว ความพร้อมของอาคารสถานที่ ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่จะเอื้อให้สถานศึกษามีมาตรฐานความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยอาคารเรียน อาคารประกอบ จำนวนห้องเรียน ห้องสมุดและห้องปฏิบัติการต่างๆ สนามเด็กเล่น รวมทั้งพื้นที่ ที่จำเป็น เพียงพอ และเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ สามารถรองรับกับจำนวนนักเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุมภารกิจตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ในเรื่องมาตรฐานความพร้อมด้านอาคารสถานที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข เสนอว่า “ควรกำหนดมาตรฐานเลยว่าโรงเรียนทุกโรงเรียนต้องมีมาตรฐานเดียวกัน เช่น มีสนามเด็กเล่น มีห้องสมุด ห้องประกอบต่างๆที่จำเป็น” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ง ที่กล่าวว่า “โรงเรียนเล็กก็อยากมีสนามเด็กเล่น อยากรีคอมพิวเตอร์ โรงเรียนในเมืองเขามิงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนอยู่แล้ว ใ้พวกเขาที่เป็นนักธุรกิจ ก็อยากไปให้ในเมืองโรงเรียนใหญ่ แต่โรงเรียนนอกน่างสารขาดความพร้อม มาตรฐานของโรงเรียนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน” จากความคิดเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดภาคใต้ ความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานควรได้รับการสนับสนุนให้มีมาตรฐานเดียวกันดังความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ข ที่ว่า “ประชากรวัยเรียนควรได้รับสวัสดิการในการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนที่ใกล้เคียงกันเช่น คุณภาพของอาจารย์หรือผู้สอน ห้องปฏิบัติการ ความพร้อมของอาคาร สื่ออุปกรณ์ต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ” ซึ่งไม่ต่างจากความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “อันนี้สำคัญที่สุด ในเรื่อง ปัจจัยพื้นฐาน ไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคไหน สถานศึกษาต้องมีมาตรฐานด้านความพร้อมในปัจจัยพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน”

องค์ประกอบที่ 3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา

การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษาเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นจึงถือเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องหาวิธีการในการดำเนินการ ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก กล่าวว่า “สำหรับเด็กสามจังหวัดบ้านเราผมว่าเรื่องที่เราต้องสนับสนุนกันอย่างจริงจัง คือเรื่องโอกาส...” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ที่ว่า “ทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้ที่ด้อยโอกาส มีโอกาสได้ศึกษาเท่าเทียมกับคนที่มีโอกาสหรือมีความพร้อมมากกว่าหรือมีโอกาสดีกว่า” เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ใน 3 ประเด็น คือ 1) การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน 2) การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา และ 3) การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน

การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน เป็นเรื่องที่ต้องได้รับการส่งเสริม ในระดับนโยบาย โดยเฉพาะกับเด็กชายขอบที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งอาจดำเนินการได้ โดย 3.1.1) สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ 3.1.2) เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และ 3.1.3) ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

3.1.1 สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ

โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ย่อมเป็นผลมาจากโอกาสในการเข้ารับการศึกษามีคุณภาพ แต่ในบริบทของความเป็นจริง การให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้ปกครองบางส่วนยังมีน้อย และด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ จึงทำให้โอกาสในการเข้ารับการศึกษายังไม่ครอบคลุมกับจำนวนเด็กที่มีอยู่จริงทั้งหมด ดังนั้นการจัดการศึกษาในพื้นที่ตรงนี้จึงต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียน และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การจัดสรรโควตาในการศึกษาต่อ การให้ทุนการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีความเหลื่อมล้ำในเรื่องของคุณภาพที่แตกต่างกัน รวมทั้งโอกาสในการเข้าเรียนของนักเรียน” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง “การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการให้โอกาสในการศึกษาต่ออย่างเท่าเทียมกัน...เป็นการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กกลุ่มต่างๆได้เข้าศึกษาเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเด็กพิเศษ” การจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดขึ้นได้ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่การทำให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสในการเข้าเรียน ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “การจัดการศึกษาที่ ทำอย่างไรจะ让孩子ทุกคนมีความรู้ ได้เรียนหนังสือ” นอกจากให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนแล้ว ยังต้องส่งเสริมให้เด็กได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นด้วย ดังข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี จ ที่ว่า “โรงเรียนต้องเปิดโอกาสและช่วยเหลือให้คนที่ไม่มีกำลังที่จะเรียนต่อ ได้เรียนต่อ...รัฐบาลควรจัดหาโอกาสต่อยอดให้กับเด็ก เรื่องของโอกาสศึกษาต่อ” เช่นเดียวกับครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “กระทรวงศึกษาธิการก็ดูแลตรงนี้เป็นอย่างดี เหมือนเด็กที่จบการศึกษามัธยม ก็จะได้รับ การดูแลดีมาก จะมีโควตา มีทุนการศึกษา เพื่อให้เด็กมุสลิมได้เรียน เพราะในสามจังหวัดนี้ เด็กส่วนหนึ่งมีฐานะยากจน แต่ถ้ามีความสามารถก็จะได้รับทุนการศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น” นอกจากดำเนินการส่งเสริมในเรื่องการเข้าเรียน การศึกษาต่อแล้ว โรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ยังต้องสร้างโอกาสสนับสนุนให้นักเรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลายที่ตรงกับความสนใจและความสามารถ ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก ได้อธิบายว่า

“เราเปิดการศึกษาหลากหลายมาก ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนไป ก็ เหมือนกับพื้นที่อื่น ทั้งภาครัฐละเอกชน ภาครัฐอาจจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ เป็นองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หรือภาคประชาชน เช่นการศึกษาทางเลือก เอกชนเราก็มี ไม่น้อยหน้าพื้นที่อื่นของ ประเทศ แต่ที่เรามีมากกว่า คือการศึกษาด้านศาสนา เช่นศูนย์การศึกษาประจำมัสยิด สถาบัน ปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งในระบบของการสอนศาสนาอิสลาม นี้ เรามีการสอน อิสลามแบบเข้ม มีโรงเรียนวิถียุทธ มีโรงเรียนวิถีธรรม นอกจากนั้นเรายังมีโอกาสทางการศึกษา ทั้ง สายสามัญ สายอาชีพ ในภาคใต้ นี้ เรามีการจัดการศึกษา ทั้งสายสามัญ ศาสนา กีฬา อาชีพ และ ดนตรี หมายความว่า ในเรื่องสายอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมที่เป็นสามัญ เรามีระบบทวิศึกษาที่เรียน สามัญ ควบคู่กับอาชีพ มีโครงการใหม่ที่เปิดห้องเรียน ศิลป์-อาชีพ ซึ่งเป็นห้องเรียนพิเศษที่รองรับการ พัฒนาอาชีพ มีโรงเรียนวิทยาศาสตร์กีฬา ที่มาเรียนในลักษณะประจำมีทุนการศึกษาให้ เด็กจะเรียน สามัญและเรียนกีฬาไปด้วย ตามที่ตนเองถนัด เมื่อเด็กจบ ม.6 ก็จะมีทุนการศึกษาจนจบปริญญาตรี ส่วนโรงเรียนดนตรีก็มี นอกจากนี้เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาเรามีทุนการศึกษามากมาย เช่น ทุนภูมิทายาท และทุนอื่นๆอีกมากมาย”

3.1.2 เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน

โอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียนถือเป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่ สถานศึกษาได้หยิบยื่นให้กับเด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เด็กได้เรียนรู้มากกว่าการเรียนรู้ใน ห้องเรียน ได้เผชิญสถานการณ์ ได้เห็นสังคมที่กว้างขึ้นเพื่อนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมา พัฒนานาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายได้ ดังคำกล่าวของ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ที่ว่า “โรงเรียนต้องเปิดโลกทัศน์ของเด็ก ให้ เขาได้ยอมรับความแตกต่าง และก็เคารพในความหลากหลายเขาจะต้องเรียนรู้เข้าใจในเรื่องของสิทธิที่ เท่าเทียมกัน ตามหลักของการอยู่ร่วมกันแบบสากล” ตรงกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ยะลา ฉ ที่ว่า “ต้องเปิดโลกทัศน์ให้นักเรียนเห็นโลกภายนอกมากขึ้นเพิ่มทักษะชีวิตที่สามารถอยู่ใน โลกภายนอกได้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้” ในประเด็นนี้สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ หลากหลายวิธีเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของเด็ก ด้วยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา และการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ การนำนักเรียนไปทัศนศึกษา ดังข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการ โรงเรียนนราธิวาส ง ที่ว่า “เราจะมองเห็นว่าที่นี่ยังขาดแหล่งเรียนรู้ให้ครูและเด็กได้พัฒนาทั้งภายใน และภายนอกสถานศึกษา เมื่อพิจารณาจากเด็กที่อยู่ในเมือง ในส่วนกลาง ได้เข้าไปดูพิพิธภัณฑ์ เหมือนกับพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ทั้งประเทศมีกี่ที่ ในขณะที่นี้เด็กจะไม่มีเลย...เพื่อเป็นโอกาสของเด็ก การนำเด็กออกไปแข่งขันหุ่นยนต์เจ้าเวหา ก็เป็นโอกาสของเด็ก ที่เป็นการเปิดโลกทัศน์ เหมือนที่เรา ต้องการเปิดให้เด็กเห็น...”

3.1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน

การส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เรียนรู้โดยการใช้ประสาทสัมผัส การสังเกต การได้เผชิญกับสถานการณ์จริง จะช่วยเพิ่มชีวิตชีวาในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ในประเด็นนี้ ทั้งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ และผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก ต่างมีความเห็นตรงกันว่า การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอแก่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในยุคปัจจุบัน สถานศึกษาจะต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่หลากหลายที่มีอยู่นอกห้องเรียน

3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณภาพการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เป็นการดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพโดยปราศจากข้อจำกัดต่างๆที่อาจทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเข้าถึงคุณภาพผู้เรียนมี 2 ประเด็น คือ 3.2.1) จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 3.2.2) การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

3.2.1 จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้ได้มากกว่าการเรียนรู้กับครูในห้องเรียน เช่น ห้องสมุด แหล่งสืบค้นคว้าในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ห้องปฏิบัติการ ป้ายนิเทศ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งให้ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในประเด็นนี้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข ได้เสนอแนะว่า “โรงเรียนต้องมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผมไม่ได้หมายถึงความสวยงามนะครับแต่หมายถึงทุกพื้นที่ในโรงเรียน ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ เช่น การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง...” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ในเรื่องความพร้อมของโรงเรียนนี้ ผมมองว่าโรงเรียนต้องเป็นสถานที่ที่เด็กสามารถศึกษาค้นคว้าในสิ่งที่เขาอยากรู้ได้” ในขณะที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ได้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันของประเด็นนี้ว่า “เด็กในชนบทจะรับสื่อเพียงด้านเดียว ก็คือสื่อทางโทรทัศน์ สื่อสารมวลชน แต่ในขณะสื่อที่สามารถค้นคว้าหาความรู้ไม่มี เด็กเลยไปรับสื่อจากสื่อสารมวลชน ซึ่งความคิดของเด็กคิดว่านั้นคือสิ่งที่ถูกต้อง แต่จริงมันไม่ใช่ นี่คือปัญหาใหญ่”

ในการดำเนินการของโรงเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงคุณภาพการศึกษาได้นั้น ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ กล่าวว่า “เราใช้ห้องสมุดนี้แหละเป็นแหล่งความรู้ของเด็ก เรามีกิจกรรมหลายอย่างที่ช่วยให้เด็กรักการอ่าน มีหนังสือที่เหมาะสมแก่วัยของเด็กๆ ให้เขาได้เปิดโลกทางความคิด ห้องสมุดของเราเป็นต้นแบบของห้องสมุดมีชีวิตค่ะ” ในขณะที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา จ พูดถึงเรื่องนี้ว่า “โรงเรียนเรามีพื้นที่ไม่มากนัก แต่เราบริหารจัดการทุกพื้นที่ให้มีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน...มีห้องคอมพิวเตอร์ที่สามารถให้เด็กค้นคว้าหาความรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ ทุกอาคารผมให้ครูจัดป้ายนิเทศเปลี่ยนไปตามวาระ วันสำคัญเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ที่ได้เล่าถึงการดำเนินการเรื่องนี้ว่า “อาคารละหมาดของโรงเรียน ผมให้ครูสอนศาสนาจัดเป็นห้องเรียนอิสลามศึกษา ให้เด็กที่เข้าไปละหมาดได้ศึกษาหาความรู้ ให้ครูได้ใช้เป็นห้องเรียนสอนอิสลามศึกษาไปด้วย” สำหรับครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ง มองว่า “ดิฉันอยากให้ กิจกรรมเกษตรที่โรงเรียนทำอยู่หลายอย่างปรับเป็นฐานการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงค่ะ จะได้ฝึกเด็กๆให้เกิดการเรียนรู้ และอธิบายให้ผู้ที่มาเรียนรู้ได้ ไปดูมาหลายที่แล้ว อยากทำค่ะ”

3.2.2 ใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือและ สื่อกลางในการเปิดโลกการเรียนรู้ของนักเรียนให้สามารถเรียนรู้จากองค์ความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลกของการสื่อสารไร้พรมแดน ดังนั้นสถานศึกษาต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สถานศึกษา สามารถใช้อินเทอร์เน็ตที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในทุกสถานศึกษา รวมทั้ง การพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษาเช่นการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ซึ่งสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนครู ไม่มีครู ที่จบตรงตามวิชาเอก โดยใช้ครูจากโรงเรียนต้นทางที่มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องของการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณภาพการศึกษานั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ กล่าวว่า “การจัดสรรสื่อต่างๆให้การเรียนรู้เท่าเทียมกันที่เห็นชัดๆตอนนี้จะมีสื่อในส่วนของ DLIT DLTV แต่ตอนนี้ก็ยังมีข้อบช่ยข้อจำกัด อย่างเช่นของอินเทอร์เน็ตบางพื้นที่ต้องใช้ IP Star ซึ่งเรารู้ว่า IP STAR บางทีก็ไม่เสถียร” ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “DLTV ช่วยได้นะครับ ในเรื่องของครูไม่ตรงเอก หรือขาดครู เด็กสามารถได้เรียนรู้จากครูเก่งๆจากต้นทาง ” เช่นเดียวกับ ครู วิชาการโรงเรียนปัตตานี ค ที่ยืนยันว่า “พีคิดว่าการเรียนทางไกลผ่านดาวเทียม จะช่วยให้เด็กเรียนได้เรียนจากครูที่มีความสามารถในสาขานั้นๆจริง” และยังมีสื่อการจัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี สารสนเทศ (DLIT) ที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำในเรื่องคุณภาพการศึกษาด้วยการขยายห้องเรียนแห่งคุณภาพ จากโรงเรียนชั้นนำทั่วประเทศ ไปสู่โรงเรียนขนาดกลาง เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม เน้นกลุ่มสาระการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่สอนยาก เข้าใจยาก และมีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยผ่านช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ให้โรงเรียนปลายทางสามารถจัดการ

เรียนการสอนพร้อมกับครูต้นทางหรือสามารถเรียกดูย้อนหลังในชั่วโมงสอนเสริมได้ ซึ่งครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ในส่วนของเทคโนโลยีที่เราทำอยู่ก็คือ DLIT นะคะ คือเรามีมากกว่า DLIT ที่จัดสรรให้ เราจัดให้ทุกห้องเรียน ครูจะต้องเรียนรู้ในเรื่องของการใช้ DLIT เพื่อความยุติธรรมกับเด็ก ไม่ใช่คนนี้เป็น คนนั้นไม่เป็น แล้วเด็กเองก็ต้องเรียนรู้การใช้ DLIT ด้วย บางทีเด็กก็ช่วยครูได้ ในเรื่องของการใช้ DLIT นี้ช่วยเด็กได้มากเลย เขาได้เปิดโลกทัศน์ ได้รู้ในสิ่งที่ครูทำเองไม่ได้ และมีความสนุกสนาน ฝึกได้บ่อยๆซึ่งในอนาคตเด็กเราจะอยู่รอดด้วยเทคโนโลยี”

จากการสะท้อนคิดดังกล่าวนี้บวาระบบอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากต่อการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมในการจัดการศึกษา

3.3 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในด้านต่างๆที่ครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ หรือ ร่วมมือกันกับครอบครัวในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ได้มากที่สุด ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือในเรื่องต่อไปนี้ คือ 3.3.1) ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 3.3.2) ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส 3.3.3) ส่งเสริมสุขภาพของผู้เรียน 3.3.4) สอนซ่อมเสริม 3.3.5) บริการแนะแนว

3.3.1 ช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการบริหารจัดการให้ได้รับการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย 1)เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หรือ เด็กอัจฉริยะ คือ เด็กที่มีความสามารถด้านต่างๆ สูงกว่าเด็กปกติทั่วไป เช่น เด็กปัญญาเลิศ จะมีสติปัญญาสูง ฉลาด มีความสามารถทางด้านกีฬา ดนตรี เป็นเลิศ 2) เด็กที่มีความบกพร่อง 9 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ เด็กที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมและอารมณ์ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ และเด็กพิการซ้ำซ้อน ซึ่งสถานศึกษาจะต้องใช้ระบบการคัดกรอง และจัดทำแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลให้สอดคล้องกับเด็กแต่ละประเภท ดำเนินการให้ได้รับการบริการสื่อการเรียนรู้ และการดูแลช่วยเหลือตามสภาพความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละคน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ค ได้พูดถึงมาตรการในเรื่องนี้ว่า

“สำหรับตัวเองผมเองผมจะเน้นย้ำเสมอว่าการที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงได้เราต้องรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล แล้วก็ให้ครู โดยเฉพาะครูประจำชั้นต้องรู้จักเด็ก บ้านอยู่

ที่ไหน สถานภาพของเด็กแต่ละคน คนไหนอยู่ในสถานะที่จะต้องช่วยเหลือในการที่ฟื้นฟู ดูแลเป็นกรณีพิเศษ... ส่วนปัญหาที่มีครบถ้วนจริง ตั้งแต่เด็กเกิด เป็นออทิสติก ก็ดีหรือพวกที่สมาธิสั้น บกพร่องทางการเรียนรู้เราก็ต้องให้การศึกษา และเยียวยาเขาอย่างไร ต้องปรึกษาแพทย์ ปรึกษา ผู้รู้ เพื่อนำเอาสิ่งเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ เพราะครูอยู่ใกล้ชิด ครูควรเรียนรู้ว่าที่จะช่วยเหลือหรือ แก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร เพราะเราเป็นครูเราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เราต้องแก้ปัญหาที่เก็บเอามาช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม ซึ่งตรงนี้ต้องวางระบบไว้ให้หมด แล้วก็เน้นย้ำไปทางสถานศึกษาว่าสถานศึกษานั้นต้องเข้าไป ดูแลคนเหล่านี้อย่างใกล้ชิด เพื่อให้เขาที่จะได้ลดความเหลื่อมล้ำจากคนอื่น”

ส่วนการดำเนินการของสถานศึกษานั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก กล่าวว่า “การพัฒนาคุณภาพก็ต้องส่งเสริมตามศักยภาพเด็ก เด็กที่มีความสามารถพิเศษก็ส่งเสริม ให้เขาได้เข้าร่วมแข่งขันทักษะทางวิชาการจนถึงระดับสูงสุดเด็กอ่อนก็มีการส่งเสริมพัฒนาตาม ศักยภาพของเขา เราคงทำไม่ได้ที่จะให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพได้เท่าเทียมกัน...ส่วนเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษเราก็มองหอดูทั้งมีการพัฒนาโดยใช้ดนตรีบำบัด มีการจัดการศึกษาให้เป็นพิเศษ ทั้งที่ เรียนกับเด็กปกติ และแยกออกไปดูแลเป็นพิเศษ” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ได้กล่าวถึง การดำเนินการเรื่องนี้ว่า “...อีกเรื่องคือการคัดกรองเด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ ใช้การคัดกรองที่เชื่อถือ ได้เพื่อที่จะให้ครูร่วมกับผู้ปกครองพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของเขา โดยให้มีครูรับผิดชอบ และมี ห้องพิเศษสำหรับพัฒนาเด็กพวกนี้ ถ้ามีอาการหนักๆ ก็ส่งต่อไปในโรงเรียนเฉพาะทาง” ส่วนครู วิชาการโรงเรียนยะลา ข ได้พูดถึงแนวทางที่โรงเรียนดำเนินการว่า “ในส่วนของเด็กที่มีความต้องการ จำเป็นพิเศษ ที่เราเป็นตัวแทนของศูนย์การศึกษาพิเศษ มีครูที่ศูนย์การศึกษาพิเศษส่งมาช่วยดูแล รวมทั้งมีเด็กที่เป็นเด็กเรียนร่วมกับเด็กปกติ สมาธิสั้น เด็ก LD ก็จะมีครูที่ดูแลด้านนี้อยู่ แต่เราก็ให้ เรียนร่วมกับเด็กปกติ เมื่อมีชั่วโมงซ่อมเสริมก็มีการแยกออกไปเพื่อช่วยเขา” ทั้งนี้ครูวิชาการโรงเรียน นราธิวาส ค ก็ยืนยันว่า “เราก็มองหอดูทั้งเด็กที่มีสภาพที่บกพร่องทางการเรียนรู้ เราส่งเสริมเขาให้ พัฒนาได้เต็มตามศักยภาพของเขา”

3.2.2 ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส

เด็กด้อยโอกาสที่สถานศึกษาจะต้องดูแลช่วยเหลือ ในความหมายที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ 10 ประเภท ประกอบด้วย 1) เด็กที่ถูกบังคับให้ขายแรงงานหรือ แรงงานเด็ก 2) เด็กเร่ร่อน 3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณี 4) เด็กที่ถูกทอดทิ้งหรือเด็กกำพร้า 5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ 6) เด็กยากจน 7) เด็กในชนกลุ่มน้อย 8) เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด 9) เด็กที่ได้รับผลจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ และ 10) เด็กในสถานพินิจและ คွ่มครองเด็กและเยาวชน เด็กเหล่านี้จะพบอยู่ทั่วไปในสถานศึกษาของรัฐ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องให้การ ช่วยเหลือดูแลให้เขามีความสามารถในการพัฒนาคุณภาพของตนเอง ในส่วนของสถานศึกษานั้นให้ ความช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การจัดสรรทุนการศึกษา การบริการอาหารเช้า อาหารกลางวัน

รวมทั้งการช่วยเหลือ เรื่องอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน ตำราเรียน เป็นต้น ดังเช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค กล่าวว่า “การช่วยเหลือเด็กด้วยวิธีการต่างๆก็ทำได้ง่ายขึ้น ทุนก็มีแหล่งทุน มีอาหารกลางวัน มีอาหารเข้ามาเสริม ทาง CCF ก็จะมีเงินทุนมา Support ให้โรงเรียน มันจะต้องหาแหล่งเครือข่ายแบบนี้เข้ามา” ไม่ต่างจากผู้อำนวยการโรงเรียน นราธิวาส ค ที่กล่าวถึงการช่วยเหลือเด็กด้วยโอกาสว่า “โรงเรียนช่วยเหลือนักเรียนที่ลำบากยากจนเช่นให้อาหารกลางวันกลับไปกินที่บ้าน การช่วยเหลือเรื่องแว่นตา จัดซื้ออุปกรณ์การเรียนให้นักเรียนจากปัจจัยอุดหนุนยากจน จัดทุนการศึกษาจากการระดมทุนจากบุคคล ห้างร้าน หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งผู้ปกครอง รวมทั้งครูและบุคลากรของโรงเรียนด้วย ปีละ กว่า 150 ทุน รวมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนมีการออม” เช่นเดียวกับการดำเนินการ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ที่ยืนยันว่า “มีการจัดสรรทุนการศึกษาให้เด็กที่เป็นเด็กด้อยโอกาส เด็กยากจน อาหารที่เหลือในแต่ละวันก็จะได้ให้ไปเพื่อช่วยเหลือเด็กบางคนที่ครอบครัวลำบาก” ในการช่วยเด็กด้อยโอกาสสถานศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยเหลือในเรื่องทุนการศึกษา และสิ่งจำเป็นอื่นๆ ดังเช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค กล่าวว่า “ในส่วนของเด็กยากจน เราก็ต้องให้ครูสำรวจข้อมูลเชิงลึกว่าเด็กคนไหนบ้างที่ยากจนจริง เพื่อจะได้ช่วยเหลือนักเรียน เช่นทุนการศึกษา เสื้อผ้า อาหาร ค่าเดินทาง เป็นเงินปัจจัยอุดหนุนนักเรียนยากจน” สอดคล้องกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่กล่าวว่า “เด็กยากจน ก็มีทุนการศึกษา เด็กยากจน โรงเรียนจะหาทุนให้โรงเรียนสนับสนุนหลายอย่างนะ เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย อาหารกลางวัน เราทำอาหารเข้าสำหรับเด็กยากจน” และในการดำเนินการให้เด็กด้อยโอกาสจริงๆได้รับการช่วยเหลือนั้น ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ ได้กล่าวว่า

“ต้องรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล เข้าถึงเด็ก รู้จักเด็ก รู้จักผู้ปกครอง รู้จักบ้าน เพราะว่าบางคนเขาไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่ไปทำงานมาเลเซีย อยู่กับยาย ซึ่งตอนแรกเราก็จะไม่รู้ว่าเด็กคนนี้มีที่มาจากไปอย่างไร แต่พอเข้าไปรู้จักบ้านเราก็เวลาการมีการจัดสรรทุน เราไปเจอแล้วว่าเด็กคนนี้มีความลำบากเราจัดสรรทุนก็จะเอามาพิจารณาเป็นข้อมูลในการจัดสรร”

ในบางโรงเรียนช่วยเหลือเด็กด้วยการจัดกิจกรรมหารายได้ระหว่างเรียน ดังเช่นที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ได้นำเสนอว่า “เรื่องการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส เราช่วยเหลือด้วยการส่งเสริมให้มีการหารายได้ระหว่างเรียน” วิธีนี้นอกจากนักเรียนจะมีรายได้เป็นทุนการศึกษา ยังเพิ่มทักษะด้านอาชีพให้เด็กอีกด้วย

3.3.3 ส่งเสริมสุขภาวะของผู้เรียน

การพัฒนาสุขภาวะในโรงเรียนนั้นถือว่าเป็นภารกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะประชากรในวัยเรียนแทบจะทั้งหมดอยู่ในระบบโรงเรียน การปลูกฝังเรื่องสุขภาวะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ถือเป็นโอกาสที่ดียิ่งที่ได้จะหล่อหลอมเยาวชนของประเทศให้เป็นบุคคลที่มีสุขภาวะเมื่อเติบโตขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาในโรงเรียนในการเสริมสร้างศักยภาพให้

สามารถบริหารจัดการและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสุขภาวะแก่ผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้นจนสามารถเป็นพลังการขับเคลื่อนการพัฒนาให้เป็นกระแสหลักได้ในอนาคต เช่นการจัดการสุขภาพในโรงเรียน การปลูกฝังสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพร่างกาย การแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ การบริการอาหารเสริมนม การบริการด้านสุขภาพ อนามัย เป็นต้น ในการช่วยเหลือเด็กในด้านสุขภาวะ สุขภาพอนามัยของเด็กนั้น การดำเนินการจะเริ่มต้นเหมือนกับกับการช่วยเหลือด้านอื่น นั่นคือ เริ่มจากการรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล ดังเช่นคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียน ยะลา ข ที่ว่า “ครูต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ว่าเด็กในห้องของเราเป็นอย่างไร ครูทุกคนต้องรู้จักเด็กตั้งแต่พื้นฐานทางครอบครัว ความเป็นอยู่ สุขภาพของเด็ก ต้องรู้ปัญหาของเด็กเพื่อที่จะช่วยเหลือได้ถูกต้อง” เมื่อรู้ปัญหาของเด็กแล้ว การดูแลสุขภาพอาจดำเนินการได้ตามบริบทของโรงเรียน ดังการดำเนินการของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข เล่าว่า “การดูแลด้านสุขภาพ โรงเรียนสามารถทำงานร่วมกันกับ โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียนกีฬา” บางโรงเรียนเน้นในเรื่องการดูแลภาวะโภชนาการ ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “เด็กที่มีปัญหาด้านภาวะโภชนาการ มีปัญหาเรื่องสุขภาพ ก็เป็นหน้าที่ของครูหมดละค่ะ” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ฉ ที่ว่า “ตอนนี้เรามีอาหารเข้าให้เด็กได้ทาน สำหรับเด็กที่ทานไม่ทันตอนเช้า หรือผู้ปกครองออกไปก่อนแล้วลูกก็หาทานไม่ได้ หรือว่าเด็กที่ไม่มีอะไรทานเลย” อย่างไรก็ตามโรงเรียนบางโรงก็ช่วยเหลือได้ไม่มากนัก ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “ก็ให้การช่วยเหลือไปตามลักษณะของปัญหา เช่นเรื่องการรักษาพยาบาล ก็ช่วยได้ไม่มาก”

3.3.4 สอนซ่อมเสริม

การสอนซ่อมเสริม มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงต้องการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ในการสอนซ่อมเสริมนั้น ประกอบด้วยการสอนเสริมสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ และการสอนซ่อม สำหรับนักเรียนที่เรียนอ่อน การสอนซ่อมเสริมจะเน้นเด็กเป็นหลัก เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะของตน การที่ครูจะใช้วิธีสอนเดียวกันกับนักเรียนทุกคน ย่อมทำให้การสอนไม่บังเกิดผลดีเพราะเหตุแห่งความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้เด็กบางคนไม่สามารถพัฒนาไปได้ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้การแก้ปัญหาของเด็กแต่ละคนไม่สามารถทำได้ในการเรียนในตารางเรียน และใช้วิธีสอนแบบเดียวกันกันได้ เพราะปัญหาของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน ดังนั้นครูจึงต้องรู้สาเหตุของปัญหาก่อนจึงจะแก้ปัญหาได้ ดังความเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ที่ว่า “เด็กที่มันขาดตกบกพร่องเราก็จะร่วมกันหาสาเหตุของปัญหาของเด็กแต่ละคนอย่างละเอียด ว่าเขามีปัญหาอะไร จากที่บ้าน จากโรงเรียน เขามีปัญหาอะไรจากครู ส่วนใหญ่เราก็พบทั้งสามประเด็น เด็กเองอาจเกิดจากความซี้เกียจ ครูก็อาจ มีความมุ่งมั่นเอาใจใส่ที่ต่างกัน และที่บ้านก็อาจไม่ใส่ใจการเรียนของเด็ก เมื่อรู้ปัญหาแล้วมาร่วมกัน

แก้ไขที่สาเหตุ” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่ย้าว่า “ครูต้องวิเคราะห์เด็กให้รู้ปัญหาว่าผู้เรียนมีความสามารถอะไร อ่อนด้อยเรื่องอะไร ทำการช่วยเหลือด้านการเรียน ครูต้องสอนซ่อมเสริม ครูแต่ละคนต้องรับผิดชอบเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ มีลูกบุญธรรม 3-4 คน” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนยะลา ก พูดถึงการดำเนินการสอนซ่อมเสริม ว่า “มีการสอนเสริมสำหรับเด็กที่เก่ง สอนซ่อม สำหรับเด็กที่เรียนอ่อน สำหรับเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ เช่น สมาธิสั้น เด็ก LD ก็จะมีครูที่ดูแลด้านนี้อยู่ แต่เราก็ให้เรียนร่วมกับเด็กปกติ แต่เมื่อมีชั่วโมงซ่อมเสริมก็มีการแยกออกไปเพื่อช่วยเขา” ในลักษณะเดียวกัน ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ได้พูดถึงการดำเนินการในเรื่องนี้ว่า “การส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถก่อนนะครับ เราได้หาช่องทางให้เด็กพวกนี้ศึกษาต่อในโรงเรียนที่เขามีความถนัดเช่น จัดหาทุนให้เรียนต่อ เด็กที่มีแววเราก็ส่งไปที่โรงเรียนที่เขาเด่นด้านนี้ เช่น เด็กที่ร้องเพลงเก่ง เด็กที่เล่นกีฬาเก่ง”

3.3.5 บริการแนะแนว

การบริการแนะแนวในโรงเรียนเป็นการบริการให้ความช่วยเหลือ นักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้นักเรียนค้นพบความสนใจความถนัด และมีข้อมูลในการตัดสินใจด้วยตนเองมีความมุ่งหมายในการป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา และการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน โดยโรงเรียนมีการบริการใน 5 ด้านได้แก่ 1) บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูล 2) บริการสนเทศ 3) บริการให้คำปรึกษา 4) บริการจัดวางตัวบุคคล 5) บริการติดตามและประเมินผล การจัดบริการแนะแนวช่วยให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ครูได้รู้จักนักเรียนของตนแต่ละคนอย่างลึกซึ้ง ทำให้ยอมรับและเข้าใจว่านักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน สถานศึกษาต้องมีการบริการทางการแนะแนวอย่างเป็นระบบเพื่อการดูแลช่วยเหลือให้เด็กในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และสามารถส่งเสริมผู้เรียนให้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละคน ดังมุมมองของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “ความจริงเด็กมีความแตกต่างกันหลายเรื่อง ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการ เพื่อจะช่วยเหลือแก้ปัญหาต่างๆและ ดังนั้นครูจึงต้องรู้จักเด็กทุกคนเป็นอย่างดี จึงต้องมีการเยี่ยมบ้านนักเรียนเพื่อให้รู้ถึงพื้นฐานทางครอบครัว เพื่อช่วยเหลือเด็ก” สำหรับกระบวนการแนะแนวนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค เสนอว่า “มันก็น่าจะเริ่มต้นจากครูประจำชั้นของนักเรียน ที่ต้องทำหน้าที่เก็บข้อมูลของนักเรียนทุกคนในความรับผิดชอบ เพื่อจัดทำข้อมูลรายบุคคลไว้ เพื่อเป็นสารสนเทศที่จะส่งต่อไปยังสพฐ.จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการดูแลช่วยเหลือ ไม่ว่าจะป็นงบประมาณหรืออะไรที่ควรจะได้รับความช่วยเหลือ” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่กล่าวว่า “ครูประจำชั้นทุกคนต้องมีข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล ต้องรู้จักบ้านเด็กและผู้ปกครองเด็กทุกคนในห้องของตัวเอง เยี่ยมบ้านเด็กทุกคนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ถ้าไม่ทำอย่างนี้ การที่เราจะช่วยเหลือเด็ก เรื่องทุนเรื่องอะไรต่างๆจะไม่เป็นธรรมกับเด็ก ถ้าเราไม่มีข้อมูลเด็กที่ถูกต้อง เราก็ช่วยเหลือเด็กไม่ได้” จะเห็นว่าการมีข้อมูลนักเรียน

รายบุคคลนั้นเป็นกระบวนการเริ่มแรกของการจัดบริการแนะแนวของสถานศึกษา ซึ่งครูสามารถจัดวางตัวนักเรียนได้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัดของตนเองได้ ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “เราใช้กระบวนการแนะแนวในการทดสอบความถนัดด้านอาชีพเพื่อให้เด็กพบตนเอง รู้ความถนัดของตนเองและสามารถวางแผนการศึกษาต่อของตนเองได้”

องค์ประกอบที่ 4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

ในการส่งเสริมการจัดการศึกษานั้น สิ่งสำคัญที่ทำให้ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นได้อย่างชัดเจน ว่าสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับการสนับสนุนมากน้อยเพียงไร เป็นปัจจัยที่ช่วยให้กระบวนการจัดการศึกษา การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมนำไปสู่เป้าหมายการมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ใกล้เคียงกัน สถานศึกษาควรได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่า ใน 3 ประเด็นคือ 1) การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 2) การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม 3) การจัดสรร สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

ในการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดการศึกษาของรัฐให้กับสถานศึกษามีสองลักษณะ ได้แก่ การจัดสรรอย่างเสมอภาค นักเรียนแต่ละคนจะต้องได้รับเท่ากัน เช่น การจัดสรรงบประมาณการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ค่าจัดการเรียนการสอน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อีกส่วนหนึ่งคือ การจัดสรรงบประมาณตามความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา เช่น การเพิ่มงบประมาณให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก การสนับสนุนงบประมาณเพื่อแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา และการสนับสนุนให้สถานศึกษาดำเนินการตามนโยบายที่หน่วยงานทางการศึกษาและรัฐบาลกำหนด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคนสู่ทิศทางการพัฒนาความเจริญของประเทศ ในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี ค มีความเห็นว่า “ในการกระจายงบประมาณหรือจัดสรรอะไรก็แล้วแต่ต้องดูว่าแต่ละที่ที่ต้องเติมเรื่องอะไร โรงเรียนดีประจำตำบลควรให้อะไร โรงเรียนขนาดเล็กควรให้อะไร มันจึงจะมีความเข้มแข็งทุกที่” เช่นเดียวกันกับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง ที่มีความคิดเห็นว่า “...การจัดสรรงบประมาณ ก็ต้องดูว่าโรงเรียนใดมีความขาดแคลน มีความจำเป็น... ถึงแม้ขนาดโรงเรียนไม่เท่ากัน แต่ข้อช่วยภาระงานก็เหมือนกัน ผมว่าจะใช้การหารยาอย่างเดียวกันไม่ได้...” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ มองว่า “เหมาะสมแล้วค่ะ ทุกคนได้รับการอุดหนุนเท่ากัน ทั้งรายหัวและงบเรียนฟรี 15 ปี”

4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม

การจัดสรรบุคลากรให้กับสถานศึกษาที่มีความเป็นธรรมนั้น ประเด็นแรกที่ต้องให้ความสำคัญคือ การจัดสรรครูให้ตรงวุฒิและตรงกับความต้องการของโรงเรียน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ได้เสนอแนะว่า “ครูที่รัฐจัดมาให้เราต้องตรงตามวุฒิในปริมาณที่พอเหมาะ พอควร ถ้าครูสอนไม่ตรงตามวุฒิ เด็กก็จะเสียโอกาส เพราะครูที่สอนตรงตามวุฒิจะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ลึกซึ้งกว่า” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “ยังมีปัญหาในพื้นที่ อยู่อีกเรื่องคือครูผู้สอนที่สอนไม่ตรงวุฒิ ต้องแก้ไขเรื่องนี้ คือจัดครูให้ตรงวุฒิ ถ้าทำไม่ได้ก็ต้องมีการอบรม พัฒนาให้มีทักษะมากขึ้น” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ฉ ที่มองเรื่องนี้ว่า “ควรการจัดสรรครูให้ตรงเอก ปัจจุบันในสามจังหวัดนี้จัดครูไม่ตรงเอก จัดให้ไม่ตรงกับความต้องการ การเปิดสอบควรเปิดโอกาสให้คนภายนอกมีอิสระ เข้ามาสอบ เลยมีแต่ครูที่ไม่มีคุณภาพ” ในการจัดสรรครู โดยทั่วไปแล้ว จะจัดสรรตามกรอบ อัตรากำลังที่ ก.ค.ศ. กำหนด ขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนในสถานศึกษานั้น แต่ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากจะต้องจัดสรรให้ตรงวิชาเอกที่ต้องการแล้ว จำเป็นต้องมีการพิจารณาถึงความต้องการของสถานศึกษา หรือบริบทที่มาเกี่ยวข้อง ได้แก่ การสนับสนุนบุคลากรในการรักษาความปลอดภัย บุคลากรสำหรับการให้ความรู้เรื่องศาสนา บุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการศึกษา เช่น ผู้ทำหน้าที่ ธุรการ การเงิน และพัสดุ เนื่องจากบริบทสามจังหวัดภาคใต้มีความยุ่งยากในการจัดการศึกษาดังนั้นการจัดสรรบุคลากร ตามเกณฑ์ที่ก.ค.ศ. กำหนดอย่างเดียวอาจไม่เหมาะสมทีเดียว ดังเช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง กล่าวว่า “...ถ้าอยากให้เด็กมีคุณภาพจริงๆ ผมอยากให้ครูทำหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียวไม่ต้องรับภาระอย่างอื่นมากมาย ตอนนี้อยู่หน้าห้องมีธุรการมาช่วย” ดังนั้นการสนับสนุนบุคลากรอื่นเพื่อลดภาระของครูจึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ควรพิจารณา นอกจากนี้ยังมีเรื่องสัดส่วนของครูที่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน เพราะพื้นที่ที่มีความยากลำบากในการจัดการเรียนการสอน ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ เสนอว่า “สัดส่วนของครูต่อนักเรียนควรแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากสามจังหวัดต้องใช้ความพยายามสูงในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ การดูแลต้องทั่วถึงในเรื่องแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และอย่างน้อยครูต้องสอนตรงกับสาขาที่จบในวิชาหลักๆ”

4.3 การจัดสรร สื่อ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง

ในการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาให้กับสถานศึกษานั้น นอกจากเรื่องการจัดสรรงบประมาณซึ่งอยู่ในรูปของเงินอุดหนุน(ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา) การจัดสรร

อัตรากำลังครู แล้ว หน่วยงานต้นสังกัดยังมีการจัดสรรสื่อครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างให้กับสถานศึกษา ผ่านการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษาเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้มีคุณภาพ ในการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความสำคัญกับการสนับสนุนในสอง ประเด็น คือ 4.3.1) สนับสนุนสื่อการเรียนรู้ และ 4.3.2) สนับสนุนครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ดังนี้

4.3.1 สนับสนุนสื่อการเรียนรู้

การสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ หมายรวมถึงสื่อ เทคโนโลยี และ นวัตกรรมทางการศึกษา ที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดสรรให้โรงเรียนต่างๆ นอกจากการจัดสรรด้วยความ เสมอภาคทั่วถึงแล้ว สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ที่ตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ได้ ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าสื่อ เทคโนโลยีทางการศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่า เป็นสิ่งที่กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้ผู้เรียน ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ลดข้อจำกัดของการขาดแคลนครู และช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ ความรู้ได้ นั่นคือ สื่อการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) และการจัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยี สารสนเทศ (DLIT) ดังเช่นคำกล่าวของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข ที่ว่า “ผมมองว่า สื่อที่กระทรวงสนับสนุนแล้วสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและเข้าถึงทุกพื้นที่ที่มีความขาด แคลนครู คือ DLTV นี้แหละ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่” เช่นเดียวกับครู วิชาการโรงเรียนปัตตานี ฉ ที่สนับสนุนว่า “การจัดสรรสื่อต่างๆ ให้การเรียนรู้เท่าเทียมกัน เช่นตอนนี้ จะมีสื่อในส่วนของ DLIT DLTV” ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก มองว่า “ผมว่าถ้าครูใช้ DLIT ให้เกิดประโยชน์จริง เพราะทั้งเด็กทั้งครูสามารถเข้าถึงได้ แต่คงต้องกระตุ้นให้เข้าไปใช้กัน มากกว่านี้” สำหรับครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ได้กล่าวถึงการสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีทางการ ศึกษาว่า “การสนับสนุน และการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เช่นจัดให้มีคอมพิวเตอร์ ระบบ ICT เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่หลากหลาย DLIT หรือ DLTV ที่มีอยู่ ก็สามารถช่วยได้ระดับหนึ่ง” ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ได้กล่าวถึงบทบาทในการสนับสนุนสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า “ในเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยี ในชุมชนอย่างน้อยต้องมีที่ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้นักเรียน ใช้เทคโนโลยีที่เข้าถึงแหล่งความรู้ได้” สำหรับสถานศึกษาใช้ DLTV อย่างจริงจังนั้น จะช่วยให้ผู้เรียน ได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ดังที่ครูวิชาการนราธิวาส ค ได้ให้ความมั่นใจว่า “ในส่วนตัวที่เป็นเทคโนโลยีที่ เราทำอยู่ก็คือ DLIT นะคะ คือเรามีมากกว่า DLIT ที่จัดสรรให้ เราจัดให้ทุกห้องเรียน ครูจะต้องเรียนรู้ ในเรื่องของการใช้ DLIT เพื่อความยุติธรรมกับเด็ก

4.3.2 จัดสรรครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง

ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สร้างความพร้อมของ สถานศึกษาให้มีมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งจะเอื้อให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ ได้รับความสะดวกสบายและถูกสุขลักษณะ ในขณะที่อยู่ในโรงเรียน กระบวนการจัดสรรที่มี

ประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม และการมีข้อมูลที่ครบถ้วน จะช่วยให้สถานศึกษาได้รับจัดสรรที่ตรงกับ ปัญหาและความต้องการ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นการสนับสนุนที่มีความเป็นธรรมและสามารถแก้ปัญหาได้จึงต้องพิจารณาอย่างเหมาะสมมิฉะนั้นจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “การกระจายทรัพยากร ควรคำนึงถึงความต้องการและความขาดแคลน พี่มอองว่าเขตพื้นที่ก็เหมือนกัน พี่มอองว่าการกระจายทรัพยากร หรือการพิจารณา ไม่เป็นธรรม เล่นพรรคเล่นพวก เขตต้องลงไปดูข้อมูลให้ชัดเจน บริหารจัดการบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้อง” เช่นเดียวกับความคิดเห็นที่สะท้อนจาก ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ว่า “...ถึงเวลาจัดสรรงบประมาณอะไรก็ตาม ก็จะได้อยู่แต่โรงเรียนๆ ได้แล้วได้อีก โรงเรียนจะยุบอยู่แล้วยังจัดไปให้กรรมการพิจารณาก็คนเดิมๆ ก็อยู่ในวงนั้น เช่นครุภัณฑ์ อาคารเรียนของโรงเรียนบางโรงเรียน...” ในเรื่องของการจัดสรรครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ง กล่าวว่า “ถ้าถามว่าตอนนี้รัฐให้เท่าเทียมไหม ก็เท่าเทียมครับ คือทุกสังกัดทุกพื้นที่ ทุกบริบทไม่ว่าโรงเรียนที่อยู่ในเมืองหรือโรงเรียนที่อยู่ข้างนอกรัฐได้ให้เท่าเทียม เท่ากันหมด แต่ถามว่า ยุติธรรมไหม ตอบเลยว่าไม่ ยังไม่เป็นธรรม” ดังนั้นในการสนับสนุนครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้างจึงต้องอาศัยกระบวนการที่เป็นธรรมมีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ที่ว่า “ในเรื่องของการจัดสรรต่างๆก็ควรที่จะมีความเป็นธรรม ซึ่งอาจจะได้ไม่เท่ากัน มันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของพื้นฐานความจำเป็นที่มี เช่นโรงเรียนใหญ่โรงเรียนเล็กแต่ถ้าเขามีจำนวนเด็กเยอะ ต้องใช้ทรัพยากรเยอะกว่า การให้อะไรที่เท่ากันอาจทำไม่ได้ ต้องมองถึงความเหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่มี”

องค์ประกอบที่ 5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

การเข้าถึงคุณภาพการศึกษา เป็นประเด็นหนึ่งของการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคม ผู้เรียนทุกคนจะต้องมีสิทธิในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม แต่ศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะสาเหตุ แห่งความเหลื่อมล้ำ ที่มาจากสภาพครอบครัว สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หน้าที่ของสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนา พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกคนให้ประสบความสำเร็จตามความสนใจ ความถนัด และตามศักยภาพ ของแต่ละบุคคล ซึ่งสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ 3 วิธี ดังองค์ประกอบย่อยได้แก่ 5.1) การ ส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง 5.2) การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย และ 5.3) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีรายละเอียดในแต่ละวิธีดังนี้

5.1 การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง

การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการเป็นภารกิจหลักในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินการทั้งปวงของการจัดการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพทางวิชาการทั้งสิ้น ดังนั้นการจะให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาการอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน สถานศึกษาต้องดำเนินการ ใน 2 ภารกิจหลักคือ 5.1.1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และ 5.1.2) ส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย

5.1.1 พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เป็นที่ทราบกันดีว่าผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มักอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆของประเทศ โดยเฉพาะผลการทดสอบระดับชาติ ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบ O-NET หรือ NT ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่พบว่า สาเหตุมาจากความสามารถในการอ่านและการเขียน หรือความเข้าใจเรื่องการอ่านมีน้อย ซึ่งเป็นสาเหตุให้ความสามารถทางการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆพลอยมีปัญหาไปด้วย ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษนราธิวาส ก กล่าวว่า “ส่วนใหญ่มีความแตกต่างในเรื่องของภาษา เพราะคนส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายู เมื่อเข้ามาเรียนภาษาไทย บางทีความสามารถในการที่จะเรียนภาษาไทยมันก็จะช้ากว่าคนที่เขาใช้ภาษาเดียว เพราะฉะนั้นนี่เป็นประเด็นแรกที่เราจะทำให้การศึกษาของเราต่อยอดกว่าในส่วนอื่น” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษยะลา ก ที่ยืนยันว่า “ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดสำหรับนักเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งเป็นต้นน้ำของคุณภาพการศึกษาทุกอย่าง ถ้าเมื่อไรที่เรามุ่งมั่นที่จะทำให้เด็กนักเรียนอ่านออกเขียนได้ ถ้าเมื่อไหร่ที่เราทำให้เด็กทุกคนสามารถอ่านออกเขียนได้ ก็สามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้” ดังนั้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องต้องเริ่มต้นจากการส่งเสริมสมรรถนะทางด้าน การอ่านและการเขียนดังข้อเสนอแนะของผู้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ก ที่ว่า “... เรื่องที่เราต้องเอาจริงจังในการบริหารการศึกษาของเขตพื้นที่ คือ เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์...ผมเน้นมากๆไม่ว่าจะอยู่เขตไหน เอาเรื่อง อ่านออกเขียนได้เป็นหลัก ทำให้จริงจัง แล้วคอยดูผลสัมฤทธิ์นะ...” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษยะลา ข ที่พูดถึงการแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ต่ำ ว่า “ผมใช้การแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่ว่า “ในเรื่องของคุณภาพผู้เรียน ต้องทำให้เด็กนักเรียนอ่านออกเขียนได้ก่อน เพราะปัญหาติดอยู่ตรงนี้คือเด็กไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ การอ่านสำคัญมากกับการวัดผล เพราะถ้าอ่านออก หมายถึงอ่านข้อสอบรู้เรื่องด้วยเด็กก็สามารถวิเคราะห์ข้อสอบได้ โรงเรียนเรามีการนำเด็กที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้มาแก้ปัญหาในช่วงเช้า” และครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ก็มีความคิดเห็น

ตรงกันว่า “การที่จะทำให้เด็กมีคุณภาพเบื้องต้นคือเรื่องของการเรียนรู้ภาษา ผมรณรงค์มาตลอดให้ครูและนักเรียนใช้ภาษาไทยในโรงเรียน และต้องมีข้อมูลรายบุคคลเกี่ยวกับการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนที่เป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ ได้มาจากการทดสอบที่แท้จริงแล้วจึงมาแก้ปัญหา และพัฒนากันอย่างจริงจัง” นอกจากการส่งเสริมสมรรถนะในการอ่านและเขียนแล้วเกือบทุกโรงเรียน ใช้วิธีการพัฒนาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยการสอนเสริม หรือที่เรียกว่าติว O-NET ดังที่ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ค กล่าวว่า “เราติวให้เด็กคะ จะมีการติวกันทุกปี เอาข้อสอบเก่ามาติวกัน” นอกจากนี้ในบทบาทของเขตพื้นที่การศึกษานั้น ใช้การนิเทศติดตามการทำงานของโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ที่ว่า “ต้องลงไปติดตาม มีการนิเทศในส่วนของแต่ละเรื่องว่าโรงเรียนได้ดำเนินการแล้วอย่างไร ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับครูเอง ครูก็ต้องดำเนินการในส่วนที่ตนเองมีภาระรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอน การเตรียมการสอน การวัดผลประเมินผลนักเรียนต่างๆ ตามที่ได้จัดการเรียนการสอนไป”

5.1.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย

ในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หรือ การทำให้การศึกษาเกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมนั้น นอกการจัดสรร หรือให้ในสิ่งที่ขาดแล้ว การแก้ปัญหา หรือลดอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าถึงคุณภาพการศึกษา เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการบริการทางการศึกษาที่เป็นธรรม จากการศึกษาพบว่า การส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทยและการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนได้ เป็นวิธีหนึ่ง ที่เป็นการลดอุปสรรคในการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงคุณภาพการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ส่งผลให้ขาดโอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนในระดับที่สูงขึ้นซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการเข้าถึงการบริการของรัฐ ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ค ที่ว่า “สิ่งที่แน่นอนที่สุดของจังหวัดชายแดนภาคใต้สิ่งที่ควรทำมากที่สุดนั่นก็คือ เมื่อเรามีความอ่อนด้อยในเรื่องพื้นฐานด้านภาษา ต้องเติมภาษาให้เขาเพราะอย่างไรเราก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมของประเทศนี้ได้” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่กล่าวว่า “ต้องเน้นการส่งเสริมให้มีการใช้ภาษาไทย และให้มีการอ่านออกเขียนได้ เพราะภาษาไทยช่วยให้เรียนรู้วิชาอื่นได้เข้าใจ” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส ค ได้พูดถึงการดำเนินการในเรื่องนี้ว่า “ต้องส่งเสริมเรื่องการอ่านเป็นอย่างมาก เพราะว่าหนังสือเป็นอมสิน อย่างที่ในหลวงว่า ถ้าเด็กได้สะสมการอ่าน อ่านทุกวัน วันละเล็กละน้อย เขาก็จะมีภูมิรู้จากการอ่านมากกว่าที่ครูสอนอย่างแน่นอน เขาจะได้กำไร” เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการดำเนินการของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ที่เน้นว่า “มีเรื่องของการส่งเสริมการใช้ภาษาไทย ส่งเสริมให้พูดภาษาไทย การแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้” ในส่วนของผู้ปกครองนักเรียนเอง ต่างคาดหวังว่า โรงเรียนจะช่วยส่งเสริมในเรื่องนี้ได้ ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ที่ว่า

“ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนที่นี่ คือต้องการให้โรงเรียนสอนให้เด็กใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ที่นี่สอนภาษาไทย เด็กที่มีความรู้ภาษาไทยจะมีโอกาสในการเข้าเรียนที่ดีๆ และมีความก้าวหน้าในชีวิต”

5.2 ส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย

การเสริมทักษะอาชีพให้กับผู้เรียนเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ค้นพบความถนัดความสนใจให้กับผู้เรียน เพื่อที่ผู้เรียนตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ตรงกับความถนัด ซึ่งในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถส่งเสริมทักษะอาชีพได้ 2 วิธี ดังประเด็นย่อยคือ 5.2.1) เพิ่มทักษะอาชีพ และ 5.2.2) ส่งเสริมการมีงานทำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 เพิ่มทักษะทางวิชาชีพ

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพบว่าสิ่งที่จำเป็นในการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะอาชีพ เพื่อในอนาคตจะได้มีทักษะอาชีพติดตัว เพราะโอกาสที่เด็กจะเลือกเรียนสายอาชีพน้อยมาก เนื่องจากค่านิยมของประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นมุสลิมอยากให้บุตรหลานเรียนศาสนาซึ่งจะมีอยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา ซึ่งจะเปิดสอนศาสนาควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือที่เรียกกันว่า “ศาสนาควบคู่สามัญ” ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก. ที่ว่า “สิ่งที่มีความเชื่อลงชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ว่าไม่ให้เชื่อ แต่ก็พอดีพอดี ไม่มากไปแล้วก็เอาเรื่องของประสบการณ์ด้านวิชาชีพให้มากขึ้น ก็จะทำให้เขารู้สึกช่วยตัวเองได้มากขึ้น ผมมองไปถึงความมั่นคงในชีวิตและการมีงานทำ เมื่อมีงานทำเศรษฐกิจก็ดีขึ้น เมื่อดีขึ้นสถานการณ์ต่างๆคลี่คลายลงได้บ้าง” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก. ที่ว่า “การเรียนไม่ว่าจะมุ่งไปทางสายไหน ศาสนา หรือ อาชีพ แต่สุดท้ายแล้วเขาต้องหันมาหาอาชีพ ดังนั้นการศึกษาของเขาต้องทำให้เขาเห็นเป้าหมายของการประกอบอาชีพ” การส่งเสริมให้เด็กหันมาเรียนทางด้านอาชีวะนั้นจึงต้องเปลี่ยนความเชื่อค่านิยมของผู้ปกครองก่อน ดังเช่นข้อเสนอแนะของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ก. ที่เสนอว่า “อยากให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญก่อน ทุกฝ่ายต้องช่วยกันเพราะพื้นที่ตรงนี้การศึกษาสำคัญที่สุดแล้ว ควรจะให้เด็กได้เรียนอะไรที่สามารถประกอบอาชีพได้ หาเลี้ยงชีพได้ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ แต่ค่านิยมของผู้ปกครองยังไม่สนับสนุนให้เรียนสายอาชีพ” ดังนั้นการสนับสนุนให้นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับเลือกศึกษาต่อสายอาชีพคงต้องใช้ความพยายามและระยะเวลามาก สถานศึกษาจึงต้องหาวิธีการส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียนในทุกช่วงวัยในหลายรูปแบบดังที่ครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ข. กล่าวว่า “เราเป็นโรงเรียนขยายโอกาส โรงเรียนจะมีหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนการเรียนอาชีพของเด็ก เราจะมีหลักสูตรอาชีพที่ให้เลือกตามความสนใจ เช่นที่อาชีวะสารพัดช่าง เด็กเราก็มีโอกาสฝึกอาชีพและมีทักษะอาชีพติดตัวไป ทำให้เด็กมีโอกาสเรียนต่อสายอาชีพ” ประการสำคัญคือต้องได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาล ดังครูวิชาการโรงเรียน

ยะลา ข เสนอว่า “ภาครัฐจะต้องส่งเสริมเรื่องอาชีพ การศึกษาขั้นพื้นฐานตอนนี้เน้นแต่เรื่องวิชาการ เพียงอย่างเดียวไม่ได้เน้นอาชีพ ทั้งโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา เด็กจบแล้วเข้าเรียนต่อมหาวิทยาลัยไม่ได้ จึงต้องเน้นอาชีพควบคู่ไปด้วย”

5.2.2 เสริมสร้างประสบการณ์การทำงาน

นอกจากการได้เรียนรู้ทักษะอาชีพตามกระบวนการดังกล่าวแล้ว การให้นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์อาชีพช่วงปิดภาคเรียน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยสร้างประสบการณ์ด้านอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ และยังมีรายได้จากการทำงานด้วย นอกจากนี้ การให้ผู้เรียนเรียนรู้การหารายได้ระหว่างเรียนในรูปแบบที่เหมาะสม ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพอีกด้วย ในประเด็นนี้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ก มีความเห็นว่า “เราก็ต้องจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ เพื่ออาชีพตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อุดมตามลำดับ... ปลูกฝังให้เด็กมีนิสัย เป็นผู้ประกอบการ เรียบริกาทำมาค้าขาย” เช่นเดียวกับครูวิชาการนราธิวาส จ กล่าวว่า “ดิฉันว่า เด็กเราที่จบไปในแต่ละรุ่น ไปเรียนต่อ จบมาตงงานกันเยอะแยะ... บางคนจบถึงปริญญาตรี นี่ถ้าเขาเรียนสายอาชีพเขา น่าจะไม่ตงงาน เราคงต้องให้ทักษะอาชีพติดตัวเขาไปบ้างนะ เท่าที่ทำได้...” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ได้นำเสนอว่า “เราช่วยเหลือด้วยการส่งเสริมให้มีการหารายได้ระหว่างเรียนฝึกให้เขารู้จักการทำงาน ให้มีรายได้ระหว่างเรียน...เด็กจะได้มีความรักในการทำงาน” ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี จ กล่าวว่า “นอกจากเราจะฝึกให้เด็กมีทักษะเล็กๆน้อยเกี่ยวกับอาชีพ แล้วผมว่าเราต้องให้เขาได้ลงมือทำ ให้เรียนรู้การขาย มันน่าจะทำให้เด็กได้ในเชิงเจตคติที่ดีต่ออาชีพนะคับ” สำหรับวิธีการที่สถานศึกษาดำเนินการให้นักเรียนมีประสบการณ์ในเรื่องการทำงาน เรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค กล่าวว่า “ช่วงปิดภาคเรียนผมให้เด็กขยายโอกาสได้มาทำงานที่โรงเรียน ทาสีบ้าง ซ่อมแซมโต๊ะเก้าอี้ ก่ออิฐทำแปลงดอกไม้ ให้เขามีรายได้ ก็จากงบที่เขตพื้นที่จัดสรรมานั้นแหละครับ” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนยะลา ก เล่าว่า “ที่โรงเรียน เราใช้กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้นี้แหละ ให้เด็กจัดเป็นกลุ่ม ทำขนมเอามาวางขายที่สหกรณ์โรงเรียน ให้เขารู้จักการคำนวณกำไรขาดทุน เรียนรู้ทักษะการจัดการได้ระดับหนึ่ง” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ง กล่าวว่า “กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เราจะมียุทธศาสตร์รับผิดชอบเป็นกลุ่มๆ ให้เขาทำบัญชีรายรับรายจ่าย เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มปลูกผักสวนครัว...เด็กที่เรียนไม่ค่อยทัน พวกนี้จะชอบทำงาน เขามีความสุขในการทำงาน” ทั้งนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ได้กล่าวถึงความคาดหวังกับการสร้างประสบการณ์ในการทำงานให้กับผู้เรียน ว่า “ประการสำคัญการจัดการศึกษาของเรา เมื่อเด็กออกไปสู่สังคมแล้ว ต้องหาเลี้ยงชีพได้”

5.3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศระยะ 20 ปี เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากการเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว อีกทั้งการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ต้องพัฒนาคนเพื่อรองรับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาผู้เรียนในภูมิภาคนี้ให้มีโอกาส และขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน ในเรื่องที่สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน คือ 5.3.1) ส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ และ 5.3.2) ส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.3.1 ส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ

การเสริมสร้างทักษะภาษาต่างประเทศ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาประเทศเพื่อนบ้าน มีความสำคัญเนื่องจากภาษาอังกฤษถูกกำหนดให้เป็นภาษากลางของอาเซียนแล้วยังเป็นภาษาที่เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในขณะที่ภาษาของประเทศเพื่อนบ้านจะช่วยเสริมศักยภาพในการสื่อสารเพื่อการศึกษา และโอกาสในการประกอบอาชีพในกลุ่มประเทศอาเซียน ในเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ทางด้านภาษานั้น ครูวิชาการของโรงเรียนยะลา ค กล่าวไว้ว่า “..ยุคนี้ถ้าจะให้สู้กับเขาได้ เด็กต้องได้เรื่องภาษานะ ได้คอมพิวเตอร์นะ หลายโรงเรียนเขาจ้างครูต่างชาติมาสอนภาษาอังกฤษ บางโรงเรียนก็ให้เรียนภาษามลายูกลาง เพราะต่อไปจะเข้าสู่อาเซียนแล้ว...” ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ก กล่าวไว้ว่า “ที่นี่ใช้ครูต่างชาติเข้ามาสอนเสริม ถึงแม้จะเก็บเงินไม่ได้เหมือนเด็กในเมือง ถ้าเป็นโรงเรียนในเมือง มีระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการให้โรงเรียนสามารถเก็บจากผู้ปกครอง ซึ่งที่นี่เก็บไม่ได้เนื่องจากจะเป็นภาระของผู้ปกครอง...ผมจ้างชาวแคเมอรูนมาสอนภาษาอังกฤษ เพื่อพัฒนาด้านสำเนียง แต่เทคนิคการสอนครูของเราไม่แพ้ะ ครูเราเก่ง แต่ผมอยากจะมีวัสดุประสงค์ คือ 1. ให้เขาได้คุ้นกับคนต่างชาติ 2. สำเนียง นี่คือในเมืองโรงเรียนในเมืองเขามี เราจึงต้องสร้างโอกาสให้กับเด็ก”

5.3.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ และการรู้เท่าทันเทคโนโลยี เป็นทักษะสำคัญของคนในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจากการพัฒนาความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ ในชีวิตประจำวัน และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “เรื่องการพัฒนาเด็กให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ก็มีความจำเป็นครับ...โรงเรียนต้องสนับสนุนและพัฒนาด้านเทคโนโลยี เช่นจัดให้มีคอมพิวเตอร์ ระบบ ICT เพื่อให้ให้นักเรียนได้เข้าถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่หลากหลาย” เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ผู้อำนวยการ

โรงเรียนนราธิวาส ค กล่าวว่า “รัฐจะต้องลงทุนให้โรงเรียน หนึ่งทางด้าน ICT ไม่ใช่ให้คอมพิวเตอร์อย่างเดียว แต่ทางด้านเครือข่าย ทางด้าน Network ซึ่งรัฐจะต้องลงทุนให้กับโรงเรียน นี่มันเป็นภาระที่โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบ ซึ่งปัจจุบันรัฐไม่ได้ลงทุนให้ โรงเรียนต้องลงทุนเอง ตอนนี้เป็นภาระหนักที่ผมต้องจ่ายให้ CAT 3,700 บาทต่อเดือน”

5.3.3 ส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนานวัตกรรม

ทักษะการประดิษฐ์คิดค้น และการพัฒนานวัตกรรมถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจะให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เติบโตแบบก้าวกระโดด ซึ่งต้องอาศัยนวัตกรรมนำเศรษฐกิจ การจัดการศึกษาจึงต้องวางรากฐานให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นผ่านการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ เช่น สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และวิชาอื่นๆที่สามารถสอดแทรกกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การใช้ปัญญาประดิษฐ์ และคิดค้นสิ่งใหม่ๆ เพื่อการขับเคลื่อน ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก กล่าวว่า “การพัฒนาคนที่มีอยู่ ให้เขาได้มีขีดความสามารถมากขึ้น” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ก กล่าวถึงการส่งเสริมเรื่องนี้ว่า “เด็กมีความสามารถพิเศษ เราจัดห้องเรียนพิเศษเป็นห้องวิทย์-คณิต เน้นเรื่องเรื่องเทคโนโลยี...มีการวางพื้นฐานสะสมตั้งแต่อนุบาลครับ...”

องค์ประกอบที่ 6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่น มีวินัยในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ ดังองค์ประกอบย่อยได้แก่ 1) การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย 2) การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ และ 3) ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

6.1 การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย

การส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใช้หลักการประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศชาติ ซึ่งสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 6.1.1) จัดให้มีโครงการประชาธิปไตยใน

โรงเรียน 6.1.2) ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม และ 6.1.3) จัดกิจกรรมเน้นความเป็นพลเมือง โดยมี รายละเอียดดังนี้

6.1.1 จัดให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน

ในการส่งเสริมหลักประชาธิปไตยนั้น โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของ สังคมและชุมชน ที่สามารถปูพื้นฐานความรู้และวิถีประชาธิปไตยให้กับผู้เรียน เพื่อการสร้างลักษณะนิสัยให้นักเรียนรู้จักเคารพระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และกติกาสังคมตลอดจนรู้จักสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบหน้าที่ซึ่งมีต่อตนเองและส่วนรวมได้อย่างเหมาะสม ผ่านโครงการประชาธิปไตย ในโรงเรียน ดังความคิดเห็นของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายะลา ค ที่ว่า “เราสามารถบูรณาการ โดยใช้หลักประชาธิปไตยเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนต่างๆ ความเป็นอยู่ในโรงเรียน คือใช้วิถีของประชาธิปไตย เคารพในสิทธิของส่วนบุคคล แล้วก็ให้ความร่วมมือในสิ่งที่เป็นส่วนรวม รู้หน้าที่ เคารพกัน” ในการปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียน ยะลา ก กล่าวว่า “เราปลูกฝังผ่านกิจกรรมสถานักเรียนในส่วนที่ครูเข้าไปร่วมทำกับสถานักเรียน เช่น โครงการโรงเรียนสะอาด เป็นการแบ่งความรับผิดชอบให้เขาได้เรียนรู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม...” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ง ที่กล่าวว่า “การปลูกฝังเกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย โดยให้มีสถานักเรียนในโรงเรียน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเพื่อเป็นการปูพื้นฐานในเรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยของประเทศด้วยการจำลองสถานการณ์การลงประชามติ”

ในโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียนนั้นช่วยพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนได้หลายอย่าง ดังเช่น ครูวิชาการโรงเรียน ยะลา ฉ กล่าวว่า “การจัดให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน การแบ่งเขตความรับผิดชอบ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เขารู้จักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง ฝึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ได้ อธิบายถึง การดำเนินการโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า “ผมจะยกบทบาทของสถานักเรียนขึ้นมา ก็คือสถานักเรียนไม่ได้มีขึ้นเฉยๆ เพื่อโชว์ว่านี่มีสถานักเรียน แต่ที่นี่ต้องให้เด็กได้ทำงานจริงๆ ให้เขาได้รับบทบาท พอปลายปีก็จะมีฉบับตราให้เขา ให้เขาได้รับบทบาท ไม่ใช่อุปโลกน์ขึ้นมาแล้วก็ให้เขาเป็น” นอกจากนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ ยังเล่าถึงบรรยากาศของวิถีประชาธิปไตยในโรงเรียนว่า “เราจัดให้มีการเลือกตั้ง มีตัวแทนนักเรียน ทั้งที่เป็นไทยพุทธลงสมัครเป็นตัวแทนก็มี นักเรียนมุสลิมลงคะแนนให้ นักเรียนมุสลิมเป็นตัวแทนก็มีนักเรียนไทยพุทธเลือก เด็กจะเรียนรู้การเป็นผู้นำผู้ตาม การแยกแยะระหว่างสิ่งที่ตั้งมาต่างๆ”

6.1.2 ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม

นอกจากการส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ผ่านโครงการประชาธิปไตย ในโรงเรียนแล้ว การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแสดงบทบาทที่ถูกต้องในการเป็นผู้นำและผู้ตามสอดแทรกไว้ใน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม การมอบหมายหน้าที่ รับผิดชอบ การดำเนินกิจกรรมหน้าเสาธงโดยมีนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ การจัดกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี การแต่งตั้งนักเรียนให้เป็นตัวแทน หรือคณะกรรมการต่างๆ ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค กล่าวว่า “เราใช้การปลูกฝังผ่านกิจกรรม ให้เรียนรู้การเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม... และให้มีกรรมการนักเรียนที่มาจากการเลือกตั้ง พี่ๆจะมาดูแลน้องๆภายใต้กฎกติกาทางสังคมที่โรงเรียนกำหนดขึ้น” ส่วนครูวิชาการโรงเรียน นราธิวาส ค กล่าวว่า “เราไม่ได้เน้นโดยตรง แต่เป็นการจัดกิจกรรมที่สอนเขาแบบไม่รู้ตัว เช่นกิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดการเรียนการสอน การเข้าค่ายลูกเสือซึ่งใช้ระบบหมู่ในการปฏิบัติกิจกรรม” เช่นเดียวกับครูวิชาการโรงเรียนปัตตานี ข ที่ย้ำว่า “เน้นกระบวนการกลุ่ม คิดร่วมกัน วางแผนด้วยกัน ทำด้วยกัน แล้วก็มาชื่นชมผลงานร่วมกัน”

6.1.3 จัดกิจกรรมที่เน้นความเป็นพลเมือง

ในการส่งเสริมหลักประชาธิปไตยสำหรับสถานศึกษา จุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การสร้างให้เยาวชนของชาติเติบโตไปเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความเป็นพลเมือง เช่น การพัฒนาวินัยผ่านกิจกรรมลูกเสือ การร่วมกิจกรรมจิตอาสา การบำเพ็ญประโยชน์ รักษาสาธารณสมบัติ การสร้างวัฒนธรรมภายในห้องเรียนให้ การเคารพกฎ กติกา ระเบียบของสถานศึกษา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ผ่านการลงมือทำกิจกรรมต่างๆที่สถานศึกษาจัดขึ้น ดังเช่นคำกล่าวของครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ที่ว่า “...การทำกิจกรรมของนักเรียนตั้งแต่การเข้ามาในโรงเรียน ก็จะไปปลูกฝังความมีวินัย ฝึกความรับผิดชอบต่อตั้งแต่ทำความสะอาดชั้นเรียน การแบ่งเขตรับผิดชอบ” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ พูดถึงกิจกรรมที่เน้นความเป็นพลเมืองว่า “ที่โรงเรียนมีอีกกิจกรรมคือ รู้หน้าที่ เป็นศรีสังคม หมายถึงเด็กทุกคนต้องรู้หน้าที่ของตนเอง ทั้งการเรียนและการมีวินัย” เช่นเดียวกับครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค ที่มีมุมมองว่า “...ใช้การทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ การช่วยเหลือกัน แสดงน้ำใจต่อกัน” สำหรับกิจกรรมที่เป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อความเป็นพลเมือง ดันั้น ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ กล่าวว่า “การจัดให้มีโครงการโรงเรียนคุณธรรมก็ช่วยได้มาก โรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมช่วยพัฒนาเด็กได้มากค่ะ” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ ที่พูดถึงโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนว่า “เรามีโครงการ ยุวทูตความดี โครงการค่ายคุณธรรม ซึ่งฝึกให้เด็กมีวินัยและรับผิดชอบต่อ ยอมรับคนอื่น การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ เช่นกฎจราจร การเคารพกติกาของสังคม”

6.2 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่

การส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องสิทธินั้นก็เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่า ประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคลที่กฎหมายคุ้มครองที่จะทำอะไรก็ได้ ภายในขอบเขตของกฎหมาย โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นนั้นมีอะไรบ้าง การเรียนรู้เรื่องหน้าที่ก็เช่นเดียวกัน มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่านอกจากประโยชน์ที่พึงได้รับแล้ว ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น มีหน้าที่ ที่ประชาชนทุกคนต้องกระทำ หรือดเว้นการกระทำอย่างใด อย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ว่าความเสมอภาคและเท่าเทียมตามกฎหมายนั้นมีขอบข่ายแค่ไหนอย่างไร สถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ในขอบข่าย 2 ประเด็น คือ 6.2.1) เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ และ 6.2.2) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

6.2.1 เสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่

โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่นั้น สิ่งที่สถานศึกษาคควรสร้างการรับรู้ให้กับผู้เรียนทุกคน เข้าใจเป็นเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคนไทยที่ควรทราบ สำหรับวิธีการในการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่นั้น ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข กล่าวไว้ว่า “ควรจัดให้เรียนวิชาหน้าที่พลเมือง สิ่งที่เป็นความผิดพลาดของพวกเราอีก ที่ไม่ให้เด็กได้เรียนวิชานี้ มันน่าจะมี ถ้าทุกคนรู้จักสิทธิ หน้าที่พลเมือง มันจะไม่เกิดปัญหาหรือ เพราะสุดท้ายแล้วคุณต้องไม่ยึดตัวเองเป็นหลัก ต้องยึดประเทศเป็นหลักให้เรียนรู้ความเป็นสากลบ้าง ไม่ใช่รู้แต่ตนเองเท่านั้น” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่เสนอว่า “ผมอยากให้บรรจุไว้ในหลักสูตร เด็กจะได้เรียนรู้ว่าสิทธิของเรามีแค่ไหน หน้าที่ของคนไทยที่ต้องปฏิบัติมีอะไรบ้าง” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี ข อธิบายว่า “เราสามารถบูรณาการหลักประชาธิปไตยเข้ามาในการจัดการเรียนการสอนต่างๆ... ใช้วิถีของประชาธิปไตย เคารพในสิทธิของส่วนบุคคล แล้วก็ให้ความร่วมมือในสิ่งที่เป็นส่วนรวม รู้หน้าที่ เคารพกัน...” และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ยังได้กล่าวถึงเหตุผลที่ต้องมีการสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับนี้ว่า “เพราะทุกคนต้องรู้หน้าที่ตัวเอง ณ วินาทีนี้คนเราแค่รู้สิทธิของตนเอง ไม่ได้รู้หน้าที่ ดังนั้นสองเรื่องนี้ต้องเดินไปด้วยกัน เรียนรู้ตนเองด้วยเรียนรู้เพื่อนด้วย ถึงจะอยู่ร่วมกันได้”

6.2.2 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน

หลักสิทธิมนุษยชน เป็นหลักสากลที่ทุกคนควรทราบ เพื่อให้ ผู้เรียนเข้าใจถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นของคนทุกคน ไม่ว่าจะเป็ใคร หรืออยู่ที่ไหนบนโลกใบนี้ ไม่ว่าจะมีความเชื่ออะไร หรือใช้ชีวิตแบบไหนก็ตาม สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถูกพรากไปได้ และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำ

ที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ การให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่องหลักสิทธิมนุษยชน จะช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของความเสมอภาคและเท่าเทียมของคนในสังคม ช่วยให้มีคามเคารพซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

6.3 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน

การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ถือเป็นเป้าหมายสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งของคนในสังคม ทั้งประชาชนกับประชาชน และประชาชนกับรัฐตั้งจะเห็นได้จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน จึงเป็นทางออกที่ช่วยให้คนในสังคมสามจังหวัดภาคใต้ได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในอนาคต และเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมในการรับการศึกษาจากรัฐ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ได้แก่ 6.3.1) เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย 6.3.2) จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝังจิตอาสา 6.3.3) เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม และ 6.3.4) ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา

6.3.1 เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย

ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โรงเรียนมีผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งทัศนคติความเชื่อ อารมณ์ความรู้สึกไม่เข้าใจกัน โดยเฉพาะถ้าคนในสังคมได้รับสิทธิหรือโอกาสไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลายของ สังคมพหุวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยควรเรียนรู้ เพื่อการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อการวางรากฐานที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย ยอมรับความแตกต่าง ต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาทาง สังคม การอบรมสมาชิกในสังคมให้เกิดการเรียนรู้กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม สถานศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างความหลากหลาย ด้วยการส่งเสริมให้มีการใช้ชีวิตร่วมกัน ดังจะเห็นได้จาก แนวคิดของ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ที่ว่า “การอยู่ร่วมกันในสังคมต้องจัดกิจกรรมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน การให้เกียรติทางอัตลักษณ์ ถ้าต่างคนต่างให้เกียรติกันปัญหาความแตกแยกคงไม่เกิดขึ้น” และความคิดเห็นของ ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ ที่พูดถึงความสำคัญของการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันว่า “จำเป็นอย่างยิ่งครับ เพราะว่าการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ คนเหล่านี้จะต้องเข้าใจกัน รักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันก่อน เมื่อไรเกิดการแบ่งพรรค แบ่งพวกขึ้นมา จะเกิดปัญหาขึ้นมาทันที” เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นของครูวิชาการโรงเรียน ยะลา ค ที่ว่า “การจัดกิจกรรมทุกอย่างเราต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน อะไรที่ทำได้ทั้งสองศาสนา เราก็ทำ เด็กเขาจะเรียนรู้และเข้าใจจากกิจกรรมที่

ปฏิบัติ ว่าควรจะให้เกียรติกันอย่างไร อยู่ร่วมกันอย่างไร” ในส่วนของลักษณะการจัดกิจกรรมนั้น ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข กล่าวว่า “ทุกกิจกรรมเราทำร่วมกันหมด ทั้งเด็กไทยพุทธ และมุสลิม จะแยกเฉพาะการปฏิบัติศาสนกิจ หรือบางกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมเฉพาะ”

ในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษานั้นอาจดำเนินการได้ในหลายกิจกรรม ดังคำกล่าวของผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “กิจกรรมที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกัน คือลูกเสือ เนตรนารี ซึ่งจะต้องกินนอนร่วมกัน ในแต่ละหมู่ก็จะไม่แยกศาสนา เด็กจะได้เรียนรู้ว่าในการอยู่ร่วมกันอะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำได้ พอทำอย่างนี้ ความรักความสามัคคีก็เกิดขึ้น นักเรียนที่เป็นมุสลิม สลามกัน นักเรียนที่เป็นพุทธก็สวัสดิกัน กับคุณครูก็เช่นเดียวกัน เราก็ปฏิบัติตามหลักของศาสนาทั้งสอง เพราะมันเป็นพหุวัฒนธรรม” สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ได้กล่าวถึงการสอดแทรก กิจกรรมการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย ว่า “เวลาจัดการเรียนการสอนเราจะใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อเน้นการทำงานร่วมกันในระดับห้องเรียน เมื่อออกจากห้องเรียนก็จะเน้นการทำงานเป็นชมรม เช่นชมรม อ.ย.น้อย ยุวเกษตรกร เป็นต้น เด็กได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม การจัดเข้าค่าย เช่น ค่ายลูกเสือ ค่ายคุณธรรมจริยธรรม เด็กทั้งพุทธและมุสลิม ได้เรียนรู้ร่วมกันอยู่ด้วยกัน” ส่วนครู วิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมว่า “มีค่ะ จัดกิจกรรมกีฬา การจัดเข้าค่ายพัก แรมลูกเสือ ให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันช่วยเหลือกันนอกจากนี้” นอกจากกิจกรรมเหล่านี้แล้ว สถานศึกษาบางแห่งยังมีกุศโลบายในการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ดังเช่นคำกล่าวของครูวิชาการ โรงเรียนยะลา ค ที่ว่า “การเยี่ยมบ้านนักเรียนด้วยกัน นำนักเรียนไปเยี่ยมบ้านเพื่อน ไม่ว่าจะ เป็นพุทธ หรือมุสลิม เราไปด้วยกันทำให้เด็กเรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน เน้นที่การสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกันใน กิจวัตรประจำวัน”

6.3.2 จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝังจิตอาสา

จิตอาสา คือ จิตแห่งการให้ความdingามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดย เต็มใจ สมัยใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข ที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อ สาธารณประโยชน์ และเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือ ผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี ผู้ที่มีจิตอาสาย่อมเป็นผู้ที่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความ หลากหลายได้ดี ดังนั้น การจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆเกี่ยวกับสร้างให้นักเรียนมีจิตอาสา ช่วยก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และครู กับผู้ปกครอง มีการพัฒนาทักษะผู้นำของนักเรียน เกิดเครือข่ายการทำงานระหว่างโรงเรียนด้วยกัน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องปลูกฝังเรื่องของ จิตอาสาว่า “ณ วันนี้ ทุกคนรู้แล้วว่า ฉันทอยากได้นั้น ฉันทอยากได้นี้ แต่ไม่เคยถามว่าประเทศอยากได้ อะไรบ้าง ถ้าทุกคนทำในสิ่งที่ตนเองอยากได้ และประเทศอยากได้ด้วยก็จะดี คนไทยเรายังไม่ทวงแทน สาธารณสมบัติ” ส่วนเรื่องของวิธีการจัดกิจกรรม ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก กล่าวว่า “เราให้

เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันผ่านโครงการจิตอาสา และสถานักเรียน ไปทำโครงการจิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง สองศาสนา ทั้งวัดและมัสยิด โต๊ะอิหม่าม ทุกคนสามารถนั่งคุยกับเจ้าอาวาสได้ และเจ้าอาวาสก็สามารถมางานโต๊ะอิหม่ามได้ ร่วมงานของชุมชนได้ ทั้งสองศาสนา” เช่นเดียวกับการดำเนินการ ที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ข ได้ชี้แจงว่า “กิจกรรมจิตอาสาที่เราจะพาไปพัฒนาทั้งวัดและมัสยิดเราพาเด็กไปหมดทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายได้อย่างมีความสุข”

6.3.3 เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

การเสริมสร้างวินัยในตนเอง เป็นพื้นฐานนำไปสู่การมีวินัยต่อสังคมและประเทศชาติ ต่อไปในอนาคต ซึ่งการมีวินัยในตนเองนั้นผ่านต้องเริ่มจากครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถานศึกษาก็เป็นสถาบันที่สำคัญที่มีบทบาทในการเสริมสร้างวินัยให้แก่แก่นักเรียน โดยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ ของห้องเรียน โรงเรียน และสังคมนำไปสู่การเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ สถานศึกษาสามารถดำเนินการผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมลูกลูกเสือ-เนตรนารี โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน และโครงการโรงเรียนคุณธรรม ดังข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ก ที่ว่า “โรงเรียนจะต้องปลูกฝังในเรื่องของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเสริมสร้างวินัย คุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ที่กล่าวว่า “เด็กต้องได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมพฤติกรรมและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์โดยเฉพาะหน้าที่ความเป็นพลเมือง เพื่อเขาจะได้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคมต่อไป” ในทางปฏิบัติแต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันไป เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส จ ได้อธิบายถึงการดำเนินการว่า “เรามีโครงการยุวชุดความดี โครงการค่ายคุณธรรม ซึ่งฝึกให้เด็กมีวินัยและรับผิดชอบ ยอมรับคนอื่น การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ เช่นกฎจราจร การเคารพกติกาของสังคม การฝึกให้นักเรียนรู้หน้าที่ โดยฝึกแบ่งความรับผิดชอบ” สำหรับ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ก ได้ย้ำถึงผลของการเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียน ว่า “เด็กที่มีวินัยจะรู้ถึงสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง รู้ว่าเขาจะต้องทำ เขาจะต้องเรียนอะไรบ้าง ต้องได้รับการปลูกฝังเรื่อง คุณธรรมพฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เราใส่เข้าไปโดยเฉพาะหน้าที่ความเป็นพลเมือง”

6.3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา

สันติศึกษา คือการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความรุนแรง หรือการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสร้างสันติภาพ การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย เป็นธรรมชาติที่ต้องเกิดความขัดแย้งของคนในสังคม โดยเฉพาะบริบทของสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งและเกิดสถานการณ์ความไม่สงบอยู่บ่อยครั้ง ทำให้

สังคมมีความรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมจากรัฐไม่เท่าเทียมกัน สถานศึกษาจึงควรมีบทบาทในการสรรค์สร้างสังคมที่สันติสุขด้วยการให้ความรู้เรื่องสันติวิธี คือการแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ใช้ความรุนแรง ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส กล่าวไว้ว่า “ต้องเน้นสันติวิธี สันติศึกษา พยายามให้เด็กได้เรียนรู้ว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเป็นอย่างไร” ส่วนผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ได้กล่าวถึงการใช้สันติวิธีว่า “ตอนนี้ได้ทดลองทำทั้งผู้นำศาสนาและที่กำลังจะเข้ามาใหม่ก็คือกลุ่มเยาวชน จะมีพระมาคุยกับนักเรียน ก็คือ การให้ความรู้ทางด้านพุทธ มุสลิม”

องค์ประกอบที่ 7. การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม

ในมุมมองของความยุติธรรมทางสังคมนั้น นอกจากความเป็นธรรมในแง่ของความเสมอภาค และเท่าเทียมในเชิงวัตถุแล้ว เรื่องของการยอมรับทางวัฒนธรรมเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการทำให้คนทุกคนได้รับการปฏิบัติ จากเพื่อนมนุษย์ และจากหน่วยงานของรัฐที่เสมอเหมือนกัน ช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในการจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกัน การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลาย เป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึง และส่งเสริมให้มีขึ้น ได้แก่ 7.1) การส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน และ 7.2) การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

7.1 การส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน

การส่งเสริมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของนักเรียน เป็นกิจกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในอัตลักษณ์ และให้เกียรติทางวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน แต่ละศาสนา ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง และยังสามารถเรียนรู้วัฒนธรรมของผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากวิถีชีวิตของตนเอง ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่มีลักษณะเป็นพหุสังคม มีนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน ในเรื่อง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประเพณี และวัฒนธรรม เรียนอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาเดียวกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนยอมรับในเรื่องความแตกต่างของคนในสังคมวิธีหนึ่ง คือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยสถานศึกษาดำเนินการด้วยการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณี วัฒนธรรมของทุกศาสนาพร้อมทั้งจัดสถานการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่น หรือรังเกียจเพื่อนต่างศาสนา เรียนรู้ถึงความหลากหลายที่มีอยู่ในสังคม นำไปสู่การส่งเสริมความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของผู้เรียนในสถานศึกษาเดียวกัน ดังที่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข กล่าวไว้ว่า “การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีสำคัญของชุมชน หมู่บ้านนี้เป็นสิ่งที่ดีนะคับ จะได้เรียนรู้ความดี

งามของวัฒนธรรม ประเพณีของทุกศาสนา” ส่วนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ข เสนอว่า “ต้องส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามหลักของศาสนา จะช่วยลดความขัดแย้ง เช่น กิจกรรมสำคัญทางศาสนา” ในการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ชี้ให้เห็นถึงวิธีการดำเนินการว่า “การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม เช่น กวนอูร้อ การแต่งกาย ตาม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีของชาติที่ทำรวมกันได้เช่นการไหว้ การ สลามซึ่งโรงเรียนต้องสร้างความ เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้องทั้งในระดับผู้ปกครองและผู้นำศาสนา เช่นความเชื่อในเรื่องการสวดที่ว่าทำไม่ได้” เช่นเดียวกับผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่อธิบายว่า “การทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ การ ช่วยเหลือกัน แสดงน้ำใจต่อกัน รวมทั้งให้เรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกันด้วย อย่างวันสารทปีที่ผ่านมา โรงเรียนได้จัดกิจกรรมทำข้าวต้ม ผู้ปกครองก็มาทำกันทั้งพุทธและมุสลิม สอนเด็กไปด้วย ก็ทำกันได้ กิจกรรมที่เป็นศิลปะพื้นบ้านก็ส่งเสริม มหาวิทยาลัยในชุมชนมาสอนเป็นพุทธบ้างมุสลิมบ้าง” นอกจากนี้ ในเรื่องของการแต่งกาย ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส ค ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ทาง โรงเรียนอนุญาตให้แต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนาตามความต้องการของผู้ปกครอง”

7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

การแสดงผลของการยอมรับทางวัฒนธรรมของผู้เรียนนั้น สิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในสถาบันการศึกษาในบริบทสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ หน่วยงานทางการศึกษาต้องมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่อง ศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่อง ได้แก่ 7.2.1) การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา 7.2.2) การส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ 7.2.3) การจัด สถานที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.2.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนา

การส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องศาสนานั้น สถานศึกษา สามารถจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาศาสนาที่นักเรียนนับถือ และศาสนาอื่น เพื่อให้มีความรักและ ศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และให้เข้าใจในหลักการของศาสนาอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่าง หลากหลาย ทั้งที่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องตาม บทบัญญัติของศาสนา ซึ่งถือเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการดำเนินการเรื่องดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา และเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้กับบุตรหลานของคนในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ดังมุมมองของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ค ที่ว่า “นอกจากการเรียนในห้องเรียนแล้วการจัดกิจกรรมทางศาสนา และวัฒนธรรมในสถานศึกษาเพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีทางศาสนาของกันและกันจะช่วยให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา

เหมือนกัน” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนนราธิวาส จ ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องให้ความรู้เรื่องศาสนา ว่า “... ผู้ปกครองที่นี่เขาอยากให้อลูกได้ศาสนานะ ถึงแม้ว่าโรงเรียนเราไม่ได้เปิดสอนอิสลามแบบเข้ม แต่เขาก็อยากให้โรงเรียนเอาใจใส่เกี่ยวกับการละหมาด อยากให้เสริมเรื่องศาสนาตั้งแต่ชั้นอนุบาล เลยทีเดียว...” สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่มีนักเรียนเป็นมุสลิมโดยปกติ จะมีการเรียนวิชาอิสลามศึกษา รวมทั้งใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เรียกว่า “อิสลามแบบเข้ม” แต่ในบางโรงอาจมีเพียงการสอนอิสลามศึกษา 2 คาบต่อสัปดาห์ เพื่อการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน สถานศึกษาจึงหาวิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักการ แนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนา ดังวิธีการที่ครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค อธิบายว่า “เราทำหลักสูตรใหม่ครับ เราทำหลักสูตรสถานศึกษาใหม่ เป็นโรงเรียนสองศาสนธรรม เด็กไทยพุทธจะเรียนพุทธศาสนา เด็กมุสลิม จะเรียนอิสลามศึกษา ถึงแม้เราจะไม่ได้รับงบประมาณในการจัดสอนอิสลามแบบเข้ม แต่เราก็สามารถจัดให้นักเรียนเรียนได้” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ข ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “การให้เรียนรู้วิถีชีวิต และการปฏิบัติศาสนกิจของกันและกัน เช่นมีการสวดมนต์ของเด็กพุทธและการสวดดูอาของเด็กมุสลิม หน้าเสาธง”

7.2.2 ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ

นอกจากการส่งเสริมให้ความรู้ เรื่องศาสนาผ่านการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว การส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในและนอกสถานศึกษานั้น ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้มาปฏิบัติจริง และอีกทั้งยังเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับความต้องการ ความคาดหวัง และเป็นความพอใจของผู้ปกครองที่ได้เห็นนักเรียนได้ปฏิบัติศาสนกิจตามหลักธรรมของศาสนาที่ผู้เรียนนับถือ ซึ่งจะส่งผลต่อการส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองและชุมชน และการให้ความร่วมมือที่ดีกับโรงเรียน กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพมากขึ้น ในประเด็นดังกล่าวครูวิชาการโรงเรียนยะลา ค มีความคิดเห็นว่า “การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักศาสนาและวัฒนธรรม ให้โอกาสปฏิบัติในสิ่งที่มีความเชื่อของเขา การคัดค้านไม่ให้เขาปฏิบัติในสิ่งที่มีความเชื่อของเขาจะเป็นการสร้างอคติให้เกิดขึ้น” ในการส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนปัตตานี จ กล่าวว่า “เรื่องศาสนาที่เราสนับสนุนแต่ก่อนละหมาดตอนเย็นไม่มีตอนนี้เราก็ให้มีการละหมาดตอนเย็นด้วย” เช่นเดียวกับ ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค ที่บอกว่า “วันศุกร์นักเรียนที่เป็นมุสลิม ไปมัสยิด นักเรียนไทยพุทธก็ให้มีโอกาสเข้าวัดเพื่อได้รับการอบรม” ส่วนครูวิชาการโรงเรียนยะลา ฉ ได้พูดถึงการดำเนินการของโรงเรียนว่า “การให้นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามได้ละหมาด ในวันศุกร์ก็พาเด็กไปละหมาดที่มัสยิด แล้วก็ในส่วน of นักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธก็ให้มีการปฏิบัติตามโรงเรียนวิถีพุทธ เวลาพักกลางวัน เด็กที่นับถือพุทธก็สวดมนต์ที่ห้องพุทธศาสนา เด็กที่นับถืออิสลามก็ละหมาดที่ห้องละหมาดของโรงเรียน ในวันสำคัญ

ต่างๆเด็กพุทธก็ไปวัดเด็กอิสลามก็จะเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ โรงเรียนจัดให้มีทั้งห้องพุทธศาสนา และ ห้องละหมาด เด็กไทยพุทธ จะมีครูพระมาสอน ส่วนเด็กอิสลามก็มีวิทยากรสอนศาสนา”

7.2.3 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจ

การจัดสถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจเป็นการดำเนินการเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในการปฏิบัติศาสนกิจ และเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ศาสนา สถานศึกษาทุกแห่งต้องจัดให้มีสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจของนักเรียนในแต่ละศาสนา เช่น สถานที่ละหมาด ห้องเรียนอิสลามศึกษา ห้องสวดมนต์ นั่งสมาธิ ห้องพุทธศาสนา ให้นักเรียนทุกคนได้ปฏิบัติศาสนกิจอย่างเสมอภาคกัน ในประเด็นนี้ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส ข กล่าวว่า “โดยปกติแล้วโรงเรียนทุกโรงจะจัดให้มีห้องละหมาด หรืออาคารละหมาด สำหรับให้เด็กปฏิบัติศาสนกิจ หรือบางโรงก็ใช้มัสยิดของหมู่บ้านเลย เด็กโรงเรียนวัดก็ไปทำกิจกรรมกันในวัด หรือเรียนกันในห้องพุทธศาสนา เป็นปกติอยู่แล้วครับ” ในส่วนของการบริหารจัดการนั้น ผู้อำนวยการโรงเรียนยะลา ค กล่าวว่า “อย่างผมเองผมตอบได้เลยครับว่าผมดูแลทั้งสองกลุ่มเท่าเทียมกัน เช่นการเรียกร้องให้มีการปรับปรุงห้องละหมาด ผมเองก็เห็นด้วย ในขณะที่เดียวกัน ก็จัดให้มีห้องพระพุทธศาสนาด้วยเพื่อให้มีการส่งเสริมในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน” เช่นเดียวกับครูวิชาการโรงเรียน ยะลา ค “จัดให้มีห้องปฏิบัติศาสนกิจ ทั้ง ทางพุทธ และ มุสลิม พุทธก็จะมีห้องเรียนพระพุทธศาสนาครับ ส่วนมุสลิมท่านผู้อำนวยการได้ปรับปรุงห้องเรียนให้เป็นสถานที่ละหมาดของนักเรียน”

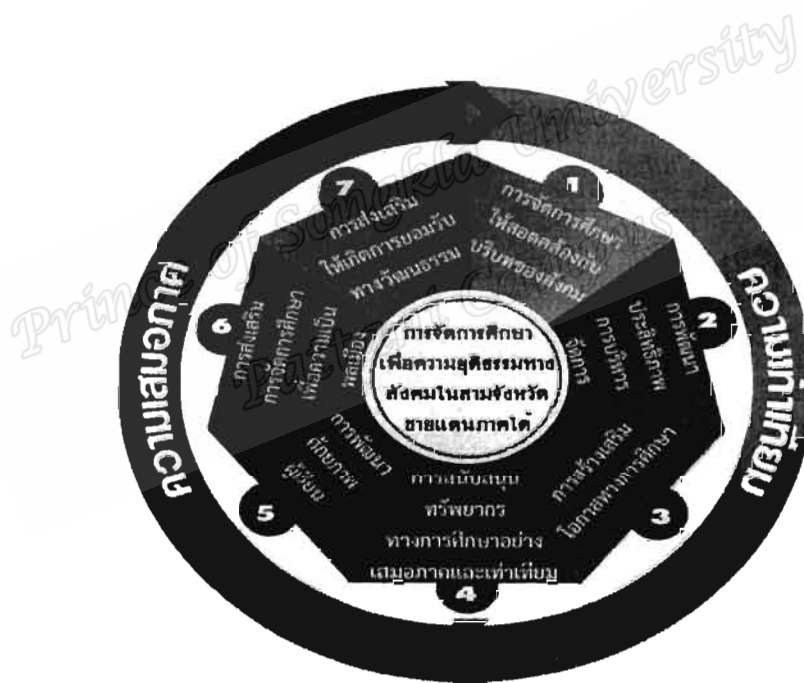
3. รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การนำเสนอในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดและวิธีการได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งประกอบด้วยสามขั้นตอน คือ 1) การร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ 4) การนำเสนอรูปแบบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

เทคนิคการวิเคราะห์จากทฤษฎีฐานราก (Grounded theory technique) ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ ได้แก่ 1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง 7. การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ ในแต่ละองค์ประกอบนั้น ประกอบด้วย ประเด็นรอง และประเด็นย่อย ซึ่งบอกถึงแนวทางและวิธีการในการดำเนินการของสถานศึกษาที่ช่วยสร้างให้เกิดความเป็นธรรมหรือความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มายกร่างเป็นรูปแบบดังรายละเอียดในภาคผนวก ฉ และได้นำร่างรูปแบบดังกล่าวมานำเสนอในรูปแบบแผนภูมิภาพดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 : ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษา
เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

เมื่อได้ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบดังกล่าวให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและความเป็นไปได้ของรูปแบบที่จะนำไปใช้ในสถานศึกษา ด้วย

การสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) โดยมีผลการประเมินร่างรูปแบบในภาพรวมพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 81.71 เห็นว่า ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 เห็นว่า มีความเหมาะสมแต่ต้องปรับปรุง โดยให้ข้อเสนอแนะว่า ในร่างรูปแบบไม่ต้องใส่หมายเลขเนื่องจากแต่ละองค์ประกอบไม่ได้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันแต่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

สำหรับการพิจารณาความเหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนพิจารณาว่าทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. ในองค์ประกอบของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม ควรเพิ่มประเด็นย่อยการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ และ ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชาติ
 2. ในองค์ประกอบของการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการในองค์ประกอบย่อย ควรเพิ่มเรื่องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และบูรณาการการทำงานของหน่วยงานทางการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และควรเพิ่มเรื่องการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพหุวัฒนธรรมและ ความยุติธรรมทางสังคม
 3. ในองค์ประกอบของการสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา ควรดูแลครอบคลุมเด็กทุกประเภท เด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งเด็กปกติ และควรเพิ่มประเด็นย่อยเรื่องการระวังป้องกันยาเสพติดให้โทษ
 4. ในองค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันควรเพิ่มเรื่องการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถคิดค้นและพัฒนานวัตกรรม
 5. ในองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ควรเพิ่มเติมการให้ความรู้เรื่องทักษะการจัดการความขัดแย้ง ทักษะการทะเลาะ และการยืนยันสิทธิ
 6. ในองค์ประกอบของการส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรมควรปรับจากคำว่า “การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม” เป็น “การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม” และควรเพิ่มเติมประเด็นย่อยในเรื่องการสร้างประสบการณ์ให้รู้จักยอมรับความแตกต่าง
- หลังจากการจัดสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิแล้วผู้วิจัยได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมทั้งในส่วนที่เป็นประเด็นหลัก ประเด็นรอง และประเด็นย่อยของร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมแล้วนำเข้าสู่การสนทนากลุ่ม (Focus group) ต่อไป

3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group)

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการสนทนากลุ่ม โดยผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูวิชาการ รวม 12 คน เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบการส่งเสริมจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมในขั้นตอนการสัมมนาอิงกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันว่าร่างรูปแบบดังกล่าว มีความเหมาะสมสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงในสถานศึกษาได้หรือไม่ควรปรับปรุงเพิ่มเติมอย่างไร โดยผลการสนทนากลุ่มพบว่าผู้ร่วมสนทนากลุ่มทุกคนมีความเห็นว่าร่างรูปแบบการส่งเสริมการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังภาคผนวก ข สำหรับรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้เสนอแนะเพิ่มเติมดังนี้

1. ในภาพรวมของรูปแบบน่าจะเพิ่มรายละเอียดหรือขั้นตอนของรูปแบบให้ชัดเจนมากขึ้นให้เห็นกระบวนการหรือขั้นตอนของรูปแบบ
 2. ในองค์ประกอบของการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ควรเพิ่มประเด็นการส่งเสริมให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ ประเด็นการพัฒนาครูให้เข้าความเป็นพหุวัฒนธรรม สมรรถนะในการบริหารจัดการชั้นเรียนของครู และควรเพิ่มประเด็นการพัฒนาระบบการนิเทศติดตามมาตรฐาน การจัดการศึกษา
 3. ในองค์ประกอบของการสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษาให้ปรับภาษาจาก “การเรียนรู้ร่วม” เป็น “การเรียนรู้รวม” และเพิ่มเติมประเด็นการส่งเสริมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
 4. ในองค์ประกอบของการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ควรเพิ่มเติมแนวทางในการดำเนินการในโรงเรียนให้ชัดเจน
 5. ในองค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ควรเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กับวิชาการ การเตรียมผู้เรียนเพื่อรองรับยุคปัญญาประดิษฐ์ ควรปรับคำว่า “สมรรถนะเพื่อการแข่งขัน” เป็น “สมรรถนะในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และควรเพิ่มเติมประเด็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
 6. ในองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ควรเพิ่มเรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็งในกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน
 7. ในองค์ประกอบของการส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรม ควรให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจความเชื่อพื้นฐานของแต่ละศาสนา และมีทักษะในการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่นับถือ
- หลังจากที่ได้นำร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เข้าสู่การพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติ การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้นำผลการพิจารณาและข้อเสนอแนะมาสังเคราะห์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา และได้ปรับปรุงเพิ่มเติมดังภาคผนวก ฉ

3.4 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากคำถามการวิจัยที่ว่ารูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นอย่างไร ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยและขอเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการสร้างรูปแบบจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์จากทฤษฎีฐานราก (Grounded theory technique) และมาสร้างเป็นองค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ นำมายกร่างเป็นรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผ่านการเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษา การพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้ ของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เป็นผู้บริหารการศึกษา และคณาจารย์ในมหาวิทยาลัย และผ่านการพิจารณาความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้จริงจากผู้ที่มีส่วนในการนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ จนได้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 : รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากภาพประกอบ 4 รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ที่มีโครงสร้างความคิดที่สัมพันธ์กัน ซึ่งมีหลักคิดที่สำคัญคือการมุ่งเน้นความเสมอภาคของการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของความแตกต่าง ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง 7) การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อยู่ภายใต้หลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความเสมอภาคในการจัดการศึกษา

หมายถึงการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนทุกคนมีสิทธิและโอกาสในการรับบริการการศึกษามีคุณภาพบนพื้นฐานแห่งความแตกต่างกันโดยไม่มีข้อจำกัด ด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด และ เพศสภาพ

2. บริบททางการศึกษาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หมายถึงสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเขตพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีความแตกต่างจากพื้นที่ส่วนอื่นของประเทศ ทั้งทางด้าน ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต

Prince of Songkla University
Pattani Campus

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะเป็นการสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะในการวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบที่ใช้ในการวิจัยเป็น กรณีศึกษา (Case-Study) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้วิธีการเก็บแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีฐานราก (Grounded theory techniques) ตามทฤษฎีของStrauss และ Corbin (1998) โดยมีการขั้นตอนการเปิดรหัสข้อมูล (Open coding) เพื่อลดทอนข้อมูลหาแก่นของรหัส (Axial coding) และการเลือกรหัส (Selective coding) เพื่อให้ได้

มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมและองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แล้วนำไปกร่างรูปแบบต่อไป ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างความเชื่อถือตามหลักการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell, 1998) ดังนี้ 1) การใช้ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลที่ศึกษา (Prolonged engagement in the field) 2) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนนักวิจัย (Peer debriefing) 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งที่หลากหลาย (Triangulation of data collection) 4) การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ช่วยนักวิจัย (Member checking) และ 5) การสร้างสายสัมพันธ์ที่ตระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Rapport)

ระยะที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 1 มาดำเนินการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ด้วยการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ และ นำไปและประเมินความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 12 คน และปรับปรุงเพิ่มเติมจนได้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมที่สมบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามลำดับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

จากการศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า มีมุมมองต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

1.1 กลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม

ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มนี้ มองว่าการจัดการศึกษา จะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน รัฐบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นั่นคือ รัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา สิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เด็กไทยทุกคนอย่างน้อยต้องจบการศึกษาภาคบังคับ เด็กทุกคนมีสิทธิในการรับบริการทางการศึกษาจากรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่นำเอาความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศ

สภาพ ถิ่นกำเนิด หรือ ฐานะทางครอบครัวมาเป็นข้อจำกัดในการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ เด็กทุกคนในประเทศไทยต้องมีโอกาสในการเข้าเรียนและได้รับการพัฒนาศักยภาพ รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่เท่าเทียมกัน

1.2 กลุ่มที่มีมุมมอง ในมิติของการกระจายทรัพยากร

เป็นมุมมองที่สะท้อนผ่านแง่มุมเชิงเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสภาพการณ์ ปัญหาความไม่เป็นธรรมในด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาโดยเฉพาะการจัดสรรทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ รวมทั้งความเป็นธรรมในกระบวนการจัดสรร กลุ่มนี้มองว่าการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาต้องมีความเสมอภาค และเท่าเทียม ไม่ว่าสถานศึกษาจะอยู่แห่งใดของประเทศ จะต้องได้รับความเป็นธรรมในการจัดสรร สถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อม และมีมาตรฐานเดียวกันไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องประกอบ วัสดุครุภัณฑ์ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับบริการด้านการศึกษาที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงคุณภาพการศึกษา และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

1.3 กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการยอมรับ

เป็นการสะท้อนผ่านแง่มุมเชิงสังคม วัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญและเป็นมิติของการยอมรับและเคารพในการแสดงอัตลักษณ์ตัวตนของคนในชาติที่แตกต่าง หลากหลายทางการเมือง ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา เพศสภาพ การค้ำพื้นที่แก่คนชายขอบ ตลอดจนการไม่เลือกปฏิบัติ กลุ่มนี้มีมุมมองว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทของสังคม เช่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดทำมีการเรียนการสอนศาสนา การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาที่นับถือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านประเพณี วัฒนธรรม การอนุญาตให้แต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนา การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนรับโอกาสในการศึกษาที่เท่าเทียม

2. องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า มีองค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม โดยมีแนวทางและวิธีการดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม ประกอบด้วย 2.1.1) การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา และ 2.1.2) การจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยในแต่ละประเด็นมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

2.1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในบริบทของสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น การจัดการศึกษาต้องมีลักษณะการบริหารจัดการใน 3 ประเด็นย่อย คือ 1) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 2) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง และ 3) จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

2.1.2 จัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมือง 2) การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และ 3) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุคประเทศไทย 4.0

2.2 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 2.2.1) การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร 2.2.2) การพัฒนาสมรรถนะครู 2.2.3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2.2.4) การพัฒนาให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ในแต่ละประเด็นมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

2.2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร ประกอบด้วย 1) การนิเทศ ติดตาม และกำกับ การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม 3) การส่งเสริมทักษะการสื่อสาร และ 4) การกำหนดนโยบาย

2.2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครู ประกอบด้วย 1) ความรู้เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) ความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ 3) จรรยาบรรณวิชาชีพ 4) การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2.2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) การมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม

2.2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน ประกอบด้วย 1) คุณภาพครู 2) ความพร้อมของสื่ออุปกรณ์ วัสดุและครุภัณฑ์ 3) ความพร้อมของอาคารสถานที่ 4) ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก

2.3 การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน 2) การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา และ 3) การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในแต่ละประเด็นมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

2.3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน ได้แก่ 1) การสร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ 2) การเปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน และ 3) การส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน

2.3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา ได้แก่ 1) การจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2.3.3 การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ 1) การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส 3) การส่งเสริมสุขภาพของผู้เรียน 4) การสอนซ่อมเสริม 5. การบริการแนะแนว

2.4 การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ประกอบด้วย 2.4.1) การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 2.4.2) การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม 2.4.3) การจัดสรร สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ในแต่ละประเด็นมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

2.4.1 การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ได้แก่ การจัดสรรอย่างเสมอภาค และการจัดสรรตามความต้องการของสถานศึกษา

2.4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่างเหมาะสม ได้แก่ การจัดสรรบุคลากรตรงวุฒิและตรงตามความต้องการของโรงเรียน และการจัดสรรบุคลากรสนับสนุนอื่น

2.4.3 การจัดสรร สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง ได้แก่ 1) การสนับสนุนสื่อการเรียนรู้ 2) การสนับสนุนครุภัณฑ์และสิ่งก่อสร้าง

2.5 การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 2.5.1) การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง 2.5.2) การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย และ 2.5.3) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

2.5.1 การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) การส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย

2.5.2 การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย ได้แก่ 1) การเพิ่มทักษะอาชีพ และ 2) การส่งเสริมการมีงานทำ

2.5.3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ได้แก่ 1) การส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ และ 2) ส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรม

2.6 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย 2.6.1) การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย 2.6.2) การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ และ 2.6.3) การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน โดยมีแนวทางในการดำเนินการดังต่อไปนี้

2.6.1 การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย ได้แก่ 1) จัดให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน 2) ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม และ 3) การจัดกิจกรรมเน้นความเป็นพลเมือง

2.6.2 การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ และ 2) ความรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน

2.6.3 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ได้แก่ 1) การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย 2) จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝังจิตอาสา 3) เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม และ 4) ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา

2.7 การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2.7.1) การส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน 2.7.2) การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ 2.7.3) การสร้างประสบการณ์ให้รู้จักยอมรับความแตกต่าง โดยแนวทางในการดำเนินการดังนี้

2.7.1 การส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย การปลูกฝังให้ผู้เรียนยอมรับในเรื่องความแตกต่างของคนในสังคม

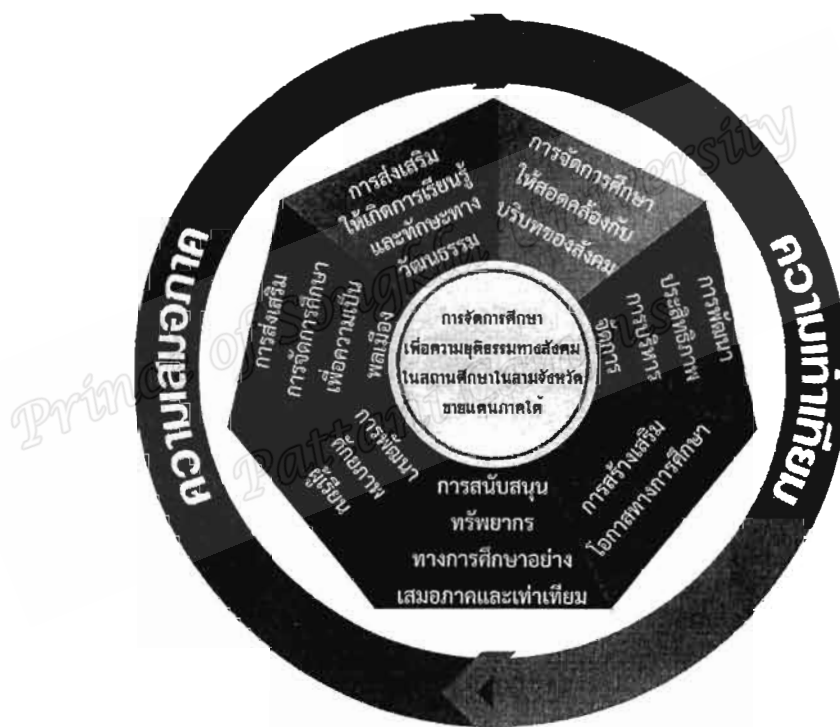
2.7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ ได้แก่ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา 2) การส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ 3) การจัดสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจ

3. รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ที่มีโครงสร้างความคิดที่สัมพันธ์กัน ซึ่งมีหลักคิดที่สำคัญคือการมุ่งเน้นความเสมอภาคของการจัดการศึกษาบนพื้นฐานของความแตกต่างประกอบด้วย แนวทางการดำเนินการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา

4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม
 5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน
 6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง
 7. การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม
- ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นรูปแบบแผนภูมิภาพ ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 : รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การอภิปรายผล

ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในสามประการคือ 1) เพื่อศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. มุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีมุมมองในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ 1.1) กลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคม 1.2) กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการกระจายทรัพยากร และ 1.3) กลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการยอมรับ

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มที่มีมุมมองในเชิงนิติศาสตร์มองว่า การจัดการศึกษาจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน รัฐบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับประชาชนทุกคนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นั่นคือ รัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา สิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เด็กไทยทุกคนอย่างน้อยต้องจบการศึกษาภาคบังคับ เด็กทุกคนมีสิทธิในการรับบริการทางการศึกษาจากรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่นำเอาความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา เพศสภาพ ถิ่นกำเนิด หรือ ฐานะทางครอบครัวมาเป็นข้อจำกัดในการได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

กลุ่มนี้มองว่าการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม เด็กทุกคนได้รับความเป็นธรรมในการจัดการศึกษาที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึง ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย สามารถเข้าเรียนได้ รัฐให้การสนับสนุนทั้งในเรื่องงบประมาณอย่างเสมอภาค เช่น งบประมาณเรียนฟรี 15 ปี และการพัฒนาศักยภาพครูด้วยวิธีการต่างๆ ทำให้นักเรียนมีโอกาสทางการศึกษามาก มีทั้งโอกาสในการเรียนตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

สาเหตุที่ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนหนึ่งมีมุมมองเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่รัฐบาลมีนโยบายในการสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมในการจัดการศึกษา มีการสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนเข้ารับการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ ให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างมี

คุณภาพ อย่างเสมอภาคโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย มีนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ซึ่งรัฐอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา เช่น ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีงบประมาณอาหารกลางวันและงบประมาณอาหารเสริมนมให้กับนักเรียนอีกด้วย การส่งเสริมดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมตามทัศนคติของนักเสมอภาคนิยม (Egalitarian) ที่เน้นความสำคัญในเรื่องโอกาสที่เท่าเทียมกัน และการปฏิบัติตนของปัจเจกบุคคลในฐานะที่เป็นและการช่วยเหลือให้เกิดความเป็นธรรมขึ้น (Barsky, 2010) ยิ่งไปกว่านั้นในการแก้ปัญหาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลยังสนับสนุนให้มีโครงการต่างๆที่สนับสนุนให้นักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีโอกาสทางการศึกษา ได้พัฒนาตนเองตามความถนัด เช่น โครงการโรงเรียนसानฝันการกีฬา โครงการห้องเรียนอาชีวะและโครงการห้องเรียนดนตรี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมตามแนวคิดของ Carlisle และคณะ (2006) ที่กล่าวว่านโยบายจะต้องสนับสนุนให้มีความครอบคลุม (inclusion) กับนักเรียนทุกคนทุกกลุ่ม และมีความเท่าเทียม (Equity) มีการสร้างความคาดหวังที่สูงให้แก่เด็กนักเรียนทุกคน (High expectation)

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการกระจายทรัพยากรมองว่าการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาต้องมีความเสมอภาค และเท่าเทียม ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะอยู่แห่งใดของประเทศ จะต้องได้รับความเป็นธรรมในการจัดสรร สถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อม และมีมาตรฐานเดียวกันไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องประกอบวัสดุครุภัณฑ์ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับบริการด้านการศึกษาที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน สามารถเข้าถึงคุณภาพการศึกษา และสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

กลุ่มนี้มองว่า การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษานั้นมีทั้งส่วนที่เป็นธรรมและไม่เป็นธรรม ในส่วนที่เห็นว่าเป็นธรรมได้แก่การจัดสรรงบประมาณ เป็นเงินอุดหนุนรายหัว และงบเรียนฟรี 15 ปี รวมทั้งงบประมาณอาหารกลางวัน และงบประมาณอาหารเสริมนมที่นักเรียนทุกคนได้รับเหมือนกันโดยไม่ได้แบ่งแยกว่านักเรียนเหล่านั้นจะมีฐานะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เป็นการสนับสนุนงบประมาณที่มีความเป็นธรรมเสมอภาคและทั่วถึงในส่วนที่มองว่าไม่เป็นธรรมนั้น เป็นการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับที่ดินและสิ่งก่อสร้าง เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบ งบประมาณซ่อมแซมสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณซ่อมแซมปกติ หรืองบประมาณซ่อมแซมสถานศึกษาที่ได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ รวมทั้งการจัดสรรครุภัณฑ์ และสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาแต่ละแห่งได้รับการจัดสรรไม่เท่ากัน บางโรงเรียนได้มาก บางโรงเรียนได้น้อย บางโรงเรียนไม่ได้รับจัดสรร และในบางครั้ง ได้รับจัดสรรในสิ่งที่ไม่ตรงกับความต้องการและมีความจำเป็น จึงทำให้มาตรฐานความพร้อม

ของสถานศึกษาแต่ละแห่งแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สาเหตุที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีมุมมองเช่นนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการในการจัดสรรอาจไม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากการพิจารณาจัดสรรของผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาจัดสรร เช่น คณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้น หรือองค์คณะบุคคลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิจารณาโดยเห็นแก่พวกพ้อง หรือผลประโยชน์ที่จะได้รับตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Young (1990) ที่กล่าวถึงความยุติธรรมทางสังคมนั้นจะต้องปราศจากการมุ่งหวังผลประโยชน์ (Exploitation) และปราศจากการกีดกัน (Deprivation) (Fraser, 1997) สำหรับทัศนของผู้วิจัยแล้ว มองว่าความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากรนั้นไม่จำเป็นที่ทุกโรงเรียน หรือนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการจัดสรรเท่ากันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Miller (1976) ที่กล่าวถึงแนวคิดการแบ่งปันปันส่วนว่าสมาชิกของกลุ่มสมควรจะได้รับตามความแตกต่างของบุคคล ผู้วิจัยมองว่าการสนับสนุนทรัพยากรจากรัฐนั้นจะต้องคำนึงถึงความขาดแคลน ปัญหา และความจำเป็นของสถานศึกษา เด็กที่ด้อยโอกาส เด็กที่มีความต้องการจำเป็น สถานศึกษาที่ไม่มีความพร้อม ขาดแคลน วัสดุครุภัณฑ์ ควรได้รับการพิจารณาจัดสรรให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็น เราคงต้องสร้างหลักเกณฑ์การจัดสรรที่มีความเป็นธรรมในทุกมิติ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ดุลยพินิจที่ไม่เป็นธรรม เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน อันส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังคงอยู่

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่ากลุ่มที่มีมุมมองในมิติของการยอมรับมีมุมมองว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทของสังคม เช่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดให้มีการเรียนการสอนศาสนา การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติศาสนกิจตามศาสนาที่นับถือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านประเพณี วัฒนธรรม การอนุญาตให้แต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนา การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนรับโอกาสในการศึกษาที่เท่าเทียม

สาเหตุที่ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีมุมมองเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างจากพื้นที่ภูมิภาคอื่น มีอัตลักษณ์ที่เด่นชัดเป็นของตนเอง ทั้งทางศาสนา ภาษา และประเพณีวัฒนธรรม การได้เรียนรู้เรื่องศาสนาเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน การได้เรียน และปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งการอนุญาตให้แต่งกายที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ถือเป็นเรื่องสำคัญที่แสดงออกถึงการยอมรับในอัตลักษณ์และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีความยุติธรรมทางสังคมของ Fraser (1997) ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการยอมรับ ดังนั้นการจัดการศึกษาให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงต้องจัดให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและความต้องการของชุมชน

2. องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และ 7) การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังนี้

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ต้องจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม อาจเนื่องมาจาก บริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นสังคมที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นของประเทศ มีอัตลักษณ์เฉพาะ ประชาชนส่วนใหญ่ มากกว่า ร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูถิ่นในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน มีการต่างกายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ วิถีชีวิตยึดโยงอยู่ การวิถีปฏิบัติทางศาสนา ความต้องการในการจัดการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ตรงนี้จึงแตกต่างจากพื้นที่อื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับพื้นที่ตรงนี้ จึงจำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับ เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) ที่ว่าสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม สำหรับความเห็นของผู้วิจัยเองเห็นว่า ถ้ารัฐจะใช้กลไกทางการศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์พื้นที่นี้ให้มีคุณภาพเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืนแล้ว การบริหารจัดการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับบริบทของสังคม มิฉะนั้นการจัดการศึกษาของรัฐก็จะถูกปฏิเสธ และไม่ให้ความสำคัญจากผู้ปกครอง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และทรัพยากรมนุษย์ของประเทศต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ บรรจง พำรุงแสง (2551) ที่ว่าประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ความสำคัญกับระดับการศึกษาของบุตรหลานน้อย เพราะเห็นว่าการศึกษา ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประชญา และศาสนา ผลที่ตามมาคือ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลายเป็นพื้นที่ ที่ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับต่ำสุดเมื่อเทียบกับการได้รับการศึกษาในระบบของประชาชนในท้องถิ่นอื่น

2.2 จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ นั้นแสดง ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนทุกคน ได้รับการศึกษาที่มี

คุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมนั้น กลไกสำคัญอยู่ที่การบริหารจัดการ ที่จะทำให้กระบวนการต่างๆในการจัดการศึกษา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาสมรรถนะของครูให้มีขีดความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับสมรรถนะของผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความรู้และมีความรู้ที่ถูกต้องต่อการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Marshall และ Gerstl-Pepin (2005) ที่พบว่า ทักษะด้านความเป็นผู้นำ 5 ประการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการสนับสนุนความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา คือ 1) ผู้นำจะต้องเป็นนักพหุนิยม 2) เป็นนักสตรีนิยมหรือมีความสนใจเรื่องประชาธิปไตย 3) เป็นผู้พร้อมจะเปลี่ยนแปลง 4) มีคุณธรรม มีจริยธรรม และ 5) มีการตอบสนองในทางจิตวิญญาณหรือในทางวัฒนธรรม สำหรับทักษะของผู้วิจัยแล้วนั้นหมายถึงว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้นำที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม จึงจะบริหารจัดการศึกษาให้เกิดความ เป็นธรรมกับผู้เรียนทุกคน

2.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมนั้น สถานศึกษาทุกแห่งไม่จำเป็นต้องได้รับการจัดสรรด้วยหลักการคำนวณที่เหมือนกัน ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความต้องการและความจำเป็นที่แตกต่างกันตามลักษณะปัญหาและบริบทของสถานศึกษานั้นๆ ผลการวิจัยออกมาเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามองว่าการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานทางการศึกษานั้น มักจะใช้การคำนวณจากรายหัวนักเรียนเป็นตัวตั้ง ส่งผลให้สถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนน้อย ได้รับงบประมาณน้อย ไม่มีศักยภาพในการใช้งบประมาณมาบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกับสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมาก สถานศึกษาขนาดเล็กจึงไม่สามารถก้าวข้ามปัญหาด้านคุณภาพได้ เนื่องจากความไม่พร้อมด้วยประการทั้งปวงที่มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนงบประมาณ จึงไม่สามารถบริหารจัดการได้ครอบคลุมทุกเรื่องในโรงเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

2.4 จากผลการวิจัยที่พบว่า การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ปัญหาการศึกษาของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงอยู่ทั้งๆที่มีความพยายาม ในการแก้ปัญหาต่างๆของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาทั้งหน่วยงานในพื้นที่และหน่วยงาน ต้นสังกัดของสถานศึกษาแล้วก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหาด้านการศึกษาที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (2560-2564) ที่ว่า คุณภาพการศึกษาต่ำ นักเรียนขาดทักษะการใช้ภาษาไทย หลักสูตรการศึกษา

ไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการพัฒนาของพื้นที่ มีครูไม่ครบชั้น และสอนไม่ตรงตามวุฒิ ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยี ครุภัณฑ์ วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย รวมถึงงบประมาณที่ได้รับ ไม่สอดคล้องกับสภาพ การดำเนินงานจริง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สาเหตุดังกล่าวอาจทำให้เด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพได้เต็มตามศักยภาพ การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยให้นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเพื่อโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในอนาคตต่อไป

2.5 จากผลการวิจัยที่พบว่า การจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับผู้เรียนนั้น องค์ประกอบที่สำคัญที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมนั้น คือการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้น ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาเรื่องของคุณภาพการศึกษาต่อการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ครูจึงต้องศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อค้นพบศักยภาพ ของนักเรียนแต่ละคนว่ามีความถนัด มีความสนใจเรื่องใด และมีจุดแข็งเรื่องใด สอดคล้องกับการศึกษาของ Gardner และ Toope (2011) ที่พบว่า การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมนั้นครูต้องมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ในจุดแข็งของนักเรียน (Critically engaging in Strengths and positivity) ได้แก่ การมองเห็นจุดเด่น และความสามารถของนักเรียนเป็นแต่ละคนที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญมาจากนอกห้องเรียนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน

2.6 จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งมีประเด็นที่ต้องส่งเสริมในเรื่องของประชาธิปไตยในโรงเรียน การเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่ และการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้เป็นเพราะว่า บริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ ที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน มีความหลากหลายทางสังคม มีความขัดแย้ง หวาดระแวงกันและเกิดเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงจำเป็นต้องวางรากฐานทางความคิด ให้รู้จักเคารพในสิทธิของกันและกัน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายได้อย่างสันติสุข สอดคล้องกับ การศึกษา ของ Gardner และ Toope (2011) ที่พบว่า การส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงประชาธิปไตย มีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียน โดยการเน้นให้นักเรียนได้ใช้สิทธิและเสียง ในการแสดงความคิดเห็น การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้าจาก

การได้มีโอกาสในการทำกิจกรรม จากการได้ฝึกการตัดสินใจด้วยตนเอง การได้อภิปรายและมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย

2.7. จากผลการวิจัยที่พบว่า การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมนั้น แสดงให้เห็นแล้วว่าในการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมอย่างแท้จริงสำหรับประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ไม่ใช่แค่ความเป็นธรรมในการกระจายทรัพยากรทางการศึกษา เพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายรวมถึงการยอมรับในเชิงอัตลักษณ์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎี ความยุติธรรมทางสังคมที่ Young (1990) และแนวคิดของ Fraser (1997) ที่กล่าวว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้น ไม่ใช่แค่การสร้างความเป็นธรรมด้วยการกระจายทรัพยากรที่เสมอภาคและเท่าเทียมอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการยอมรับในแง่ของอัตลักษณ์ทางสังคมด้วยเช่นเดียวกับการศึกษามุมมองของความยุติธรรมทางสังคมของ ชีระพงษ์ วงษ์นา (2557) ที่พบว่ามุมมองของความยุติธรรมทางสังคมนั้น ต้องมองในมุมของการยอมรับทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน

3. รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การศึกษารูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Bates (2005) ที่ว่าในการจัดการศึกษานั้น ต้องแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้นซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้ และผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic model) ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม 2) การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา 4) การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 5) การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน 6) การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และ 7) การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาของ Carlisle และคณะ (2006) ซึ่งประกอบด้วย 5 หลักการได้แก่ 1) การส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคแก่นักเรียนทุกคนในสังคมโดยปราศจากการกดขี่ หรือเลือกปฏิบัติ 2) การสนับสนุนให้นักเรียนพัฒนาศักยภาพให้สูงสุด 3) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4) มีกระบวนการที่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของโรงเรียนอย่างหลากหลาย และ 5) การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาเรื่องความยุติธรรมทางสังคมโดยตรง

ผลออกมาเช่นนี้อาจเป็นเพราะหลักการของความยุติธรรมทางสังคมนั้นต้องการให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของคนในสังคม ไม่มีข้อจำกัดที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่างในเรื่อง เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด และ เพศสภาพ ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเช่นเดียวกัน เป้าหมายของการจัดการศึกษาคือการให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาศักยภาพถึงขีดสุดแห่งตน ไม่ว่าผู้เรียนนั้นมีสถานภาพทางสังคมเช่นไร สถานศึกษามีหน้าที่พัฒนาเขาเหล่านั้นให้เป็นพลเมืองที่มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ต้องมาจากการสนับสนุนอย่างเป็นระบบของทั้งทางด้านทรัพยากรทางการศึกษาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เด็กทุกคนเข้าถึงได้อย่างกว้างขวางภายใต้การสนับสนุนของบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

นอกจากนี้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังแสดงให้เห็นแนวทางในการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่มุ่งให้บริการการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกคนอย่างมีคุณภาพ เสมอภาคและเท่าเทียมกัน เป็นการส่งเสริมนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ซึ่งกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ที่มุ่งสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ โดยเฉพาะมิติด้านการศึกษา นั้น เน้นการสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเสมอกัน โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารและยากจนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ การจัดทำมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การสนับสนุนกลไกความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาในระดับจังหวัด การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความรู้และนวัตกรรมของคนทุกกลุ่ม รวมถึงระบบการติดตามสนับสนุนและประเมินผลเพื่อสร้างหลักประกันสิทธิการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพของประชาชน

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมอยู่ในหลากหลายมิติ ที่รัฐบาลพยายามให้ความสำคัญกับปัญหาเหล่านี้ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นลักษณะชายขอบ ห่างไกลความเจริญ ทำให้ประชาชนขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง แม้แต่การศึกษาเองซึ่งถือเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญของรัฐบาลที่ใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังมีความเหลื่อมล้ำ หลากหลายมาตรฐาน ในแต่ละพื้นที่ที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาส่งเสริมการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัญหาและบริบทของแต่ละพื้นที่ ความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย ความหลากหลายในการปฏิบัติจึงถูกนำมาใช้ในหลายพื้นที่ ภายใต้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ ต่างก็มีรูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนที่แตกต่างกันออกไป เช่นเดียวกับรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดภาคใต้ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นรูปแบบที่ได้มาจาก

การศึกษาจากมุมมอง แนวคิดและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชื่อว่าเป็นแนวทางที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม ความภาคและเท่าเทียมในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนทุกคน ให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาคุณภาพ การศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมโดยเฉพาะ กลุ่มผู้เรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา

นอกจากรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมจะสอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศแล้ว ยังมีความสอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติตาม แผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทย ทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงาม เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขอันจะ นำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยมีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อ

- 1) ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) 2) ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) 3) ระบบ การศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) 4) ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุ เป้าหมาย (Efficiency) 5) ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็น พลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

จากเป้าหมายของแผนการศึกษาชาติ ทั้ง 5 ข้อนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบการจัด การศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าในแต่ละ องค์ประกอบของรูปแบบ มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้ ใน องค์ประกอบของการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าถึง คุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติที่มุ่งเน้นให้ประชากรทุกคน เข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) ในองค์ประกอบของการพัฒนา ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ที่มีแนวทางที่สร้างให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพให้มีมาตรฐาน เดียวกันในการให้บริการทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน :ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่ให้ผู้เรียนทุกคน ทุก กลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) สำหรับ องค์ประกอบของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนนั้น ก็เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ เป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้ระบบการศึกษานั้นสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ ขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) ส่วนองค์ประกอบของการสนับสนุนทรัพยากรทาง การศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมนั้น เป็นองค์ประกอบที่ส่งผลให้การลงทุนทางการศึกษาที่ คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) นอกจากนี้ ในองค์ประกอบของการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง กับบริบทของสังคม ในประเด็นย่อย เรื่องการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

และสังคม ล้วนเป็นแนวทางที่ช่วยให้เป้าหมายในเรื่องระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) จากความสอดคล้องดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาของประเทศไทยไม่ได้มีเฉพาะสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่อาจจะกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ และมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นเหตุ ดังนั้นสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวสามารถนำรูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปใช้ได้บางอย่าง องค์ประกอบที่มีความจำเป็นและสามารถแก้ปัญหาได้ เพราะรูปแบบดังกล่าวไม่ได้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันทั้ง 7 องค์ประกอบ

สำหรับองค์ประกอบการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม องค์ประกอบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และองค์ประกอบการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม นั้น เป็นแนวทางที่ตอบสนองและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษา ที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น มีรูปแบบของการจัดการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม (เอกรินทร์ สังข์ทอง, 2551) การนำองค์ประกอบ สามองค์ประกอบนี้ไปใช้ จะทำให้ประชาชนยอมรับในระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนของรัฐ และยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากได้รับการยอมรับในอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎี ความยุติธรรมทางสังคมที่ Young (1990) และ แนวคิดของ Fraser (1997) ที่กล่าวว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้น ไม่ใช่แค่การสร้างความเป็นธรรมด้วยการกระจายทรัพยากรที่เสมอภาคและเท่าเทียมอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงการยอมรับในแง่ของอัตลักษณ์ทางสังคมด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและเป็นธรรมสำหรับผู้เรียนทุกคน ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานทางการศึกษา

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร การส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านพหุวัฒนธรรมและความยุติธรรมทางสังคม เพื่อให้

ผู้บริหารมีมุมมองที่ถูกต้อง และสามารถบริหารจัดการศึกษาให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (stakeholder) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง

1.3 สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาให้มีสมรรถนะในการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่เป็นธรรมภายใต้ความแตกต่างและความหลากหลายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา รวมทั้งการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษา

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือสำนักงานเขตพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ควรกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ทั้งด้านโอกาสในการเข้าเรียน โอกาสในการพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ และโอกาสในการเข้าถึงคุณภาพการศึกษา รวมทั้งโอกาสในการได้รับการดูแลช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการและความถนัดทั้งทางด้านวิชาการ และด้านทักษะที่นำไปสู่อาชีพ และที่สำคัญคือเร่งแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเรียนรู้ที่ทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเข้าถึงคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา

2.1 สถานศึกษาควรวิเคราะห์บริบททางสังคมและศึกษาความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และได้รับการยอมรับจากผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน

2.2 สถานศึกษาควรจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้ครูผู้สอนทุกคนวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของผู้เรียน และหาวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เต็มตามศักยภาพ

2.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และปฏิบัติศาสนกิจตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่นับถือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกและร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรม

2.4 สถานศึกษาควรปลูกฝังให้ผู้เรียนเรียนรู้วิถีประชาธิปไตย ด้วยการจัดให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ให้ความรู้ในเรื่องสิทธิ หน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของประเทศชาติ

2.5 สถานศึกษาควรเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อให้มีพื้นฐานที่ดีทั้งทางด้านวิชาการและทักษะวิชาชีพ รวมทั้งเร่งรัดการแก้ปัญหาการอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ โดยจัดครูผู้สอนให้ตรงกับความรู้ความสามารถและตรงตามวุฒิ เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2.6 สถานศึกษาควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรม โครงการ ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายได้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตนเอง สร้างความรู้สึกถึงความเสมอภาคและเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาทุกระดับและทุกสังกัดของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ควรนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปทดลองใช้นำร่องในสถานศึกษาในพื้นที่จริงเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบ
3. ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้
4. ควรศึกษากลยุทธ์ในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2553). รายงานประจำปี 2552 กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2556). แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- _____. (2558). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.
- ชัยณรงค์ อุดทน, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ จินฉัตร ปะโคทัง (2558). รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต 15(พิเศษ), 261-270.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).
- ดำรง ศรีอร่าม. (2553). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แฉมมณี, (2550). ศาสตร์ของการปฏิบัติ: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่6). กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- ธีระพงษ์ วงษ์นา. (2557). “ความเป็นธรรม” หลากมิติ หลายมุมมอง สู่ดัชนีชี้วัดทางสังคม. วารสารธรรมศาสตร์. 32(2), 131-150.
- นพวรรณ เขาว์ดำรงสกุล. (2546). การพัฒนารูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ในสถาบันราชภัฏ. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวรรตน์ รามสูต และ บัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2555). ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 26/2555 รพว.ศธ. มอบนโยบายการศึกษา. สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงศึกษาธิการ. [ออนไลน์] 12 ธ.ค. 2558, สืบค้นจาก <http://www.moe.go.th/websm/2012/jan/026.html>.
- บรรจง ฟ้ารุ่งแสง. (2551). “พหุวัฒนธรรมศึกษาชายแดนภาคใต้: แนวทางสู่การปฏิรูปการศึกษา”. วารสารศึกษาศาสตร์. 19(1), 1-14.
- บัญญัติ ยงย่วน, ปนัดดา ธนเศรษฐกร, และ วสุนันท์ ชุ่มเชื้อ. (2553). รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา. มปท. มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บุญชม ศรีสะอาด. (ม.ป.ป.) *การพัฒนางานวิจัยโดยใช้รูปแบบ*. [ออนไลน์] 13 ม.ค. 2559 สืบค้นจาก www.watpon.com/boonchom/08.doc.
- เบญจจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติงค์ และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ: การจัดการข้อมูล การตีความ และการหาความหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ซีโนพับลิชชิ่ง (ประเทศไทย) จำกัด
- พรทิพย์ สุพรรณกุล. (2553). *การพัฒนาารูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พูลสุข หิงคานนท์. (2540). *การพัฒนาารูปแบบการจ้ดองค์การวิทยาลัยพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูติศ พัดพิน. (2555). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) (2561 ตุลาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 8-51
- รุจิรี ภู่อาระ. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพ้อยท์
- วิมล จันทร์แก้ว. (2555). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3*. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศักดิ์จิต มาศจิตต์. (2550). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตตรวจราชการที่ 11*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). *ทฤษฎีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันส่งเสริมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2552). *ผลการประเมิน PISA 2009; บทสรุปเพื่อการบริหาร*. กรุงเทพฯ: สสวท.
- สมบูรณ์ ศิริสรธริทธิ. (2547). *การพัฒนาารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นนำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัสวภูมิ. (2537). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงฆ์ ไชยยา (2560). *การพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). *ความเหลื่อมล้ำฉบับพกพา*. นนทบุรี: สำนักปฏิรูป (สปร.)

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561. [ออนไลน์] 23 ม.ค. 2561 สืบค้นจาก <https://www.obec.go.th/>
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี
และราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12
(พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพฯ. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). คำแถลงนโยบาย ของคณะรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราช
กิจจานุเบกษา
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ.
สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ.
บริษัทพริกหวานจำกัด.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). โมเดลคืออะไร. *วารสารวิชาการ*. 1(3), 22-26.
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2551). ภาวะผู้นำเชิงพุทธวัฒนธรรมของผู้บริหารโรงเรียนของรัฐ ในสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้. ปัตตานี. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- เอนก รัตน์ปิยะภากรณ์ (2554). *Education for All การศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่10*. สืบค้น เมื่อ 7 ก.พ.2559
จาก <https://anekrati.wordpress.com/2011/03/23/education-for-all>
- Adams, M., Bell, L. A., & Griffin, P. (Eds.). (1997). *Teaching for diversity and social justice: A sourcebook*. New York: Routledge.
- Ayers, W., Hunt, J. A., & Quinn, T. (Eds.). (1998). *Teaching for social justice: A democracy and education reader*. New York: Teachers College Press.
- Banerjee, M. M. (2005). Applying Rawlsian social justice to welfare reform:
An unexpected finding for social work. *Journal of Sociology & Social Welfare*,
32(3), 35-57.
- Bardo, J. W., & Hardman, J. J. (1982). *Urban sociology: A systematic introduction*.
New York: Harper & Row.
- Barry, B. (2005). *Why social justice matters*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Barsky, A. E. (2010). *Ethics and values in social work: An integrated approach for a comprehensive curriculum*. New York, NY: Oxford University Press.

- Bates, R. (2005). Educational administration and social justice. *Geelong*. Australia. Deakin University Press
- Beane, J. A., & Apple, M. W. (2007). The case for democratic schools. In Apple M. W., & Beane J. A. (Eds.), *Democratic schools: Lessons in powerful education*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Bettez, S. C. (2008). Social justice activist teaching in the university classroom. In Deim J. & Helfenbein R. J. (Eds), *Unsettling beliefs: Teaching theory to teachers* (pp. 279-296). Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Brighouse, H. (2004). *Justice*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Brown, W. B., & Moberg, D. J. (1980). *Organization theory and management: A macro approach*. New York: John Wiley & Sons.
- Bruccoleri, C. (2008). *Perceptions and voices of four social justice activists: towards enacting social justice in schools*. A Thesis of Graduate Studies, The University of Calgary. Canada.
- Carlisle, L. R., Jackson, B. W., & George, A. (2006). Principles of social justice education: The social justice education in schools project. *Equity & Excellence in Education* 39, 55-64.
- Cleland, D. I., & King, W. R. (1983). *System analysis and project management*. New York: McGraw Hill.
- Cochran-Smith, M. (2004). *Walking the road: Race, diversity, and social justice*. New York: Teachers College Press.
- Cooper, C. W. (2006). Refining social justice commitments through collaborative inquiry: Key rewards and challenges for teacher educators. *Teacher Education Quarterly*, 33(3), 115-132.
- Creswell, J. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Curcic, S. (2009). Inclusion in PK-12: An international perspective. *International Journal of Inclusive Education*, 13, 517 – 538.

- Delpit, L. (1995). *Other people's children: Cultural conflicts in the classroom*. New York: The New Press.
- Eisner, E. (1976). Educations connoisseurship and criticism: Their form and functions in educational evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 39(2), 192-193.
- Enns, C. Z., & Sinacore, A. L. (Eds.). (2005). *Teaching and social justice: Integrating multicultural and feminist theories in the classroom*. Washington DC: American Psychological Association.
- Fleischacker, S. (2005). *A short history of distributive justice*. Massachusetts: Harvard University Pres.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th ed.). New York, NY: McGraw-Hill.
- Fraser, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the 'post socialist' condition*. New York: NY Routledge.
- Frazer, L. R. (2009). *Toward a Theory of critical teaching for social justice in outdoor Education studies: A grounded theory study of philosophical perspectives and teaching practices*. Doctoral of Philosophy Dissertations, University of Wisconsin- Madison, US.
- Freire, P. (2000). *Pedagogy of the oppressed, 30th anniversary edition*. New York: Continuum.
- Gardner, M. & Toope, D. (2011). A social justice perspective on strengths-based approaches: Exploring educators' perspective and practices. *Canadian Journal of Education*, 34(3), 86-102
- Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. New York: Teachers College Press.
- Glesne, C. (1999). *Becoming qualitative research: An introduction* (2nd ed.) New York: Longman.
- Good, C.V. (1973). (editor). *Dictionary of education*. (3rd ed.) New York : McGraw- Hill Co, Inc.
- Grant, C. A., & Gillette, M. (2006). A candid talk to teacher educators about effectively preparing teachers who can teach everyone's children. *Journal of Teacher Education*, 57(3), 292-299.

- Hackman, H. (2005). Five essential components for social justice education. *Equity & Excellence in Education, 38*, 103-109.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in educational settings*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Hoepfl, M. C. (1997). Choosing qualitative research: A primer for technology education researchers. *Journal of Technology Education, 9*(1), 47-63.
- Hooks, b. (2010). *Teaching critical thinking: Practical wisdom*. New York: Routledge.
- Hytten K. & Bettez C. S. (2011). Understanding Education for Social Justice. *Education foundation*. Winter- Spring, 7-24
- Hytten, K. (2006). Education for social justice: Provocations and challenges. *Educational Theory, 56*(2), 221-236.
- Hytten, K., & Warren, J. (2003). Engaging whiteness: How racial power gets reified in education. *Qualitative Studies in Education, 16*(1), 65–89.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). *The strategy-focused organization: How balanced scorecard companies thrive in the new business environment*. Boston: HBS Press.
- Keeves, P. J. (1988). *Educational research, methodology, and measurements: An international handbook*. Oxford, England: Pergamum Press.
- Kekes, J. (2003). *The illusions of egalitarianism*. Ithaca: Cornell University Press.
- Kozol, J. (2005). *The shame of the nation: The restoration of apartheid schooling in America*. New York: Crown.
- Ladson-Billings, G. (1994). *The dream keepers: Successful teachers of African American children*. San Francisco: Jossey-Bass.
- _____. (2005). The evolving role of critical race theory in educational scholarship. *Race Ethnicity and Education, 8*(1), 115-119.
- Lalas, J. W., & Morgan, R. D. (2006). Training school leaders who will promote educational justice: What, why, and how?. *Educational Leadership and Administration, 18*, 21-34
- Lalas, J., & Valle, E. (2007). Social justice lenses and authentic student voices: Enhancing leadership for educational justice. *Educational Leadership and Administration, 19*, 75-102.

- Levin, H. M. (2009). The economic payoff to investing in educational justice. *Educational Researcher*, 38(1), 5-12.
- Lunenburg, F. C., & Ornstein, A. C. (2008). *Educational administration : Concept & practice* (6th ed.). Belmont: Wadsworth Cengage learning.
- Lynch, K., & Baker, J. (2005). Equality in education: An equality of condition perspective. *Theory and Research in Education*, 3(2), 131-164.
- Macintyre, C. (2000). *The art of action research in the school*. London: David Fultol Publishers.
- Madaus, G. F., Scriven, M.S. and Stufflebeam, D.L. (1983). *Evaluation models viewpoints on educational and human services evaluation*. 8th ed. Boston: Kluwer- Nijhoff Publishing.
- Mapp, S. C. (2008). *Human rights and social justice in a global perspective: An introduction to international social work*. New York, NY: Oxford University Press.
- Marshall, C., & Gerstl-Pepin, C. (2005). *Reframing educational politics for social justice*. Boston: Pearson.
- Marshall, C., & Oliva, M. (2010). *Leadership for social justice* (2 ed.). United States: Pearson Education. Inc.
- Mc Laren, P. (2003). *Life in schools: An introduction to critical pedagogy in the foundations of education, 4th edition*. Boston: Pearson Education.
- Mc Millan , J.M. & Schmache , S . (2001) . *Research in education* . London :Longman.
- Michelli, N. M., & Keiser, D. L. (2005). *Teacher education for democracy and social justice*. New York: Routledge.
- Michie, G. (2003). What am I supposed to do right now?: Dilemmas of a beginning teacher educator. *Curriculum and Teaching Dialogue*, 5(2), 91-98.
- Miller, D. (1976). *Social justice*. London: Oxford University Press.
- _____. (1999). *Principles of social justice*. Cambridge: Oxford University Press.
- Miller, P. M., & Engel, M. T. (2011). Forging vertical linkages in the public sphere: School-church engagement for social justice. *Educational Foundations*. 25 (1-2) 25-42
- Morris, P. M. (2002). The capabilities perspective: A framework for social justice. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 83(4), 365-373.

- Murphy, J. (2002). Reculturing the profession of educational leadership :
New blue prints. *Educational Administration Quarterly*, 38(3), 186-193
- North, Connie E. 2008. "What is all this talk about 'social justice'? Mapping the terrain of education's latest catchphrase." *Teachers College Record* 110: 1182–1206.
- Padgett, D. (2004). *The qualitative research experience*. Belmont, CA: Wadsworth/Thompson Learning.
- Pootrakul, K., Ahuja, A. and Chucherd, T. (2006). Human capital policy: Building a competitive work force for 21st century. Thailand; Bank of Thailand.
- Pope, C. May, N. (1995). Reaching the parts other methods cannot reach: Introduction to qualitative methods in health and health service research. *British Medical Journal*. 311, 42-45.
- Poplin, M., & Rivera, J. (2005). Merging social justice and accountability: Educating qualified and effective teachers. *Theory into Practice*, 44(1), 27-33.
- Quin, J. (2009). Growing social justice educators: A pedagogical framework for social justice education. *Intercultural Education*, 20, 2, 109-125.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge: MA, Harvard University Press.
- _____. (1999). *A theory of justice* (Revised edition ed. Cambridge/Massachusetts: Harvard University Press.
- Reamer, F. G. (Ed.). (2006). *Social work values and ethics* (3rd ed.). New York: Columbia University Press.
- Reisch, M. (2002). Defining social justice in socially unjust world. *Family in society*. 83(4)
- Robertson, E. S. (2008). *Teacher for social justice: A case study of one elementary teacher's experience with implementing social justice education in the social studies*. Doctor of Philosophy Dissertation, The University of Texas at Austin, US.
- Robinson, L. T. (2015). *Role of school boards in promoting social justice: A critical race theory perspective*. Doctor of Education Dissertation, Northern Illinois University, US.
- Ruitenbergh, C., & Vokey, D. (2001). *Equality and justice*. In R. Balley, R. Borrow, D. Carr & C. McCathy. (eds), *The Sage Handbook of Philosophy of Education*. London: Sage.
- Salas, K. D., Tenorio, R., Walters, S., & Weiss, D. (2004). *The new teacher book*. Milwaukee, Wisconsin: Rethinking Public Schools, LTD.

- Schmuck, R. A. (2006). *Practical action research for change* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Seidman, I. (1998). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences* (2nd ed.). New York: Teacher Colleges Columbia University.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. New York, NY: Knopf.
- Sensory, O. & Di Angelo, R. (2009). Developing social justice literacy: An open letter to our faculty colleagues. *Phi Delta Kappan*. 90 (5), 345-352.
- Silverman, S. K. (2009). *On responsibility: Teachers' conceptions of promoting social justice*. (3375882 Ph.D.), The Ohio State University, Ann Arbor. Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/304987191?accountid=28431> ProQuest Dissertations & Theses Global database.
- Simpson J. & Weiner E. (1989). *The oxford English dictionary* (2nd ed). New York : Oxford University Press,
- Sleeter, C. E. (1996). *Multicultural education as social activism*. Albany, NY: State University of New York Press.
- _____ (2005). *Multicultural teaching in standards-based classrooms*. New York, NY: Teachers College Press.
- Smith, E. (2012). *Key issues in education and social justice*. London: Sage.
- Standish, P. (2011). Social justice in translation: Subjectivity, identity, and occidentalism. *Educational Studies in Japan: International Yearbook*, 6, 69-79.
- Struass, A.L. & Corbin, J. M. (1998). *Basic of Qualitative Research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. California: Sage.
- Swanson D. (2015). Education and social justice: An international perspective. Retrieved from <https://daleneswanson.wordpress.com/2015/02/19/education-and-social-justice- an-international-perspective/>
- Thompson, A. 2003. "Tiffany, friend of people of color: White investments in antiracism". *Qualitative Studies in Education* 16: 7-29.
- Ticknor S. A. (2015) Preserving social justice identities: Learning from one pre-service literacy. *Teacher Reading Horizons*. 53(4), 1-23
- Tosi H.L.& Carroll S. J. (1982). *Management*. New York: John Wiley and Sons

- U.S. Legal Inc. (2010). Commutative justice, Retrieved from <http://definitions.uslegal.com/c/commutative-justice/>
- United Nations. (1948). *Universal declaration of human rights*. United Nations Retrieved from <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.
- Van Soest, D. (1994). Social work education for multicultural practice and social justice advocacy: A field study of how students experience the learning process. *Journal of Multicultural Social Work*, 3(1), 17-28. doi: 10.1300/J285v03n01_03
- Warren, K. (1998). Educating students for social justice in service learning. *Journal of Experiential Education*, 21(3),134-139.
- Willer. (1986). *Scientific Sociology :Theore and method*. Englewood cliff,NJ:Prentice-Hall,
- Williamson J. A., Rhodes L, Dunson M., (2007) A selected history of social justice in education. *American Educational Research Associatio*, 31. 195-224 Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/201851>
- Wilson M.T. (2013). *Education and social justice*. (Master's thesis) Available from ProQuest Dissertation And Theses Database (MUI No.1546694)
- Wright, H. K. (2003). Cultural studies as praxis: (Making) An autobiographical case. *Cultural Studies*, 17(6), 805-822.
- Young, I. M. (1990)*Justice and the politics of difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการ

ที่ ศธ ๐๕๒๓.๒.๐๗๐๒/

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. เอกสารโครงการวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๒. เครื่องมือการวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๓. แบบประเมินคุณภาพเครื่องมือวิจัย	จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายภิรมย์ จินธาดา นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “การส่งเสริม การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.เอกรินทร์ สังข์ทองเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๓๙๒๘-๕๐ ต่อ ๑๖๒๔
โทรสาร ๐ ๗๓๓๔ ๘๓๒๒

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๗๐๒/ว๑๐๑๑

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๑๘๑ ถนนเจริญประดิษฐ์
ตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง
จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐

๑ กันยายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อทำการวิจัย (สัมภาษณ์)

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน.....

ด้วย นายภิรมย์ จินธาตา นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัย เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมี ผศ.ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัยโดยการสัมภาษณ์จากครูและผู้บริหารของโรงเรียน จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร ๐-๗๓๓๑-๓๙๒๘ ต่อ ๑๖๒๔

โทรสาร ๐-๗๓๓๔-๘๓๒๒

ที่ ศธ ๐๕๒๑.๒.๐๗/ว๐๗๘๗

คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
๑๘๑ ถนนเจริญประดิษฐ์
ตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง
จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

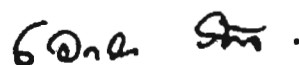
สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความ
ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นายภิรมย์ จินธาดา นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน
สถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง เป็นอาจารย์ ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาร่างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทาง
สังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่
๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ ตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ ณ ห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ (ส่วนหน้า) ค่ายสมเด็จพระ
พระสุริโยทัย ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการปรับปรุง
แก้ไข เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการนำไปปรับใช้กับโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร. ๐ ๗๓๓๑ ๓๙๒๘-๕๐ ต่อ ๑๖๒๔

โทรสาร ๐ ๗๓๓๔ ๘๓๒๒

ที่ ศธ 0521.2.07/ว1018

ภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

5 ตุลาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
ในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายภิรมย์ จินธาดา นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน
สถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ ภาควิชาการบริหารการศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้พิจารณาร่างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทาง
สังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเรียนเชิญท่านเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 16 ตุลาคม
2561 ตั้งแต่เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องประชุม 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
ปัตตานี เพื่อให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการ
นำไปปรับใช้กับโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

เอกรินทร์ สังข์ทอง

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

โทร. 0 7331 3928-50 ต่อ 1624

โทรสาร 0 7334 8322

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษา
เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. รองศาสตราจารย์.ดร.คณิตา นิจจรักกุล

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภาพ จิตภิมย์ศรี

ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3. ดร.พีรศักดิ์ รัตนะ

ตำแหน่ง : ผู้ตรวจราชการ กระทรวงศึกษาธิการ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ร่วมสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

รายนามผู้ร่วมสัมมนาในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship)

ตรวจสอบร่างรูปแบบ

1. นายสันติ แสงระวี

ตำแหน่ง : รองศึกษาธิการภาค 8 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

2. ดร. ชูสิน วรเดช

ตำแหน่ง : ศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

3. ดร. ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ

ตำแหน่ง : อาจารย์สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาลัษณ์มhitล

4. นายนิติ์ พรหมประสิทธิ์

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

5. นายวิสุทธิ์ ชูมั่ง

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

6. นายสรารัฐ เดชมณีรัตน์

ตำแหน่ง : ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษาเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

7. นางปราณี สุวรรณะ

ตำแหน่ง : รองผู้อำนวยการรักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ง
รายนามผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

รายนามเข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group)

1. นายสรารุช ยอดรักษ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านศาลาใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
2. นายชุมชนม์ ชุมคง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยูโย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 1
3. นายนพปฎล มณีรัตน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลปทุมธานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
4. นายวิเชษฐ ไชยบุญมา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบุโป๊ะ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
5. นางสาววีรพัฒน์ อนุบุตร ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปะนาละ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
6. นายวิเชน คงศรีจันทร์ :ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านศาลาใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2
7. นางสาววัชรภรณ์ ยี่เต็ง ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
8. นายนิยอ บำฮา ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3
9. นางสาวนิรมัย นิเดร์หะ
ตำแหน่ง : ศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี
10. นางสาววิยดา พรหมทอง ครูวิชาการโรงเรียนอนุบาลปทุมธานี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต 1
11. นางยุพา แดงประดับ ครูวิชาการโรงเรียนบ้านยูโย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
12. นางลัดดาวลัย แก้วเพชร ครูวิชาการโรงเรียนบ้านศาลาใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2

ภาคผนวก จ
เครื่องมือการวิจัย

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

A Model of Promoting Education for Social Justice in Schools
in Three Southern Border Provinces of Thailand

อาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.เรชา ชูสุวรรณ และ รศ.ดร.ชิตชนก เขิงเขาว์

โดย

นายภิรมย์ จินธาดา
นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แบบยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย (Consent Form)

แบบฟอร์มนี้เป็นเอกสารยินยอมการเข้าร่วมให้สัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ของนักศึกษาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี งานวิจัยดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและองค์ประกอบของการส่งเสริม การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ลักษณะของงานวิจัย

งานวิจัยส่วนนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการศึกษามุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและองค์ประกอบและรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีระยะเวลาในการทำวิจัย 1 ปี โดยมุ่งเน้นศึกษาเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความลับส่วนบุคคล

ข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับงานวิจัยดังกล่าวจะถูกเก็บเป็นความลับและยึดหลักทางจรรยาบรรณและจริยธรรมทางการวิจัย ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้เพียงบุคคลเดียวและจะมีการจัดเก็บข้อมูลในแฟ้มการวิจัย โดยจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการทำลายข้อมูลทั้งหมดหลังจาก เสร็จสิ้นการวิจัย การกระทำดังกล่าวเป็นการจัดการเก็บข้อมูลอย่างเป็นความลับทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและปกป้องความลับของผู้เข้าร่วมวิจัย

ความสมัครใจในการร่วมให้ข้อมูล

การให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยดังกล่าวเป็นไปโดยความสมัครใจ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสิทธิ์ถอนตัวจากการวิจัยหรือ ปฏิเสธ การให้ข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้ให้ข้อมูลสำคัญในช่วงระหว่างการให้สัมภาษณ์ข้อมูล และข้อมูลเหล่านั้นจะถูกทำลายในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถอนตัวจากการให้สัมภาษณ์

ข้อสงสัย

หากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีข้อสงสัยหรือคำถามประการใดเกี่ยวกับการเข้าร่วมในโครงการวิจัยดังกล่าว กรุณาติดต่อ ผศ. ดร.เอกรินทร์ สังข์ทอง หรือ ดร.เรขา ชูสุวรรณภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

.....

กรุณาฉีกข้อความด้านล่างและคืนกลับให้ผู้วิจัย

โปรดอ่านข้อความด้านล่างเพื่อแสดงว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญเข้าใจเงื่อนไขในการเข้าร่วมและโปรดทำเครื่องหมายในช่องที่กำหนดดังข้อความด้านล่างนี้

- ข้าพเจ้ายินยอมเข้าร่วมในโครงการวิจัย
- ข้าพเจ้าต้องการข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการวิจัยดังกล่าว กรุณาติดต่อที่
หมายเลข _____
- ข้าพเจ้าไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมในโครงการวิจัยดังกล่าว

ลายเซ็นชื่อ _____ วันที่ _____ / _____ / _____

หมายเลขติดต่อ โทร. _____

โทรสารหมายเลข _____

หมายเหตุ แบบฟอร์มการยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจัดทำเป็นเอกสารอย่างมีลายลักษณ์อักษรเพื่อความถูกต้องและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลและเป็นไปตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ ในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถเข้าร่วมโครงการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจะติดต่อกลับไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้งหนึ่งทางโทรศัพท์เพื่อการนัดหมายเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะดวกในการเข้าร่วมโครงการวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถส่งแบบตอบรับมายังสถานที่ข้างต้น

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

A Model of Promoting Education for Social Justice in Schools
in Three Southern Border Provinces of Thailand

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ใช้สำหรับการศึกษามุมมอง องค์กรประกอบและรูปแบบในการส่งเสริม
การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 2 มุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ตอนที่ 3 องค์กรประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน
สถานศึกษา

ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สถานที่ปฏิบัติงาน.....

ระดับการศึกษา.....

ข้อมูลรางวัลหรือผลงานดีเด่นอื่นๆ ที่โรงเรียนได้รับ.....

.....

.....

วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

เริ่มการสัมภาษณ์เวลา.....น. จบการสัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ 2 มุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

1. ท่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคมอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมหรือไม่ อย่างไร กรุณาอธิบาย

.....

.....

.....

4. ในมุมมองของท่านการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าใครควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่านโยบายการจัดการศึกษาของรัฐหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ช่วยสร้างให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมหรือเสริมสร้างโอกาสในการศึกษาในพื้นที่ได้อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน
สถานศึกษา

1. สถานศึกษาของท่านมีการดำเนินการอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในบริบทสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

.....

.....

.....

3. จากประเด็นองค์ประกอบดังกล่าวท่านคิดว่าควรมีรายละเอียดในองค์ประกอบนั้นอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

1. ท่านคิดว่ารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมควรเป็นอย่างไร มีหลักการหรือหลักคิดอย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าองค์ประกอบที่กล่าวถึงข้างต้นควรเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมหรือไม่

.....

.....

.....

แบบสังเกตไม่มีส่วนร่วม เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โรงเรียน.....สพป.....วัน/เดือน/ปี.....

ที่	ประเด็นที่สังเกต	บันทึกการสังเกต	หมายเหตุ
1.	สภาพแวดล้อม โรงเรียน	
2.	สภาพชุมชน	
3.	การจัดการเรียนการ สอน	
4.	ระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน	
5.	การอำนวยความสะดวก	
6.	ประชาธิปไตยในร.ร.	
7.	นโยบายที่เกี่ยวข้อง	
8.	ประเด็นอื่นๆที่ เกี่ยวข้อง	

แบบบันทึกการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำชี้แจง แบบบันทึกการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการ
จัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ทรงคุณวุฒิ
- ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนาร่างรูปแบบ
- ตอนที่ 3 ประเด็นการสนทนาองค์ประกอบของรูปแบบ
- ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ร่วมสัมมนาอิงผู้ทรงคุณวุฒิ

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านให้ครบถ้วนตามความเป็นจริง

1. ชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ.....อายุ.....ปี
2. ตำแหน่ง.....
3. สถานที่ปฏิบัติงาน.....
4. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ณ สถานที่ปฏิบัติงานปัจจุบัน.....ปี
5. ระดับการศึกษา ปริญญาเอก ปริญญาโท
 ปริญญาตรี ต่ำกว่าระดับปริญญา

ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนาร่างรูปแบบ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเมินเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษา

1. ความเหมาะสมของร่างรูปแบบในภาพรวม

ความเหมาะสม ไม่เหมาะสม

เหมาะสม แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม

.....

2. ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบในภาพรวม

เป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้

เป็นไปได้แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเป็นไปได้

.....

3. ความเหมาะสมของความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของรูปแบบ

ความเหมาะสม ไม่เหมาะสม

เหมาะสมแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม

.....

4. ความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของรูปแบบ

เป็นไปได้ เป็นไปไม่ได้

เป็นไปได้แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเป็นไปได้

.....

ตอนที่ 3 ประเด็นการสนทนาองค์ประกอบของรูปแบบ

คำชี้แจงโปรดพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในสถานศึกษา

1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
 เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
 เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
 เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
 เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

5. การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
- เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

.....

6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
- เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

.....

7. การส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรม

- เหมาะสม เป็นไปได้ ไม่เหมาะสม เป็นไปไม่ได้
- เหมาะสมเป็นไปได้อย่างดีแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

.....

.....

.....

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

(A Model of Promoting Education Social Justice in School
In Three Southern Border Provinces of Thailand)

คำชี้แจง แบบบันทึกการสนทนาเพื่อการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ร่วมสนทนา
ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนาาร่างรูปแบบ
ตอนที่ 3 ประเด็นการสนทนาองค์ประกอบของรูปแบบ
ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ร่วมสนทนา

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อมูลเกี่ยวกับตัวท่านให้ครบถ้วนตามความเป็นจริง

1. ชื่อ- สกุล.....อายุ.....ปี
2. ตำแหน่ง.....
3. สถานที่ปฏิบัติงาน.....
4. ประสบการณ์การปฏิบัติงาน ตำแหน่ง ปัจจุบัน.....ปี
5. ระดับการศึกษา ปริญญาเอก ปริญญาโท
 ปริญญาตรี ต่ำกว่าระดับปริญญา

ตอนที่ 2 ประเด็นการสนทนาร่างรูปแบบ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ในสถานศึกษา

1. ความเหมาะสมของร่างรูปแบบในภาพรวม

ความเหมาะสม ไม่เหมาะสม

เหมาะสม แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม

.....

2. ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบในภาพรวม

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง

นำไปใช้ได้จริง แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเพื่อความเป็นไปได้

.....

ตอนที่ 3 ประเด็นการสนทนาองค์ประกอบของรูปแบบ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบว่าสามารถนำไปปฏิบัติในสถานศึกษาได้หรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร

3.1 การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

3.2 การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

3.3 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

3.4 การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

3.5 การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

3.6 การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

3.7 การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

นำไปใช้ได้จริง ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง นำไปใช้ได้จริง แต่ต้อง

ปรับปรุงบางส่วน

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ของผู้บันทึกการสนทนา

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณท่านผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Sattahip Campus

ภาคผนวก จ
ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
1. การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม	1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	1.1.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 1.1.2 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง 1.1.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
	1.2 จัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	1.2.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง 1.2.2 จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 1.2.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุคประเทศไทย 4.0
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร	2.1.1 การนิเทศ ติดตาม และกำกับ การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 2.1.2 การพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อความยุติธรรมทางสังคม 2.1.3 การส่งเสริมทักษะการสื่อสาร 2.1.4 การกำหนดนโยบาย
	2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครู	2.2.1 การพัฒนาความรู้เรื่อง ICT 2.2.2 การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติงาน 2.2.3 การส่งเสริมจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2.2.4 การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
	2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	2.3.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2.3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.3.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม
	2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน	2.4.1 การพัฒนาคุณภาพครู 2.4.2 การจัดหาสื่ออุปกรณ์วัสดุและครุภัณฑ์ 2.4.3 การสร้างความพร้อมของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน	3.1.1 สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ 3.1.2 เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน 3.1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน
	3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการ	3.2.1 จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3.2.2 การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยี 3.3.4 การระวังและป้องกันปัญหาเสพติด 3.3.5 การสอนซ่อมเสริม 3.3.6 การบริการแนะแนว

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	4.1 การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	
	4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม	
	4.3 การจัดสรร สื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง	4.3.1 การจัดสรร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนการสอน 4.3.2 การจัดสรรครุภัณฑ์ 4.3.3 การจัดสรรงบประมาณ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	5.1 การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง	5.1.1 พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5.1.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย แก้ปัญหา อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้
	5.2 การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย	5.2.1 เพิ่มทักษะทางวิชาชีพ 5.2.2 ส่งเสริมการมีงานทำ
	5.3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	5.3.1 ส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ(อังกฤษและภาษาประเทศเพื่อนบ้าน 5.3.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5.3.3 การส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนานวัตกรรม

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
6. การส่งเสริมการจัด การศึกษาเพื่อความเป็น พลเมือง	6.1 การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย	6.1.1 สร้างความเข้มแข็งระบอบ ประชาธิปไตยในโรงเรียน 6.1.2 ฝึกความเป็นผู้นำผู้ติดตาม วิถีประชาธิปไตย 6.1.3 จัดกิจกรรมที่เน้นความเป็น พลเมือง
	6.2 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่อง สิทธิและหน้าที่	6.2.1 ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ของชาวไทย 6.2.2 ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน
	6.3 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ ร่วมกัน	6.3.1 การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันใน ความหลากหลาย 6.3.2 จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝัง จิตอาสา 6.3.3 เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 6.3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา
7. การส่งเสริมให้เกิด การยอมรับทาง วัฒนธรรม	7.1 การส่งเสริมด้านประเพณี วัฒนธรรมของผู้เรียน	
	7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และ การปฏิบัติตามหลักธรรมของ ศาสนาที่นับถือ	7.2.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนา 7.2.2 ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ 7.2.3 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการ ปฏิบัติศาสนกิจ

Prinace of Songkla University
Patani Campus

ภาคผนวก ข
ผลการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้
ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม
ในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการสัมมนาอิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพิจารณาความเหมาะสมและเป็นไปได้
ของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการพิจารณาร่างรูปแบบ	เหมาะสม/ เป็นไปได้	ไม่เหมาะสม/ เป็นไปได้	เหมาะสม เป็นไปได้ แต่ต้องปรับปรุงบางส่วน
1. ความเหมาะสมของร่างรูปแบบในภาพรวม	7		
2.ความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบในภาพรวม	7		
3. ความเหมาะสมของความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของรูปแบบ	6		1
4. ความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของรูปแบบ	7		
รายการพิจารณาองค์ประกอบ	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	เหมาะสมแต่ต้องปรับปรุงบางส่วน
1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม	6	-	1
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	6	-	1
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	6	-	1
4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	7	-	-
5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	6	-	1
6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	6		1
7. การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม	6		1

ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในการปรับปรุงร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ
ยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
1. ความเหมาะสมของความสัมพันธ์ความ เชื่อมโยงของรูปแบบ	ส่วนประกอบของแผนภูมิภาพไม่ต้องใส่หมายเลข เนื่องจากแต่ละองค์ประกอบไม่ได้เป็น กระบวนการที่ต่อเนื่อง
2. การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบททาง สังคม	- เพิ่มประเด็นย่อยการจัดการศึกษาให้มีความ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ และ ยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้สอดคล้อง กับวิสัยทัศน์ชาติ
3. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	- เพิ่มประเด็นรอง ควรเพิ่ม (2.3) การส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และบูรณาการ การทำงานของหน่วยงานทางการศึกษา ของ กระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ - เพิ่มประเด็นย่อย การพัฒนาผู้บริหาร สถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพหุ วัฒนธรรมและ ความยุติธรรมทางสังคม
4. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	- ดูแลครอบคลุมเด็กทุกประเภท พิจารณาด้อย โอกาส มีความสามารถพิเศษ เด็กปกติ - ควรเพิ่มประเด็นย่อยเรื่องการระวังและป้องกัน ปัญหายาเสพติดให้โทษ
5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	ในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ควรเพิ่มประเด็นย่อยเรื่องส่งเสริม ความสามารถในการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรม
6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็น พลเมือง ประเด็นย่อย 6.3.4	การให้ความรู้เรื่องทักษะการจัดการความขัดแย้ง ทักษะการทะเลาะ การยืนยันสิทธิ

รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
7. การส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรม	<p>-ปรับจาก การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม เป็น การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และทักษะทางวัฒนธรรม</p> <p>-ควรเพิ่มเติมประเด็นย่อยในเรื่องการสร้างประสบการณ์ให้รู้จักยอมรับความแตกต่าง</p>

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข

ผลการสนทนากลุ่ม ในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำร่างรูปแบบการส่งเสริม
การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานศึกษา

ผลการสนทนากลุ่ม ในการพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษา
เพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานศึกษา

รายการพิจารณาองค์ประกอบ	นำไปใช้ได้จริง	ไม่สามารถนำไปใช้ได้	นำไปใช้ได้จริงแต่ต้องปรับปรุง
1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม	12	-	-
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	12	-	-
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	11	-	1
4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	11	-	1
5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	10	-	2
6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	11	-	1
7. การส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรม	11	-	1
ความเหมาะสมและเป็นไปได้ของร่างรูปแบบในภาพรวม	9		3

ข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการปรับปรุงร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อ
ความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
ภาพรวมของร่างรูปแบบ	น่าจะเพิ่มรายละเอียดหรือขั้นตอนของรูปแบบให้ชัดเจนมากขึ้นให้เห็นกระบวนการหรือขั้นตอนของรูปแบบ
องค์ประกอบที่ 1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม	
องค์ประกอบที่ 2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> -เพิ่มประเด็นการส่งเสริมให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ -เพิ่มเติมประเด็นการพัฒนาครูให้เข้าถึงความเป็นพหุวัฒนธรรม -เพิ่มเติมเรื่องสมรรถนะในการบริหารจัดการชั้นเรียนของครู -ควรเพิ่มประเด็นการพัฒนากระบวนการนิเทศติดตามมาตรฐานการจัดการศึกษา
องค์ประกอบที่ 3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับภาษาจากการเรียนร่วม เป็น เรียนรวม -การส่งเสริมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
องค์ประกอบที่ 4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	ควรเพิ่มเติมแนวทางในการดำเนินการในโรงเรียน
องค์ประกอบที่ 5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	<ul style="list-style-type: none"> -น่าจะเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับวิชาการ -ควรเตรียมผู้เรียนเพื่อรองรับยุคปัญญาประดิษฐ์ <p>ควรปรับคำว่า “สมรรถนะเพื่อการแข่งขัน” เป็นข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนากลุ่มในการปรับปรุงร่างรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้</p>

รายการที่ปรับปรุง	ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง
องค์ประกอบที่ 6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	<ul style="list-style-type: none"> -ควรสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน -ควรเพิ่มความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่มนุษยชน
องค์ประกอบที่ 7. การส่งเสริมให้มีการยอมรับทางวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> -ให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจความเชื่อพื้นฐานของแต่ละศาสนา -ให้มีทักษะในการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ฅ
ผลการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

ผลการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
1. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม	1.1 การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	1.1.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน 1.1.2 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง 1.1.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
	1.2 จัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	1.2.1 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง 1.2.2 จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 1.2.3 จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาสู่ยุค ประเทศไทย 4.0
2. การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	2.1 การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารของผู้บริหาร	2.1.1 การนิเทศ ติดตาม และ กำกับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง 2.1.2 การสร้างพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม 2.1.3 การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องพหุวัฒนธรรมและความรู้เรื่องความยุติธรรมทางสังคม 2.1.4 การส่งเสริมทักษะการสื่อสาร 2.1.5 การกำหนดนโยบาย
	2.2 การส่งเสริมสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษา	2.2.1 การพัฒนาความรู้เรื่อง ICT 2.2.2 การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
		2.2.3 การส่งเสริมจรรยาบรรณในวิชาชีพ 2.2.4 การสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน
	2.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการ บูรณาการการทำงาน	2.3.1 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 2.3.2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2.3.4 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเอกชนและภาคส่วนสังคม 2.3.4 การบูรณาการในการทำงานร่วมกันขององค์ทางการศึกษา
	2.4 การส่งเสริมให้สถานศึกษามีมาตรฐานใกล้เคียงกัน	2.4.1 การพัฒนาคุณภาพครู 2.4.2 การจัดหาสื่ออุปกรณ์ วัสดุ และครุภัณฑ์ 2.4.3 การสร้างความพร้อมของอาคารสถานที่ 2.4.4 การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้
3. การสร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา	3.1 การเพิ่มโอกาสให้กับผู้เรียน	3.1.1 สร้างโอกาสในการเข้าเรียนและศึกษาต่อ 3.1.2 เปิดโลกทัศน์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน 3.1.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน
	3.2 การส่งเสริมให้เข้าถึงคุณภาพการศึกษา	3.2.1 จัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3.2.2 การใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยี
	3.3 การจัดระบบดูแล	3.3.1 การช่วยเหลือเด็กที่มีความ

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
	ช่วยเหลือนักเรียน	ต้องการพิเศษ 3.3.2 การช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส 3.3.3 การส่งเสริมสุขภาพของผู้เรียน 3.3.4 การระวังและป้องกันปัญหา ยาเสพติด 3.3.5 การสอนซ่อมเสริม 3.3.6 การบริการแนะแนว
4. การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	4.1 การจัดสรรงบประมาณอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม	
	4.2 การจัดสรรบุคลากรอย่างพอเพียงและเหมาะสม	
	4.3 การจัดสรร สื่อ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และสิ่งก่อสร้าง	4.3.1 การจัดสรร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีด้านการจัดการเรียนการสอน 4.3.2 การจัดสรรครุภัณฑ์ 4.3.3 การจัดสรรงบประมาณค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง
5. การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	5.1 การส่งเสริมคุณภาพทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง	5.1.1 พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 5.1.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้ภาษาไทย แก้ปัญหา อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้
	5.2 การส่งเสริมทักษะอาชีพที่เหมาะสมตามช่วงวัย	5.2.1 เพิ่มทักษะทางวิชาชีพและความเป็นผู้ประกอบการ 5.2.2 ส่งเสริมการมีงานทำ การหารายได้ระหว่างเรียน
	5.3 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน	5.3.1 ส่งเสริมทักษะภาษาต่างประเทศ(อังกฤษและ

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
		ภาษาและภาษาประเทศเพื่อนบ้าน 5.3.2 ส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 5.3.2 การส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนานวัตกรรม
6. การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	6.1 การส่งเสริมหลักประชาธิปไตย	6.1.1 ส่งเสริมให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน 6.1.2 ฝึกความเป็นผู้นำผู้ตาม 6.1.3 จัดกิจกรรมที่เน้นความเป็นพลเมือง
	6.2 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องสิทธิและหน้าที่	6.2.1 ส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามกฎหมาย 6.2.2 สร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน 6.2.3 ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
	6.3 ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน	6.3.1 การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในความหลากหลาย 6.3.2 จัดกิจกรรมที่เน้นการปลูกฝังจิตอาสา 6.3.3 เสริมสร้างวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 6.3.4 ส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา

องค์ประกอบ	แนวทาง	วิธีการ
7. การส่งเสริมให้เกิดการยอมรับทางวัฒนธรรม	7.1 การส่งเสริมด้านประเพณีวัฒนธรรมของผู้เรียน	7.1.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย 7.1.2 ส่งเสริมการแต่งกายที่ถูกต้องตามอัตลักษณ์
	7.2 การส่งเสริมองค์ความรู้และการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ	7.2.1 ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการแนวคิดและแนวปฏิบัติของศาสนา 7.2.2 ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ 7.2.3 จัดสถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจ
	7.3 การสร้างประสบการณ์ให้รู้จักยอมรับความแตกต่าง	7.3.1 ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลาย

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ญ
ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดยะลา

ผู้สัมภาษณ์ ก่อนอื่นขอถามข้อมูลเบื้องต้นก่อนนะครับว่าท่านผอ.ปฏิบัติราชการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากี่ปีแล้วครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ อยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาตลอดครับ

ผู้สัมภาษณ์ แสดงว่าท่านผอ.เข้าใจบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างดีใช่ไหมครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ใช่ครับ

ผู้สัมภาษณ์ ผมขออนุญาตเข้าสู่การสัมภาษณ์เลยนะครับ ท่านมีความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ความยุติธรรมทางสังคม น่าจะเป็นเรื่องของโอกาส โอกาสของคนทุกๆด้าน รวมทั้งโอกาสทางการศึกษา ต้องมีความทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

ผู้สัมภาษณ์ แล้วท่านคิดว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม เป็นอย่างไรครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการให้โอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทั่วถึง ก็คือจัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียน หรือว่ากลุ่มเป้าหมายได้เข้าสู่ระบบ อาจจะเป็นการจัดการศึกษา ในระบบ นอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย หรือว่าในรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิต ให้เกิดความเท่าเทียมในเชิงคุณภาพ ก็ต้องจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ เท่าเทียมกัน กับคนทุกกลุ่ม ทุกพื้นที่ในประเทศ บางกลุ่มก็อยู่ในระบบ บางกลุ่มก็อาจจะเป็นการศึกษา นอกระบบหรือตามอัธยาศัย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องมีคุณภาพและมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน

ผู้สัมภาษณ์ ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาในระบบในบ้านเราทั่วถึงและเท่าเทียมกันหรือยัง

ผู้ให้สัมภาษณ์ การศึกษาที่เราจัดอยู่ทุกวันนี้ ถามว่าสมบูรณ์แบบแล้วยัง ก็ตอบว่ายังไม่สมบูรณ์แบบ แต่ถามว่าการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น เราก็อำนาจผอ.อยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งในเรื่องของโอกาสทางการศึกษา โอกาสทางการศึกษานี้ เราเปิดการศึกษาหลากหลายมาก ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนไป ก็เหมือนกับพื้นที่อื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน ภาครัฐอาจจะจะเป็นกระทรวงศึกษาธิการ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคประชาชน เช่นการศึกษาทางเลือก เอกชนเราก็มี ไม่น้อยหน้าพื้นที่อื่นของประเทศ แต่ที่เรามีมากกว่า คือการศึกษาด้านศาสนา เช่นศูนย์การศึกษาประจำมัสยิด สถาบันปอเนาะ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งในระบบของการสอนศาสนาอิสลาม นี้ เรามีการสอนอิสลามแบบเข้ม มีโรงเรียนวิถีพุทธ มีโรงเรียนวิถีธรรม นอกจากนั้นเรายังมีโอกาสทางการศึกษา ทั้งสายสามัญ สายอาชีพ ในภาคใต้นี้ เรามีการจัดการศึกษา ทั้งสายสามัญ ศาสนา กีฬา อาชีพ และดนตรี หมายความว่า ในเรื่องสายอาชีพ ในโรงเรียนมัธยมที่เป็นสามัญ เรามีระบบทวิศึกษาที่เรียนสามัญ ควบคู่กับอาชีพ มีโครงการใหม่ที่เปิดห้องเรียน ศิลป์-อาชีพ ซึ่งเป็นห้องเรียนพิเศษที่

รองรับการพัฒนาอาชีพ มีโรงเรียนวิทยาศาสตร์กีฬา ที่มาเรียนในลักษณะประจำมีทุนการศึกษาให้ เด็กจะเรียนสามัญและเรียนกีฬาไปด้วย ตามที่ตนเองถนัด เมื่อเด็กจบ ม.6 ก็จะมีทุนการศึกษาจนจบปริญญาตรี ส่วนห้องดนตรีก็จะมี สามโรงเรียน คณะราษฎรบำรุง สุโขทัย-ลก และเบญจมาศราชูทิศ ปัตตานี นอกจากนี้เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาเรามีทุนการศึกษามากมาย เช่น ทุนภูมิทายาท และทุนอื่นๆอีกมากมาย

ผู้สัมภาษณ์ ในบริบท สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรจะจัดการศึกษาอย่างไรที่ให้ผู้เรียนทุกคน ได้เข้าถึงคุณภาพของการศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่องความยุติธรรมทางสังคม ในมิติของคุณภาพการศึกษานี้ ถ้าจะให้ชี้ชัดลงไปก็จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการสอบ NT O-Net หรือ PISA ซึ่งจะมีคุณภาพต่ำกว่าภูมิภาคอื่นของประเทศ ปัญหานี้มันเกิดมาก่อนช้ายาวนาน มันมีอยู่สองประเด็นหลัก ประเด็นที่ 1 ก็คือ เรื่องของปัจจัยภายนอกก่อน ประเด็นแรกคือเรื่องความซับซ้อนของวัฒนธรรม ภาษา ประเด็นที่ 2 คือเกิดจากปัญหาสถานการณ์ในพื้นที่ ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงกับคุณภาพ ส่วนปัจจัยภายใน เช่น ปัญหาครูไม่ครบชั้น ครูไม่ตรงวุฒิ อาจจะมีปัญหามากในช่วงที่ครูย้ายออกไป ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้เกิดปัญหาสำคัญคือ การอ่านการเขียนภาษาไทยของนักเรียนในพื้นที่ และปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น การจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพที่แท้จริงคือต้องให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ เพราะในวิถีชีวิตของเด็กที่นี้คือใช้ภาษายาวีภาษาถิ่น ต้องแก้ปัญหานี้ก่อน แก้อย่างไรมันก็ต้องว่ามาจากเรื่องหลักสูตร การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ในเรื่องหลักสูตรเช่น เวลาเรียนอาจจะต้องพิเศษหน่อย ที่อื่นอาจจะต้องเรียนวันละชั่วโมง ที่เราอาจต้องเรียนมากขึ้น บูรณาการมากขึ้น วิธีสอนของครูก็สำคัญ จะต้องทำให้เด็กมีทัศนคติที่ดีกับภาษาไทย เรียนแล้วไม่เบื่อ พยายามใช้สื่อให้มาก พยายามจัดโรงเรียน ห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ สื่อก็ต้องสอดคล้องกับบริบทของ จชต. การวัดก็ต้องมีระบบการวัดที่ต้องมีความต่อเนื่อง หลายๆครั้งจะได้รู้พัฒนาการเด็ก ครูก็ต้องจัดให้ตรงเอก และครูทุกคนต้องสามารถบูรณาการภาษาไทยได้กับทุกวิชา เด็กอนุบาลก็ต้องมีการเตรียมความพร้อมในการใช้ภาษาไทย ป.1 ก็เน้นภาษาไทย และคณิตเป็นหลัก ป.2 ก็เพิ่มวิชาอื่นเข้ามา ป. 1 2 3 นี้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันโดยเฉพาะเรื่องเวลาเรียน เราสามารถยืดหยุ่นเวลาเรียนได้ เพื่อทำให้เด็กอ่านออกเขียนได้อีกปัญหาคือขาดเรียนบ่อย กลุ่มนี้จะมีปัญหาทางสังคม ครอบครัว ที่เราทำได้ในโรงเรียนคือ การเยี่ยมบ้านนักเรียน ระบบดูแลช่วยเหลือ

อีกประเด็นคือการบริหารจัดการ คือทำครูให้มีคุณภาพ การใช้สื่อต้นทาง เช่น DLTV DLIT

ผู้สัมภาษณ์ ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สถานศึกษาจะดำเนินการอย่างไรบ้างที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความหลากหลาย

ผู้ให้สัมภาษณ์ สิ่งที่เราทำได้ ในระบบการศึกษา คือการเรียนรู้ผ่านกลุ่มสาระต่างๆ และการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา เช่น การจัดกิจกรรมลูกเสือ การเข้าค่ายพักแรม การไป

ทัศนศึกษาด้วยกัน การร่วมงานประเพณีด้วยกัน ให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกันในระหว่างความแตกต่างทางศาสนา อย่างที่สองคือในการเรียนการสอน เช่น การสอนสันติศึกษาในโรงเรียน แต่ครูต้องเข้าใจก่อน

ผู้สัมภาษณ์ การปลูกฝังให้นักเรียนรักความเป็นไทย ควรทำอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผมว่านักเรียนไทยเรานี้ มีความรู้สึกรักชาติทุกคนนะ อยู่บ้านเราอยู่เฉยๆ แต่พอเราไปอยู่ที่ไกล อย่างเช่น นักเรียนที่เรียนอยู่มาเลเซีย ที่ผมไปเยี่ยมมา เขามีการแสดงของชั้นต่างๆ เด็กบ้านเราก็จะแสดงออกถึงความเป็นไทย แสดงให้เห็นว่าเขารู้สึกว่าเขาเป็นคนไทยนะ เรื่องนี้ เราเองต้องช่วยกัน ร่วมปลูกฝังความเป็นพลเมืองไทย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เชิงสร้างสรรค์

ผู้สัมภาษณ์ ท่านคิดว่าพื้นที่ตรงนี้ควรทำอย่างไรให้นักเรียนมีโอกาสมุ่งมั่นทำงานทำครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ยุทธศาสตร์ชาติก็บอกแล้วว่าเราต้องเป็นประเทศที่มีความมั่นคงยั่งยืน ในการจัดการศึกษาเราก็ต้องจัดการศึกษาเพื่อการทำงาน ทำเพื่ออาชีพตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อุดมตามลำดับ ตอนนี้นั้นก็เพิ่งเริ่มต้นผมว่าเรื่องนี้ต้องทำให้จริงจัง ปลูกฝังให้เด็กมีนิสัย เป็นผู้ประกอบการ เรียววิชา ทำมาค้าขาย ให้เด็กได้คุ้นเคยกับการทำงาน เช่น ในช่วงเวลาเรียน เพิ่มเวลาผู้เด็กควรจะออกแบบยังไง จัดกิจกรรมอย่างไรให้เป็นการฝึกอาชีพซึ่งครั้งหนึ่งเราก็เคยมี สมัยเราเป็นนักเรียน อย่างเช่นเราเคยเรียนวิชาหัตถศึกษา เดี่ยวนี้วิชาการงานอาชีพเราก็มีแต่เราไปเน้นในเรื่องการเรียนรู้คอมพิวเตอร์ ผมว่าเราต้องปรับกระบวนการทัศนในเรื่องการจัดการศึกษาเรื่องอาชีพ เริ่มจากป.5 จนถึงระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

ผู้สัมภาษณ์ ท่านคิดว่าใครควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผมว่าทุกภาคส่วนครับทั้งในส่วนของคุณลากรในกระทรวงศึกษาธิการของเรา หรือในภาคของเอกชน ประชาชน ภาคส่วนสังคม ที่เรียกว่าประชารัฐ ชุมชนในพื้นที่ อย่างน้อยก็ต้องดูแลเด็ก กระทรวงทบวง กรมต่างๆก็ต้องช่วยกัน สังคมเราจะต้องเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างพยายามสร้างให้เกิดการเรียนรู้เชิงบวก เช่นสื่อต่างๆ สื่อโทรทัศน์ ออนไลน์ สิ่งพิมพ์ต้องให้ความรู้ไปด้วย และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปด้วย บทบาทหลักก็หนีไม่พ้นกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ต้นนโยบายของชาติ การศึกษาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ ก็ต้องให้ความสำคัญกับการศึกษา และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างระดับด้วย เช่นว่า มหาวิทยาลัย กับโรงเรียนนี่ก็อย่าให้ต่างกันเกิน โรงเรียนประถมที่มีเด็กเล็กๆ ต้องทำให้มีมาตรฐาน น่าอยู่หน้าเรียนไม่ใช่ทรุดโทรม ดังนั้นทำสถานศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เด็กมาโรงเรียนแล้วต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าที่บ้าน ทำให้เด็กอยากมาโรงเรียน

ผู้สัมภาษณ์ นโยบายที่ช่วยสร้างให้เด็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โอกาสทางการศึกษา ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงคุณภาพได้ นโยบายควรมีลักษณะอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1)นโยบายต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ 2) มิติเรื่องของความรู้ทักษะที่จำเป็นใน ศตวรรษที่ 21นโยบายต้องสอดคล้องกับสองประเด็นนี้ เขาจะต้องมีความประพฤติตามหลักวิถีทางศาสนา รวมทั้งความรู้ที่ต้องมี เช่น ภาษา การคิดคำนวณ เทคโนโลยี และจะต้องทำอย่างต่อเนื่องและกำหนดนโยบายที่มีความต่อเนื่อง 3) จะต้องให้มีความปลอดภัยแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ดีกว่านี้ เรื่องของขวัญกำลังใจในการทำงาน มีความปลอดภัย จะทำให้งานมีคุณภาพ

ผู้สัมภาษณ์ จากที่ได้ทำงานด้านการศึกษามา ท่านเห็นว่าโรงเรียนเขาทำอะไรกันบ้างที่เป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ นอกจากการจัดการเรียนการสอนตามปกติ แล้ว สิ่งที่โรงเรียนทำคือการดูแลเด็กให้มากขึ้น เช่น หลายโรงมีอาหารเช้า เพราะเด็กใน สามจังหวัด มีปัญหา เช่น ยากจน อาศัยอยู่กับยาย บ้างอาหารเช้าไม่ได้ทาน การหาทุนให้ การดำเนินการตามนโยบายเรียนฟรีซึ่งรัฐอุดหนุนอยู่แล้ว แต่ที่สำคัญคือปัญหาความยากจน มีบุตรมาก โรงเรียนในสามจังหวัดนี้ จะต้องให้การดูแลเด็กมากกว่าพื้นที่อื่น มีระบบดูแลที่เข้มแข็งเป็นเรื่องจำเป็น เช่น การส่งเสริมอาชีพ

ผู้สัมภาษณ์ มีประเด็นอื่นอีกไหมครับที่จะเสนอแนะ

ผู้ให้สัมภาษณ์ การสร้างการรับรู้ครับ เช่นการใช้สื่อให้มากขึ้น การโฆษณา การสร้างการรับรู้ในนโยบายรัฐบาล การประชาสัมพันธ์

ผู้สัมภาษณ์ ครับ ขอบคุณท่านผอ.มากนะครับที่เสียสละเวลามาให้ข้อมูลกับผมในวันนี้ครับ

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

ผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดยะลา

ผู้สัมภาษณ์ ท่านมีความเข้าใจอย่างไรเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ สิทธิที่พึงมีพึงได้ของคนในสังคม ทุกคนควรมีสื่อสิทธิเท่าเทียมกันในทุกเรื่อง เช่นสิทธิในการรับการศึกษาสิทธิในการรับบริการทางด้านสาธารณสุข สิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครอง หรือสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ควรจะได้รับเท่าเทียมกัน

ผู้สัมภาษณ์ ถ้าเป็นมุมมองในเรื่องการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคน สิทธิที่จะเข้าศึกษา สิทธิที่ทุกคนจะได้รับ การศึกษาที่มีคุณภาพ ผ่านระบบการเรียนรู้ และผ่านระบบปัจจัยที่รัฐสนับสนุนให้ ให้เกิดความเท่าเทียมในเบื้องต้น ในเรื่องของการจัดสรรปัจจัยพื้นฐาน เช่น หนังสือเรียน และอื่นๆ รัฐควรจัดสรรให้เท่ากันทุกคน ส่วนอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนั้น ควรจัดสรรไปตามความจำเป็นของแต่ละที่ ขึ้นอยู่กับรายได้ของครอบครัว

ผู้สัมภาษณ์ การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนนี้ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรม หรือความยุติธรรมทางสังคมหรือไม่

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผมคิดว่า ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาหรือปัจจัยพื้นฐานที่รัฐจัดให้นั้นเป็นธรรมแล้ว ถ้าเทียบกับที่อื่นคิดว่าน่าจะได้มากกว่าส่วนภูมิภาคอื่นด้วยซ้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่พิเศษ มีโครงการต่างๆ ที่ลงมาส่งเสริมนักเรียนที่ด้อยโอกาส การสร้างความยุติธรรมในการจัดการศึกษา ตรงนี้อยู่ที่การทำ ความเข้าใจระหว่างผู้จัดการศึกษา และผู้รับบริการทางการศึกษา การสร้างข้อตกลงให้เข้าใจก่อนว่า สิ่งไหนที่เขาได้ได้รับอย่างเท่าเทียมกับที่อื่น และสิ่งไหนที่ให้เพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อให้แต่ละคนเข้าใจว่า เขาได้รับโอกาสเพิ่มเติมเข้ามาไม่เช่นนั้นแล้วเขาจะเข้าใจว่าเขาขาดโอกาสอยู่ จึงจำเป็นต้องชี้แจง ทำความเข้าใจ

ผู้สัมภาษณ์ ถ้าเรามองว่าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม คือการที่ทำให้ทุกคน ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน การจัดการศึกษาในภาคใต้ของเราควรมีลักษณะอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ การจัดการศึกษาตรงนั้นนอกจากจะจัดตามหลักสูตรแกนกลางของประเทศแล้ว เรา ต้องเพิ่มหลักสูตรที่เป็นมิติของความมั่นคง เพราะพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่นี่ เขามองว่าไม่ได้รับ ความเป็นธรรมไม่ได้รับการดูแลมาตั้งแต่ต้น ต้องลบภาพความคิดเดิมของเขาว่าสิ่งที่เขาจะได้รับ โอกาส เขาสามารถไปถึงผ่านระบบการศึกษาที่รับจัดให้

ผู้สัมภาษณ์ ในเรื่องหลักสูตรที่เป็นเรื่องความมั่นคงนี้ เป็นเรื่องอะไรบ้างครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ เรื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เขาจะได้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน ที่เขาอยู่ คือตอนนี้ในด้านการจัดการศึกษา เขาจะมองว่าเขาด้อยโอกาสอยู่เสมอ ที่อื่นเขามีโอกาสดี เขาจะไปเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเรื่องของรายได้ที่เพิ่มขึ้นหรือตลาดแรงงานที่ไปรองรับ ตรงนี้ก็อาจเนื่องมาจากการรับรู้และขาดการมุ่งมั่นของคน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างการรับรู้

ผู้สัมภาษณ์ นอกจากนั้นในเรื่องของการเข้าถึงเทคโนโลยี ในชุมชนอย่างน้องต้องมีที่ที่สามารถ อำนวยความสะดวกให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีที่เข้าถึงแหล่งความรู้ได้

ผู้ให้สัมภาษณ์ ยังมีการศึกษาเพื่ออาชีพ การเรียนไม่ว่าจะมุ่งไปทางสายไหน ศาสนา หรือ อาชีพ แต่สุดท้ายแล้วเขาต้องหันมาหาอาชีพ ดังนั้นการศึกษาของเขาต้องทำให้เขาเห็นเป้าหมายของการ ประกอบอาชีพดังนั้นกระบวนการแนะแนวจึงมีความสำคัญที่จะสามารถชี้ให้เห็นแนวทางที่ตรงกับ ความถนัดของตนเอง เด็กหลายคนที่ไม่ได้เดินในทางที่เหมาะสมกับตนเอง แต่เดินตามทางที่ผู้ปกครอง มีความเชื่อ เช่นการไปเรียนศาสนา สามัญ ทั้งที่ไม่มีความถนัด ดังนั้นต้องมีกระบวนการแนะแนวที่ เข้มแข็งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์ ยังมีประเด็นอื่นอีกไหมครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ยังมีประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องของการปลูกฝังระเบียบวินัย เด็กที่มีวินัยจะรู้ถึงสิทธิ และหน้าที่ของตนเอง รู้ว่าเขาจะต้องทำ เขาจะต้องเรียนอะไรบ้าง ต้องได้รับการปลูกฝังเรื่อง คุณธรรมพฤติกรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เราใส่เข้าไปโดยเฉพาะหน้าที่ความเป็นพลเมือง

ผู้สัมภาษณ์ ท่านผอ.คิดว่าการปลูกฝังเรื่องหน้าที่พลเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความ จำเป็นไหม

ผู้ให้สัมภาษณ์ จำเป็นครับ เพราะทุกคนเขาจะมองแค่ตัวเองเป็นหลัก พอมองตัวเองเป็นหลักนี้ ให้ ตัวเองเป็นสุข ให้สังคมเป็นทุกข์อยู่ มันก็เป็นการมองเพื่อประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

ผู้สัมภาษณ์ ใครควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ผู้ที่มีบทบาทที่สุดคือผู้ปกครอง เป็นบุคคลแรกที่จะช่วยในการ ปลูกฝังเรื่องพฤติกรรม และวินัย หลังจากนั้นก็จะมาที่โรงเรียน โรงเรียนจะเป็นที่หล่อหลอมพฤติกรรม ของเด็กที่มาจากแต่ละครอบครัวที่มีความแตกต่าง ในโรงเรียนนี้ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และ เป็นผู้ที่กำหนดนโยบายของการจัดการศึกษาที่เป็นธรรมสำหรับนักเรียนทุกคน และให้ตรงตามความ ต้องการของชุมชน

ในส่วนของคุณครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุดที่จะต้องหลอมรวมความคิดของ นักเรียนให้ไปสู่แนวทางที่ต้องการ เขตพื้นที่และหน่วยงานของรัฐที่จะช่วยกำหนดนโยบายและติดให้ โรงเรียนจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เขตพื้นที่มีบทบาทในเรื่องการ จัดสรรทรัพยากรให้มีความเป็นธรรม ตรงกับความต้องการ

ในส่วนของหน่วยงานต้นสังกัดก็มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายกว้างๆให้โรงเรียนได้ หาวิธีปฏิบัติที่มีอิสระพอสมควร สิ่งสำคัญคือ การสร้างความเข้าใจในนโยบายหรือการจัดสรร ทรัพยากรให้ทุกฝ่ายทราบว่าเขาได้รับการสนับสนุนในเรื่องใดบ้างจากรัฐ

ผู้สัมภาษณ์ท่านคิดว่านโยบายของรัฐหรือของเขตพื้นที่การศึกษาช่วยสร้างโอกาสให้สามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ นโยบายที่รัฐกำหนดลงมาในพื้นที่บางนโยบายไม่เหมาะกับบริบทของพื้นที่ บางพื้นที่ ไม่เหมาะกับนโยบายโครงการ ไม่ว่าในเรื่องของจำนวนเด็ก งบประมาณ หรือจำนวนบุคลากร เพราะฉะนั้นในบางโครงการที่มีนโยบายลงมาก็ต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ในเรื่องขีด ความสามารถที่จะทำได้ ไม่ว่างบประมาณหรือบุคลากร ถ้าโรงเรียนที่ส่งโครงการลงไปจนมากเกินไป โรงเรียนนั้นก็จะมุ่งแต่บริหารโครงการ เด็กก็จะถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ผู้สัมภาษณ์ ในโรงเรียนของท่านมีการดำเนินการอะไรบ้างที่เป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่องปัจจัยพื้นฐาน อันนี้โรงเรียนต้องมีการสำรวจข้อมูลนักเรียนให้รู้ข้อมูลทุกด้าน ของนักเรียน โดยเฉพาะ ข้อมูลนักเรียนที่มีความขาดแคลน ยากจนเมื่อเราอุดหนุน ช่วยเหลือหรือให้

ทุนการศึกษาก็จะช่วยให้ด้วยความเป็นธรรม โรงเรียนมีกองทุนช่วยเหลือเด็กและครอบครัวของเด็ก การจัดบริการอาหารกลางวันเราก็บริการให้กับเด็กทุกคนถึงแม้ในเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาซึ่งรัฐไม่ได้จัดงบให้ ประเด็นต่อมาคือคุณภาพผู้เรียน เรามีการทำข้อตกลงในชั้นเรียน มีการประชุม ผู้ปกครองเราสร้างตัวชี้วัด สร้างข้อตกลงกับครูในเรื่องการนิเทศ นโยบายคือเด็กมาโรงเรียนต้องได้เรียน การพัฒนาคุณภาพก็ต้องส่งเสริมตามศักยภาพเด็ก เด็กที่มีความสามารถพิเศษก็ส่งเสริมให้เขาได้เข้าร่วมแข่งขันทักษะทางวิชาการจนถึงระดับสูงสุด เด็กอ่อนก็มีการซ่อมเสริมพัฒนาตามศักยภาพของเขา เราคงทำไม่ได้ที่จะให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพได้เท่าเทียมกัน แต่สิ่งที่เด็กได้เท่ากันคือโอกาสและการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐาน คุณภาพครูผู้สอน และการให้เวลาเรียนที่เท่ากันอาหารกลางวันก็ให้เท่ากัน เรามีทั้งส่วนที่ได้รับเท่ากันและแตกต่างกัน ส่วนเด็กที่มีความต้องการพิเศษเราก็ไม่ทอดทิ้งมีการพัฒนาโดยใช้ดนตรีบำบัด มีการจัดการศึกษาให้เป็นพิเศษ ทั้งที่เรียนกับเด็กปกติ และแยกออกไปดูแลเป็นพิเศษ มีทั้งหมด 24 คน

ผู้สัมภาษณ์ กิจกรรมที่เป็นการช่วยเหลือเด็ก ท่านมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีการจัดสรรทุนการศึกษาให้เด็กที่เป็นเด็กด้อยโอกาส เด็กยากจน อาหารที่เหลือในแต่ละวันก็จะได้ให้ไปเพื่อช่วยเหลือเด็กบางคนที่ครอบครัวลำบาก ผมเองก็ต้องออกไปยินรับเด็กส่งเด็กเพื่อคอยรับฟังปัญหา ซึ่งถ้าเราประชุมเป็นทางการเราก็ได้อะไรไม่มาก แต่แบบไม่เป็นทางการนี้เราได้มาก

ผู้สัมภาษณ์ เรื่องของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาของเด็กที่นี้กับที่อื่นที่มีความเจริญ มีความพร้อม โรงเรียนทำอย่างไรบ้างครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ อย่างแรก โรงเรียนจัดทำอาหารเช้าเพื่อให้เด็กมีสมาธิการเรียนรู้ได้ อย่างที่สองคือการทำ ความเข้าใจผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมกับวัย และการให้ความสำคัญกับเด็ก

ผู้สัมภาษณ์ ถ้าจะจัดการศึกษาในบริบทของจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความยุติธรรมสำหรับเด็กในภูมิภาคตรงนี้ สถานศึกษาควรทำอะไรบ้าง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ต้องสร้างความเข้าใจระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงแนวนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ควรที่จะรับลูกต่ออย่างไร ไม่ใช่ให้โรงเรียนเดินฝ่ายเดียว เพราะเวลาที่อยู่ในโรงเรียน แค่ 8 ชั่วโมงต่อวัน ดังนั้นในช่วงเวลาที่อยู่ในโรงเรียนเด็กจะต้องได้เรียนอย่างเต็มที่ เรียนตามตัวชี้วัดที่กำหนด ประเด็นต่อมาคือการส่งเสริมด้านสมองกับด้านภาษา พัฒนาการของเด็กควรที่จะเป็นไปตามมาตรฐานของเด็กทั่วไป ที่นี้เด็กไม่มีโอกาสพูดภาษาไทยเลย โรงเรียนจึงจัดให้มีโครงการรักภาษา โครงการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และโครงการพัฒนาสมองตามหลักการของ BBL

ผู้ให้สัมภาษณ์ โรงเรียนได้ทำอะไรบ้างในการปลูกฝังให้นักเรียนที่อยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันในความหลากหลายได้

ผู้สัมภาษณ์ เราจะดำเนินการเรื่องนี้ผ่านโครงการจิตอาสา และสถานักเรียน ไปทำโครงการจิตอาสาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง สองศาสนา ทั้งวัดและมัสยิด โต๊ะอิหม่ามทุกคนสามารถนั่งคุยกับเจ้าอาวาสได้ และเจ้าอาวาสก็สามารถมางานโต๊ะอิหม่ามได้ ร่วมงานของชุมชนได้ ทั้งสองศาสนา โรงเรียนก็ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางศาสนาทั้งสองศาสนา สถานักเรียนก็ดำเนินกิจกรรมหน้าเสาธง มีทั้งการสวดมนต์ และการกล่าวดูอาร์ เราจะใช้สถานักเรียนเป็นตัวขับเคลื่อน เพราะลำพังให้ครูคงไม่พอคงไม่มีความยั่งยืน ครูจะเหนื่อยอยู่ตลอด

ผู้สัมภาษณ์ การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน มีเรื่องใดบ้างที่เราต้องดำเนินการ

ผู้ให้สัมภาษณ์ เรื่องหลักๆที่ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนที่นี่ คือต้องการให้โรงเรียนสอนให้เด็กใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ที่นี่สอนภาษาไทย เด็กที่มีความรู้ภาษาไทยจะมีโอกาสในการเข้าเรียนที่ดีๆ และมีความก้าวหน้าในชีวิต ที่นี่ไม่ได้มีการเปิดสอนอิสลามศึกษา แต่ผู้ปกครองก็ส่งเด็กเข้ามาเรียน เพราะจะได้เป็นพื้นฐานไปสู่การศึกษาต่อทั้งสายอาชีพและสายสามัญ แต่การส่งเสริมเรื่องอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมตามวิถีของศาสนา เราก็ทำนะครับ เช่น เด็กไทยพุทธ ก็ให้มีการสวดมนต์หน้าเสาธง ของอิสลามก็มีการละหมาดพร้อมกันของนักเรียนทั้งมัธยม และประถม เราจัดให้มีที่ละหมาด

ผู้สัมภาษณ์ มีประเด็นอื่นๆอีกไหม

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีการส่งเสริมอาชีพ โดยการให้เด็กได้เข้าร่วมโครงการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หารายได้ระหว่างเรียน การทำผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ใช้ในโรงเรียนเพื่อสร้างรายได้เช่น ทำน้ำยาล้างจาน น้ำยาล้างห้องน้ำ และยังมีโครงการงานอาชีพด้วย

ผู้สัมภาษณ์ เรื่องการให้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายการเคารพสิทธิของผู้อื่น โรงเรียนได้ปลูกฝังผ่านกิจกรรมอะไรบ้างครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ เราปลูกฝังผ่านกิจกรรมสถานักเรียนในส่วนของครูเข้าไปร่วมทำกับสถานักเรียน เช่น โครงการโกตาสะอาด เป็นการแบ่งความรับผิดชอบให้เขาได้เรียนรู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม การปรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็จะนำเข้าสู่สถานักเรียน สถานักเรียนก็จะเป็นตัวเชื่อมระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองที่นี้การกระทบกระทั่งก็จะไม่เกิดกับครู รวมทั้งเป็นการฝึกผู้นำผู้ตามด้วย

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

ครูวิชาการโรงเรียนในจังหวัดยะลา

ผู้สัมภาษณ์ สวัสดิ์ศรีรับอาจารย์

ผู้ให้สัมภาษณ์ สวัสดิ์ค๊ะ

ผู้สัมภาษณ์ ก่อนอื่นผมต้องขออนุญาตแนะนำตัวเองอย่างเป็นทางการ คอยกันทางโทรศัพท์มา สองสามครั้ง วันนี้ได้เจอตัวจริง ผมเป็นนักศึกษาปริญญาเอกจากมอ.ปัตตานีครับ เรียนสาขาบริหาร การศึกษาครับ กำลังทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมใน สถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ยินดีค่ะ

ผู้สัมภาษณ์ รับงานวิชาการมาก็ปีแล้วครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ตั้งแต่มาอยู่นี้ผอ.ก็ให้ทำงานวิชาการเลยค่ะ

ผู้สัมภาษณ์ แสดงว่าผอ.ไว้วางใจ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนอยู่บ้านโตเป็นหัวหน้าการเงินค่ะ

ผู้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมทางสังคมนี้ น้องยะห์เคยได้ยินคำนี้มาก่อนไหม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่เคยค่ะ ก็ยังงงอยู่

ผู้สัมภาษณ์ น้องเข้าใจว่าอย่างไรในมุมมองของตนเอง

ผู้ให้สัมภาษณ์ ความยุติธรรมทางสังคมคือทุกๆเรื่องที่ต้องให้ความยุติธรรมกับประชาชน ไม่ว่าจะ เป็นการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ของคนทุกคนในประเทศ คนไทยต้องมีความเท่าเทียม กันไม่ว่าจะเป็นคนที่นับถือศาสนาใด ต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน

ผู้สัมภาษณ์ แล้วถ้าการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม น้องเข้าใจว่าอย่างไร

ผู้ให้สัมภาษณ์ คือการจัดการศึกษาให้เด็กนักเรียนทุกคนมีความรู้ ได้เรียนหนังสือ ซึ่งก่อนหน้านี้เด็ก บางกลุ่มเช่นเด็กที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะเข้ามาเรียนในระบบการศึกษาน้อย จะเรียนที่ตาฎีกาบ้าง ปอเนาะบ้าง แต่ตอนนี้รัฐบาลได้จัดการศึกษาให้เด็กทุกกลุ่มได้มาเรียนมีการจัดการเรียนอิสลามศึกษา บ้างอะไรบ้างเพื่อให้เด็กเข้ามาเรียนในระบบโรงเรียน รัฐก็มีการส่งเสริมทุกรูปแบบทั้งโรงเรียนตาฎีกา และปอเนาะ สรุปคือการจัดการศึกษาให้สนองตอบกับคนทุกกลุ่ม เช่นการจัดการศึกษาสองระบบ

ผู้สัมภาษณ์ การจัดการศึกษาในสามจังหวัดบ้านเราคิดว่าส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมสำหรับทุก กลุ่มแล้วยัง

ผู้ให้สัมภาษณ์ คิดว่าเป็นธรรมสำหรับเด็กทุกกลุ่มแล้วแม้แต่เด็กพิการ เด็กพิเศษก็มีโรงเรียนรองรับ ไม่ว่างจะเป็นเด็กชาวเขาหรือเด็กต่างด้าวก็สามารถเข้าเรียนได้ กระทรวงศึกษาธิการก็ดูแลตรงนี้ เป็น อย่างดี เหมือนเด็กที่จบการศึกษามัธยมก็ได้รับการดูแลดีมาก จะมีโควตา มีทุนการศึกษา เพื่อให้ เด็กมุสลิมได้เรียน เพราะในสามจังหวัดนี้เด็กส่วนหนึ่งมีฐานะยากจน แต่ถ้ามีความสามารถก็จะได้รับ ทุนการศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น ทำให้นักเรียนในสามจังหวัดที่เป็นมุสลิม สามารถเข้าไปเรียนร่วมกับกับ เด็กไทยพุทธ ทำให้สามารถเรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้

ผู้สัมภาษณ์ เราควรจะทำเนิ่นการอย่างไรบ้างในการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ ต้องเน้นให้ครอบครัวมีส่วนร่วม ด้วยการเอาใจใส่ลูก เช่นช่วยเรื่องการอ่านการเขียน ทางโรงเรียนก็จะคุยกับผู้ปกครองให้ช่วยกันติดตามและเอาใจใส่ลูก ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เพื่อให้เด็กที่เติบโตไปอยู่ร่วมกันในสังคมได้

ผู้สัมภาษณ์ ครับเรื่องการเรียนการสอนล่ะครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ การเพิ่มเติมหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน แต่ไม่ควรซ้ำซ้อนกัน สร้างทางเลือกได้แต่ไม่ต้องเอามาจัดซ้ำซ้อนกัน คนที่อยากเรียนศาสนาก็ไปเรียนศาสนา คนที่อยากเรียนสามัญก็มาในโรงเรียนสามัญ ไม่ควรนำมาอยู่ในระบบเดียวกันเพราะจะด้อยคุณภาพต้องมีการบริหารจัดการที่ดีจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนเพื่อให้พัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เรื่องการให้บริการทางด้านสื่อ โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณในการซื้อสื่อ เพราะพื้นที่บางแห่งห่างไกลความเจริญ จำเป็นต้องใช้สื่อค่ะ

ผู้สัมภาษณ์ มีอีกไหมครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ อีกเรื่องหนึ่งคือครู สัดส่วนของครูต่อนักเรียนควรแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากสามจังหวัดต้องใช้ความพยายามสูงในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ การดูแลต้องทั่วถึงในเรื่องแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ และอย่างน้อยครูต้องสอนตรงกับสาขาที่จบในวิชาหลักๆ

ผู้สัมภาษณ์ ในความคิดของน้อง คิดว่าใครควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ อันดับแรกก็คือผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน

ผู้สัมภาษณ์ ผู้บริหารควรมีบทบาทอย่างไรครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้บริหารต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา จะทำหลักสูตรอะไรก็เชิญกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมหรือการเลือกใช้หนังสือต่างๆในการจัดการเรียนการสอนก็ควรได้ร่วมกันพิจารณา การแก้ปัญหาต่างๆก็ต้องช่วยกัน เช่นที่โรงเรียนจะมีโครงการแก้ปัญหาอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ เขตพื้นที่การศึกษาก็มีนโยบายมา ผู้บริหารก็มอบหมายให้ครูประจำชั้นทุกคนช่วยกัน ผู้บริหารต้องรับฟังข้อมูลจากคุณครู เพราะคุณครูจะรู้และเข้าใจข้อมูลของนักเรียนที่อยู่ในการดูแลของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารต้องรับฟังและมอบหมายให้ครูแต่ละคนศึกษาข้อมูลของนักเรียนรายบุคคล เพื่อนำมาแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เช่นการแก้ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ นอกจากนี้ผู้บริหารจะต้องรับฟังปัญหาต่างๆจากครู โดยเฉพาะหัวหน้าฝ่ายต่างๆที่รับรู้ปัญหาจากครู

ผู้สัมภาษณ์ ในส่วนของครูล่ะครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ครูต้องรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ว่าเด็กในห้องของเราเป็นอย่างไร ครูทุกคนต้องรู้จักเด็กตั้งแต่พื้นฐานทางครอบครัว ความเป็นอยู่ สุขภาพของเด็ก ต้องรู้ปัญหาของเด็กเพื่อที่จะ

ช่วยเหลือได้ถูกต้อง เมื่อรู้ข้อมูลของเด็กแล้ว ครูจะต้องส่งเสริมให้เด็กพัฒนาศักยภาพได้มากที่สุด เช่น ส่งเสริมสู่ความเป็นเลิศในเรื่องที่ถนัด ทำอย่างไรให้เด็กที่อ่อน เก่งขึ้นมาต้องช่วยกันพัฒนา เด็กที่เก่งก็ ส่งเสริมเขาเรื่องวิชาการ เช่นการแข่งขันทักษะต่างๆ เด็กที่ด้อยเราก็ไม่ได้ทอดทิ้ง ทำอย่างไรให้เขาเก่ง ขึ้นมา ต้องหาให้ได้ว่าเขาเก่งเรื่องอะไร ไม่จำเป็นต้องให้เก่งเหมือนเพื่อนคนอื่นนะ เราต้องให้กำลังใจ เพราะกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ ครูไม่ควรใช้คำพูดที่เป็นการดูถูกความสามารถเด็ก เช่น “ถ้านามสกุลนี้ ไม่ได้เรื่องทั้งนั้น”

ผู้สัมภาษณ์ แล้วหน่วยงานต้นสังกัดล่ะครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ในส่วนของ สพฐ.ก็ควรเข้าใจในความแตกต่างของพื้นที่ ในความเป็นสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ เขาน่าจะมีนโยบายในการประเมินผลสัมฤทธิ์ แต่ไม่ใช่เอาผลสัมฤทธิ์ ไปตัดสินทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะพื้นที่ตรงนี้การจัดการศึกษามีความยากลำบากมาก การตัดสินบางอย่างด้วยผลสัมฤทธิ์จึงไม่เป็นธรรม ควรยึดเอาพัฒนาการว่า สอนนักเรียนแล้วมีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์หรือไม่เข้ามา กำหนด ดังนั้นผู้กำหนดนโยบายจึงควรพิจารณาบ้าง อย่าใช้เกณฑ์เดียวกันหมด ให้พิจารณาถึงบริบทของพื้นที่ ที่มีความแตกต่าง การกำหนดนโยบายควรให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ เช่น สามจังหวัด หรือเด็กชาวเขาชนเผ่าต่างๆ

ผู้สัมภาษณ์ น้องคิดว่า นโยบายทางการศึกษาปัจจุบันนี้ เป็นธรรมแล้วยังสำหรับเด็กในจังหวัด ชายแดนภาคใต้

ผู้ให้สัมภาษณ์ หนูคิดว่านโยบายทางการศึกษาเท่าที่เราเอามาปฏิบัติช่วยสร้างโอกาสให้เด็กในพื้นที่ ได้มากโดยเฉพะนโยบายหลายๆอย่างช่วยให้เด็กได้แสดงศักยภาพของตนเองมากขึ้น เช่นลดเวลา เรียน เพิ่มเวลาว่าง เด็กก็มีความสุข ผู้ปกครองก็เข้ามามีส่วนร่วม อะไรที่ผู้ปกครองช่วยได้เขาก็ช่วย

ผู้สัมภาษณ์ โรงเรียนได้ดำเนินการอย่างไรบ้างครับ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความ ยุติธรรมทางสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ จัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น การจัดการศึกษาสองระบบ หลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรอิสลามศึกษา การให้นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลามได้ละหมาด ในวัน ศุกร์ก็พาเด็กไปละหมาดที่มัสยิด แล้วก็ในส่วนของนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธก็ให้มีการปฏิบัติตาม โรงเรียนวิถีพุทธ เวลาพักกลางวัน เด็กที่นับถือพุทธ ก็สวดมนต์ที่ห้องพุทธศาสนา เด็กที่นับถืออิสลามก็ ละหมาดที่ห้องละหมาดของโรงเรียน ในวันสำคัญต่างๆเด็กพุทธก็ไปวัดเด็กอิสลามก็จะเชิญวิทยากรมา ให้ความรู้ โรงเรียนจัดให้มีทั้งห้องพุทธศาสนา และ ห้องละหมาด เด็กไทยพุทธ จะมีครูพระมาสอน ส่วนเด็กอิสลามก็มีวิทยากรสอนศาสนา

ผู้สัมภาษณ์ เด็กที่มีความต้องการพิเศษนี้ โรงเรียนดูแลอย่างไรครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ในส่วนของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ที่เราเป็นตัวแทนของศูนย์การศึกษา พิเศษ มีครูที่ศูนย์การศึกษาพิเศษส่งมาช่วยดูแล รวมทั้งมีเด็ก ที่เป็นเด็กเรียนร่วมกับเด็กปกติ ในส่วน

ของนักเรียนที่ด้อยโอกาส เราก็มีทุนการศึกษาช่วยเหลือทั้งทุนที่เขตพื้นที่จัดมา และทุนของนิคมสร้างตนเองธารโต และกองทุนการศึกษาของอำเภอ การให้การช่วยเหลือเรื่องอาหารเช้า การช่วยเหลือนักเรียนทุพโภชนาการ นอกจากนี้ก็จะช่วยในเรื่องการจัดระบบรับส่งนักเรียน เช่นลานจอดรถเพื่อความปลอดภัยของนักเรียนมีการสนับสนุนกระเป๋านักเรียนของโรงเรียน การให้เสริมแรงแก่นักเรียนกลุ่มต่างๆที่แสดงความสามารถ ในการทำกิจกรรม การช่วยเหลือเด็กที่ยากจนมากๆเป็นพิเศษ

ผู้สัมภาษณ์ โรงเรียนทำอะไรให้นักเรียนเคารพในความแตกต่าง และอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีค่ะ เช่นการจัดกิจกรรมกีฬา การจัดเข้าค่ายพักแรมลูกเสือ ให้ได้เด็กเรียนรู้การอยู่ร่วมกันช่วยเหลือกันนอกจากนี้ การจัดให้มีโครงการโรงเรียนคุณธรรมก็ช่วยได้มาก โรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม การจัดให้มีโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน การแบ่งเขตความรับผิดชอบ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เขารู้จักการเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี รู้จักหน้าที่ของตนเอง ฝึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ผู้สัมภาษณ์ โรงเรียนทำอะไรที่ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกันครับ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ครูต้องปลูกฝังให้นักเรียนรักการเรียน พูดให้เด็กอยากมาเรียน ถ้าเด็กอยากมาเรียนแล้วจะทำอะไรก็จะรักในสิ่งที่ทำ ครูเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียนรักการเรียน และสร้างแรงจูงใจให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ผู้สัมภาษณ์ มีประเด็นอื่นอีกไหมครับที่อยากเสนอ

ผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่มีแล้วค่ะ รู้สึกว่าพูดเยอะวันนี้ (หัวเราะ)

ผู้สัมภาษณ์ ครับ ขอบคุณน้องเยอะนะคะครับที่สละเวลามาพูดคุยกัน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายภิรมย์ จินธาดา

รหัสประจำตัวนักศึกษา 5620130008

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่
ครุศาสตรบัณฑิต	วิทยาลัยครูยะลา	2534
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2547

ทุนการศึกษา

ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ทุนพหุวัฒนธรรม

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี
เขต 1

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ภิรมย์ จินธาดา, เอกรินทร์ สังข์ทอง, เรชา ชูสุวรรณ. (2559). ความยุติธรรมทางสังคมกับการจัดการศึกษา. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 29(3), 171-181.

ภิรมย์ จินธาดา, เอกรินทร์ สังข์ทอง, เรชา ชูสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความยุติธรรมทางสังคมในสถานศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 31(2).(รอดตีพิมพ์)